

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Παιδαγωγικό Παιχνίδι και Παιδαγωγικό Υλικό στην Πρώτη Παιδική Ηλικία»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

"Σχέσεις σχολείου και οικογενειών Ρομά: Η περίπτωση του 1ου Νηπιαγωγείου
Ορχομενού"

Φαφούτη Λουκία

ΒΟΛΟΣ 2014

1^{ος} Επιβλέπων: Κώστας Μάγος, Επίκουρος Καθηγητής

2^{ος} Επιβλέπων: Βασίλης Στρογγυλός, Λέκτορας

Αξιολογήτρια: Μπονώτη Φωτεινή, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Βαθμός	
Ολογράφως	

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Πρόλογος	6
Κεφάλαιο 1	
Σχέσεις σχολείου- οικογένειας	8
1.1 Η έννοια της οικογένειας	8
1.2 Η έννοια του νηπιαγωγείου	10
1.3 Θεωρίες και Μοντέλα επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας	11
1.3.1 Σταδιακό Μοντέλο	12
1.3.2 Οργανισμικό Μοντέλο	12
1.3.3 Οικοσυστημικό Μοντέλο ή Βιο-οικοσυστημικό Μοντέλο	13
1.3.4 Σφαιρικό Μοντέλο	13
1.3.5 Κοινωνικό Μοντέλο	14
1.3.6 Πολιτικό Μοντέλο	15
1.3.7 Μοντέλο γονεϊκής εμπλοκής των Hoover-Dempsey και Sandler	15
1.3.8 Μοντέλο των σχέσεων οικογένειας-σχολείου των Ryan και Adams	16
1.3.9 Μοντέλο συνεκπαίδευσης Μυλωνάκου και Κεκέ (2007)	17
1.4 Σημασία επικοινωνίας σχολείου-οικογένειας	18
1.4.1 Αποσαφήνιση των όρων γονεϊκή εμπλοκή και γονεϊκή συμμετοχή	23
Κεφάλαιο 2	
Διαπολιτισμική αγωγή	26
2.1 Τα μοντέλα Εκπαίδευσης στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες	26
2.1.1 Το αφομοιωτικό μοντέλο	26
2.1.2 Το μοντέλο της ενσωμάτωσης	27
2.1.3 Το μοντέλο της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης	28
2.1.4 Το μοντέλο αντιρατσιστικής εκπαίδευσης	29
2.1.5 Το μοντέλο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	29
2.2 Το διαπολιτισμικό νηπιαγωγείο	30
2.2.1 Ο ρόλος της παιδαγωγού σε ένα διαπολιτισμικό νηπιαγωγείο	34
2.2.2 Σημασία επικοινωνίας γονιών και νηπιαγωγών σε ένα διαπολιτισμικό νηπιαγωγείο	36
Κεφάλαιο 3	
Ρομά	38
3.1 Ρομά: Ιστορία- πολιτισμός	38
3.2 Ρομά και εκπαίδευση	41
3.2.1 Αιτίες διακοπής φοίτησης των παιδιών Ρομά από τα σχολεία	44

3.2.2 Τρόποι επίλυσης της σχολικής διαρροής των παιδιών Ρομά.....	46
---	----

Κεφάλαιο 4

Ερευνητικό μέρος.....	49
4.1 Ερευνητικά ερωτήματα.....	49
4.2 Συμμετέχοντες-συμμετέχουσες στην έρευνα.....	49
4.3 Μεθοδολογία της έρευνας.....	50
4.4 Διαδικασία.....	52
4.5 Περιορισμοί.....	56

Κεφάλαιο 5

Παρουσίαση αποτελεσμάτων.....	57
<ul style="list-style-type: none"> • Προσωπική σχολική εμπειρία γονέων Ρομά όταν ήταν οι ίδιοι μαθητές..... • Σημασία επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας..... • Περιεχόμενο συναντήσεων..... • Τρόποι επικοινωνίας εκπαιδευτικών και γονέων Ρομά..... • Συνθήκες επικοινωνίας..... • Μορφές και όρια συνεργασίας..... • Προβλήματα συνεργασίας και επικοινωνίας..... • Παράμετροι που επηρεάζουν την σχέση σχολείου-οικογένειας..... 	58 63 77 84 95 100 107 117

Κεφάλαιο 6

Συζήτηση- Συμπεράσματα.....	135
6.1 Αναστοχασμός της ερευνητικής διαδικασίας.....	155

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση.....	160
Ξενόγλωσση.....	168

Παράρτημα I

Οδηγός Συνέντευξης γονέων Ρομά	171
--------------------------------------	-----

1 ^η Συνέντευξη	176
2 ^η Συνέντευξη	184
3 ^η Συνέντευξη	191
4 ^η Συνέντευξη	197
5 ^η Συνέντευξη	201
6 ^η Συνέντευξη	207
7 ^η Συνέντευξη	213
8 ^η Συνέντευξη	220
9 ^η Συνέντευξη	225
10 ^η Συνέντευξη.....	238
11 ^η Συνέντευξη.....	247

Παράρτημα II

Οδηγός Συνέντευξης νηπιαγωγών.....	254
1 ^η Συνέντευξη	258
2 ^η Συνέντευξη	271
3 ^η Συνέντευξη	278

Περίληψη

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία αποτελεί μια μελέτη περίπτωσης που εξετάζει τις σχέσεις μεταξύ σχολείου και οικογενειών Ρομά. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με ημιδομημένες συνεντεύξεις σε 11 γονείς Ρομά και 3 νηπιαγωγούς του 1ου Νηπιαγωγείου Ορχομενού Βοιωτίας. Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι τόσο οι γονείς Ρομά όσο και οι νηπιαγωγοί του συγκεκριμένου νηπιαγωγείου θεωρούν ιδιαίτερα σημαντική την μεταξύ τους επικοινωνία. Ωστόσο, φαίνεται να υπάρχει χαμηλό ενδιαφέρον από την μεριά των νηπιαγωγών για πιο ενεργή συμμετοχή και συνεργασία των γονιών Ρομά σε θέματα που αφορούν το νηπιαγωγείο. Ο τρόπος επικοινωνίας που προτιμάται και από τις δύο πλευρές είναι οι κατ' ιδίαν συναντήσεις, ενώ το περιεχόμενο των συζητήσεων διαφοροποιείται ανάλογα με τα θέματα που προκύπτουν. Ακόμη, εντοπίστηκαν οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν αυτήν την επικοινωνία/συνεργασία, αλλά και οι πιθανές δυσκολίες και τα προβλήματα της μεταξύ τους σχέσης. Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια θα μπορούσε να αποτελέσει αφορμή για περαιτέρω έρευνες επί του θέματος, ενώ τα αποτελέσματά της θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως μέσο κινητοποίησης των εκπαιδευτικών για περαιτέρω επιμόρφωση σχετικά με την επικοινωνία αλλά και την συνεργασία τους με τους γονείς.

Abstract

The present Master Degree Project consists a case study which looks into the relationship between school and the Roma families. The collection of facts was accomplished by semi-structured interviews from 11 Roma parents and 3 pre-school teachers from the first Pre-school of Orchomeno Voiotias. Through the analysis of the facts it came out that both the Roma parents and the pre-school teachers of the previously mentioned school believe that their in between communication is significantly important. However, there seems to be not much interest from the pre-school teachers for a more active participation and collaboration by the Roma parents in issues that concern the school. The preferable way of communication from both sides is the interpersonal meetings, whereas the content of conversation varies according to the issues that come up. Yet, the main factors that affect this communication/collaboration were spotted as well as the possible difficulties and problems between them. This research attempt could lead to in depth research on this subject, while its results could be used as a way of motivating the teachers for further education on the communication and also the collaboration with parents.

Πρόλογος

Η παρούσα Διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών με τίτλο: «Παιδαγωγικό Παιχνίδι και Παιδαγωγικό Υλικό στην Πρώτη Παιδική Ηλικία» του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Μέσα από αυτήν την ερευνητική προσπάθεια επιχειρήθηκε η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ σχολείου και οικογένειας μέσα από τις απόψεις και τις εμπειρίες των νηπιαγωγών αλλά και των γονέων Ρομά του 1ου Νηπιαγωγείου Ορχομενού Βοιωτίας.

Έναυσμα της ερευνητικής αυτής εργασίας αποτέλεσε η εμπειρία μου ως νηπιαγωγός. Από την αρχή της ενασχόλησής μου με αυτό το λειτούργημα με προβλημάτιζε η επαφή μου με τους γονείς των μαθητών μου, ιδιαίτερα σε καταστάσεις που δημιουργούνταν εντάσεις σε αυτήν την σχέση. Επιπρόσθετα, τον ίδιο προβληματισμό διέκρινα πολλές φορές και στις συναδέλφους μου. Η επιλογή του θέματος λοιπόν έγινε βάση προσωπικών λόγων αλλά και του ενδιαφέροντός μου, σχετικά με τα ζητήματα της επικοινωνίας/συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας. Και ενώ τα τελευταία χρόνια φαίνεται να έχει αναγνωριστεί η σημασία της επικοινωνίας/συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας, καθώς προσφέρει πολλά οφέλη όχι μόνο στα παιδιά, αλλά και στους εκπαιδευτικούς, τους γονείς, το σχολείο και ολόκληρη την κοινωνία, τόσο η ελληνική βιβλιογραφία, όσο και οι έρευνες πάνω στο συγκεκριμένο θέμα παρουσιάζουν ελλείψεις.

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, εξετάζονται συνοπτικά οι έννοιες της οικογένειας και του σχολείου και ο ρόλος τους στην κοινωνική και μορφωτική ανάπτυξη των παιδιών, ενώ στην συνέχεια περιγράφονται τα διάφορα θεωρητικά μοντέλα που αναπτύχθηκαν για να περιγράψουν την επικοινωνία/συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας. Έπειτα, διερευνάται η σημασία αυτής της σχέσης, ενώ επιχειρείται και η αποσαφήνιση των όρων γονεϊκή εμπλοκή και γονεϊκή συμμετοχή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, περιγράφονται τα μοντέλα Εκπαίδευσης που αναπτύχθηκαν για τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Στην συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια να περιγραφεί το πώς πρέπει να λειτουργεί ένα διαπολιτισμικό νηπιαγωγείο, καθώς και τον ρόλο μιας παιδαγωγού σε ένα τέτοιο νηπιαγωγείο, μιας

και η έρευνά μας εστιάζει στις σχέσεις του νηπιαγωγείου με γονείς Ρομά. Τέλος, το συγκεκριμένο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη σημασία επικοινωνίας γονιών με ιδιαίτερη πολιτισμική ταυτότητα και των νηπιαγωγών σε διαπολιτισμικά νηπιαγωγεία.

Στο τρίτο κεφάλαιο, επιχειρείται μια ιστορική αναδρομή σχετικά με τον πολιτισμό και την κουλτούρα των Ρομά, καθώς και την σχέση τους με την εκπαίδευση. Ακόμη, καταγράφονται οι λόγοι που διακόπτουν οι Ρομά την φοίτησή τους από τα σχολεία και οι τρόποι με τους οποίους θα μπορούν να επιλυθούν τέτοιου είδους προβλήματα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας. Διατυπώνεται η αναγκαιότητα της παρούσας έρευνας, ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα. Ακόμη, περιγράφονται οι συμμετέχοντες, τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκε, η διαδικασία που ακολουθήθηκε κατά την διεξαγωγή της έρευνας, καθώς και οι περιορισμοί.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των θεματικών κατηγοριών που προέκυψαν από την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων, ενώ στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η συζήτηση-συμπεράσματα, καθώς και προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Επίκουρο Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Κωνσταντίνο Μάγο, καθώς με την επιστημονική του κατάρτιση και την ερευνητική του εμπειρία με καθοδηγούσε συνεχώς ώστε να συντελεστεί η παρούσα έρευνα. Η ανταπόκρισή του ήταν πάντα άμεση, ενώ υπήρξε πάντα πρόθυμος να με συμβουλευθεί. Οι παρατηρήσεις του υπήρξαν καίριες για την ολοκλήρωση της έρευνας, ενώ με ενθάρρυνε κάθε φορά που ένιωθα ότι βρισκόμουν σε αδιέξοδο.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα κ. Στρογγυλό Βασίλη, Λέκτορα του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την συνεργασία και την βοήθεια που μου παρείχε κατά την διάρκεια εκπόνησης της εργασίας μου.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους ανώνυμους συντελεστές της έρευνας αυτής, τις νηπιαγωγούς και τους γονείς Ρομά του 1ου Νηπιαγωγείου Ορχομενού Βοιωτίας που έλαβαν μέρος, βοηθώντας έτσι στην πραγματοποίησή της.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την ηθική και οικονομική στήριξη τους στην υλοποίηση των πανεπιστημιακών μου σπουδών, την αδερφή μου Ελκιώνη και τις ανιψιές μου Ελένη και Σταματίνα για την συναισθηματική υποστήριξη, καθώς και τους φίλους μου που έδειχναν κατανόηση στην έλλειψη χρόνου μου αλλά και στην συναισθηματική φόρτιση που με κατέβαλε ορισμένες φορές.

Τους ευχαριστώ όλους θερμά.

Κεφάλαιο 1

Σχέσεις σχολείου-οικογένειας

1.1 Η έννοια της οικογένειας

Υπάρχουν διάφοροι ορισμοί που έχουν χρησιμοποιηθεί για να περιγράψουν την οικογένεια. Θεωρείται ότι: «Η οικογένεια είναι η βιολογική – κοινωνική – ψυχολογική ομάδα που αποτελείται από τους δύο γονείς με τα ανήλικα – ανύπαντρα παιδιά τους, άσχετα αν αυτά είναι βιολογικά δικά τους ή είναι υιοθετημένα» (Κυριακίδης, 1999, σελ. 25), καθώς επίσης και ως: «Μια ομάδα προσώπων συνδεομένων άμεσα με σχέσεις συγγένειας, τα ενήλικα μέλη της οποίας αναλαμβάνουν την ευθύνη της ανατροφής των παιδιών» (Giddens, 2002, σελ. 208). Στην Ελλάδα με τον όρο οικογένεια εννοείται μία ομάδα ανθρώπων που συνδέονται με δεσμούς αίματος και αποτελείται από τους γονείς, τα παιδιά ή και τα εγγόνια τους, ζει στην ίδια στέγη και έχει κοινά συμφέροντα (Κυριακίδης, 1999). Ενώ η Χατζή (2008) περιγράφει την οικογένεια αλλά και την λειτουργία της ότι σαν μία κοινωνική ομάδα μέσα στην οποία τα άτομα έχουν αποκλειστική και διαρκή σχέση μεταξύ τους. Επιπλέον, τους συνδέει μία σχέση αλληλεγγύης και αλληλεξάρτησης αναγκών και υπηρεσιών μέσα στην οποία τα παλαιότερα μέλη προσφέρουν στα νεώτερα εκπαίδευση, ενώ μεταξύ τους παρέχονται υπηρεσίες και ασφάλεια.

Όπως φαίνεται και από τους παραπάνω ορισμούς ο ρόλος της οικογένειας είναι κοινωνικοποιητικός, αλλά και μορφωτικός. Το οικογενειακό περιβάλλον παρέχει στα παιδιά ασφάλεια, αγάπη, περίθαλψη, συναισθηματική υποστήριξη, μεταδίδει πολιτισμικές αξίες, κανόνες και τρόπους συμπεριφοράς στα παιδιά, αλλά και προσφέρει πλούσιες γλωσσικές εμπειρίες (Κιτσαράς, 2001. Μουσούρου, 2006. Μπάμπαλη, 2005). Οι γονείς με την δική τους στάση και συμπεριφορά μεταδίδουν στα παιδιά τους πολιτισμικά πρότυπα. Έτσι με την πολιτιστική ένταξη που ακολουθεί αποκτά ιδιαίτερα κοινωνικοπολιτιστικά χαρακτηριστικά της ανθρώπινης ομάδας μέσα στην οποία ζει και αναπτύσσεται (Πυργιωτάκης, 2006).

Όσον αφορά τον μορφωτικό ρόλο της οικογένειας, στην πρώιμη παιδική ηλικία έρχεται φυσικά και αβίαστα βασιζόμενη στις διαπροσωπικές σχέσεις γονέων και παιδιών. Αυτό συμβαίνει καθώς το παιδί μέσα στην οικογένεια παρακολουθεί πως

φέρονται, πώς σκέφτονται και πώς ενεργούν οι γονείς. Το πλεονέκτημα του μορφωτικού ρόλου της οφείλεται στον ψυχικό δεσμό που υπάρχει μεταξύ τους (Κιτσαράς, 2001. Πυργιωτάκης, 2006). Η γνωστική ανάπτυξη των παιδιών στην προσχολική ηλικία σχετίζεται κυρίως με την απόκτηση της γλώσσας ως κώδικα επικοινωνίας, ενώ προϋπόθεση για της απόκτηση αυτής είναι ένα πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον, με ποικίλα βιώματα και ενεργοποίηση όλων των τομέων ανάπτυξης. Ενώ για να αναπτυχθεί σωστά ένα παιδί προσχολικής ηλικίας πρέπει να μεγαλώνει σε μια ήσυχη, αρμονική και σωστή οικογενειακή ζωή. Η ηθικότητα και οι γνήσιες οικογενειακές σχέσεις διαμορφώνουν την κοινωνική, θρησκευτική και ηθική υπόσταση του παιδιού (Κιτσαράς, 2001. Παρασκευόπουλος, 1990. Χατζή, 2008).

1.2 Η έννοια του νηπιαγωγείου

Το σχολείο αποτελεί τον δεύτερο σημαντικό θεσμό αγωγής και κοινωνικοποίησης μετά την οικογένεια. Οικογένεια και σχολείο βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ τους ειδικά κατά τα πρώτα χρόνια ζωής του παιδιού.

Παρά τις όποιες προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα δεν έχει βρεθεί ένας και μόνο ορισμός που να περιγράφει επακριβώς την προσχολική εκπαίδευση. Διεθνείς ορισμοί θεωρούν ότι το πεδίο της προσχολικής αγωγής ασχολείται με την φροντίδα και την εκπαίδευση παιδιών από τη γέννησή τους μέχρι και τα έξι τους χρόνια. Ωστόσο, το νηπιαγωγείο υποκαθιστά την οικογένεια και αναλαμβάνει μέρος των λειτουργιών της. Θεωρείται απαραίτητο συμπλήρωμα της οικογένειας, το οποίο μεταδίδει ερεθίσματα για μάθηση αναπτύσσοντας ψυχοσωματικά και πνευματικά τα νήπια (Κιτσαράς, 2001). Σκοπός του νηπιαγωγείου είναι η σωματική, συναισθηματική, νοητική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006).

Βάση των παραπάνω προκύπτει ότι ο ρόλος του νηπιαγωγείου είναι κοινωνικοποιητικός. Η τάξη του νηπιαγωγείου είναι για το παιδί ο πρώτος χώρος μετά από την οικογένεια που μπορεί να εκδηλώσει την προσωπικότητά του και να γίνει μέλος μιας ομάδας, όπου όλα τα μέλη που αλληλεπιδρούν έχουν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις. Επιπλέον, μέσα στην σχολική τάξη υπάρχει και η νηπιαγωγός με την οποία θα πρέπει να δημιουργήσει μια ιδιαίτερη συναισθηματική

σχέση (Καΐλα, 1999. Μπάμπαλης, 2005. Χατζή, 2008). Το παιδί κατά την προσχολική ηλικία πρέπει να διαμορφώσει την προσωπικότητά του, να ομαδοποιηθεί, να αναπτύξει την αυτονομία και την ανεξαρτησία του και γενικότερα να αναπτυχθεί κοινωνικά (Blackledge & Hunt, 1994. Κιτσαράς, 2001).

Ένας ακόμη σημαντικός ρόλος του σχολείου είναι ο μορφωτικός, καθώς το παιδί μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου πρέπει να ασκήσει την ικανότητα συγκέντρωσης της προσοχής του, την αντιληπτική του ικανότητα και την γλωσσική του ικανότητα επίσης. Ασφαλώς, για να αναπτυχθούν όλα τα παραπάνω η νηπιαγωγός πρέπει να φροντίσει να στηρίξει τις δραστηριότητες που πραγματοποιεί μέσα στην τάξη στις προϋπάρχουσες γνώσεις των παιδιών, στα βιώματα και στα ενδιαφέροντά τους (Κιτσαράς, 2001. Χατζή, 2008).

Τέλος, ένας ιδιαίτερα σημαντικός ρόλος του σχολείου είναι ο αντισταθμιστικός. Αυτός ο ρόλος αναφέρεται στην προσπάθεια να αμβλυνθούν ή να αποκατασταθούν οι γλωσσικές, νοητικές και κοινωνικο-συναισθηματικές ελλείψεις των παιδιών που ανήκουν σε μη προνομιούχες πληθυσμιακές ομάδες, μέσα από εξατομικευμένη αντιμετώπιση κάθε παιδιού στα πλαίσια του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος (Χατζή, 2008).

1.3 Θεωρίες και Μοντέλα επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας

Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν γίνεται κατανοητό ότι όταν το παιδί εισέρχεται στο σχολικό περιβάλλον αρχίζει να κινείται ανάμεσα σε δύο περιβάλλοντα, το οικογενειακό και το σχολικό, όπου αλληλεπιδρούν και αλληλεξαρτώνται μεταξύ τους βοηθώντας το να αναπτυχθεί κοινωνικό-συναισθηματικά. Σχολείο και οικογένεια έχουν ως σημείο τομής το παιδί, στο οποίο στρέφουν όλο τους το ενδιαφέρον. Ωστόσο πολλές φορές αυτό το κοινό τους ενδιαφέρον δημιουργεί προστριβές. Για να επιτευχθεί η ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού με επιτυχία είναι απαραίτητο να υπάρχει μία καλή σχέση ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια. Διάφοροι ερευνητές στην προσπάθειά τους να εξηγήσουν αυτό το πολύπλοκο ζήτημα αλλά και να βελτιώσουν τις σχέσεις αυτών ανέπτυξαν διάφορα μοντέλα που περιγράφουν αυτήν την σχέση. Τα σημαντικότερα μοντέλα επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας παρατίθενται στην συνέχεια.

1.3.1 Σταδιακό Μοντέλο

Το σταδιακό μοντέλο ίσως είναι το πρώτο μοντέλο που προσδιορίζει τη σχέση σχολείου-οικογένειας. Βασίζεται στις εξελικτικές θεωρίες του Erikson και του Piaget, δηλαδή στα στάδια ανάπτυξης του παιδιού με το πέρασμα του χρόνου και υποστηρίζει ότι η ευθύνη για την ανάπτυξη του παιδιού αναλαμβάνεται με την εξής σειρά: Αρχικά, την ευθύνη για την ανάπτυξη του παιδιού αναλαμβάνει η οικογένεια, στην συνέχεια το σχολείο, ενώ όταν πλέον το άτομο ενηλικιωθεί έχει το ίδιο την ευθύνη του εαυτού του. Ακόμη, στο σταδιακό μοντέλο ούτε επιτρέπεται αλλά ούτε και προβλέπεται η αλληλεπίδραση ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια, καθώς θεωρεί ότι από την στιγμή που το παιδί θα εισέλθει στην σχολική ηλικία η ευθύνη παραδίνεται από την οικογένεια στο σχολείο (Γεωργίου, 2000).

1.3.2 Οργανισμικό Μοντέλο

Κοινωνιολόγοι όπως, ο Weber (1947) και ο Parsons (1959) χρησιμοποιούσαν το συγκεκριμένο μοντέλο για να περιγράψουν τη δομή και τη λειτουργία παραγωγικών οργανισμών. Το μοντέλο αυτό υποστηρίζει ότι οι διάφοροι οργανισμοί ή οι οργανωμένες ομάδες όταν λειτουργούν αυτόνομα και ανεξάρτητα είναι αποτελεσματικότεροι. Για να έχουν μεγαλύτερη επιτυχία στην λειτουργία αλλά και στην διοίκηση των σχολείων καθώς και για να επιτυγχάνονται οι στόχοι τους, θα πρέπει οι ιεραρχικές δομές να έχουν ξεκάθαρες αρμοδιότητες, η εξουσία να πηγάζει από καθορισμένες αρχές και να αποφεύγεται η επικάλυψη ρόλων και ευθυνών. Με την εφαρμογή του συγκεκριμένου μοντέλου δημιουργήθηκαν διάφορα προβλήματα όσον αφορά τη ρύθμιση των σχέσεων του σχολείου με τον περίγυρό του και ιδιαίτερα με τις οικογένειες των παιδιών, καθώς και από τις δύο πλευρές γίνεται προσπάθεια να μην «επεμβαίνουν», οι μεν στο σχολείο και οι δε στο σπίτι (Γεωργίου, 2000) .

1.3.3 Οικοσυστημικό Μοντέλο ή Βιο- οικοσυστημικό Μοντέλο

Το συγκεκριμένο μοντέλο θεωρεί ότι το σχολείο και η οικογένεια είναι οργανικά μέρη του ίδιου συστήματος. Έτσι, η αλληλεπίδρασή τους όχι μόνο δεν εμποδίζεται αλλά θεωρείται επιθυμητή και αυτονόητη. Σύμφωνα με το μοντέλο του Bronfenbrenner (1979, 1986, 1989), το άτομο ανήκει ταυτόχρονα σε διάφορα υποσυστήματα τα οποία το επηρεάζουν, άλλα σε μεγαλύτερο και άλλα σε μικρότερο βαθμό. Όλοι οι άνθρωποι ζουν και λειτουργούν σε ένα υπερσύστημα το οποίο υποδιαιρείται σε μικρότερα υποσυστήματα. Το συγκεκριμένο μοντέλο αποτελείται από πέντε ομόκεντρους κύκλους. Ο Bronfenbrenner προσδιόρισε ένα σύνολο παραμέτρων, που ανήκουν σε διαφορετικά υποσυστήματα και ασκούν επίδραση στο άτομο. Ο μεγαλύτερος αποτελεί το μακροσύστημα, που αναφέρεται στην κουλτούρα, τους νόμους και τις αξίες της κοινωνίας, ενώ ο μικρότερος περιλαμβάνει το άτομο. Στον ενδιάμεσο χώρο υπάρχουν μικρο-συστήματα, μεσοσυστήματα και εξωσυστήματα, που περιλαμβάνουν το άτομο αλλά αποτελούνται από όλο και μεγαλύτερες, πιο απρόσωπες και τυπικές ομάδες στις μεταξύ των μελών σχέσεις. Τα μικροσυστήματα είναι η οικογένεια και το σχολείο, τα μεσοσυστήματα είναι οι διάφοροι οργανισμοί στους οποίους ανήκουμε, όπως τα πολιτικά κόμματα, οι πολιτιστικές οργανώσεις, κτλ., ενώ το κάθε άτομο ανήκει και σε εξωτερικά συστήματα, όπως πχ. το κράτος. Το αναπτυσσόμενο άτομο δέχεται επιδράσεις από όλα τα υποσυστήματα στα οποία ανήκει. Τα μικροσυστήματα ασκούν μεγαλύτερη επίδραση. Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε πως όταν αναγνωρίστηκε η καθοριστική σημασία των βιολογικών παραμέτρων στην ανάπτυξη του ατόμου, το μοντέλο μετονομάστηκε σε βιο-οικοσυστημικό (Γεωργίου, 2000. Κιρκιγιάννη, 2009)

1.3.4 Σφαιρικό μοντέλο

Στην εξωτερική του δομή το μοντέλο της Epstein (1987) παριστάνει την οικογένεια, το σχολείο και την κοινότητα. Αυτά τα σφαιρικά συστήματα βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ τους και το σημείο τομής τους είναι το παιδί και πλησιάζουν ή απομακρύνονται ανάλογα με τις δυνάμεις που ασκούνται πάνω τους και ρυθμίζουν τις κινήσεις τους. Με τον όρο δυνάμεις εννοούμε την ηλικία του παιδιού, τις στάσεις των δασκάλων και τον βαθμό ευαισθητοποίησης της κοινότητας σε θέματα που αφορούν την εμπλοκή των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Όσον αφορά τις σφαίρες της οικογένειας και του σχολείου, η μεγαλύτερη επικάλυψη παρατηρείται κατά τη διάρκεια της προσχολικής και της πρώτης σχολικής ηλικίας των παιδιών, καθώς οι γονείς των παιδιών που βρίσκονται σε μικρότερες τάξεις είναι συνήθως πιο κοντά στο σχολείο. Όσον αφορά την στάση των δασκάλων η επικάλυψη συμβαίνει όταν εκείνοι εμπλέκουν συνεχώς τους γονείς στις διδακτικές τους πρακτικές. Πλήρης επικάλυψη δεν συμβαίνει ποτέ, καθώς τόσο το σχολείο όσο και η οικογένεια διατηρούν ανεξάρτητες μεταξύ τους λειτουργίες και πρακτικές. Τέλος, επηρεάζεται και από την ευαισθησία της κοινότητας για στενή επαφή με το σχολείο και την οικογένεια στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στην εσωτερική του δομή περιλαμβάνει τις αλληλεπιδράσεις που παρατηρούνται μέσα σε κάθε σύστημα, δηλαδή κατά την επικοινωνία μεταξύ των γονιών, των παιδιών και άλλων σχετικών προσώπων στο πλαίσιο της οικογένειας και κατά την επικοινωνία μεταξύ του διευθυντή, των δασκάλων και του υπόλοιπου προσωπικού στο πλαίσιο του σχολείου. Ακόμη, περιλαμβάνονται οι αλληλεπιδράσεις και οι επιρροές μεταξύ των συστημάτων της οικογένειας και του σχολείου, τόσο σε ατομικό επίπεδο (επικοινωνία γονέα-δασκάλου), όσο και σε οργανωσιακό επίπεδο (επικοινωνία οικογένειας-σχολείου). Το παιδί επηρεάζει αλλά και επηρεάζεται από τις αλληλεπιδράσεις αυτές και από τις τακτικές του σχολείου και της οικογένειας. Το συγκεκριμένο λοιπόν μοντέλο θεμελιώνει την σχέση των γονιών ως συνεταίρων των δασκάλων στην εκπαίδευση των παιδιών (Γεωργίου, 2000. Πεντέρη & Πετρογιάννης, 2013).

1.3.5 Κοινωνικό Μοντέλο

Το μοντέλο των κοινωνικών συστημάτων των Guba και Getzels (1957) αποτελείται από δύο διαστάσεις, τη νομοθετική και την ιδιογραφική, οι οποίες λειτουργούν παράλληλα και αλληλοεπηρεάζονται. Η νομοθετική περιγράφει τη λειτουργία του σχολείου μέσα στην κοινωνία, ενώ η ιδιογραφική περιγράφει τη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού μέσα στο σχολείο. Οι δύο αυτές διαστάσεις έχουν σημεία τομής. Το σχολείο ως κοινωνικό σύστημα επηρεάζεται από τις αξίες και τους στόχους της κοινωνίας που υπηρετεί και ο λόγος ύπαρξής του είναι για να υπηρετεί τους σκοπούς αυτούς, ενώ τα χαρακτηριστικά της κάθε κοινωνίας αλληλεπιδρούν με εκείνα του σχολείου. Το εκπαιδευτικό σύστημα είναι ένας ζωντανός οργανισμός, ο οποίος εξυπηρετεί την κοινωνία από την οποία δημιουργήθηκε. Το σχολείο ως

σύστημα περιλαμβάνει διάφορους ρόλους, όπως αυτούς του διευθυντή, των δασκάλων, κτλ. Η προσωπικότητά τους αλλά και οι ανάγκες τους αλληλεπιδρούν με το κλίμα και το ήθος που επικρατεί στις ομάδες από τις οποίες απαρτίζεται ο οργανισμός, διαμορφώνοντας μια νέα κατάσταση αναφορικά με τις επιδιώξεις και τους στόχους (Γεωργίου, 2000. Κιρκιγιάννη, 2009).

1.3.6 Πολιτικό Μοντέλο

Το συγκεκριμένο μοντέλο έχει σχέση με τις συναλλαγές που αναπτύσσονται μεταξύ οργανισμών και οργανωμένων ομάδων, οι οποίες βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση. Το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελείται από διάφορες ομάδες πίεσης, όπως είναι οι οργανωμένοι γονείς, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εκπαιδευτικών, τα ΜΜΕ, κτλ. Συχνά κάθε ομάδα προβάλλει αλληλοσυγκρουόμενα αιτήματα, επηρεάζεται διαφορετικά από τις αποφάσεις του συστήματος και ενεργοποιεί ανάλογες αντιδράσεις. Στα δημοκρατικά πολιτεύματα, ούτε το σύστημα μπορεί να επιβιώσει χωρίς την υποστήριξη ομάδων, αλλά ούτε και οι βασικές ανάγκες των ομάδων μπορούν να ικανοποιηθούν χωρίς την σύμφωνη γνώμη και τη συνεργασία του συστήματος. Το σχολείο είναι ένα μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος που επηρεάζει μέσω των αποφάσεων του διευθυντή και των εκπαιδευτικών τις ζωές πολλών οικογενειών, για αυτό και δεν πρέπει να αγνοούν την παρουσία των γονιών σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του σχολείου. Έτσι λοιπόν επηρεάζει και επηρεάζεται από αυτές καθώς και από πολλές άλλες ομάδες (Γεωργίου, 2000. Κιρκιγιάννη, 2009).

1.3.7 Μοντέλο γονεϊκής εμπλοκής των Hoover-Dempsey και Sandler

Το συγκεκριμένο μοντέλο προσπαθεί να ερμηνεύσει τα κίνητρα που ωθούν τους γονείς να εμπλέκονται στην εκπαίδευση των παιδιών τους, καθώς και την επιρροή που ασκεί αυτή η εμπλοκή στις σχολικές επιδόσεις των παιδιών, ενώ συνυπολογίζονται οι αντιλήψεις όλων των εμπλεκόμενων. Επικεντρώνεται σε ψυχολογικές παραμέτρους και κυρίως σε οτιδήποτε αφορά την προσπάθεια των γονιών να ενισχύσουν την ακαδημαϊκή αποτελεσματικότητα των παιδιών τους. Το μοντέλο αυτό συγκροτείται σε πέντε επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο δίνεται έμφαση στα

προσωπικά κίνητρα που αναπτύσσουν οι γονείς για να ασχοληθούν με την εκπαίδευση των παιδιών τους, στις προσκλήσεις για συμμετοχή που έρχονται από το σχολείο, τους εκπαιδευτικούς, αλλά και από τα ίδια τα παιδιά τους, ενώ ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται και στο «πλαίσιο» ζωής της οικογένειας. Στο δεύτερο επίπεδο εξετάζονται οι αντιλήψεις των γονέων για τους μηχανισμούς που χρησιμοποιούνται στην γονεϊκή εμπλοκή για την ενθάρρυνση του παιδιού στις σχολικές εργασίες, για την υιοθέτηση κάποιων βασικών στρατηγικών και πρακτικών τους όταν εμπλέκονται με σχολικά θέματα, για την ενίσχυση της θετικής συμπεριφοράς του παιδιού τους και για την παροχή εκπαίδευσης προς το παιδί τους, ώστε να το βοηθήσουν αποτελεσματικότερα στις σχολικές τους δραστηριότητες. Στο τρίτο επίπεδο προσδιορίζονται οι αντιλήψεις που έχουν τα παιδιά σχετικά με τους μηχανισμούς της γονεϊκής εμπλοκής, δηλαδή τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας, ενθαρρύνουν και υποστηρίζουν το παιδί στις σχολικές του εργασίες, την υιοθέτηση κάποιων βασικών στρατηγικών και πρακτικών του ατόμου που βοηθά το παιδί όταν εμπλέκονται στις σχολικές του υποχρεώσεις, την ενίσχυση της θετικής συμπεριφοράς του παιδιού από την οικογένεια και την παροχή εκπαίδευσης από την οικογένεια στο παιδί ώστε να βοηθηθεί στις σχολικές του υποχρεώσεις. Στο τέταρτο επίπεδο προσδιορίζονται οι αντιλήψεις των παιδιών σχετικά με τις ιδιότητες των μαθητών που οδηγούν σε καλύτερα ακαδημαϊκά αποτελέσματα, δηλαδή την ικανότητα να ολοκληρώσουν με επιτυχία στις σχολικές τους εργασίες, τα εσωτερικά (προσωπικά) κίνητρα που διαθέτουν για μάθηση, την δυνατότητα να ρυθμίζουν από μόνοι τους σε σχέση με τις πεποιθήσεις τους και τη συμπεριφορά τους, τις διαδικασίες εκείνες που προωθούν τη μάθηση και την ακαδημαϊκή του επιτυχία και την αλληλεπίδρασή τους με τους εκπαιδευτικούς και ειδικότερα κατά πόσο θεωρούν την αλληλεπίδραση αυτή θετική και παραγωγική. Τέλος, στο πέμπτο επίπεδο το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις επιδόσεις των μαθητών σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα (Κιρκιγιάννη, 2009).

1.3.8 Μοντέλο των σχέσεων οικογένειας-σχολείου των Ryan και Adams

Το συγκεκριμένο μοντέλο περιγράφει συστήματα σχέσεων, τα οποία έχουν σχέση με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και με τις αλληλεπιδράσεις των μελών της οικογένειας που επηρεάζουν τη συμπεριφορά του παιδιού τόσο στο σπίτι

όσο και στο σχολείο, καθώς και την μεταξύ τους επικοινωνία. Περιλαμβάνει 7 επίπεδα, τα οποία εντάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει το επίπεδο (0), το οποίο αναφέρεται στις επιδόσεις και τη συμπεριφορά του παιδιού στο σχολείο, και το επίπεδο (1), το οποίο περιλαμβάνει χαρακτηριστικά που αφορούν την προσωπικότητα του παιδιού, όπως η ευφυΐα και η αυτοεκτίμηση. Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνεται το επίπεδο (2) και (3). Στο επίπεδο (2) δίνεται έμφαση στην εμπλοκή των γονιών στη σχολική ζωή του παιδιού του, ενώ στο επίπεδο (3) αναφέρεται στο πλήθος και το βαθμό των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των γονιών και του παιδιού σε κοινές εξωσχολικές δραστηριότητες. Στην τρίτη κατηγορία το επίπεδο (4) εστιάζει στην ποιοτική σχέση των μελών της πυρηνικής οικογένειας με το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον, ενώ το επίπεδο (5) επικεντρώνεται σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, στις αντιλήψεις και τις προσδοκίες κάθε γονέα. Τέλος, στην τέταρτη κατηγορία ανήκει το επίπεδο (6), το οποίο αναφέρεται στη κοινωνικο-οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Κάθε παράμετρος επηρεάζει και επηρεάζεται από τις υπόλοιπες. Όσο πιο κοντά βρίσκεται μια παράμετρος στο επίπεδο (0) τόσο περισσότερο επηρεάζει τις συμπεριφορές και τις επιδόσεις των παιδιών. Όσο πιο κοντά βρίσκονται μεταξύ τους τα επίπεδα με τα χαρακτηριστικά των ατόμων ή τις διεργασίες που επιτελούσαν τόσο εντονότερες είναι οι επιπτώσεις από την αλληλεπίδραση διαφορετικών παραμέτρων (Κιρκιγιάννη, 2009).

1.3.9 Μοντέλο συνεκπαίδευσης Μυλωνάκου και Κεκέ (2007)

Το μοντέλο συνεκπαίδευσης δίνει την δυνατότητα σε παιδιά, ενηλίκους και γενικά άτομα διαφορετικών ηλικιών, να συμμετέχουν συγχρόνως σε μια κοινή εκπαιδευτική εμπειρία και μια συνεργατική δράση, μέσα σε ένα μαθησιακό περιβάλλον αλληλεπίδρασης. Το κλίμα του μαθησιακού περιβάλλοντος διακρίνεται μέσα σε συνθήκες αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης, διαπραγματεύσεων και κοινής αίσθησης καθήκοντος που επιτυγχάνονται με συμβουλές που δίνει ο ένας στον άλλο. Έτσι, πραγματοποιούνται ποικίλες συνεκπαιδευτικές δράσεις, οι όποιες μπορεί να κυμαίνονται από την απλή συνεκπαίδευση γονιών και παιδιών, μέχρι τη συστηματική συμμετοχή παιδιών και ενηλίκων σε ερευνητικά και αναπτυξιακά προγράμματα. Συμπληρώνει τις συνηθισμένες κοινωνικο-παιδαγωγικές μεθόδους

στην εκπαίδευση των παιδιών και των ενηλίκων και ευνοεί το συνδυασμό μεθόδων που χρησιμοποιούνται τόσο στην τυπική όσο και στην άτυπη εκπαίδευση. Ο απώτερος σκοπός της είναι η μεγιστοποίηση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος. Ακόμη, είναι κατάλληλη σε θέματα που αφορούν την δημιουργική ανάπτυξη νέων ιδεών μέσα σε ένα μαθησιακό περιβάλλον αλληλεπίδρασης, σε θέματα κατανόησης και δημιουργικής αξιολόγησης της τεχνολογίας, αλλά και σε θέματα που η εφευρετικότητα και η προσαρμοστικότητα των παιδιών μπορεί να μεγιστοποιήσει τα αποτελέσματα μέσω της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας με τους ενήλικες. Στόχος του συγκεκριμένου μοντέλου είναι να αλλάξει την στάση και την συμπεριφορά των παιδιών, των γονιών, των εκπαιδευτικών, των εκπροσώπων της κοινωνίας και των υπευθύνων για τη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής. Ενώ, στόχος των προγραμμάτων είναι να αντιμετωπιστούν διάφορα ζητήματα μέσα από την συνεργασία του σχολείου, της οικογένειας και της κοινότητας (Mylonakou & Kekes, 2007).

1.4 Σημασία επικοινωνίας σχολείου-οικογένειας

Η εκπαίδευση των παιδιών είναι ένα έργο συνολικό και συλλογικό. Ιδιαίτερα στην προσχολική ηλικία εκτός από τον παιδαγωγό και τον μαθητή σημαντικό ρόλο παίζουν και οι γονείς. Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η μεταξύ τους επικοινωνία και συνεργασία. Πρωταρχικό ρόλο σε αυτή τη συνεργασία έχουν ο διάλογος, οι επικοινωνιακές πρακτικές, το πληροφοριακό στοιχείο και γενικότερα η συμμετοχή των γονιών στη λύση τυχόν προβληματικών καταστάσεων, ανεξαρτήτως μορφωτικής και κοινωνικής τάξης (Κιτσαράς, 2003. Μπασέτας, 2007).

Φαίνεται λοιπόν να έχει αναγνωριστεί η σημασία της μεταξύ τους επικοινωνίας, καθώς οι οικογένειες είναι αυτές που διαθέτουν όλες εκείνες τις σημαντικές πληροφορίες για τα παιδιά, οι οποίες είναι απαραίτητες και βοηθούν στην οργάνωση μαθησιακών εμπειριών που έχουν νόημα για αυτά και ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις ικανότητες τους. Έτσι, τα σύγχρονα αναλυτικά προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης ενθαρρύνουν και υποστηρίζουν τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας (Μπασέτας 2007. Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, 2011).

Οι περισσότερες εμπειρίες των παιδιών τα πρώτα χρόνια της ζωής τους προέρχονται από το οικογενειακό περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνουν. Τα παιδιά μέσα από την γλώσσα και την κουλτούρα της οικογένειας αποκτούν νέες γνώσεις και ερμηνεύουν τον κόσμο γύρω τους. Η οικογένεια έχει πλεονεκτική θέση στην ζωή του παιδιού. Κατέχει σημαντικές πληροφορίες γι' αυτά αλλά και έχει στη διάθεση της αμέτρητες, αυθεντικές ευκαιρίες για μάθηση. Έτσι, μπορεί να αποτελέσει αρχικά ένα μαθησιακό περιβάλλον για το παιδί, καθώς μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο το παιδί νιώθει πιο οικεία, ενώ λόγω του μικρού αριθμού ατόμων που αποτελείται η οικογένεια έχει όλη την προσοχή στραμμένη επάνω του και του παρέχεται εξατομικευμένη φροντίδα και αγωγή. Ως «μαθησιακό περιβάλλον» λειτουργεί κάθε οικογένεια, ανεξαρτήτως εισοδήματος, δομής, μορφωτικού επιπέδου και εθνικής ή πολιτισμικής ταυτότητας (Μπασέτας, 2007. Νικολάου, 2011. ΥΠΕΠΘ, 2011).

Η ευθύνη για την μάθηση των παιδιών μοιράζεται ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους γονείς, καθώς είναι τα δύο πιο σημαντικά περιβάλλοντα των μικρών παιδιών. Τα παιδιά μαθαίνουν τόσο μέσα στο σχολείο όσο και έξω από αυτό. Επομένως, το σχολείο οφείλει να λειτουργεί συμπληρωματικά και όχι ως υποκατάστατο της οικογένειας (Κιρκιγιάννη, 2009). Μέσα από αυτήν την συνεργασία του σχολείου με τις οικογένειες των μαθητών, τα παιδιά είναι αυτά που επωφελούνται τόσο συναισθηματικά όσο και γνωστικά, ενώ αποκτούν πιο θετική στάση για το σχολείο και η μάθηση βιώνεται ως μέρος της ζωής τους και όχι μόνο του σχολείου. Με αυτόν τον τρόπο μειώνονται οι πιθανότητες απογοήτευσης του παιδιού αλλά και το βοηθά να θέτει πιο γερές και ώριμες βάσεις στην επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς. Όταν το παιδί βλέπει ότι οι γονείς του είναι φίλοι και συνεργάτες με τους εκπαιδευτικούς, διαφυλάσσεται η ψυχική του υγεία, νιώθει πιο άνετα και προσπαθεί να τους ευχαριστήσει. Μαθαίνει να προσαρμόζεται και να διαχειρίζεται καλύτερα τις απαιτούμενες μεταβάσεις από το σπίτι στο νηπιαγωγείο και από το νηπιαγωγείο στο σχολείο, ενώ προάγεται ένα κλίμα εμπιστοσύνης και αποδοχής μεταξύ τους (Κιρκιγιάννη, 2009. Μπάμπαλης, 2005. Μπασέτας, 2007. ΥΠΕΠΘ, 2011).

Εφόσον τα παιδιά τυπικά ή άτυπα μαθαίνουν μέσα και στα δύο αυτά περιβάλλοντα, είναι αναγκαίο αυτά τα περιβάλλοντα να συμπληρώνουν το ένα το άλλο με συστηματικό τρόπο. Ο πρωταρχικός στόχος της επικοινωνίας και της

συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας είναι να συντονίζουν την πορεία τους προς την ίδια κατεύθυνση θέτοντας κοινούς στόχους και ακολουθώντας κοινές πρακτικές (Μπάμπαλης, 2005. ΥΠΕΠΘ, 2011).

Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δίνεται στην πρώτη μεταξύ τους γνωριμία και στην στάση της νηπιαγωγού καθώς μπορεί να είναι καθοριστική για την εξέλιξη αλλά και τον βαθμό της μετέπειτα συνεργασίας τους (Κιτσαράς, 2003). Από την αρχή της σχολικής χρονιάς ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναπτύξει ουσιαστική επικοινωνία και συνεργασία με τις οικογένειες των μαθητών τους, καθώς πρωταρχικός στόχος τους θα πρέπει να είναι η δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης που θα βοηθήσει στην ανάπτυξη μιας αμφίδρομης επικοινωνίας, ώστε να ξεπεράσουν οι γονείς παραδοσιακές ή στερεοτυπικές αντιλήψεις για το ρόλο του σχολείου και της οικογένειας (Izzo, Weissberg, Kaspow & Fendrich, 1999. Κιρκιγιάννη, 2009. Μπάμπαλης, 2005. ΥΠΕΠΘ, 2011). Ακόμη, μέσω της επικοινωνίας τους με τους γονείς εφόσον ενημερώνονται για τις συνθήκες ζωής που επικρατούν στην οικογένεια των μαθητών τους, μπορούν να κατανοήσουν τόσο την εξέλιξη της μάθησής τους όσο και την συμπεριφορά τους (Μπάμπαλης, 2005. Guerra & Luciano, 2010. ΥΠΕΠΘ, 2011).

Ασφαλώς η συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας δεν είναι εύκολη. Χτίζεται σταδιακά και απαιτεί χρόνο, ενέργεια, διάθεση και συστηματική προσπάθεια κι από τις δυο πλευρές (Guerra & Luciano, 2010). Για να είναι ουσιαστική η μεταξύ τους συνεργασία πρέπει τόσο οι εκπαιδευτικοί αλλά και οι γονείς να αναγνωρίζουν τον ρόλο που κατέχουν και οι δύο στη ζωή των παιδιών, να επικοινωνούν μέσα σε ένα κλίμα σεβασμού και ειλικρίνειας, να μάθουν να επικοινωνούν αμφίδρομα μοιραζόμενοι τις πληροφορίες, τις παρατηρήσεις και τους στόχους τους για το παιδί, καθώς και να αναγνωρίζουν την ευθύνη που μοιράζονται για την μάθηση των παιδιών (Μπάμπαλης, 2005. Guerra & Luciano, 2010. ΥΠΕΠΘ, 2011).

Ο εκπαιδευτικός από την μεριά του θα πρέπει να είναι καλά καταρτισμένος, σωστός επαγγελματίας, επιδέξιος και να αντέχει την κριτική (Κιτσαράς, 2003). Ακόμη, πρέπει να δείχνει κατανόηση και αποδοχή απέναντι στους γονείς που δεν προλαβαίνουν να έρθουν στο σχολείο λόγω φόρτου εργασίας ή άλλων υποχρεώσεών τους, αλλά και για τις δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι οικογένειες (πχ. οικονομικές, συναισθηματικές). Θα πρέπει να αποδέχεται και να

σέβεται τους διαφορετικούς στόχους και τις προσδοκίες που μπορεί να έχει κάθε οικογένεια, να κατανοεί και να αποδέχεται την υποκειμενική εικόνα που έχουν οι γονείς για τα παιδιά τους. Οι γονείς δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν μια «ομάδα» αλλά σαν πολλές, διαφορετικές «υπο-ομάδες», όπου κάθε μία έχει διαφορετικές ανάγκες αλλά και τρόπους διαπαιδαγώγησης. Επιπλέον, μία ακόμη πολύ σημαντική υποχρέωση των εκπαιδευτικών είναι να ενημερώνουν τους γονείς για τους στόχους του προγράμματός τους και τις μεθόδους αξιολόγησής τους, αλλά και να τους ενημερώνουν τακτικά για την πρόοδο και την εξέλιξη των παιδιών τους (Μπάμπαλης, 2005. ΥΠΕΠΘ, 2011). Πρέπει λοιπόν οι εκπαιδευτικοί να παρέχουν συγκεκριμένες πληροφορίες, ιδέες και οδηγίες στους γονείς για το πώς μπορούν αξιοποιήσουν την καθημερινότητα τους και να επεκτείνουν τη μάθηση στο σπίτι. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να βοηθήσει τις οικογένειες να κατανοήσουν πως μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον το οποίο να ενθαρρύνει και να υποστηρίζει τη μάθηση, να διατηρεί την περιέργεια των παιδιών «ζωντανή», να εκφράζει υψηλές και ρεαλιστικές προσδοκίες για την επίδοση και τη μελλοντική πορεία τους και να συμβάλει στη «συνέχεια» των εμπειριών από το σχολικό στο οικογενειακό περιβάλλον. Από την μεριά τους οι γονείς δεν έχουν σαν σκοπό να «διδάξουν» γνώσεις ή «μαθήματα» στα παιδιά αλλά να αποκτήσουν στρατηγικές ώστε να κατανοήσουν τον τρόπο που σκέπτονται, να διευκολύνουν τη μάθηση, να παρακολουθούν την πρόοδο τους, να συζητάνε μαζί τους γι' αυτά που μαθαίνουν και να τα ενθαρρύνουν στην αναζήτηση της γνώσης (Spera, 2005. ΥΠΕΠΘ, 2011).

Η Epstein (1992, 1996) προτείνει ότι η εμπλοκή της οικογένειας πρέπει να λαμβάνει χώρα καθ' όλη την παιδαγωγική διαδικασία και κυρίως στην προσχολική ηλικία. Απώτερος σκοπός λοιπόν είναι να εμπλακούν οι γονείς στη μαθησιακή διαδικασία έτσι όπως αυτή οργανώνεται από το πρόγραμμα σπουδών, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, τις πληροφορίες και τις παρατηρήσεις των γονέων και την κρίση του εκπαιδευτικού. (Izzo et al., 1999. Κιρκιγιάννη, 2009. Μπάμπαλης, 2005. Μπασέτας, 2007. ΥΠΕΠΘ, 2011).

Σύμφωνα με σύγχρονα εκπαιδευτικά δεδομένα προκύπτει ότι η εμπλοκή των γονιών στην μαθησιακή διαδικασία έχει θετική επίδραση στην επίδοση των παιδιών, στην προσαρμογή και στην στάση τους στο σχολικό περιβάλλον και στην συμπεριφορά τους απέναντι στους άλλους (Μπάμπαλης, 2005. Σακελλαρίου,

2006). Όσα προαναφέρθηκαν έρχονται σε συμφωνία με έρευνα των Epstein και Lee (1995) όπως αναφέρεται στο Izzo et al. (1999) αλλά και την έρευνα των Tan και Goldberg (2009) όπου αποδείχτηκε ότι όσο πιο πολύ εμπλέκονται οι γονείς στο σχολείο τόσο πιο σημαντικό φαίνεται στα μάτια του παιδιού. Μέσα από την εμπλοκή τους οι γονείς είναι σε θέση να βοηθήσουν τα παιδιά τους πιο αποτελεσματικά στην εκπαιδευτική διαδικασία, να γνωρίσουν την σχολική πραγματικότητα, να αποτιμήσουν σωστά το εκπαιδευτικό έργο, αλλά και τυχόν προβλήματα ώστε να μπορέσουν να συμβάλλουν στην επίλυσή τους, κάτι που αποδεικνύεται και από τα αποτελέσματα της έρευνας των Dauber και Epstein που πραγματοποιήθηκε το 1993 (Izzo et al., 1999. Κιρκιγιάννη, 2009. Μπάμπαλης, 2005. ΥΠΕΠΘ, 2011). Μέσα από την εμπλοκή των οικογενειών στην εκπαιδευτική διαδικασία βελτιώνονται όχι μόνο οι σχέσεις μέσα στο σχολείο (παιδιών-εκπαιδευτικών-γονέων) και η ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών αλλά και η εικόνα που έχουν οι γονείς για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού της προσχολικής ηλικίας. (Γεωργίου, 2000. Izzo et al., 1999. Hoover-Dempsey, Walker, Jones, Reed, 2002). Ωστόσο, η εμπλοκή των γονιών στη σχολική ζωή του παιδιού δεν πρέπει να είναι υπερβολική καθώς μπορεί να πιέσει το παιδί συναισθηματικά (Κιρκιγιάννη, 2009).

Οι νηπιαγωγοί μέσω της καθοδήγησης αλλά και δίνοντας στους γονείς τα κατάλληλα εργαλεία και τη δυνατότητα να λειτουργήσουν ως υποστηρικτές των παιδιών τους στη μαθησιακή διαδικασία, τους δίνουν την δυνατότητα να κατανοήσουν το ρόλο του νηπιαγωγείου αλλά και να εκτιμήσουν το έργο τους. Ενώ ακόμη και οι εκπαιδευτικοί όταν έρχονται συχνά σε επαφή με τους γονείς των μαθητών τους νιώθουν ότι αναγνωρίζεται το επάγγελμά τους. Με αυτόν τον τρόπο βελτιώνεται η συνεργασία, γίνεται πιο ουσιαστική και αναπτύσσεται ο σεβασμός μεταξύ τους (Νικολάου, 2011. Pianta, Krafft_Sayre, Rimm-Kaufman, Gercke & Higgins, 2001).

Ωστόσο, παρά τα όσα αναφέρθηκαν οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να ενθαρρύνουν αυτήν την συνεργασία ως ένα βαθμό με την προϋπόθεση αυτή η εμπλοκή περιορίζεται στην παρουσία των γονιών σε εκδηλώσεις αλλά και στην επικοινωνία με τον εκπαιδευτικό για ενημέρωση σε θέματα προόδου και συμπεριφοράς των παιδιών τους (Γεωργίου, 2000). Συχνά παρατηρείται οι εκπαιδευτικοί να συγχέουν την παρουσία των γονιών στο σχολείο με την ουσιαστική συμμετοχή τους στην εκπαίδευση των παιδιών τους, ενώ και από την

μεριά τους οι γονείς φαίνεται αρκετές φορές να παρεξηγούν τον ρόλο τους και να επεμβαίνουν στις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του νηπιαγωγείου (Κιτσαράς, 2003. ΥΠΕΠΘ, 2011). Ωστόσο, φαίνεται ότι κάθε γονιός έχει διαφορετική συνεργασία με τον εκπαιδευτικό. Μπορεί να διατηρούν ευκαιριακές επαφές με το σχολείο, να αποστασιοποιούνται τελείως από αυτό ή να συμμετέχουν ακόμη και στις λήψεις αποφάσεων του σχολείου (Συμεού, 2003). Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μια οικογένεια μπορεί να εμπλακεί στη μάθηση του παιδιού. Η σωστή επικοινωνία μεταξύ σχολείου και οικογένειας ωστόσο επιτυγχάνεται με δύο τρόπους. Πρώτον, με την συστηματική ενημέρωση των γονιών για την επίδοση του παιδιού τους αλλά και τα τεκταινόμενα του σχολείου (μέσω αποστολής αναφορών ή σημειωμάτων από το σχολείο και με τις επισκέψεις των γονιών) και δεύτερον, με την προσωπική εμπλοκή των γονιών σε σχολικές δραστηριότητες ή συγκεντρώσεις διοικητικού χαρακτήρα (Γεωργίου, 2000. Μπάμπαλης, 2005). Ωστόσο, ο τρόπος που θα ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός για να συνεργαστεί με τις οικογένειες των μαθητών του εξαρτώνται από τις ανάγκες, τις συνθήκες ζωής, τις δυνατότητες τους σε διάφορα επίπεδα όπως τις γλωσσικές τους ικανότητες, την οικονομική τους κατάσταση, ακόμα και από την προηγούμενη εμπειρία τους σε θέματα συνεργασίας. Σε κάθε περίπτωση ο εκπαιδευτικός πρέπει συνεχώς να διερευνά τρόπους ώστε να προωθήσει τις σχέσεις συνεργασίας του με τους γονείς, καθώς και να είναι σε θέση να αναγνωρίσει ότι η επικοινωνία και η συνεργασία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας (ΥΠΕΠΘ, 2011).

1.4.1 Αποσαφήνιση των όρων γονεϊκή εμπλοκή και γονεϊκή συμμετοχή

Οι έννοιες “γονεϊκή εμπλοκή” και “γονεϊκή συμμετοχή” στο σχολείο αν και θεωρούνται αρκετά αφηρημένες έννοιες, χρησιμοποιούνται ώστε να περιγράψουν ένα εύρος πρακτικών που χρησιμοποιούνται για να φέρουν κοντά τις οικογένειες των μαθητών με το σχολείο. Ωστόσο, φαίνεται να έχουν διαφορετική σημασία. Αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς πολλές φορές έχουν διαφορετικές αντιλήψεις για τους δύο αυτούς όρους αλλά και διαφορετικές προσδοκίες σχετικά με αυτούς (Πεντέρη & Πετρογιάννης, 2013. Συμεού, 2003).

Στην διεθνή βιβλιογραφία με τον όρο γονεϊκή εμπλοκή περιγράφεται η ποιοτική και ποσοτική συμμετοχή του γονιού στην εκπαιδευτική διαδικασία του

παιδιού του. Όπως αναφέρεται στο Γεωργίου (2000), οι Marjoribanks και Watson (1983) με τον όρο αυτό αναφέρονται στην προφορική ενίσχυση των παιδιών από τους γονείς στις σχολικές εργασίες, οι Hess (1984) και Marjoribanks (1983) εννοούν τις προσδοκίες των γονιών, ο Bloom (1984) τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς βοηθούν τα παιδιά τους να αναπτύξουν κίνητρα για μάθηση και καλή συμπεριφορά, ενώ ο Keith (1986) την εποπτεία καθημερινών δραστηριοτήτων (σχολικών και μη) των παιδιών. Η έννοια λοιπόν της “γονεϊκής εμπλοκής” αναφέρεται κυρίως σε διαδικασίες που έχουν να κάνουν με την καθοδηγούμενη και οριοθέτηση ανάμειξη των γονέων στα σχολικά δρώμενα, ενώ ο γονέας σε αυτήν την μορφή συνεργασίας περιορίζεται σε ρόλο “θεατή”. Αφορά τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς εμπλέκονται στο πλαίσιο του σχολείου (εθελοντική εργασία, παρουσία σε συγκεντρώσεις, επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς των παιδιών), την ενασχόληση των γονιών με την σχολική ζωή του παιδιού (παροχή βοήθειας στα μαθήματα και επίβλεψη σχολικών καθηκόντων), την οικονομική ενίσχυσή του και τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς παρέχουν εξωσχολικές δραστηριότητες στο παιδί τους (υπολογιστές, ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων, ενασχόληση με εκπαιδευτικής φύσης παιχνίδια, παζλ) στις οποίες συμμετέχουν και αυτοί (Πεντέρη & Πετρογιάννης, 2013. Schunck, Pintrich & Meece, 2007/2010. Spera, 2005. Συμεού, 2003).

Με τον όρο γονεϊκή συμμετοχή νοείται μια διαφορετική μορφή σχέσης και δραστηριοτήτων ανάμεσα στους γονείς και το σχολείο, τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και προς το σκοπό τους. Προϋποθέτει αμοιβαίο σεβασμό, ανταλλαγή πληροφοριών και αισθημάτων, καθώς και οι δύο πλευρές μοιράζονται τις ευθύνες και την εξουσία. Απαραίτητη είναι η οριοθέτηση των δικαιωμάτων και των ευθυνών τους, η διευκρίνιση των ρόλων, των διαδικασιών και των κοινών λογοδοσιών, καθώς και η διαπραγμάτευση πολιτικής έτσι ώστε να επιτρέπεται στους γονείς να πάρουν ενεργό ρόλο στην διακυβέρνηση του σχολείου και στη λήψη αποφάσεων σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα. Αφορά διαδικασίες κατά τις οποίες εκπαιδευτικοί, παιδιά και γονείς διαμοιράζονται δραστηριότητες, ρόλους και ευθύνες και λογοδοτούν από κοινού για τα αποτελέσματα (Πεντέρη & Πετρογιάννης, 2013. Συμεού, 2003).

Ο βαθμός που υιοθετούνται και καθιερώνονται οι συγκεκριμένες μορφές πρακτικών ποικίλλει από σχολείο σε σχολείο. Σε κάθε σχολείο παρατηρείται να προωθούνται συγκεκριμένες μορφές πρακτικών ή δραστηριοτήτων και να

απορρίπτονται άλλες, ανάλογα τις αντιλήψεις αυτού σχετικά με τον ρόλο που οι γονείς θα πρέπει να έχουν μέσα στο σχολείο (Συμεού, 2003).

Κεφάλαιο 2

Διαπολιτισμική Αγωγή

2.1 Τα μοντέλα Εκπαίδευσης στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες

Η μαζική μετακίνηση των ανθρώπων από την χώρα καταγωγής τους σε μια άλλη, είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή της δημογραφικής σύνθεσης των «χωρών υποδοχής» μεταναστών. Αυτό οδήγησε στη διαμόρφωση του «πολυπολιτισμικού» χαρακτήρα των κοινωνιών. Οι «πολυπολιτισμικές κοινωνίες» θέλοντας να μην υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ ομογενών και αλλοδαπών, αλλά και αυτό να έχει μια δημιουργική αλληλεπίδραση για τους πολιτισμούς τους, καλούνται να οργανώσουν τις σχέσεις αυτών. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για να επιτευχθεί πραγματική κοινωνική και πολιτισμική ένταξη των μεταναστών είναι το εκπαιδευτικό σύστημα. Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να προσαρμοστεί ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες των μεταναστών σε γλωσσικό και πολιτισμικό επίπεδο για να είναι ομαλότερη η ένταξη των αλλοδαπών στην κοινωνία και ειδικότερα στο σχολείο (Γκόβαρης, 2004).

Στις σύγχρονες κοινωνίες υιοθετούνται διάφοροι τρόποι και στρατηγικές ώστε να διαχειριστούν θέματα πολυπολιτισμικότητας στα σχολεία. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να υιοθετήσουν μοντέλα εκπαίδευσης ή προσεγγίσεις, όπως είναι το μοντέλο της αφομοίωσης, της ενσωμάτωσης, της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης και της διαπολιτισμικής προσέγγισης. Κρίνεται λοιπόν αναγκαίο να δοθεί μια σύντομη εννοιολογική οριοθέτηση των όρων, καθώς οι διαφορετικοί όροι αντανακλούν διαφορετικούς σκοπούς και στόχους (Γκόβαρης, 2004. Λιακοπούλου, 2006).

2.1.1 Το αφομοιωτικό μοντέλο

Το μοντέλο της αφομοίωσης, σύμφωνα με τους Park και Burgess, ορίζεται ως μια διαδικασία «συγχώνευσης ξένων πολιτισμών» (Γκόβαρης, 2004). Άτομα διαφορετικής εθνικής ή φυλετικής προέλευσης μαθαίνουν να αλληλεπιδρούν και να συμμετέχουν στην καθημερινή ζωή μιας ευρύτερης κοινωνίας, χωρίς ωστόσο να

δίνεται σημασία στην διαφορετική τους προέλευση (Μάρκου, 1996). Έτσι, σε δημόσιους θεσμούς, όπως το σχολείο η μητρική γλώσσα των μεταναστών και ο πολιτισμός θα πρέπει να παραμελούνται. Η ενδεχόμενη εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας και η διατήρηση του πολιτισμού τους δεν είναι υπόθεση του κράτους, αλλά των ίδιων των ενδιαφερόμενων. Οι μετανάστες καλούνται να υιοθετήσουν την γλώσσα, τον πολιτισμό και την κουλτούρα της χώρας υποδοχής, για να επιτύχουν την ενσωμάτωσή τους σε ένα κοινό πολιτισμό, όπου δεν θα παρεμποδίζεται η πρόοδος των υπολοίπων παιδιών και δεν θα δυσχεραίνεται η εκπαιδευτική διαδικασία (Γεωργογιάννης, 1999. Ζωγράφου, 2003. Πανταζής, 2006). Το μοντέλο αυτό κυριάρχησε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 στις χώρες υποδοχής. Στόχος του αφομοιωτικού μοντέλου ήταν η ανυπαρξία εθνικών και φυλετικών χαρακτηριστικών, μέσω της απορρόφησης των μεταναστευτικών πληθυσμών από τον ντόπιο ομογενή πληθυσμό (Γεωργογιάννης, 1999). Το συγκεκριμένο μοντέλο κάθε άλλο παρά επιτυχές μπορεί να χαρακτηριστεί αφού οδήγησε στον κοινωνικό αποκλεισμό αλλά και στην σχολική αποτυχία των μεταναστών (Γκόβαρης, 2004).

2.1.2 Το μοντέλο της ενσωμάτωσης

Το μοντέλο της ενσωμάτωσης αναγνωρίζει ότι κάθε μεταναστευτική ομάδα είναι ένας φορέας πολιτισμού που όμως δέχεται τις επιδράσεις της χώρας υποδοχής. Αφετηρία του συγκεκριμένου μοντέλου αποτελεί η «πολυεθνική ιδεολογία», που υποστηρίζει ότι οι πολιτισμοί της πλειοψηφίας και των μειονοτικών ομάδων παρουσιάζουν διαφορετικά αλλά και κοινά σημεία. Ταυτόχρονα ωστόσο ασκεί επιδράσεις στην χώρα υποδοχής αλλά συμμετέχει και στην αναδιαμόρφωσή της. Δηλαδή, η υπάρχουσα παράδοση της εθνικής ομάδας αποτελεί μέρος της νέας εθνικής ταυτότητας (Γεωργογιάννης, 1999. Γκόβαρης, 2004). Η πολιτισμική ετερότητα γίνεται αποδεκτή στο βαθμό που δεν εμποδίζεται η ενσωμάτωση και δεν τίθενται σε κίνδυνο οι πολιτισμικές αρχές της κυρίαρχης ιδεολογίας (Γεωργογιάννης, 1999. Μάρκου 1996). Στόχος του μοντέλου ενσωμάτωσης είναι η σταθερότητα και η συνοχή του κυρίαρχου πολιτισμού, παρόλο που αποδέχεται την πολυεθνική ιδεολογία, επιτρέποντας στα παιδιά των μεταναστών να διατηρήσουν κάποια στοιχεία του πολιτισμού τους, όπως τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, τα ήθη και έθιμα, την μουσική, τις γιορτές τους κ.λ.π. Στόχος του σχολείου είναι η εκμάθηση της μητρικής

γλώσσας, αλλά για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωσή τους στη χώρα διαμονής και στο σχολείο (Γκόβαρης, 2004. Ζωγράφου, 2003. Πανταζής, 2006). Η έννοια της ισότητας των ευκαιριών έχει να κάνει στην ουσία με τον κοινωνικό έλεγχο, αφού προϋπόθεση είναι η συμμόρφωση και η αποδοχή του κυρίαρχου συστήματος αξιών και πεποιθήσεων (Μάρκου, 1996).

2.1.3 Το μοντέλο της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης

Το πολυπολιτισμικό μοντέλο εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1970, όταν έγινε αντιληπτό ότι τα προηγούμενα μοντέλα δεν έδιναν λύσεις στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα παιδιά στο σχολείο (Γεωργογιάννης, 1999. Ζωγράφου, 2003). Στόχος της εκπαίδευσης αυτής είναι η προώθηση του πολιτισμικού πλουραλισμού. Για αυτό και το πρόγραμμα του σχολείου διαμορφώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να εμπεριέχει στοιχεία από τους πολιτισμούς των αλλοδαπών παιδιών, χωρίς να υπάρχει ο φόβος της αλλοτρίωσης και της κοινωνικής συνοχής. Ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης αναγνωρίζεται η ανάγκη της γνώσης του εθνικού πολιτισμού και της εθνικής παράδοσης από το παιδί, ώστε να βελτιωθεί η σχολική του επίδοση και να έχει ίσες ευκαιρίες με τους άλλους στην εκπαίδευση. Στόχος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι η καλλιέργεια του σεβασμού και της ανοχής ατόμων με διαφορετική εθνική, πολιτισμική, θρησκευτική και φυλετική προέλευση (Γεωργογιάννης, 1999. Γκόβαρης, 2004. Μάρκου, 1996). Ο Blank, με τον όρο «πολυπολιτισμική εκπαίδευση» δεν περιγράφει ένα συγκεκριμένο μοντέλο εκπαίδευσης, αλλά μια «ευρεία ποικιλία σχολικών πρακτικών, προγραμμάτων και υλικών που σχεδιάζονται για να βοηθήσουν τα παιδιά από διαφορετικές ομάδες να βιώσουν την εκπαιδευτική ισότητα», ενώ με έναν ακόμη ορισμό του υποστηρίζει ότι «η πολυπολιτισμική εκπαίδευση είναι μια ιδέα σύμφωνα με την οποία όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από τις ομάδες στις οποίες ανήκουν, όπως εκείνες που σχετίζονται με το φύλο, την εθνότητα, τη φυλή, την κουλτούρα, την κοινωνική τάξη, τη θρησκεία ή την ιδιαιτερότητα, θα πρέπει να βιώσουν στα σχολεία ισότητα στην εκπαίδευση» (Γκόβαρης, 2004. Πανταζής, 2006, Slavin, 2006).

2.1.4 Το μοντέλο αντιρατσιστικής εκπαίδευσης

Στόχος της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης είναι μια εναλλακτική παιδαγωγική πρακτική η οποία θα λαμβάνει υπόψη της τις εμπειρίες των μειονοτήτων (Γκόβαρης, 2004). Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό ο ρατσισμός δημιουργείται από τους θεσμούς και την κοινωνία και όχι από τις ανθρώπινες συμπεριφορές. Για αυτό θα πρέπει να αλλάξουν οι δομές της εκπαίδευσης και της κοινωνίας (Μάρκου, 1996). Ακόμη, η αναγνώριση της διαφορετικότητας δεν είναι σημαντική από μόνη της αν οι μετανάστες δεν μπορούν να απολαμβάνουν κοινωνικά αγαθά και να συμμετέχουν στην πολιτική εξουσία (Πανταζής, 2006). Κύριοι στόχοι λοιπόν του αντιρατσιστικού μοντέλου εκπαίδευσης είναι η ισότητα για όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως εθνικών/φυλετικών προελεύσεων, η παροχή από το κράτος ίσων ευκαιριών ζωής, ανάπτυξης και συμμετοχής σε όσα προσφέρει η κοινωνία και η χειραφέτηση και απελευθέρωση όλων των πολιτών από ρατσιστικά πρότυπα (Γεωργογιάννης, 1999).

2.1.5 Το μοντέλο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Η διαπολιτισμική προσέγγιση αποτελεί εξέλιξη του πολυπολιτισμικού μοντέλου και εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1980. Με τον όρο διαπολιτισμική εκπαίδευση δηλώνεται μια διαλεκτική σχέση, μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφορετικών εθνικών μεταναστευτικών ομάδων. Τα βασικά χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σχετίζονται με την άμεση εμπειρία των παιδιών στις χώρες υποδοχής, την αμοιβαία επίδραση των πολιτισμών των χωρών καταγωγής και υποδοχής, την επανεξέταση και αναθεώρηση κοινωνικο-κεντρικών και εθνικοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου, και τέλος, αξιολόγηση των ευκαιριών στη ζωή και την επίτευξη κοινωνικής και οικονομικής ένταξης (Γεωργογιάννης, 1999). Στόχος της είναι η ανάδειξη των κοινών αλλά και των διαφορών των πολιτισμικών χαρακτηριστικών μεταξύ αυτών των ομάδων και η δημιουργία προϋποθέσεων για «ισότιμη κοινωνική συμμετοχή στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες» (Γκόβαρης, 2004). Ειδικότεροι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, της αλληλεγγύης, του σεβασμού στο διαφορετικό και στην απομάκρυνση του εθνικιστικού τρόπου σκέψης (Ζωγράφου, 2003. Πανταζής, 2006).

2.2 Το διαπολιτισμικό νηπιαγωγείο

Παλαιότερα επικρατούσε η άποψη ότι οι τάξεις παιδιών ίδιας ηλικιακής ομάδας και κοινής καταγωγής είναι ομοιογενείς. Όπως διαπιστώθηκε όμως μεταγενέστερα τα κοινά στοιχεία μιας ομάδας παιδιών που φοιτούν στην ίδια τάξη νηπιαγωγείου περιορίζονται στην ηλικία (4-6 χρόνων) και στο γεγονός ότι αποτελούν μέλη της ίδιας τάξης. Κάθε παιδί έχει μία ιδιαίτερη προσωπικότητα και ανήκει ταυτόχρονα σε διαφορετικές ομάδες. Τα παιδιά προέρχονται από διαφορετικές μορφές οικογένειας, ενώ ταυτόχρονα είναι πολίτες της τοπικής τους κοινότητας αλλά και του ευρύτερου κόσμου. Τα διαφορετικά στοιχεία που εντοπίζονται μεταξύ των παιδιών του νηπιαγωγείου μπορεί να είναι δημογραφικά όπως το φύλο, η ηλικία, η εθνική ή τοπική προέλευση, οι κοινωνικοοικονομικές ομάδες, η μητρική γλώσσα και οι ειδικές ανάγκες. Μπορεί ωστόσο αυτές οι διαφορές να σχετίζονται με τον τρόπο ζωής, όπως τις εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα, τους φίλους, τις αξίες, τις στάσεις, τον τρόπο σκέψης και το μαθησιακό στυλ. Έτσι κάθε τάξη νηπιαγωγείου είναι ένας χώρος πολυμορφίας και η αβίαστη ένταξη των παιδιών σε κατηγορίες με βάση κάποιο χαρακτηριστικό τους ή η αντιμετώπιση τους ως αντιπροσωπευτική περίπτωση μιας συγκεκριμένης ομάδας (π.χ. «παιδί μεταναστών») οδηγεί σε απλοϊκούς διαχωρισμούς, στερεότυπα και «ταμπέλες» (ΥΠΕΠΘ, 2011).

Οι τάξεις του νηπιαγωγείου αποτελούν προνομιακό χώρο ώστε να επιτευχθούν στόχοι αποδοχής της διαφορετικότητας και της δημιουργικής εργασίας. Τα παιδιά του νηπιαγωγείου που έρχονται φυσικά και αβίαστα σε επαφή με παιδιά διαφορετικής εθνοτικής, θρησκευτικής, ταξικής ή πολιτισμικής προέλευσης και κουλτούρας αντιλαμβάνονται αυτήν την πολυπολιτισμικότητα και διαφορετικότητα ως μια φυσιολογική κατάσταση. Η μεταξύ τους αλληλεπίδραση βοηθάει στην κατανόηση της ετερότητας, ενώ δίνεται η δυνατότητα στα ξένα παιδιά να χρησιμοποιούν την μητρική τους γλώσσα, γεγονός που τα κάνει να νιώθουν πιο οικεία (Δαμανάκης, 2001. Kozma, Pusztai & Torkos, 2004. Νικολάου, 2011. Χατζή, 2008). Μέσα από την διαπολιτισμική αγωγή, τα παιδιά επεκτείνουν τις γνώσεις τους για άλλους πολιτισμούς και αντιλαμβάνονται, ότι υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί τρόποι ζωής (Νικολάου, 2011. Gomez, 1991).

Συχνή είναι η αντιπαράθεση που υπάρχει για την εκπαίδευση αυτών των παιδιών σχετικά με το αν θα πρέπει να διδάσκονται στην πρώτη τους γλώσσα, αν θα

πρέπει να μαθαίνουν την γλώσσα της χώρας στην οποία μετανάστευσαν ή να είναι δίγλωσσα. Η επικρατέστερη άποψη είναι ότι τα παιδιά για να επιτύχουν ακαδημαϊκά θα πρέπει να μάθουν την κυρίαρχη γλώσσα και τον πολιτισμό, αλλά ταυτόχρονα και την μητρική τους γλώσσα και τον πολιτισμό ώστε να νιώθουν ασφάλεια και να έχουν την αίσθηση της ταυτότητάς τους (Γκότοβος, 1996. Coelho, 2007).

Δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί πραγματική «ένταξη» εάν δεν υπάρχει πραγματική αναγνώριση του διαφορετικού. Συνήθως η διαφορετική γλώσσα παραμένει έξω από το σχολείο, η διαφορετική θρησκεία δεν αναγνωρίζεται και οι συμβολικές πρακτικές του σχολείου (πχ. προσευχή), δημιουργούν ένα κλειστό σύστημα (Μουσούρου, 2006). Ωστόσο, ένα σχολείο που εξυπηρετεί μια πολύγλωσση, πολυπολιτισμική και πολυφυλετική κοινότητα μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στο να βοηθήσει αυτά τα παιδιά και τις οικογένειες τους να αισθανθούν αποδεκτά μέλη της σχολικής κοινότητας (Coelho, 2007). Δουλειά του σχολείου και ειδικότερα των εκπαιδευτικών είναι να μάθουν σχετικά με τις κουλτούρες από τις οποίες προέρχονται τα παιδιά για να εξετάσουν προσεκτικά όλες τις πολιτικές, τις πρακτικές και τα αναλυτικά προγράμματα που εφαρμόζονται στο σχολείο (Slavin, 2006). Ακόμη, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου, καθώς αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει πηγή πολιτισμικής σύγκρουσης για τα νεοφερμένα παιδιά (Coelho, 2007. Τσιάκαλος, 2000).

Μέσα στην τάξη θα πρέπει να δίνεται στα παιδιά η ευκαιρία να αναφέρονται στην καθημερινότητα τους, στα ήθη και τα έθιμα τους, στην κουλτούρα τους, καθώς αυτά αποτελούν τα κύρια γνωρίσματα της ύπαρξής τους. Επίσης θα πρέπει να τους παρέχονται εμπειρίες ώστε να μπορέσουν να δημιουργήσουν σύνδεση της κουλτούρας των γονιών τους, με την κουλτούρα της χώρας που βρίσκονται (Geiger, 2002. Zake, 2010). Η κουλτούρα του καθενός καθορίζεται από την καταγωγή μας. Ο Slavin με τον όρο κουλτούρα αναφέρεται στις συλλογικές νόρμες, παραδόσεις, συμπεριφορές και αντιλήψεις, καθώς και στην κοινή γλώσσα μιας ομάδας (Slavin, 2006).

Σύμφωνα με τις Χατζηθεοδούλου και Λοϊζίδου «Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο δεν περιχαράκώνεται σε ειδικές διαπολιτισμικές δραστηριότητες, αλλά αποτελεί γενική αρχή της εκπαίδευσης. Διαπολιτισμική εκπαίδευση δε σημαίνει τη διδασκαλία ενός και μόνο ομώνυμου μαθήματος αλλά

αντίθετα μια γενική αρχή που διέπει όλα τα γνωστικά αντικείμενα και τη διδασκαλία τους. Δεν εφαρμόζεται μόνο στις τάξεις με ένα ικανοποιητικό αριθμό αλλοδαπών παιδιών ώστε να συνδέεται μόνο με την παρουσία ξένων και να περιορίζεται σε ειδικού τύπου δραστηριότητες αλλά διαχέεται σ' όλες τις θεματικές του ΑΠ και σε όλα τα στοιχεία της καθημερινής ζωής του νηπιαγωγείου» (Χατζή, 2008, σελ. 257). Για να έχει επιτυχία ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα πρέπει μέσα σε αυτό να ενσωματωθεί η γλώσσα και ο πολιτισμός αυτών των παιδιών, θα πρέπει να υπάρχει ενεργή συμμετοχή όλης της κοινότητας, ο προσανατολισμός του προγράμματος να είναι εκπαιδευτικός και τέλος, να βρεθούν καινούριες πρακτικές αξιολόγησης (Γκόβαρης, 2004).

Στα προγράμματα του νηπιαγωγείου κυριαρχούν δραστηριότητες γλωσσικής ανάπτυξης. Μέσα από αυτές τα παιδιά βοηθούνται στην εκμάθηση της κυρίαρχης γλώσσας μέσα από το παιχνίδι αλλά και την αυθόρμητη αλληλεπίδραση. Ασφαλώς το παιδί παίζοντας δεν έχει σαν αυτοσκοπό του την μάθηση, παρόλα αυτά όλα τα παιχνίδια είναι και πηγές μάθησης, καθώς αποτελούν το χώρο στον οποίο μπορούν να αποκτηθούν ή να εξασκηθούν νέες εμπειρίες (Χατζή, 2008). Πιο συγκεκριμένα στον οδηγό της νηπιαγωγού διαβάζουμε την άποψη των Dodge και Cocler (1998) ότι : «Αν θέλουμε τα παιδιά να μαθαίνουν με επιτυχία τώρα και στο μέλλον, θα πρέπει να τα μάθουμε να σκέφτονται για τον εαυτό τους, να επιλύουν προβλήματα και να συνυπάρχουν με τους άλλους. Αυτές οι ικανότητες κατακτώνται όταν τα παιδιά ενθαρρύνονται να εξερευνούν ενεργητικά το περιβάλλον, να επιλύουν πραγματικά προβλήματα που έχουν νόημα για αυτά και να συνεργάζονται με άλλους για την ολοκλήρωση εργασιών. Όλα αυτά τα παιδιά τα κάνουν όταν παίζουν» (Δαφέρμου κ.ά., 2006). Τα παιδιά μέσω του παιχνιδιού επικοινωνούν εκφράζοντας και αναπαριστώντας τις σκέψεις, τις ιδέες και τα συναισθήματά τους, μαθαίνουν να αλληλεπιδρούν με τους ενήλικες και τους συνομηλίκους τους, να λύνουν τις διαφορές τους και να νιώθουν ικανά, ασφαλείς και σίγουρα για τον εαυτό τους (Νικολάου, 2011. Σταμάτης, 2005). Ενώ η Geiger (2002) χρησιμοποίησε τον όρο «Διαπολιτισμική Παιδαγωγική» ώστε να ορίσει την οργάνωση κοινής διδασκαλίας, μάθησης, παιχνιδιού και εργασίας κάτω από μια διπλή προοπτική: ισότητας και αναγνώρισης της διαφοράς. Όπως υποστηρίζει ο Vygotsky, το παιχνίδι είναι βασικό συστατικό της ζωής των παιδιών σε όλους τους πολιτισμούς (Σταμάτης, 2005). Ενώ ο Huizinga διατυπώνει την άποψη ότι το παιχνίδι έχει μια πολιτιστική και δημιουργική

λειτουργία, δηλαδή ο πολιτισμός έχει την καταγωγή του στο παιχνίδι και ότι ο πολιτισμός προέκυψε από το παιχνίδι (Πανταζής, 1999). Ο Vygotsky υποστηρίζει ότι η πραγματικότητα και το παιχνίδι συμπίπτουν. Το παιχνίδι αποτελεί μια άσκηση, ανταλλαγή και αλληλεπίδραση με την πραγματικότητα (Κοντογιάννη, 2000). Τα παιδιά μέσα από την αυθόρμητη δραστηριότητα του παιχνιδιού προετοιμάζονται για να αντιμετωπίσουν καταστάσεις που μπορεί να συναντήσουν αργότερα στην ζωή τους (Πυργιωτάκης, 2006). Μέσα από το παιχνίδι επιθυμούν να συμπεριφέρονται όπως οι ενήλικοι και αναπαριστούν καθημερινές συνήθειες της ζωής των γονιών τους και της δικιάς τους (Thyssen, 2001. James, 2001). Το παιχνίδι με κοινωνικά θέματα είναι μια αντανάκλαση των ιδεών που αποκτά για τον κόσμο το παιδί και παράγεται από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, τις ιδέες και τις αξίες τους, και έχουν άμεση σχέση με την κουλτούρα της κοινωνίας από την οποία προέρχονται. Αυτή η κουλτούρα του παιχνιδιού αποτελεί μέρος της γενικής κουλτούρας της κοινωνίας, από την οποία πηγάζουν οι ιδέες και το υλικό των δραστηριοτήτων των παιδιών (Garvey, 1990. Thyssen, 2001). Άλλες δραστηριότητες που ενισχύουν τις γλωσσικές ικανότητες είναι η ακρόαση και η κατανόηση ενός παραμυθιού, η δραματοποίηση του. Ενώ ακόμη και ο χώρος που είναι χωρισμένος σε γωνιές δίνει την ευκαιρία να σχηματιστούν μικρές ομάδες εργασίας με μικτή σύνθεση παιδιών, ευνοώντας την αποδοχή και την αλληλεπίδραση (Χατζή, 2008).

Επιπλέον, μέσα από τις διαθεματικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο νηπιαγωγείο διατυπώνονται στόχοι που απευθύνονται σε όλα τα παιδιά, καθώς στηρίζονται στα βιώματά τους. Ιδιαίτερα στα σχέδια εργασίας, πλαίσιο διαπολιτισμικών προγραμμάτων μπορούν να αποτελέσουν θέματα της καθημερινότητας των παιδιών. Αυτό βοηθά στην προώθηση του βασικού στόχου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, που είναι η κοινωνική μάθηση. Η κοινωνική μάθηση διαπερνά όλη την εκπαιδευτική διαδικασία, ανοίγει τις πόρτες του νηπιαγωγείου στον έξω κόσμο και συνδέουν την ζωή του νηπιαγωγείου με την καθημερινότητα. Με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσεται η συνδιαλλαγή και η αλληλεπίδραση με την τοπική κοινωνία, καθώς το νηπιαγωγείο είναι μια μικρογραφία της πολυπολιτισμικής κοινωνίας που διατηρεί και αξιοποιεί την καθημερινότητα (Χατζή, 2008).

2.2.1 Ο ρόλος της παιδαγωγού σε ένα διαπολιτισμικό νηπιαγωγείο

Ακόμη και το καταλληλότερο περιβάλλον νηπιαγωγείου δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει θετικά αν οι άνθρωποι (εκπαιδευτικοί, διευθυντές σχολείων) που ασχολούνται με τα παιδιά δεν δείχνουν πραγματικό ενδιαφέρον και αποδοχή των άλλων και της διαφορετικότητάς τους. Για αυτό και είναι τόσο σημαντικός ο ρόλος των εκπαιδευτικών, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια που υπάρχει τόσο μεγάλη ανομοιογένεια στον χώρο της εκπαίδευσης. Ωστόσο αντί οι εκπαιδευτικοί να έχουν αρχίσει να συνηθίζουν αυτήν την ανομοιογένεια πολλές φορές την αντιμετωπίζουν είτε ως εμπόδιο είτε ως τυχαίο ή περιστασιακό γεγονός. Διαφαίνεται λοιπόν με την στάση τους ότι δυσκολεύονται να αποδεχτούν την διαφορετικότητα εμποδίζοντας την παροχή ίσων ευκαιριών απέναντι σε όλα τα παιδιά (Σταμάτης, 2005. ΥΠΕΠΘ, 2011). Οι αντιλήψεις και οι πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών επηρεάζουν το εκπαιδευτικό κλίμα της τάξης και προάγουν την ψυχολογική, γνωστική και κοινωνική προσαρμογή των παιδιών μειονοτικών ομάδων (Vedder, Horenczyk, Liebkind & Nickmans, 2006). Κρίνεται λοιπόν απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να αποδέχεται και να δείχνει σεβασμό στην διαφορετικότητα παρέχοντας σε όλα τα παιδιά ίσες ευκαιρίες ώστε να αξιοποιούν τις εμπειρίες τους μέσα σε ένα κλίμα ασφάλειας και αποδοχής (ΥΠΕΠΘ, 2011).

Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να κατακτήσουν τη γνώση, τις στάσεις και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για να εργασθούν με μαθητές από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες και να βοηθήσουν όλους τους μαθητές να ενστερνιστούν πιο θετικές στάσεις απέναντι στους άλλους (Banks, 2004). Στο ΑΠ, η νηπιαγωγός καλείται μεταξύ άλλων με τις κατάλληλες παρεμβάσεις να βοηθήσει τη γνωριμία των παιδιών μεταξύ τους, να καλλιεργεί ένα κλίμα αναγνώρισης, αποδοχής και αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ όλων των παιδιών, επιδιώκοντας με αυτόν τον τρόπο την αρμονική συνύπαρξη και εκπαίδευσή τους. Επιπλέον, πρέπει να επιτρέπει στα παιδιά να τοποθετηθούν απέναντι στους άλλους αναγνωρίζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές που υπάρχουν, ενώ παράλληλα να τους τονώνει το αίσθημα της αυτοεκτίμησης και της περηφάνιας για την προσωπική τους ιστορία. Τα παιδιά προσπαθούν να έρθουν σε επαφή με τους συμμαθητές τους μέσα από το παιχνίδι και τη συνεργασία με τα άλλα παιδιά. Θα πρέπει λοιπόν η νηπιαγωγός να προωθεί την εργασία σε ομάδες, καθώς με αυτόν τον τρόπο αμβλύνονται οι κατηγοριοποιήσεις και αντιμετωπίζεται ο «άλλος» ως πρόσωπο και όχι ως

«κατηγορία». Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά βλέπουν τους άλλους ως ίσους, με ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις (Πανταζής, 2006. ΥΠΕΠΘ, 2011. Χατζή, 2008).

Μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου η εκπαιδευτικός πρέπει με δικιά της πρωτοβουλία να φέρνει σε επαφή το σύνολο των παιδιών της τάξης της με διαφορετικούς πολιτισμούς (έθιμα, συνήθειες, παραδόσεις) και με εθνικές και πολιτισμικές διαφορές, χρησιμοποιώντας τις τέχνες, το δραματικό παιχνίδι και τη λογοτεχνία (πολυπολιτισμικά βιβλία, έργα τέχνης, μύθοι, τραγούδια κ.ά.) (Κανακίδου & Παπαγιάννη, 1998). Ενώ, για να σχεδιάσει δραστηριότητες θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα ενδιαφέροντα των παιδιών καθώς και προηγούμενες μαθησιακές και κοινωνικές τους εμπειρίες. Με αυτόν τον τρόπο δείχνει ότι σέβεται την προσωπικότητα και την πολιτισμική ταυτότητα του κάθε παιδιού. Ο ρόλος της νηπιαγωγού δεν είναι να αλλάξει τις συνήθειες των παιδιών αλλά να προσπαθήσει να τις σεβαστεί και να τις συμβιβάσει με τις συνήθειες του νηπιαγωγείου (Αναγνωστοπούλου & Ρήγα, 2004). Θα πρέπει να ενδιαφέρεται για το πολιτισμικό και το γλωσσικό τους κεφάλαιο, καθώς η αξιοποίηση των εμπειριών και των γνώσεων που έχουν κατακτήσει τα παιδιά μέσω της μητρικής τους γλώσσας διευκολύνει την γνωστική τους ανάπτυξη, αλλά και την εκμάθηση της γλώσσας υποδοχής (Ευαγγέλου, 2007. Pentini, 2005. ΥΠΕΠΘ, 2011).

Η εκπαιδευτικός στις περιπτώσεις των παιδιών που δεν έχουν ως μητρική γλώσσα την ελληνική, θα πρέπει να φροντίζει ώστε η γλώσσα που μιλούν τα παιδιά στο σπίτι τους να ακούγεται και να αναγνωρίζεται μέσα στην τάξη (Πανταζής, 2006. Χατζή, 2008). Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να υπάρχει μια ισορροπία ανάμεσα στις ομιλούμενες γλώσσες των παιδιών. Παρόλα αυτά, συνηθίζουν να προωθούν μόνο τη γλώσσα της χώρας υποδοχής (Vedder et al., 2006). Η νηπιαγωγός θα πρέπει να αποβάλλει κάθε εθνοκεντρικό στοιχείο, να διαχωρίζει τα λαογραφικά από τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, να μην κατηγοριοποιεί τα άτομα σύμφωνα με την φυλετική, εθνική, θρησκευτική, τοπική προέλευση τους, να μην κρίνει βάση ενός ή λίγων χαρακτηριστικών των ανθρώπων τα οποία συνήθως είναι αυθαίρετα και υποτιμητικά, αλλά ούτε και να τα εξιδανικεύει (Αναγνωστοπούλου & Ρήγα, 2004. Vandenbroeck, 2004). Ασφαλώς, όπως φαίνεται και από έρευνα των Πανταζή & Σακελλαρίου (2005) όπως αναφέρεται στο Πανταζής (2006) ο εκπαιδευτικός καλείται να είναι ευαισθητοποιημένος για να μπορέσει να αναγνωρίσει το πρόβλημα και να επέμβει.

Ο ερχομός χιλιάδων παλιννοστούντων και αλλοδαπών μεταναστών στην Ελλάδα, βρήκε τους εκπαιδευτικούς εντελώς απροετοίμαστους στο να αντιμετωπίσουν την ύπαρξη μαθητών με διαφορετική γλωσσική και πολιτισμική προέλευση. Για αυτό και θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευσή τους. Συνήθως η διαπολιτισμική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ή των φοιτητών περιορίζεται σε επιμορφωτικά σεμινάρια (Μάρκου, 1996). Οι σημερινές ανάγκες και οι προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί στα σχολεία υπαγορεύει να γίνουν αλλαγές στον τρόπο προετοιμασίας των μελλοντικών εκπαιδευτικών, καθώς πολλοί εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η πολυπολιτισμική εκπαίδευση είναι απλώς η ενσωμάτωση μερικών θεμάτων σχετικών με τις εθνικές ομάδες στο αναλυτικό πρόγραμμα ή η ανταλλαγή «φολκλορικών» στοιχείων των ατόμων που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες (Αναγνωστοπούλου & Ρήγα, 2004. Banks, 2004. Coelho, 2007. Μάγος 2005). Η ομαλή και έγκαιρη ένταξη των παιδιών που ανήκουν στις μειονοτικές ομάδες είναι υπόθεση όλων όσων εμπλέκονται στην εκπαίδευση. Ωστόσο, χρειάζονται και ατομικές προσπάθειες για αυτομόρφωση και διαρκή βελτίωση (Δαμανάκης, 2001). Μέσο της εκπαίδευσης θα πρέπει να γνωρίσουν διάφορες μορφές πολιτισμικής έκφρασης, που υπάρχουν στον οικείο εθνικό πολιτισμό και στις κοινότητες των μειονοτήτων (Κανακίδου & Παπαγιάννη, 1998). Ενώ, οφείλουν να ενημερώνονται συνεχώς για τις θεωρητικές και πρακτικές εξελίξεις του πεδίου της. Επιπλέον, η αλληλεπίδραση ανάμεσα σε επιμορφωτές και εκπαιδευτικούς δημιουργεί συμμαχίες διευκολύνοντας την αλλαγή (Coelho, 2007).

Μέσα από την κατάλληλη διαμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων, την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και την οργάνωση ανάλογης μεθοδολογίας μπορεί να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να χρησιμοποιούν δημιουργικά τα στοιχεία του πολιτισμού τους που φέρνουν στο σχολείο με τη μορφή βιωμάτων (Κανακίδου & Παπαγιάννη, 1998).

2.2.2 Σημασία επικοινωνίας γονιών και νηπιαγωγών σε ένα διαπολιτισμικό νηπιαγωγείο

Συνήθως στη διδασκαλία του σχολείου δεν συμπεριλαμβάνεται ο κοινωνικός περίγυρος των παιδιών. Η οικογένεια αγνοείται τελείως, πράγμα που συμβαίνει και στην περίπτωση των γονιών των παιδιών της χώρας υποδοχής

(Ζωγράφου, 2003). Ωστόσο, είναι ιδιαίτερα σημαντική η συμμετοχή των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά θα σχηματίσουν θετικές στάσεις απέναντι στην πολιτισμική τους κληρονομιά αλλά και θα ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την διαφορετικότητα. Υιοθετώντας διαφοροποιημένες παιδαγωγικές πρακτικές, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους το θεμελιώδη ρόλο της οικογένειας και της κοινότητας στη μάθηση των παιδιών. Η επικοινωνία με τους γονείς είναι κρίσιμη για την εφαρμογή μιας τέτοιας προσέγγισης. Μέσα από την συνεργασία με τους γονείς ο εκπαιδευτικός μπορεί να πληροφορηθεί για τα γνωρίσματα του πολιτισμού τους. Με τον τρόπο αυτό αναγνωρίζει και αξιοποιεί την οικογενειακή τους κουλτούρα καθώς αυτή παίζει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της ατομικής τους ταυτότητας (ΥΠΕΠΘ, 2011). Η κουλτούρα κάθε οικογένειας έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και διαφέρει από την κουλτούρα του σχολείου (Pentini, 2005).

Η συνεχής επικοινωνία (οικογένειας-εκπαιδευτικού) εξασφαλίζει μια συνέχεια ανάμεσα στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου και εκείνες της οικογενειακής ζωής. Οι εκπαιδευτικοί εργάζονται με βάση τις πληροφορίες που αντλούν από τους γονείς (π.χ. συνήθειες, προτιμήσεις, παιχνίδια, αγαπημένα βιβλία) κι έτσι δημιουργούν μαθησιακές εμπειρίες που πραγματικά συνδέονται με τις ικανότητες των παιδιών και με τις οικογενειακές και κοινωνικο-πολιτισμικές εμπειρίες τους. Ταυτόχρονα, μοιράζονται με τους γονείς τις παρατηρήσεις και τις καταγραφές τους για τη μάθηση των παιδιών τους, την κοινωνική και συναισθηματική τους εξέλιξη, αξιοποιώντας διάφορες μορφές επικοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο, οι γονείς παιδιών με διαφοροποιημένα μαθησιακά προφίλ είναι δυνατόν να αρχίσουν να αντιλαμβάνονται και να κατανοούν τις μαθησιακές δυνατότητες των παιδιών τους, καθώς και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους (ΥΠΕΠΘ, 2011).

Ακόμη, για να είναι πιο ουσιαστική αυτή η επικοινωνία και η συνεργασία θα πρέπει οι γονείς να εμπλέκονται πιο ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία και στις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται μέσα στις τάξεις του νηπιαγωγείου και όχι να περιορίζονται στην παρουσία τους σε συγκεντρώσεις και εορταστικές εκδηλώσεις (Αναγνωστοπούλου & Ρήγα, 2004). Ωστόσο, φαίνεται ότι η απλή παρουσία σε τέτοιου είδους συγκεντρώσεις είναι αυτή που εκτιμάται και επιδιώκεται κυρίως από τους εκπαιδευτικούς και όχι η ενεργή συμμετοχή (Coelho, 2007).

Μία ακόμη πρακτική που πρέπει να χρησιμοποιείται από τις εκπαιδευτικούς για να αναπτύξουν σχέσεις εμπιστοσύνης με τους γονείς των μαθητών τους είναι η επίσκεψη στο σπίτι αυτών. Μέσα από αυτήν την κίνηση οι εκπαιδευτικοί είναι σε θέση να κατανοήσουν τις διαφορές και τις ομοιότητες στις οικογενειακές συνήθειες των παιδιών, καθώς και να κατανοήσουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν, ενώ αλλάζει η στάση και η αντίληψη των γονιών ότι οι εκπαιδευτικοί είναι απρόσιτοι και αδιαφορούν (Αναγνωστοπούλου & Ρήγα, 2004).

Παρόλο που είναι τόσο σημαντική η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω σε τέτοια θέματα, λίγα είναι γνωστά για το πώς προετοιμάζονται (Farrell & Collier, 2010). Ακόμη, ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στην επιμόρφωσή του σχετικά με τους τρόπους επικοινωνίας και συνεργασίας με τους γονείς, καθώς όπως φαίνεται δεν λαμβάνουν την κατάλληλη προετοιμασία (Hoover-Dempsey, et al., 2002). Στην πλειοψηφία τους οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν αποτελεσματική επικοινωνία με την οικογένεια. Ωστόσο, ένας ακόμη λόγος που η συνεργασία με την οικογένεια και το ευρύτερο περιβάλλον του παιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία κρίνεται απαραίτητη, είναι ότι οι γονείς είναι αυτοί που επηρεάζουν αρνητικά ή θετικά τα παιδιά τους για τους συμμαθητές τους που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες (Πανταζής, 2006). Η εκπαιδευτικός θα πρέπει να βρει τρόπο ώστε να αντιμετωπίσει στερεοτυπικές και ρατσιστικές καταστάσεις (Vandenbroeck, 2004). Εάν δημιουργηθεί ένα κλίμα αποδοχής επωφελούνται τόσο οι γονείς όσο και τα παιδιά τους, που υφίστανται την επιρροή τους. Ασφαλώς οι γονείς που διακατέχονται από συναισθήματα αποδοχής της ετερότητας είναι φυσικό να το μεταβιβάσουν και στα παιδιά τους (Αναγνωστοπούλου & Ρήγα, 2004).

Κεφάλαιο 3

Ρομά

3.1 Ρομά: Ιστορία- πολιτισμός

Η καταγωγή των τσιγγάνων έγινε ευρέως γνωστή μόλις τον 18ο αιώνα, όπου γλωσσολόγοι ανακάλυψαν την ινδική καταγωγή της γλώσσας των Ρομά. Η γλώσσα των Ρομά ανήκει στην ινδοευρωπαϊκή οικογένεια και συγγενεύει με την σανσκριτική αλλά και με σύγχρονα ινδικά ιδιώματα. Με αυτόν τον τρόπο υπέθεσαν την μεταναστευτική τους πορεία, από τα βάθη της Ανατολής προς τον ευρωπαϊκό χώρο (Τερζοπούλου & Γεωργίου, 1996. Χατζησαββίδης, 2007). Οι Ρομά εξαπλώθηκαν ειρηνικά σε όλες τις χώρες της Δύσης. Η έκταση διασποράς τους είναι τόσο μεγάλη, ώστε επάξια διεκδικούν τον τίτλο ενός πανευρωπαϊκού λαού χωρίς ιστορική πατρίδα (Τερζοπούλου & Γεωργίου, 1996. Έξαρχος, 2007). Η διασπορά τους ολοκληρώθηκε τον 16ο αιώνα, ωστόσο ακόμη και στις μέρες μας συνεχίζουν να μετακινούνται συχνά είτε λόγω των ρατσιστικών συμπεριφορών που αντιμετωπίζουν είτε αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής. Οι Ρομά χωρίζονται σε εγκατεστημένους ή μετακινούμενους πληθυσμούς και είναι διασκορπισμένοι σε συμπαγείς ομάδες σε όλον τον κόσμο. Ανάλογα με την περιοχή που εγκαθίσταντο παίρνουν διάφορες ονομασίες, όπως Τσιγγάνοι, Γύφτοι, Καλό, Σίντι, Μανούς κ.ά. (Γκότοβος, 2002. Μάρκου, 1996. Χατζησαββίδης, 2007).

Στις μέρες μας, ο πληθυσμός των ρομά στην Ελλάδα υπολογίζεται ότι ανέρχεται στα 160.000-200.000 άτομα, ενώ άλλοι υποστηρίζουν πως δεν ξεπερνούν τα 100.000-120.000 άτομα (Χατζησαββίδης, 2007). Η μη συγχρονισμένη άφιξή τους στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πολλές και μεγάλες διαφορές που αφορούν τις χώρες προέλευσης, τον βαθμό αφομοίωσής τους από την ελληνική κοινωνία, την μορφή της γλώσσας τους, την θρησκεία τους αλλά και το αν είναι μόνιμα ή προσωρινά εγκατεστημένοι. Οι Ρομά χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες βάση του βαθμού εγκατάστασής τους. Κάποιοι είναι εγκατεστημένοι σε ένα τόπο και έχουν μόνιμη κατοικία, έχοντας αφομοιώσει σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό συνήθειες και συμπεριφορές της ελληνικής κοινωνίας. Άλλοι είναι ημειγκαταστημένοι, δηλαδή έχουν μόνιμη κατοικία αλλά για βιοποριστικούς λόγους αναγκάζονται να μετακινούνται σε άλλους τόπους. Τέλος, οι

μετακινούμενοι Ρομά ζουν νομαδική ζωή και κατοικούν σε σκηνές, ενώ και η διάρκεια παραμονής τους στον τόπο της ομάδας διαφέρει. Οι Ρομά ζουν οργανωμένα σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, από την Θράκη έως την Κρήτη. Αυτοί που ανήκουν σε μετακινούμενες ομάδες μένουν σε σκηνές ή σε πρόχειρα κατασκευασμένες παράγκες, ενώ συχνά οι ημιεγκαταστημένοι όπου μετακινούνται για να εργαστούν μένουν σε ημιφορτηγά. Τα ημιφορτηγά λειτουργούν ως σπίτια και ως μαγαζιά. Ωστόσο, δεν πρέπει να μας εκπλήσσει η διαμονή των Ρομά σε σπίτια, ενοικιαζόμενα ή ιδιόκτητα, καθώς αρχικά οι επικεφαλείς των ομάδων ήταν εκείνοι που αγόραζαν σπίτια, ενώ μετά ακολούθησαν και άλλοι (Καραθανάση, 2000. Χατζησαββίδης, 2007).

Ωστόσο, παρόλο τις επιδράσεις που δέχτηκαν από τους διάφορους λαούς που ήρθαν σε επαφή, κράτησαν κάποια ιδιαίτερα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά, διατηρώντας την κοινωνική τους συνοχή και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής τους. Κάποιοι όμως, δέχτηκαν την πολιτισμική επίδραση της ελληνικής κοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο αφομοιώθηκαν ακολουθώντας τα κοινωνικά πρότυπα και τις κοινωνικές αξίες της ελληνικής πραγματικότητας. Ακόμη και σήμερα, ακραίες μορφές προκατάληψης, αδικίας, απόρριψης και περιθωριοποίησης εκδηλώνονται προς το πρόσωπό τους (Τερζοπούλου & Γεωργίου, 1996. Χατζησαββίδης, 2007). Αυτό που διαφοροποιεί τους Ρομά από τους άλλους είναι ότι εμμένουν στον διαφορετικό τρόπο ζωής τους, στις αξίες και τα ιδεώδη τους. Αυτή η διαφορετικότητα γίνεται αντιληπτή στα επαγγέλματα που εξασκούν, στους τόπους που κατοικούν, στα έθιμά τους, στην γλώσσα τους, την θρησκεία τους, στον ρόλο που κατέχει το κάθε φύλο στην κοινωνία τους και την εκπαίδευσή τους (Χατζησαββίδης, 2007).

Στην Ελλάδα οι Ρομά είναι κυρίως χριστιανοί ορθόδοξοι. Οι Ρομά που κατοικούν στην Θράκη είναι μουσουλμάνοι, ενώ ένα μικρό ποσοστό είναι άθεοι. Οι Ρομά μιλούν την ρομανί. Βέβαια, η γλώσσα τους παρουσιάζει διαφορές ανάλογα με τον τόπο καταγωγής τους αλλά και της κατοικίας τους, από τον βαθμό που έχουν επηρεαστεί από την ελληνική γλώσσα, από την έλλειψη οργανωμένης εκπαίδευσης, αλλά και την έλλειψη γραφής (Χατζησαββίδης, 2007).

Η οικογένεια είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους Ρομά, καθώς αποτελεί για αυτούς ένα σύνολο αλληλέγγυων μελών τόσο απέναντι στις άλλες οικογένειες, όσο και απέναντι στους ξένους. Η κοινωνική αλληλεγγύη κρατά ενωμένα τα μέλη των

οικογενειών και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να διακατέχονται από μεγάλο σεβασμό για τους ηλικιωμένους. Ωστόσο, ο ρόλος των αντρών και των γυναικών διαφέρει. Ο άντρας εκπροσωπεί το κύρος της οικογένειας και είναι ο αρχηγός του σπιτιού. Ενώ η γυναίκα Ρομά έχει λιγότερα δικαιώματα στην ζωή και στην εκπαίδευση (Λιεζουά, 1998)

Τα σημαντικότερα έθιμα για τους Ρομά αφορούν τον γάμο. Οι Ρομά συνηθίζουν να παντρεύονται σε πολύ μικρή ηλικία, στην ηλικία των 12-13 για τα κορίτσια και 15-17 για τα αγόρια, μέσω προξενιού. Έτσι, τα παιδιά γίνονται «πρόωρα» έφηβοι αναλαμβάνοντας καθήκοντα ενηλίκων, οι έφηβοι ενηλικιώνονται κάνοντας πολύ νωρίς την δική τους οικογένεια, ενώ οι ενήλικες αποκτούν εγγόνια πολύ πριν κλείσουν τα σαράντα (Βαξεβάνογλου, 2001). Ακόμη, οι Ρομά συνηθίζουν να παντρεύονται άτομα που ανήκουν στην φυλή τους, ενώ δεν είναι σπάνιο το να γίνονται γάμοι μεταξύ κοντινών συγγενών (Frazer, 1998). Η παρθενία της γυναίκας θεωρείται προϋπόθεση για την πραγματοποίηση του γάμου, ενώ ελέγχεται μετά την τελετή με συγκεκριμένη διαδικασία και τελετουργικό (Αυδικός, 2002. Χατζησαββίδης, 2007). Συνηθίζουν να παντρεύονται σε πολύ μικρή ηλικία ώστε να διαιωνίσουν την φυλή. Αυτή η ανάγκη προέκυψε από τα αυξημένα ποσοστά θνησιμότητάς τους σε μικρή ηλικία εξαιτίας των δύσκολων συνθηκών διαβίωσής τους (Εξάρχος, 2007).

3.2 Ρομά και εκπαίδευση

Στις 14 Δεκεμβρίου του 1960, η UNESCO υιοθέτησε τη «Σύμβαση κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση». Σύμφωνα με το άρθρο 4 τονίζεται ότι σκοπός της εκπαιδευτικής πρακτικής πρέπει να είναι η προαγωγή της ισότητας ευκαιριών και ότι το επίπεδο της εκπαίδευσης πρέπει να είναι ισότιμο σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ίδιας βαθμίδας. Στην ίδια σύμβαση στο άρθρο 5, αναφέρεται ότι είναι απαραίτητο τα μέλη των εθνικών μειονοτήτων να έχουν το δικαίωμα να ασκούν τις δικές τους εκπαιδευτικές δραστηριότητες, να διατηρούν τα δικά τους σχολεία, ενώ ανάλογα με την εκπαιδευτική πολιτική του κάθε κράτους, να χρησιμοποιούν ή να διδάσκουν την δική τους γλώσσα, ωστόσο κάτω από προϋποθέσεις. Δηλαδή εφόσον αυτό το δικαίωμα ασκείται χωρίς να παρεμποδίζει τα μέλη αυτών των μειονοτήτων να κατανοήσουν την πολιτιστική κληρονομιά και τη γλώσσα της κοινότητας, ως

συνόλου και να συμμετέχουν στις δραστηριότητες ή κατά τρόπο που να θέτει σε κίνδυνο την εθνική κυριαρχία. Ακόμη, θα πρέπει το επίπεδο της εκπαίδευσης να μην είναι κατώτερο από το γενικό επίπεδο που καθορίζεται ή εγκρίνεται από τις αρμόδιες αρχές, ενώ η φοίτηση σε αυτά τα σχολεία είναι προαιρετική. Σε συνδυασμό λοιπόν με το άρθρο 2, ουσιαστικά αναγνωρίζεται το δικαίωμα να παραχωρείται στις εθνικές μειονότητες η ευθύνη της εκπαίδευσης. Ο ΟΗΕ το 1996 με το «Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα» αναγνωρίζει στο άρθρο 13 το δικαίωμα μόρφωσης κάθε ανθρώπου. Μέσα από αυτό το σύμφωνο τονίζεται ότι σκοπός της μόρφωσης πρέπει να είναι η πλήρης ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και του αισθήματος της αξιοπρέπειάς της. Ακόμη, πρέπει να ενισχύεται ο σεβασμός προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Ενώ στο ίδιο σύμφωνο στο άρθρο 27 αναφέρεται ότι στις χώρες που υπάρχουν εθνικές, γλωσσικές ή θρησκευτικές μειονότητες πρέπει να τους δίνεται το δικαίωμα να απολαμβάνουν τον δικό τους πολιτισμό, να μπορούν να ασκούν την δικιά τους θρησκεία και να μιλούν την γλώσσα τους. Πιο συγκεκριμένα για τους ρομά, τον Μάιο του 1989 με το «Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας» της ΕΟΚ αποφασίστηκε να προωθηθούν ένας αριθμός μέτρων στον τομέα της σχολικής φοίτησης των παιδιών Τσιγγάνων, που να αποσκοπούν στην ανάπτυξη συνολικής και δομικής προσέγγισης, ώστε να καταφέρουν να υπερπηδήσουν σημαντικά εμπόδια που δυσκολεύουν την πρόσβαση αυτών των παιδιών (Ντούσας, 1997. Σουέρεφ & Μπίμπου-Νάκου, 2006).

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά στην Ελλάδα, τα ποσοστά των αναλφάβητων τσιγγάνων είναι ιδιαίτερα αυξημένα (Λυδάκη, 2002). Σε αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι από το 1830, που απελευθερώθηκε η χώρα μας, ως και το 1978 οι ρομά στερούνταν την ελληνική υπηκοότητα. Επομένως, δεν είχαν ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά δικαιώματα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να είναι αποκλεισμένοι και από την εκπαίδευση, καθώς για να γραφτούν στο σχολείο απαιτούνταν πιστοποιητικά έγγραφα που δεν διέθεταν. Τα παιδιά τσιγγάνικης καταγωγή ήταν εγκαταλελειμμένα από το κράτος, σταδιακά όμως η κατάσταση άρχισε να αλλάζει (Κάτσικας & Πολίτου, 2005. Ντούσας, 1997). Σε πολλά μέρη της Ελλάδας αναλάμβαναν άτυπα την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά η Εκκλησία, τα Κέντρα Πρόνοιας και άλλοι ιδιωτικοί οργανισμοί. Το 1985 το ΥΠΕΠΘ συγκρότησε ομάδες εργασίας ώστε να

μελετήσουν ζητήματα που αφορούσαν μειονοτικές ομάδες (τσιγγάνους κ.λ.π.) και απέστειλαν εγκυκλίους σχετικά με τα παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας, ενώ το 1987 η εκπαίδευση αυτών επίσημα εκχωρείται στη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (Κάτσικας & Πολίτου, 2005). Η εγκύκλιος με θέμα την «Εκπαίδευση των παιδιών Τσιγγάνων», μεταξύ άλλων συστήνει στους εκπαιδευτικούς να ενημερωθούν για τις συνθήκες ζωής των τσιγγάνων, να προωθηθούν σχέσεις συνεργασίας ανάμεσα στους τσιγγάνους και τα άλλα μέλη της κοινότητας, ώστε να ενταχθούν τα παιδιά στο σχολείο. Ακόμη, προτρέπει να δημιουργηθεί στο σχολείο κλίμα αποδοχής των παιδιών Ρομά και να αναπτυχθούν συνεργατικές σχέσεις ανάμεσα στους διευθυντές, στους συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων με φορείς όπως η Ν.Ε.Λ.Ε., ώστε να καταπολεμηθεί η σχολική διαρροή (Μητακίδου & Τρέσσου, 2007).

Η εισαγωγή των παιδιών Ρομά στο σχολείο είναι ένα πολύ σημαντικό γεγονός. Μέσα από τη σχολική φοίτηση αλλάζει το άτομο καθώς αποδέχεται και χρησιμοποιεί έναν ξένο για εκείνο θεσμό (Λιεζουά, 1998). Πρώτο βήμα της σχολικής επιτυχίας και της ένταξης θεωρείται η δυνατότητα όλων των μικρών παιδιών να φοιτούν σε παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία, χωρίς καμία εξαίρεση (Μπενέκος, 2007). Τα τελευταία χρόνια φαίνεται ότι οι γονείς Ρομά έχουν αρχίσει να κατανοούν την σημασία της προσχολικής εκπαίδευσης, ενώ από τους εκπαιδευτικούς είναι ήδη αδιαμφισβήτητη. Έρευνα που διεξήχθη το 2000 από την Swadener και τους συνεργάτες τις αποδεικνύει ότι τόσο οι γονείς Ρομά όσο και οι εκπαιδευτικοί κατανοούν την αξία της προσχολικής εκπαίδευσης, πρωτίστως για να προετοιμαστεί το παιδί για το σχολείο και δευτερευόντως για την κοινωνικοποίηση και την ολόπλευρη ανάπτυξη που προσφέρει. Έτσι σε πολλά μέρη του κόσμου έχουν δημιουργηθεί προσχολικά προγράμματα ώστε να βοηθήσουν στην ενδυνάμωση και την ομαλότερη ένταξη παιδιών με φτωχά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, στο σχολείο με εντυπωσιακά αποτελέσματα (Μητακίδου & Τρέσσου, 2007). Ωστόσο, τα παιδιά Ρομά με την ένταξή τους στο σχολείο αισθάνονται για πρώτη φορά ότι τίθενται υπό αμφισβήτηση τόσο η γλώσσα της οικογένειας και του οικείου περιβάλλοντος όσο και οι αξίες με τις οποίες μεγαλώνουν μέσα σε αυτό. Η μητρική τους γλώσσα χάνει το κύρος της και υποχρεώνονται να μάθουν και να εκφράζονται μέσα από μία γλώσσα που την κατέχουν αποσπασματικά ή σε χαμηλότερο βαθμό από τα άλλα παιδιά. Ωστόσο, τα παιδιά Ρομά της νηπιακής ηλικίας θα μάθουν την

ελληνική γλώσσα με αβίαστο αλλά και παιγνιώδη τρόπο μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου. Ακόμη, το νηπιαγωγείο θα τα βοηθήσει να κοινωνικοποιηθούν, να αυτονομηθούν μακριά από την επίβλεψη της μητέρας ή κάποιου άλλου μέλους της οικογένειας αλλά και μάθουν να δουλεύουν συνεργατικά με τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης (Μπενέκος, 2007).

3.2.1 Αιτίες διακοπής φοίτησης των παιδιών Ρομά από τα σχολεία

Η μη φοίτηση των παιδιών Ρομά στο σχολείο αλλά και η διαρροή φοίτησης προτού ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση, φαίνεται σταδιακά να παρουσιάζουν μείωση από γενιά σε γενιά. Ωστόσο δεν φαίνεται να εξαλείφονται (Υπουργείο εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων, 2000).

Παρά τις όποιες προσπάθειες που γίνονται, οι Ρομά ακόμη και στις μέρες μας υφίστανται απόρριψη από την κοινωνία με διωγμούς από τα σχολεία, διακρίσεις σε βάρος τους και προσβλητικές ή στερεότυπες εκφράσεις τόσο από συμμαθητές όσο και από εκπαιδευτικούς. Το σχολείο των μη Ρομά είναι πολύ δύσκολο να γίνει και σχολείο των ρομά, καθώς οι επιθυμίες και οι αξίες των οικογενειών Ρομά διαφέρουν από αυτές του σχολικού θεσμού και των εκπαιδευτικών δημιουργώντας συγκρούσεις (Βασιλειάδου & Παυλή-Κορρέ, 1996. Λιζουά, 1998. Ντούσας, 1997). Ακόμη και στις μέρες μας, το σχολείο για τους τσιγγάνους αντιπροσωπεύει το “διαφορετικό”, από πλευρά κουλτούρας και ιδεών αλλά ακόμη και από διαρρύθμισης του χώρου (Βασιλειάδου & Παυλή-Κορρέ, 1996). Οι σχολικές δομές πρέπει να προσαρμόζονται στις συνήθειες των μαθητών και να τους βοηθά στην προσαρμογή τους στην κοινωνία, ώστε να βοηθηθούν στις συνθήκες ζωής τους (Λιζουά, 1998). Ωστόσο, το σχολείο συνηθίζει να είναι ένας χώρος αλλοτρίωσης και περιθωριοποίησης, παρά ενσωμάτωσης και αποδοχής των παιδιών, ενώ φαίνεται πως δεν έχει βρει ακόμα τρόπους για να τους εντάξει στην εκπαιδευτική διαδικασία (Κωστούλα- Μακράκη & Μακράκης, 2008. Μητακίδου & Τρέσσου, 2007).

Στην πλειοψηφία τους οι Ρομά γονείς δεν έχουν πεισθεί για την αναγκαιότητα του σχολείου, αφού οι γνώσεις και οι αξίες που προσφέρονται δεν τραβούν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον τους (Εξαρχος, 2007. Λυδάκη, 1997). Συνήθως θεωρούν το σχολείο ως χάσιμο χρόνου και ως εμπόδιο της κοινωνικής και οικονομικής επιτυχίας των

παιδιών τους, καθώς τις ώρες που το παιδί βρίσκεται στο σχολείο χάνει χρόνο από την καλλιέργεια δεξιοτήτων και απόκτησης γνώσεων που απαιτούνται για την μετέπειτα επαγγελματική του ενασχόληση (Βασιλειάδου & Παυλή-Κορρέ, 1996). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι γονείς να μην προτρέπουν τα παιδιά τους να πάνε σχολείο και έτσι να οδηγούνται μακριά από αυτό ή να φοιτούν αποσπασματικά και άτακτα. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά Ρομά που ζουν σε καταυλισμούς συνήθως δεν φοιτούν στο σχολείο, ενώ όσα ζουν σε μόνιμες κατοικίες φοιτούν περιστασιακά μαθαίνοντας κυρίως ανάγνωση, γραφή και αριθμητικές πράξεις, αφού αυτά θεωρείται ότι θα τους φανούν χρήσιμα αργότερα για την δουλειά τους (Εξαρχος, 2007. Λιεζουά, 1998. Λυδάκη, 2002. Ντούσας, 1997). Βιώνουν το σχολείο ως μια υποχρέωση που σαν σκοπό έχει την αφομοίωσή τους. Οι γονείς Ρομά ενώ από την μία αναγνωρίζουν την συμβολή του σχολείου στην μόρφωση των παιδιών τους, από την άλλη όμως φοβούνται πως η εκπαίδευση θα τα προσαρμόσει, θα τα ανασχηματίσει ή ακόμα και θα τα παραμορφώσει (Λιεζουά, 1998. Ντούσας, 1997). Αυτός είναι και ο λόγος, που παρά τις καλές σχολικές επιδόσεις κάποιων παιδιών Ρομά, κάτω από την οικογενειακή πίεση αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το σχολείο (Βασιλειάδου & Παυλή-Κορρέ, 1996). Ένα ακόμη εμπόδιο από την μεριά των γονιών, αποτελεί ο δικός τους αναλφαβητισμός, καθώς δεν είναι σε θέση να βοηθήσουν τα παιδιά τους στην εκπαίδευσή τους. Ωστόσο, όταν βλέπουν τα παιδιά τους χαρούμενα και αποδεκτά μέσα στο σχολικό περιβάλλον, η στάση τους αλλάζει (Λιεζουά, 1998. Ντούσας, 1997).

Οι εκπαιδευτικοί από την μεριά τους, θέλοντας να μειώσουν τα ποσοστά διαρροής φοίτησης πρέπει να διατηρούν συχνή επικοινωνία με τους γονείς Ρομά, βοηθώντας τους να εξοικειωθούν με το σχολικό περιβάλλον. Ακόμη, οφείλουν να γνωρίζουν τα στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας των παιδιών Ρομά, ώστε να είναι σε θέση να κατανοήσουν τον πολιτισμό αυτών και να κάνουν αναφορές μέσα στην τάξη, ώστε να νιώθουν πιο αποδεκτά (Λιεζουά, 1998). Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι απαλλαγμένοι από αισθήματα απόρριψης και προκατάληψης απέναντι στα παιδιά τσιγγάνικης καταγωγής, ενώ θα πρέπει συνεχώς να επιμορφώνονται γύρω από τέτοια θέματα (Ντούσας, 1997). Ακόμη, θα πρέπει να δημιουργούν τις απαραίτητες συνθήκες ώστε να συμμετέχουν ενεργά όλοι οι μαθητές στην εκπαιδευτική διαδικασία, να μάθουν να αποδέχονται και να σέβονται την πολιτισμική

διαφορετικότητα και να απαιτούν από όλα τα παιδιά την επιτυχία (Μητακίδου & Τρέσσου, 2007. Κωστούλα-Μακράκη & Μακράκης, 2008)

Μία ακόμη αιτία διακοπής φοίτησης των παιδιών Ρομά από το σχολείο και κυρίως των κοριτσιών, όπως αναφέραμε προηγουμένως, είναι ότι παντρεύονται σε πολύ μικρή ηλικία. Ακόμη και αν οι γονείς Ρομά στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο, όταν φτάσουν στην ηλικία των 13-17 χρονών θα πρέπει να τα σταματήσουν για να παντρευτούν, αλλιώς το στίγμα βαραίνει την οικογένεια. Πρόκειται για μια παράδοση που κρατάει αιώνες, αν όχι χιλιετίες (Ντούσας, 1997).

Ο διαφορετικός τρόπος ζωής τους, η μητρική τους γλώσσα, η εμφάνισή τους, η κουλτούρα, οι δεξιότητες και οι εμπειρίες τους επηρεάζουν αρνητικά την ομαλή ένταξή τους στο σχολικό περιβάλλον, καθώς αντιμετωπίζονται με επιφυλακτικότητα και δυσπιστία από τους άλλους (Βασιλειάδου & Παυλή-Κορρέ, 1996. Γκότοβος, 2003. Κωστούλα-Μακράκη & Μακράκης, 2008). Ενώ, ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν είναι ότι τα σχολεία είναι συνήθως σε μεγάλη απόσταση από τον καταυλισμό ή τον συνοικισμό τους (Ντούσας, 1997). Ακόμη, σημαντικό ρόλο για την διακοπή ή μη διακοπή του σχολείου φαίνεται να έχει η ποιότητα αλλά και ο τύπος εγκατάστασης. Είναι πιο σύνηθες τα παιδιά Ρομά που κατοικούν σε σπίτια να φοιτούν πιο συστηματικά σε σχέση με τα παιδιά που ζουν σε καταυλισμούς (ΥΕΚΑ, 2000).

Ωστόσο, δεν νοείται σε ένα ευνομούμενο, οικονομικά ισχυρό και σύγχρονο δημοκρατικό ευρωπαϊκό κράτος να υπάρχουν διαρροές στην υποχρεωτική εκπαίδευση, αλλά και ελλείψεις προϋποθέσεων για την ένταξη τους στα σχολεία και την κοινωνία. Λυπηρό είναι και το γεγονός ότι οι κρατικοί μηχανισμοί αδυνατούν να παρέμβουν αποτελεσματικά ώστε να αποφευχθεί ο αναλφαβητισμός αλλά και να καταπολεμηθεί η αδικαιολόγητη απουσία αυτών των παιδιών από το σχολείο.

3.2.2 Τρόποι επίλυσης της σχολικής διαρροής των παιδιών ρομά

Η συμμετοχή των παιδιών Ρομά στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας θα διευκολυνόταν αν λαμβάνονταν και εφαρμόζονταν κάποια μέτρα. Τέτοια μέτρα είναι τα εξής: α. Να υπάρχει επαρκής ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επίσημων κρατικών και τοπικών αρχών ώστε να αποφεύγονται διακρίσεις σε βάρος των Ρομά.

β. Το εκπαιδευτικό προσωπικό να επιμορφώνεται ώστε να γνωρίζει τις αρχές της πολυπολιτισμικής αγωγής, αλλά και να μάθει να διαχειρίζεται τάξεις με μαθητικό πληθυσμό που προέρχεται από διαφορετικές εθνοτικές ομάδες.

γ. Να αναπτυχθούν στρατηγικές, ώστε να ευαισθητοποιηθεί η κοινή γνώμη και ιδιαίτερα αυτή των γονέων. Με αυτό τον τρόπο θα αποφευχθεί η δημιουργία διαχωριστικών γραμμών στο σχολείο με βάση εθνοτικά κριτήρια.

δ. Ακόμη, θα πρέπει να δημιουργηθούν υποστηρικτικά προγράμματα και παρεμβάσεις με στόχο τον περιορισμό του μορφωτικού χάσματος ανάμεσα στα παιδιά Ρομά και τους άλλους μαθητές. Πιο συγκεκριμένα για την προσχολική εκπαίδευση θα πρέπει να εφαρμοστούν ειδικά προγράμματα με σκοπό την προετοιμασία των παιδιών για την φοίτηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

ε. Να ληφθούν υποστηρικτικά μέτρα για την αύξηση του βοηθητικού προσωπικού που θα αναλάβει ρόλο διαμεσολαβητή ανάμεσα στο σχολείο και τις οικογένειες. Ακόμη, πρέπει να προσληφθούν και εκπαιδευτικοί με τσιγγάνικη καταγωγή.

στ. Επιπλέον, από την προσχολική ηλικία θα πρέπει να υπάρχει συνεργασία με τις οικογένειες Ρομά, αλλά και ενεργή συμμετοχή των γονέων σε σχολικά θέματα.

ζ. Να διοργανώνονται πληροφοριακές-επιμορφωτικές εκδηλώσεις ή σεμινάρια για τους γονείς ώστε να μπορούν να στηρίζουν τα παιδιά τους στο σχολείο, ενώ να υπάρχουν υποστηρικτικά προγράμματα από κοινωνικούς λειτουργούς στα σπίτια αυτών των οικογενειών.

η. Ενώ, ιδιαίτερα σημαντικό είναι να παρέχονται ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες στις νεαρές τσιγγάνες ώστε να μπορούν να φοιτούν στο σχολείο. Αυτό θα τις βοηθήσει στην κοινωνική τους ενσωμάτωση, με σκοπό να αναβαθμιστεί ο ρόλος του γυναικείου φύλου στη μόρφωση, να περιοριστεί το υψηλό ποσοστό πρόωρης διακοπής ή ακόμη και αποχής της σχολικής τους φοίτησης (Μητακίδου & Τρέσσου, 2007. Μπενέκος, 2007).

Θέλοντας να ερευνήσουμε την σχέση μεταξύ σχολείου και οικογένειας και ιδιαίτερα την σχέση μεταξύ νηπιαγωγών και γονέων Ρομά αναζητήσαμε σχετική βιβλιογραφία, αλλά και έρευνες που πιθανότατα είχαν πραγματοποιηθεί κατά το παρελθόν. Μέσα από την βιβλιογραφική επισκόπηση φάνηκε να μην υπάρχουν αρκετές έρευνες σχετικές με το θέμα. Οι περισσότερες έρευνες αφορούσαν οικογένειες των οποίων τα παιδιά φοιτούν στις πρώτες τάξεις του δημοτικού, ενώ εξαιρετικά περιορισμένες ήταν και οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί με την

συμμετοχή γονέων Ρομά. Επομένως, μέσα από την παρούσα έρευνα γίνεται μια προσπάθεια διερεύνησης αυτού του θέματος.

Κεφάλαιο 4

Ερευνητικό μέρος

4.1 Ερευνητικά ερωτήματα

Μέσα από την αναζήτηση ερευνών για την σχέση σχολείου και οικογένειας, διαπιστώθηκε ότι είναι αρκετά περιορισμένος ο αριθμός τους. Έρευνες που σχετίζονται με αυτό το θέμα αφορούν κυρίως εκπαιδευτικούς αλλά και γονείς παιδιών που φοιτούν στο δημοτικό σχολείο ή και σε τάξεις γυμνασίου και λυκείου, οι οποίες σχέσεις συνδέονται συνήθως με την σχολική επίδοση των παιδιών. Ενώ ακόμη πιο περιορισμένος είναι ο αριθμός των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί με την συμμετοχή γονέων Ρομά. Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι στην πλειοψηφία τους οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί και εξετάζουν την σχέση αυτή αφορούν κυρίως ποσοτικές προσεγγίσεις.

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια μελέτη περίπτωσης που εξετάζει τις σχέσεις μεταξύ σχολείου και οικογενειών Ρομά, μέσα από τις απόψεις και τις εμπειρίες των νηπιαγωγών αλλά και των γονέων Ρομά του 1ου Νηπιαγωγείου Ορχομενού Βοιωτίας. Πιο συγκεκριμένα θα καταβληθεί προσπάθεια:

- α) Να διερευνηθούν οι απόψεις των γονιών Ρομά και των νηπιαγωγών σχετικά με την σημασία της επικοινωνίας/συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας.
- β) Να διερευνηθούν οι τρόποι, οι συνθήκες και το περιεχόμενο των συναντήσεων μεταξύ νηπιαγωγών και γονιών.
- γ) Να εντοπισθούν οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου-οικογένειας.
- δ) Να διερευνηθούν οι πιθανές δυσκολίες και τα προβλήματα στην παραπάνω επικοινωνία/συνεργασία.

4.2 Συμμετέχοντες-συμμετέχουσες στην έρευνα

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 3 εκπαιδευτικούς και 11 γονείς Ρομά του 1ου Νηπιαγωγείου Ορχομενού Βοιωτίας. Το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο

αποτελείται από δύο τμήματα, όπου φοιτούν τα παιδιά 17 οικογενειών Ρομά. Αρχικά, προσεγγίστηκαν και οι 5 νηπιαγωγοί που υπηρετούσαν στο συγκεκριμένο νηπιαγωγείο, καθώς και 15 γονείς Ρομά. Οι μεν νηπιαγωγοί που αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα επικαλέστηκαν έλλειψη χρόνου. Οι δε γονείς, ενώ δεν αρνούνταν την συμμετοχή τους στην έρευνα δεν εμφανίζονταν στα ραντεβού που είχαν οριστεί χωρίς καν να ενημερώσουν. Μάλιστα έκαναν μέρες να επαναφέρουν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο, ενώ οι γονείς δύο εκ των οικογενειών Ρομά δεν παρουσιάστηκαν στο νηπιαγωγείο όσο καιρό διεξαγόταν η έρευνα. Οι 3 νηπιαγωγοί που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν γυναίκες. Οι δύο ήταν απόφοιτες της Ακαδημίας (διετούς φοίτησης), οι οποίες όμως είχαν κάνει εξομοίωση του πτυχίου τους, ενώ η μία προερχόταν από Ανώτατο Εκπαιδευτικό ίδρυμα (τετραετής φοίτηση). Και οι τρεις υπηρετούσαν ως μόνιμες στο 1ο Νηπιαγωγείο Ορχομενού. Είχαν από 5 έως 28 χρόνια προϋπηρεσίας σε δημόσια νηπιαγωγεία, ενώ η επαφή τους με παιδιά και γονείς Ρομά κυμαινόταν από 4 έως 28 χρόνια. Ο λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο ήταν ο μεγάλος αριθμός Ρομά που φοιτούν εκεί σε σχέση με άλλα νηπιαγωγεία της περιοχής. Χρησιμοποιήθηκε το συγκεκριμένο δείγμα, γονείς Ρομά και νηπιαγωγούς, για να κατανοηθεί το υπό εξεταζόμενο θέμα. Επομένως, η δειγματοληψία ήταν σκόπιμη (Creswell, 2002). Το δείγμα των γονιών Ρομά αποτελούσαν 11 άτομα, στην πλειοψηφία τους μητέρες. Πιο συγκεκριμένα, οι 9 ήταν γυναίκες, ενώ μόλις 2 ήταν άντρες. Όσον αφορά το μορφωτικό τους επίπεδο, 2 από τις γυναίκες είχαν παρακολουθήσει κάποιες τάξεις του δημοτικού, 3 είχαν τελειώσει το δημοτικό, 1 είχε φοιτήσει σε κάποιες τάξεις γυμνασίου, ενώ 3 είχαν παρακολουθήσει κάποιες τάξεις λυκείου. Από τους άντρες του δείγματος, ο ένας είχε τελειώσει το εκκλησιαστικό λύκειο, ενώ ο άλλος είχε φοιτήσει μόνο στο δημοτικό. Η επαγγελματική απασχόληση των γυναικών Ρομά έχει ως εξής: Μία μητέρα ήταν ελεύθερος επαγγελματίας, 4 απασχολούνταν σε χειρονακτικά επαγγέλματα (κυρίως σαν αγρότισσες), ενώ 4 από αυτές ασχολούνταν με τα οικιακά. Ο ένας από τους άντρες Ρομά του δείγματός μας ακολουθούσε το επάγγελμα του κληρικού, ενώ ο άλλος δεν είχε σταθερή δουλειά, αλλά απασχολούνταν κυρίως σε χειρονακτικά επαγγέλματα.

4.3 Μεθοδολογία της έρευνας

Για να μελετηθεί η σχέση σχολείου και οικογένειας Ρομά, θεωρήθηκε ότι η πιο κατάλληλη μέθοδος, σε σχέση με τους στόχους της έρευνας και τα ερευνητικά

ερωτήματα, ήταν η ποιοτική προσέγγιση. Στόχος της ποιοτικής μεθόδου είναι να περιγράψει, να αναλύσει, να ερμηνεύσει και να κατανοήσει κοινωνικά φαινόμενα, καταστάσεις και χαρακτηριστικά κοινωνικών ομάδων, απαντώντας στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί» (Ιωσηφίδης, 2008).

Η έρευνα εξετάζει την σχέση των νηπιαγωγών με τους γονείς Ρομά των οποίων τα παιδιά φοιτούν στο 1ο Νηπιαγωγείο Ορχομενού. Επιλέχτηκε το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο καθώς εκεί φοιτά μεγάλος αριθμός παιδιών που ανήκουν σε οικογένειες Ρομά. Αποτελεί λοιπόν μία μελέτη περίπτωσης. Η μελέτη περίπτωσης μας δίνει την δυνατότητα να μελετήσουμε σε βάθος ένα άτομο ή μία ομάδα, στην συγκεκριμένη περίπτωση μία σχολική μονάδα, σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι στην καρδιά κάθε μελέτης περίπτωσης βρίσκεται μια μέθοδος παρατήρησης, ενώ άλλοι θεωρούν ότι είναι μια μορφή εθνογραφικής έρευνας, καθώς εμπεριέχει μια εντατική και λεπτομερή μελέτη ενός ατόμου ή μιας ομάδας ως οντότητας. Πάντα όμως επικεντρώνεται σε ένα φαινόμενο ή ένα συμβάν συλλέγοντας πληροφορίες γύρω από αυτό. Πρωταρχικό ενδιαφέρον της μελέτης περίπτωσης είναι η αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγόντων και των γεγονότων. Το μεγαλύτερό της πλεονέκτημα είναι ο ερευνητής μπορεί να αφοσιωθεί σε ένα συγκεκριμένο περιστατικό ή μία κατάσταση, κατά την προσπάθειά του να αναγνωρίσει τις αλληλεπιδράσεις, τις στρατηγικές που εφαρμόζονται καθώς και τα πρότυπα των επιρροών που υπάρχουν μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο που ερευνάται. Το μειονέκτημα ωστόσο της μελέτης περίπτωσης είναι ότι δεν είναι δυνατή η γενίκευση των αποτελεσμάτων, ενώ συχνά αμφισβητείται η αξία μίας μελέτης μεμονωμένων γεγονότων (Cohen & Manion, 2008. Bell, 1997. Denzin & Lincoln, 2005. Mertens, 2009).

Στην παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκε η συνέντευξη καθώς αποτελεί μία από τις πιο αναγνωρισμένες μεθόδους, γιατί επιτρέπει την σε βάθος διερεύνηση του θέματος σε σύντομο χρονικό διάστημα (Ιωσηφίδης, 2008. Mason, 2003). Μέσα από την συνέντευξη δίνεται η δυνατότητα στον ερωτώμενο να απαντήσει λεπτομερώς, αλλά και στον συνεντευκτή να βεβαιωθεί ότι το υποκείμενο καταλαβαίνει πλήρως τις ερωτήσεις που του τίθενται και ότι συλλέγει τις απαραίτητες πληροφορίες (Παρασκευόπουλος, 1993. Σταλίκας, 2005). Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί ένα φιλικό και ευχάριστο κλίμα συζήτησης και όχι ανάκρισης, μεταξύ συνεντευκτή και συνεντευζιζόμενου ώστε να μπορέσει ο

ερωτώμενος να μοιραστεί εμπιστευτικές και προσωπικές πληροφορίες (Brown & Dowling, 1998. Δημητρόπουλος, 2009. Παρασκευόπουλος, 1993). Ακόμη, οι ατομικές συνεντεύξεις δίνουν την δυνατότητα να παρατηρηθούν οι συμπεριφορές, οι αντιδράσεις, ο τόνος της φωνής και οι χειρονομίες του ερωτώμενου βοηθώντας να ανιχνευθούν ιδέες, πιθανές αντιδράσεις, κίνητρα και συναισθήματα (Denzin & Lincoln, 2005. Παρασκευόπουλος, 1993).

Συγκεκριμένα, το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ημι-δομημένη συνέντευξη. Η ημι-δομημένη συνέντευξη επιτρέπει στον ερευνητή να έχει μεγαλύτερη ευελιξία, καθώς δεν υπάρχει προκαθορισμένη σειρά ή συγκεκριμένος τρόπος διατύπωσης των ερωτήσεων. Οι συνεντευζιάζόμενοι απαντούν στις ίδιες ερωτήσεις αλλά με διαφορετική σειρά, ενώ μπορούν ακόμη και να παραληφθούν ή και να προστεθούν ερωτήσεις, εάν κρίνεται απαραίτητο από τον συνεντευκτή (Robson, 2010. Σταλίκας, 2005). Παρά την ευελιξία των ημι-δομημένων συνεντεύξεων είναι απαραίτητο ένα γενικό πλαίσιο προετοιμασίας και διεξαγωγής, μέσα στο οποίο θα κινούνται τα ερωτήματα που θα τεθούν ώστε ο συνεντευκτής μέσα σε ελάχιστο χρόνο να εκμαιεύσει πολυάριθμες και σημαντικές πληροφορίες (Creswell, 2002. Δημητρόπουλος, 2009. Φίλιας, 2004). Αν και ο ερευνητής έχει τον κύριο λόγο ως προς το περιεχόμενο, την σειρά και τον λόγο στη συζήτηση, ο ερωτώμενος έχει την δυνατότητα να αναπτύξει το θέμα περιγράφοντάς το και αναλύοντάς το όπως επιθυμεί (Μάγος, 2005). Ενώ οι ερωτήσεις πρέπει να είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να προτρέπουν τον συμμετέχοντα να μιλήσει (Willig, 2008). Οι συνεντεύξεις καταγράφονταν με απλό μαγνητόφωνο.

4.4 Διαδικασία

Κάθε πλαίσιο συνέντευξης αποτελείται από έξι βασικές θεματικές κατηγορίες. Η πρώτη θεματική κατηγορία αφορά τα βιογραφικά στοιχεία των υποκειμένων, καθώς και τις εμπειρίες τους όταν οι ίδιοι ήταν μαθητές. Στη δεύτερη θεματική διερευνάται η σημασία που δίνουν οι γονείς Ρομά και οι νηπιαγωγοί στην μεταξύ τους επικοινωνία. Η τρίτη θεματική περιοχή εξετάζει τις μορφές και τους τρόπους με τους οποίους επικοινωνούν και συνεργάζονται, ενώ η τέταρτη εξετάζει το περιεχόμενο των συζητήσεων. Μέσα από τον πέμπτο θεματικό άξονα γίνεται προσπάθεια να διερευνηθούν τα όρια της συνεργασίας και της επικοινωνίας μεταξύ

σχολείου και οικογένειας, ενώ τέλος, στην έκτη θεματική γίνεται προσπάθεια να εντοπιστούν τυχόν παράγοντες που επηρεάζουν αυτήν την σχέση.

Οι συνεντεύξεις υλοποιήθηκαν το χρονικό διάστημα από τον Μάιο έως τον Ιούνιο του έτους 2013. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία με την διευθύντρια του νηπιαγωγείου όπου και ενημερώθηκε σχετικά με το θέμα της έρευνας. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε επίσκεψη την σχολική μονάδα για να συζητηθεί ο σκοπός της έρευνας και με τις άλλες νηπιαγωγούς, θέλοντας να εξεταστεί κατά πόσο θα ήταν εφικτό να παρθούν συνεντεύξεις από γονείς Ρομά. Από την συνομιλία που πραγματοποιήθηκε μαζί τους αποφασίστηκε ότι θα ήταν χρήσιμο να επιτευχθεί μια «ήπια κάλυψη» του σκοπού της έρευνας στους γονείς Ρομά. Ενώ, ενημερώθηκαν για το θέμα της έρευνας που αφορά την σχέση των νηπιαγωγών με τους γονείς, δεν δόθηκαν περαιτέρω λεπτομέρειες (Mertens, 2009). Δηλαδή, δεν αναφέρθηκε ότι η έρευνα αφορά μόνο γονείς ρομά και όχι οποιονδήποτε γονέα της σχολικής μονάδας και αυτό διότι είναι δύσκολο να αποδεχτούν τον τίτλο Ρομά.

Καθώς δεν ήμασταν σε θέση να γνωρίζουμε ποιοι γονείς ανήκαν στην ομάδα των Ρομά, μεσολαβούσαν οι νηπιαγωγοί και για να καταδείξουν τα άτομα που θα αποτελούσαν το δείγμα της έρευνας αλλά και για να τους προτείνουν να συμμετάσχουν στην έρευνα. Ασφαλώς, η συμμετοχή των ερωτώμενων ήταν επιθυμητή και από τους ίδιους. Εκτός από την ενημέρωση των συμμετεχόντων σχετικά με το θέμα της έρευνας αλλά και το ότι η συνέντευξη θα μαγνητοφωνούνταν, διαβεβαιώθηκαν ότι η ταυτότητά τους δεν θα αποκαλυπτόταν σε κανένα σημείο της έκθεσης των αποτελεσμάτων. Έπειτα καθορίστηκε η ημέρα, η ώρα και ο χώρος της συνάντησης. Ακόμη, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν σχετικά με την χρονική διάρκεια και έγινε προσπάθεια ώστε να μην υπερβληθεί γίνεται το όριο που είχε τεθεί (20'-45'). Οι περισσότερες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν εντός χρονικού πλαισίου. Οι συνεντεύξεις των γονιών πραγματοποιούνταν κυρίως κατά την έλευση ή την αποχώρηση των παιδιών τους από το σχολείο. Οι 10 από τις 14 συνεντεύξεις πραγματοποιούνταν στον χώρο του σχολείου, κάτι που το ζητούσαν οι ίδιοι. Ενώ 1 πραγματοποιήθηκε στο σπίτι μιας μητέρας Ρομά. Ο χώρος που επιλεγόταν με βάση το κριτήριο να είναι σχετικά απομονωμένος ώστε να μην αποσπάται η προσοχή του συνεντευξιζόμενου από άλλα άτομα, αλλά και να μπορεί να μιλάει περισσότερο ελεύθερα (Σταλίκας, 2005). Κάτι τέτοιο δεν ήταν πάντα εφικτό, οπότε η συνέντευξη διακοπτόταν λόγω της εισόδου άλλων ατόμων που εισέρχονταν στον χώρο, ενώ οι

φωνές των παιδιών επηρέασαν την καλή ακουστική των μαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων. Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων κρατήθηκαν σημειώσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι συνεντεύξεις των νηπιαγωγών, έλαβαν μέρος εφόσον είχαν ολοκληρώσει οι συνεντεύξεις των γονιών και αυτό γιατί θέλαμε να επικεντρωθούμε και στους λόγους για τους οποίους κανένας γονιός δεν αποδέχτηκε ότι ανήκει στην ομάδα των Ρομά. Οι συνεντεύξεις των νηπιαγωγών πραγματοποιούνταν μετά την λήξη του ωραρίου τους.

Κατά την διεξαγωγή των συνεντεύξεων έγινε προσπάθεια ώστε να αναπτυχθεί ένα ευχάριστο και φιλικό κλίμα με τους συμμετέχοντες. Ακόμη, χρήσιμο είναι να αναφερθεί ότι η περίοδος (σχεδόν στο τέλος της χρονιάς) που πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις επιλέχθηκε σκόπιμα, ώστε να έχουν αναπτυχθεί οι σχέσεις μεταξύ των γονιών και των νηπιαγωγών αλλά και να έχουν παγιωθεί οι τρόποι επικοινωνίας αλλά και τα κομμάτια συνεργασίας μεταξύ τους.

Οι ατομικές συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν μαγνητοφωνήθηκαν ώστε να εξοικονομηθεί χρόνος, αλλά και για να μην χαθεί καμία πληροφορία. Επιπλέον, η μαγνητοφώνηση επέτρεπε την συγκέντρωση στην συνέντευξη (Robson, 2010). Ενώ καταβαλλόταν προσπάθεια κατά την διάρκεια αυτών να μην διακόπτεται ο συμμετέχοντας, έχοντας πάντα στον νου το τι έχει ήδη ειπωθεί αλλά και να μην απομακρυνθεί ο ερωτώμενος από το θέμα (Σταλίκας, 2005).

Και οι δεκατέσσερις συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν πλήρως, ώστε να προσεχθεί κάθε λεπτομέρεια. Μπορεί η απομαγνητοφώνηση να είναι μια χρονοβόρα διαδικασία, όμως είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στην ανάλυση περιεχομένου καθώς μας βοηθά στον σχηματισμό των κατηγοριών (Bell, 1997. Robson, 2010).

Θέλοντας να αποτυπωθεί όσο το δυνατόν πιο πληρέστερα η μορφή επικοινωνίας αλλά και η αλληλεπίδραση μεταξύ του ερευνητή αλλά και του συμμετέχοντα χρησιμοποιήθηκαν μερικές συμβάσεις με την μορφή συμβόλων. Έτσι, με το σύμβολο -//- δηλώνεται προσωρινή διακοπή της συνέντευξης για κάποιον λόγο, το (...) δηλώνει παύση μεγάλης διάρκειας, το (..) δηλώνει παύση μικρότερης διάρκειας, το υπογραμμισμένο κείμενο δηλώνει ένταση συναισθημάτων ή νοήματος, το [] περιλαμβάνει στοιχεία μη λεκτικής επικοινωνίας, όπως χειρονομίες ή εκφράσεις προσώπου, ενώ με το (XXX) καλύφθηκαν τα ονόματα των νηπιαγωγών, των γονιών αλλά και των παιδιών. Ενώ το {...} δείχνει ότι έχουν αφαιρεθεί κομμάτια της

συνέντευξης που δεν ήταν απαραίτητα κατά την ανάλυση κάποιας κατηγορίας (Ιωσηφίδης, 2008).

Έπειτα από τις απομαγνητοφωνήσεις τα ποιοτικά δεδομένα αναλύθηκαν και δομήθηκαν σε κατηγορίες, ώστε να απαντηθούν τα ερευνητικά δεδομένα και να δοθεί νόημα στο θέμα της εργασίας μας που αφορούσε τις απόψεις των γονέων Ρομά και των εκπαιδευτικών για την μεταξύ τους επικοινωνία και συνεργασία. Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων είναι μια κυκλική και αναδραστική διαδικασία, η οποία δεν λαμβάνει χώρα μόνο στο τέλος της μελέτης, όπως στις περισσότερες ποιοτικές μελέτες. Πιο συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου. Μέσα από την ανάλυση περιεχομένου παράγεται νέα γνώση, δίνεται μια νέα προοπτική στην προϋπάρχουσα γνώση και παρουσιάζονται τα στοιχεία μέσα από μια άλλη πλευρά. Επιπρόσθετα, η ανάλυση περιεχομένου μας βοηθά να ταξινομήσουμε και να αναλύσουμε σε κατηγορίες τα δεδομένα που συγκεντρώσαμε (Ιωσηφίδης, 2008. Mertens, 2009). Ο ερευνητής έχει ήδη προετοιμάσει τις αναλυτικές κατηγορίες πριν συλλέξει τα δεδομένα, οι οποίες όμως αναπροσαρμόζονται συνεχώς κατά την διάρκεια συλλογής των δεδομένων. Στη συνέχεια, τα ποιοτικά δεδομένα οργανώνονται με τέτοιο τρόπο, ώστε τα επιλεγμένα τμήματα των συνεντεύξεων να κωδικοποιούνται σε κατηγορίες. Καθετί μπορεί να κατηγοριοποιηθεί. Τα κομμάτια που παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ τους τμηματοποιούνται σε μικρότερες ή μεγαλύτερες ενότητες (Ιωσηφίδης, 2008). Ωστόσο, καθετί που αναλύεται είναι αμοιβαία αποκλειόμενο, δηλαδή δεν μπορεί να κατηγοριοποιηθεί με περισσότερους από έναν τρόπους (Robson, 2010). Η ανάλυση ολοκληρώθηκε όταν δεν εισαγόταν κανένα καινούριο δεδομένο στις κατηγορίες (Ιωσηφίδης, 2008).

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι οι ερευνητές για την διερεύνηση του θέματος προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν ένα επιπλέον ερευνητικό εργαλείο εκτός από την συνέντευξη, την παρατήρηση. Έχοντας λοιπόν ενημερωθεί από την διευθύντρια αλλά και τις νηπιαγωγούς ότι στη σχολική μονάδα που πραγματοποιήθηκε η έρευνα πραγματοποιούνται σεμινάρια για τους γονείς θελήσαμε να τα παρακολουθήσουμε, ώστε και οι γονείς να νιώσουν πιο άνετα με την παρουσία μας, πράγμα που θα ωφελούσε κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, αλλά και θα βοηθούσε εμάς να παρατηρήσουμε τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των γονιών και των νηπιαγωγών. Ωστόσο, παρά τις διαβεβαιώσεις των νηπιαγωγών ότι παρακολουθούν την σχολή γονέων και γονείς που ανήκουν στην ομάδα των Ρομά, τις

εφτά φορές που παρακολουθήσαμε τα σεμινάρια αυτά κανένας γονιός Ρομά δεν εμφανίστηκε. Στην συνέχεια, εξαιτίας δυσκολιών χρηματοδότησης τα σεμινάρια δεν συνεχίστηκαν. Εφόσον λοιπόν κανένας γονέας Ρομά δεν έλαβε μέρος σε αυτά και αφού εμείς εξετάζουμε την σχέση ανάμεσα στους νηπιαγωγούς και τους γονείς Ρομά συγκεκριμένα, θα ήταν ανώφελο στην παρούσα έρευνα να παρουσιαστούν τα στοιχεία που συλλέχτηκαν.

4.5 Περιορισμοί

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούν κάποιοι ισχυροί περιορισμοί της έρευνας. Ένας περιορισμός που παρουσιάζει η παρούσα έρευνα είναι η προέλευση του δείγματος. Οι συνεντεύξεις συλλέχθηκαν μόνο από την περιοχή της Βοιωτίας και πιο συγκεκριμένα από ένα σχολικό συγκρότημα της περιοχής του Ορχομενού όπου φοιτούν πολλά τσιγγανόπαιδα.

Επιπλέον, για τους περισσότερους συμμετέχοντες της έρευνας, ιδιαίτερα για τους γονείς, η διαδικασία ήταν πρωτόγνωρη, ενώ η χρήση του μαγνητοφώνου για την καταγραφή των δεδομένων δημιουργούσε επιπλέον άγχος. Το πρόβλημα που δημιουργήθηκε εξαιτίας του άγχους, αλλά ευτυχώς σταδιακά μειωνόταν κατά την διάρκεια της συνέντευξης ήταν ότι αρχικά οι απαντήσεις των Ρομά γονέων μέχρι να νιώσουν άνετα ήταν σχεδόν μονολεκτικές.

Πρωτόγνωρη ωστόσο ήταν η εμπειρία και για εμάς ως ερευνητές. Επομένως, υπήρχε και από την δική μας μεριά αμηχανία όταν καλούμασταν να θίξουμε το θέμα της ταυτότητας των γονιών Ρομά, ειδικά όταν η αντίδρασή τους φανέρωνε ενόχληση, καθώς κανένας τους δεν αποδέχτηκε ότι ανήκει στην ομάδα των Ρομά. Σε γενικές γραμμές όμως τόσο οι γονείς Ρομά όσο και οι νηπιαγωγοί ήταν ιδιαίτερα ανοιχτοί, οπότε η έκβαση της συζήτησης εξελισσόταν μέσα σε ένα ευχάριστο κλίμα.

Ακόμη, πρέπει να σημειωθεί και το γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους οι γονείς Ρομά που θέλησαν να συμμετάσχουν στην έρευνα προφανώς συνεργάζονται και επικοινωνούν με τις νηπιαγωγούς. Κάτι τέτοιο ισχύει και για το δείγμα των νηπιαγωγών, καθώς όσες συμμετείχαν φάνηκαν να είχαν θετική στάση απέναντι στους γονείς αλλά και τα παιδιά που ανήκουν στην ομάδα των Ρομά. Για όλους τους παραπάνω λόγους τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δεν μπορούν να γενικευθούν.

Κεφάλαιο 5

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Έπειτα από την ανάλυση των ευρημάτων προέκυψαν 8 θεματικές κατηγορίες:

1) Προσωπική σχολική εμπειρία γονέων Ρομά όταν ήταν οι ίδιοι μαθητές, 2) Σημασία επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας, με τις εξής υποκατηγορίες: α) Ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ σχολείου-οικογένειας παιδιού, β) Συμβουλές των νηπιαγωγών στους γονείς για δραστηριότητες που θα βοηθήσουν το παιδί στο σπίτι, γ) Ανταλλαγή πληροφοριών, δ) Ενδιαφέρον για τις συνθήκες ζωής τους, 3) Περιεχόμενο συναντήσεων, 4) Τρόποι επικοινωνίας εκπαιδευτικών και γονέων Ρομά, με τις εξής υποκατηγορίες: α) Επίσκεψη γονέων στο σχολείο: ολιγόλεπτες καθημερινές συζητήσεις, κατ' ιδίαν συναντήσεις, ομαδικές συγκεντρώσεις, β) τηλεφωνική επικοινωνία, γ) γραπτή επικοινωνία: πίνακας ανακοινώσεων, αποστολή επίσημου εγγράφου στο σπίτι των παιδιών, δ) Επίσκεψη εκπαιδευτικών στο σπίτι των γονιών, 5) Συνθήκες επικοινωνίας, με τις εξής υποκατηγορίες: α) Χώρος συναντήσεων, β) συχνότητα συναντήσεων, γ) διάρκεια συναντήσεων, 6) Μορφές και όρια συνεργασίας, με τις εξής υποκατηγορίες: α) Παρουσία γονέων στην τάξη, β) Συμμετοχή σε ομαδικές συγκεντρώσεις, σχολικές γιορτές, κτλ., γ) Άλλες μορφές συνεργασίας, 7) Προβλήματα συνεργασίας και επικοινωνίας, με τις εξής υποκατηγορίες: α) Ρατσιστική συμπεριφορά νηπιαγωγού, β) Προβλήματα φοίτησης των παιδιών Ρομά στο νηπιαγωγείο, και 8) Παράμετροι που επηρεάζουν την σχέση σχολείου-οικογένειας, με τις εξής υποκατηγορίες: α) Φύλο γονέα, β) Φύλο παιδιού, γ) Συμπεριφορά νηπιαγωγών απέναντι στους γονείς και τα παιδιά Ρομά, δ) Η σημασία που δίνει η οικογένεια Ρομά στην εκπαίδευση του παιδιού της, ε) Συμπεριφορά γονιών Ρομά απέναντι στις νηπιαγωγούς και το σχολείο.

Κάθε συνέντευξη αντιπροσωπεύεται από ένα αλφαριθμητικό που περιέχει 4 πληροφορίες. Τα γράμματα ΣΓ ή ΣΝ δηλώνουν αν η συνέντευξη παραχωρείται από τους γονείς Ρομά ή από τις νηπιαγωγούς αντίστοιχα. Τα μικρά γράμματα που ακολουθούν φανερώνουν το φύλο του συνεντευξιζόμενου, γ για τις γυναίκες και α για τους άντρες. Ενώ, τέλος ο αριθμός δείχνει τον αύξοντα αριθμό της συνέντευξης. Ύστερα από την ανάλυση των συνεντεύξεων, καμιά δεν θεωρήθηκε απορριπτέα.

Προσωπική σχολική εμπειρία γονέων Ρομά όταν ήταν οι ίδιοι μαθητές

Τα χρόνια που οι γονείς του δείγματός μας ήταν οι ίδιοι μαθητές ήταν πολύ διαφορετικά από τα σημερινά στα οποία μεγαλώνουν τα παιδιά τους. Πιο συγκεκριμένα, παλαιότερα οι εκπαιδευτικοί ήταν πιο αυστηροί και πολλές φορές αντιμετώπιζαν ακόμη και τους γονείς σαν μαθητές, επιβάλλοντας σχεδόν την άποψή τους. Επιπρόσθετα, τότε οι γονείς δεν είχαν καν τον χρόνο να έρθουν σε επαφή με τον δάσκαλο, ούτε για να ενημερωθούν για την πρόοδο των παιδιών τους:

ΣΓγ9: *«Όχι, όχι. Δεν είναι καμιά υπεροψία, καμιά υπερηφάνεια ότι επ εγώ είμαι η δασκάλα και οι συμβουλές μου είναι αυτές ή ξέρω γω η γνώμη μου είναι αυτή, θα πρέπει να το κάνεις, σαν να 'μαι μαθήτρια ξέρω 'γω με λίγα λόγια. Όχι. Παλιά ήταν αυτό το σύστημα και από μια άποψη εντάζει αυστηροί πάρα πολύ αυστηροί, οι δασκάλοι δεν είχανε και εκείνοι άδικο. Όταν οι γονείς δουλεύανε ξέρω γω δεν υπήρχε χρόνος για συζήτηση να δούμε πως θα πάει το παιδί, επιστρέφαμε τα καημένα στο σπίτι, δεν βρίσκαμε γονείς, οι γονείς ερχόντουσαν διαβάσατε, κάνατε (..) Ήταν ένα τέτοιο πράγμα.. οπότε θεωρώ ότι τα σημερινά δεδομένα είναι πιο καλύτερα. Και για αυτό το λόγο δεν θα ήθελα τα παιδιά μου να παραμείνουνε στο σπίτι. Όχι ότι να είναι υποχρεωτικό ότι πρέπει να πάνε να σπουδάσουν ξέρω γω, να πάνε στο σχολείο. Όχι, έχασα πολλά πράγματα εγώ και δεν θα ήθελα να τα χάσουνε και τα παιδιά μου»*

Το μεγαλύτερο ποσοστό (9 στους 11) των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι οι η επικοινωνία των γονιών με τον δάσκαλό τους ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Σε αυτό, συνέβαλε το γεγονός ότι εκείνα τα χρόνια οι καταστάσεις ήταν ιδιαίτερες δύσκολες και οι γονείς έπρεπε να δουλεύουν πολύ σκληρά, ώστε να λύσουν τα βιοποριστικά τους προβλήματα:

ΣΓγ8: *«Ναι, ερχότανε. Όμως όχι πολλές φορές γιατί όλες τις φορές παγαίνανε συνέχεια για δουλειά γιατί ήμασταν φτωχοί και δεν τα βγαίναμε πέρα. (..) Για αυτό.»*

Ομοίως, και οι ακόλουθες απαντήσεις:

ΣΓγ11: *«Δεν πήγαιναν. Δούλευαν συνέχεια στα χωράφια..»*

ΣΓγ10: *«Γιατί παλεύανε και αυτοί με τα χωράφια, δεν είχανε χρόνο, είχανε και τα άλλα τα παιδιά στο σπίτι. Δεν έρχονταν»*

Επιπρόσθετα, εκείνα τα χρόνια οι γονείς εξαιτίας της ελλιπής μόρφωσής τους δεν συνειδητοποιούσαν την σημασία της επικοινωνίας με τον δάσκαλο:

ΣΓα2: *«Ε όχι και τόσο πολύ (.). Δεν είχαν καλή επαφή δηλαδή και να έχουν και αυτοί κάποια άποψη. Οπότε αγράμματοι και αυτοί δεν 'ξέραν και πολλά, απλοί άνθρωποι ήταν και αυτοί δεν 'ξέραν και πολλά πράγματα ούτε για τον δάσκαλο ούτε για να πουν άποψη. Οπότε ήτανε απλά τα πράγματα»*

Μάλιστα, ένας γονιός θεωρεί πως αυτή η στάση των γονιών του απέναντι στο σχολείο και κατά συνέπεια και στον δάσκαλο φανερώνει αδιαφορία προς το πρόσωπό του:

ΣΓα7: *«Για ποιους λόγους; Δεν το γνωρίζω αυτό. Δεν ερχόντουσαν καθόλου. Δηλαδή σαν να μην πήγαινα καθόλου σχολείο εγώ, αυτό ήταν. Δεν νοιαζόντουσαν καθόλου για μένα»*

Παρόλα αυτά, όπως φαίνεται από τις συνεντεύξεις οι γονείς των συνεντευξιζόμενων θεωρούσαν σημαντική την μόρφωση για τα παιδιά τους.

Χαρακτηριστική είναι η απάντηση μίας μητέρας στην ερώτησή μας σχετικά με το αν οι γονείς της θέλανε να συνεχίσει το σχολείο:

ΣΓγ11: *«Ποιος γονιός δεν θέλει να συνεχίσει το παιδί του το σχολείο; Να τα πάει καλά;»*

Ακόμη, άλλος γονιός αναφέρει:

ΣΓα2: *«Βεβαίως, γιατί και αυτοί ήταν αγράμματοι και δεν ξέρανε πολλά πράγματα και θέλανε να φύγουν τα παιδιά τους από την λάσπη και τα χωράφια, οπότε...»*

Επιπλέον:

ΣΓγ3: *«Ε σχολείο θέλαν. Μας έστελναν και ορισμένες μέρες που λέγαμε εμείς ότι δεν θέλουμε να πάμε όχι θα πάτε. Αλλά μέχρι εκεί..»*

Ελάχιστοι (2 στους 11) ήταν αυτοί που ανέφεραν πως οι γονείς τους δεν θεωρούσαν σημαντική την μόρφωση:

ΣΓγ10: *«Όχι, κοίταξε να δεις να σου πω την αλήθεια, όχι δεν το κοιτάγανε σημαντικό. Γιατί άμα το κοιτάγανε σημαντικό θα με αφήνανε να πάω»*

Παρά τα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως, υπήρχε ένας έμφυτος σεβασμός για το πρόσωπο του δασκάλου από τους γονείς. Μάλιστα, θεωρούσαν ότι το σχολείο είναι το δεύτερο σπίτι των παιδιών τους:

ΣΓγ9: *«Ε ο δάσκαλος από τους γονείς ήταν και είναι ένα σεβαστό πρόσωπο τον οποίο έπρεπε να σεβόμαστε τους κανόνες του σχολείου και γενικά το σχολείο για μας (..) ήτανε το δεύτερό μας σπίτι όσο αφορούσε το θέμα με εκείνη την δουλειά των γονιών, γιατί δουλεύανε πολλές ώρες στα χωράφια»*

Ιδιαίτερη εντύπωση προξενεί το γεγονός, ότι οι γονείς που πήραν μέρος στην έρευνά μας εγκατέλειψαν ή αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το σχολείο πολύ νωρίς. Οι λόγοι ποικίλουν.

Στην πλειοψηφία τους οι γυναίκες του δείγματός μας αναγκάστηκαν να σταματήσουν το σχολείο εξαιτίας ανισοτήτων που υπήρχαν μεταξύ των δύο φύλων. Η μόρφωσή τους δεν θεωρούνταν σημαντική από τους γονείς Ρομά:

ΣΓγ9: *«Γιατί είχε πολύ παλιομοδίτικα μυαλά ο μπαμπάς μου όσον αφορούσε το θέμα ότι τα κορίτσια δεν συνεχίζουμε (..). Μόνο, επειδή έχω έναν αδερφό είμαστε από πολύτεκνη οικογένεια ήθελε να συνεχίσει ο αδερφός μου. Ο αδερφός μου όμως δεν του άρεσε, οπότε παραμείναμε οι υπόλοιπες και ο αδερφός ακολούθησε το επάγγελμα του μπαμπά.»*

Ενώ, όπως θα αποδειχτεί και στην συνέχεια, ακόμη και σήμερα δεν εκλείπουν τέτοια ρατσιστικά φαινόμενα απέναντι στην μόρφωση των γυναικών Ρομά.

Ένας ακόμη λόγος που εγκαταλείπουν νωρίς το σχολείο οι γυναίκες Ρομά είναι γιατί παντρεύονται σε πολύ μικρή ηλικία:

ΣΓγ1: *«Ε παντρεύτηκα και μικρή (..)»*

ΣΓγ11: *«Δεν συνέχισα γιατί μετά παντρεύτηκα, άνοιξα δικιά μου οικογένεια...»*

Μάλιστα, μία μητέρα ισχυρίζεται ότι ο λόγος για τον οποίο έχει μετανιώσει που δεν συνέχισε το σχολείο οφείλεται στο γεγονός ότι παντρεύτηκε μικρή:

ΣΓγ3: *«Ε εντάξει μες στο σχολείο είναι πιο ελεύθερα, πιο... Παντρεύτηκα και νωρίς και ίσως για αυτό μου φαίνεται κάπως»*

Επιπλέον, είναι γνωστό ότι οι γονείς Ρομά συνηθίζουν να κάνουν πολλά παιδιά:
ΣΓγ11: *«Οι γονείς είχανε πολλά παιδιά, είμαστε 13 αδέρφια και είναι οι καταστάσεις τέτοιες»*

Έτσι λοιπόν, τα κορίτσια αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν το σχολείο καθώς οι γονείς τους θεωρούσαν ότι ήταν υποχρέωσή τους να μένουν σπίτι και να φροντίζουν τα μικρότερα αδέρφια, ωστόσο να επιστρέψουν οι γονείς από την δουλειά:

ΣΓγ10: *«Εγώ κοίταξε να δεις, τα έπαιρνα τα γράμματα, δηλαδή έκλαιγα για να πάω σχολείο. Αλλά η μητέρα μου επειδή είχε άλλο ένα μωρό στο σπίτι, ήτανε δύσκολα, δεν της το κράταγε κανένας και καθόμουν εγώ πίσω»*

Παρόμοια και η απάντηση ενός άλλου συμμετέχοντα της έρευνας:

ΣΓγ1: *«Ήθελαν αλλά τι γινόταν; Επειδή είχα είχαμε με πιο μικρό (..) πιο μικρό παιδάκι η μαμά μου δεν είχαν κάποιον να την βοηθήσει στον μικρό να τον κρατήσει για να πάει δουλειά και η μαμά και ο μπαμπάς. (..) Και αναγκαστικά κάθισα εγώ και κρατούσα τον μικρό τον αδερφό μου»*

Στην πλειοψηφία τους οι γονείς (10 στους 11) δηλώνουν μετανιωμένοι που δεν συνέχισαν το σχολείο, καθώς:

ΣΓγ6: *«Ε γιατί ε δεν έμαθα αυτά που έπρεπε να μάθω»*

Ενώ, θεωρούν ότι αν είχαν τελειώσει το σχολείο θα μπορούσαν να απασχολούνταν σε κάποια σταθερή δουλειά. Συνδέουν δηλαδή την μόρφωση με την επαγγελματική αποκατάσταση:

ΣΓα7: *«Να το μετάνιωσα γιατί πράγμα; Ε δεν έβγαλα κάποια τάξη παραπάνω να μάθω πέντε γράμματα, να μπω σε μια δουλειά σταθερή και τέτοια πράγματα»*

Ένας ακόμη λόγος που αναφέρεται, είναι ότι δεν μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους στα μαθήματά τους στο σχολείο:

ΣΓγ10: *«Γιατί δεν μπορώ να πάω να δουλέψω σε μια δουλειά μόνιμη. (..) Δεν μπορώ να κάνω τίποτα, τίποτα. Δεν μπορώ να βοηθήσω τα παιδιά που πηγαίνουνε σχολείο. Γιατί έχω και άλλο παιδί που πηγαίνει τώρα στο δημοτικό. Πηγαίνει τώρα δευτέρα. Δεν μπορώ να τον βοηθήσω. Δύσκολα»*

Ενώ, ιδιαίτερη σημασία δίνεται και σε πιο πρακτικούς λόγους:

ΣΓγ8: *«Γιατί, θέλω κάτι να γράψω και δεν ξέρω να γράψω. Ή θέλω κάτι να διαβάσω έχω και εγώ την κόρη μου 10 χρονών που τα καταλαβαίνει όλα και μου διαβάζει η κόρη μου. Βλέπουμε κανά έργο καμιά φορά και μου τα διαβάζει η κόρη μου το έργο.»*

Σημασία επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας

Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην μεταξύ τους επικοινωνία:

ΣΓγ3: *«Ε γιατί η επικοινωνία είναι ότι καλύτερο ανάμεσα σε δύο ανθρώπους. Αν δεν επικοινωνείς δεν μπορείς και να συνεχίσεις»*

Στο ίδιο πλαίσιο με τις απαντήσεις των γονέων κινείται και η απάντηση των εκπαιδευτικών:

ΣΝγ3: *«Εδώ πέρα υπάρχουν άλλα πράγματα που δίνουμε σημασία και που πρέπει να προχωρήσουμε και που πρέπει και ο γονιός να είναι ενήμερος και που πρέπει να συμμετέχει. Και που πρέπει να ενδιαφέρεται, να τον ενημερώνουμε»*

Πιο συγκεκριμένα, οι νηπιαγωγοί θεωρούν ότι η επικοινωνία τους με τους γονείς Ρομά ήταν:

ΣΝγ3: *«Ε κατά την άποψή μου πολύ καλή. Έχουμε καλή επικοινωνία, βρίσκουμε κώδικα. Ε από ένα σημείο και μετά επικοινωνούμε καλά. (...) Ε απλά προσπαθώ να υπάρχει ένας ένας δρόμος σεβασμού, ώστε να μπορέσουν να με εμπιστευτούνε και να μπορούμε να μιλάμε, να επικοινωνούμε και να συνεργαζόμαστε για τα μικρά»*

Πιστεύουν στην χρησιμότητά της και επιδιώκουν αυτή την επαφή είτε πρόκειται για ομαδικές συγκεντρώσεις είτε για ατομικές συναντήσεις.

Μία μητέρα μάλιστα αναφέρει χαρακτηριστικά πως όταν της ζητάει η νηπιαγωγός να βρεθούν:

ΣΓγ3: *«Θα αφήσω οτιδήποτε. Οτιδήποτε»*

Στο ίδιο ύφος κινείται και μία ακόμη μητέρα, η οποία περιγράφει και την σχέση της με τις νηπιαγωγούς:

ΣΓγ4: *«Είναι καλές. Κουβεντιάζουμε αρκετά συχνά, σε συνελεύσεις, όλα, τα πάντα, έρχομαι παντού και η δική μας υπεύθυνη είναι πολύ καλή»*

Στην πλειοψηφία τους οι γονείς (10 στους 11) υποστηρίζουν ότι οι νηπιαγωγοί είναι πάντα πρόθυμες να συζητήσουν μαζί τους:

ΣΓγ9: *«Αν ξέρω εγώ σε συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει κάποιο πρόβλημα είναι διατεθειμένη να είναι και πρόθυμη πάνω από όλα να παραμείνει ακόμα και όταν έχει σχολάσει να μείνει στο σχολείο να συζητήσουμε το πρόβλημα που αντιμετωπίζω»*

Μάλιστα 10 στους 11 γονείς θεωρούν πως αν δεν είχαν επικοινωνία με την νηπιαγωγό θα επηρεαζόταν η γνώμη της για εκείνους:

ΣΓγ10: *«Ε άμα δεν ερχόμουν να. Δεν θα με είχε τόσο σημαντική. Θα 'λεγε δεν ενδιαφέρεται για το παιδί της τι κάνει. Δεν υπάρχει λόγος να ασχοληθώ και εγώ μαζί της»*

Κάτι τέτοιο γίνεται αντιληπτό και από την άποψη των νηπιαγωγών καθώς, όταν τις ζητήσαμε να μας πουν με βάση ποια κριτήρια ξεχωρίζουν έναν γονιό που ενδιαφέρεται για το παιδί και το σχολείο σε σχέση με κάποιον που δεν ενδιαφέρεται απάντησαν:

ΣΝγ2: *«Με το πόσο συχνή επαφή έχει μαζί σου. Με την εκπαιδευτικό»*

Ωστόσο, μία μητέρα θεωρεί πως η γνώμη της νηπιαγωγού δεν θα επηρεαζόταν με κριτήριο την συχνότητα των επαφών τους, αλλά από την συμπεριφορά του παιδιού της. Μέσα από την απάντησή της διαφαίνεται πως θεωρεί την συμπεριφορά του παιδιού ως τον κυριότερο λόγο επαφής:

ΣΓγ9: *«Ε όχι, δεν το θεωρώ ότι δεν θα ήταν τόσο καλή η γνώμη της απέναντι σε μένα. Ε από την στιγμή που δεν θα είχε κάποιο πρόβλημα να αντιμετωπίσει όσον αφορά το θέμα της παιδαγωγικής του γιου μου δεν θεωρώ ότι θα είχε κάποια κακή γνώμη για μένα ,γιατί πιστεύω ότι είναι (..) ξεκίνησε και ήρθε έτοιμος και με καλή επικοινωνία και με κανόνες, και με σεβασμό. Τώρα αν το παιδί μου δεν ήταν έτοιμο και είχε κακή συμπεριφορά είτε προφορική είτε στην δασκάλα ξέρω 'γω, η καημένη προσπαθούσε να επικοινωνήσει μαζί μου και εγώ ήμουν στον κόσμο μου, οπότε ναι και με το δίκιο της πιστεύω θα είχε κακή άποψη για μένα.»*

Αναγνωρίζοντας λοιπόν την σπουδαιότητα της μεταξύ τους επικοινωνίας, γονείς και εκπαιδευτικοί επιδιώκουν αυτήν την επαφή:

ΣΓγ4: *«Βεβαίως. Για το καλό του παιδιού»* και συνεχίζει: *«Και συμβουλευτικά θα με βοηθήσει και πρακτικά πιστεύω»*

Παρόμοιες και οι απαντήσεις των νηπιαγωγών:

ΣΝγ2: *«Ναι για να κατανοήσουν ότι το παιδί τους πρέπει να μπει σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα. Αν θέλουν να αλλάξει ο τρόπος της ζωής τους»*

Στην πλειοψηφία τους οι γονείς (9 στους 11) χαρακτηρίζουν την σχέση τους με την νηπιαγωγό από καλή:

ΣΓγ5: *«Καλή, δεν έχουμε πρόβλημα»*

ΣΓγ6: *«Την δασκάλα; Καλή. Μιλάμε για τα παιδιά πώς τα πηγαίνουν στο σχολείο, πώς είναι στο σπίτι (...) Καλή δεν έχω πρόβλημα»*

Ως άριστη:

ΣΓγ3: *«Πάρα πολύ καλή. Άψογη»*

ΣΓα2: *«Απέναντι στο πρόσωπό μου; Πάρα πολύ καλή. Άριστη, άριστη πάρα πολύ καλή η συμπεριφορά όλων»*

Ιδιαίτερη εντύπωση μας προκάλεσε το ότι κάποια μητέρα του δείγματός μας ζήτησε να το επιβεβαιώσουμε και από την ίδια την νηπιαγωγό:

ΣΓγ11: *«Καλή. Ρωτήστε και την νηπιαγωγό»*

Ενώ αρκετοί ήταν οι γονείς που δεν παρέλειψαν να αναφέρουν ότι οι νηπιαγωγοί τους έχουν βοηθήσει σε διάφορα θέματα που έχουν προκύψει:

ΣΓγ8: *«Μια χαρά. Και μας έχνε βοηθήσει πάρα πολύ. Και για την (XXX) και για τον (XXX) μας έχουνε βοηθήσει»*

Ομοίως και η απάντηση ενός άλλου γονέα:

ΣΓγ10: *«Γιατί με έχει βοηθήσει πάρα πολύ. Της έχω πάρα πολύ εμπιστοσύνη. Και ένα πρόβλημα που έχω στο σπίτι για τα παιδιά θα της το πω και αν μπορεί θα με βοηθήσει»*

Στην ερώτηση που θέσαμε σε γονείς Ρομά και νηπιαγωγούς σχετικά με τον ποιον θεωρούν ότι βοηθάει περισσότερο η μεταξύ τους επικοινωνία, οι απαντήσεις που μας δόθηκαν ήταν οι εξής:

ΣΓα2: *«Εγώ νομίζω και τους γονείς και τα παιδιά, όταν είσαι πιο κοντά με τους δασκάλους εδώ δηλαδή. Και οι δύο έχουμε όφελος. Και τα παιδιά και εμείς. Γιατί έχουν άλλη εμπειρία οι δασκάλους εδώ και άλλοι εμπειρία εμείς οι γονείς»*

Παρόμοια και η άποψη:

ΣΓγ3: *«Εμένα, ε θεωρώ και εμένα και το παιδί μου. Αλλά σε θέματα που λύνονται εδώ στο σχολείο καλύτερα στο παιδί μου. Αλλά σε θέματα που θέλω εγώ να ενημερωθώ για να βοηθήσω το παιδί μου, εμένα»*

Ακόμη, αναφέρθηκε ότι:

ΣΓγ5: *«Πρώτα το παιδί, πρώτα το παιδί και μετά όλους τους άλλους»*

Ενώ, αρκετοί γονείς θεωρούν ότι το όφελος της επικοινωνίας είναι κοινό:

ΣΓγ6: *«Εγώ πιστεύω ότι όλους μας. Κι εμένα και τα παιδιά και την δασκάλα»*

Επιπρόσθετα, υποστηρίχθηκε:

ΣΓγ9: *«Όσον αφορά το θέμα γενικά ξέρω γω του παιδιού ή και της οικογένειας; Γιατί εγώ θα έλεγα ότι μας βοηθάει και στην οικογένεια. Δεν είναι μόνο εδώ στο σχολείο. Βοηθάει και στο σπίτι»*

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η άποψη της νηπιαγωγού:

ΣΝγ3: *«Εγώ θεωρώ όλους. Εγώ θεωρώ όλους γιατί το θέμα είναι να τους κάνω εγώ, να τους δείξω εγώ κάποια πράγματα, να τους εξηγήσω κάποια πράγματα, να τους δείξω ένα δρόμο ε να τους κάνω καταρχήν να εμπιστευτούν το σχολείο. Να τους κάνω να νιώσουν ότι εδώ πέρα είναι ένας χώρος που ε δεν λειτουργούμε διαφορετικά προς τα παιδιά τους. Έχουν τα ίδια δικαιώματα. Να τους πείσω, όχι εγώ σαν προϊσταμένη. Γενικά εγώ σαν σχολείο»*

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ σχολείου και οικογένειας, γιατί:

ΣΝγ3: *«Ε αν δεν τους κάνεις να σε εμπιστευτούν σίγουρα θα υπάρχουν πολλά θέματα και σοβαρά στη διάρκεια της χρονιάς. Το θέμα είναι να τους κερδίσεις την εμπιστοσύνη»*

Ενώ, η έλλειψη επικοινωνίας μπορεί να δημιουργήσει διάφορα προβλήματα:

ΣΝγ3: *«Ε απλά εκεί όταν βλέπω ότι με τον κλασικό τρόπο ας πούμε το χαμόγελο, την ανοιχτή πόρτα, την επικοινωνία όποτε θέλει, οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να μπει μέσα και να μιλήσουμε, να μου ζητήσει να μιλήσουμε για το οτιδήποτε, την γνώμη μου ή να ρωτήσω εγώ κάτι (..) Αν δεν μπορούμε να κάνουμε αυτό το αποτέλεσμα είναι (...).»*

Μέσα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν εντοπίστηκαν διάφοροι λόγοι οι οποίοι καθιστούν αναγκαία την επικοινωνία και την συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας.

Ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ σχολείου- οικογένειας- παιδιού

Όπως προέκυψε από τα δεδομένα, κάθε γονιός στην αρχή της σχολικής χρονιάς του παιδιού του έχει άγχος μέχρι να γνωρίσει καλύτερα τον εκπαιδευτικό του παιδιού του και να αναπτύξει πιο ουσιαστικές σχέσεις μαζί του:

ΣΓγ9: *« {...} Ξεκίνησε η σχολική χρονιά με άγχος όσον αφορά το θέμα όχι μόνο του παιδιού αλλά και το δικό μου για το πως θα αντιμετωπίσουμε τον χρόνο που θα περάσει και αυτή τη σχολική χρονιά, τι δασκάλες θα βρούμε, πως θα είναι ο χώρος. Ο χώρος είναι πάρα πολύ ωραίος, οι δασκάλες καταπληκτικές, ε οι φιλίες μας μεγάλωσαν όσον αφορά το θέμα του μικρού και γενικά θα κλείσει η σχολική χρονιά με πάρα πάρα πολύ μεγάλη ικανοποίηση, με ευχαρίστηση, με αγάπη για τις δασκάλες, με σεβασμό {...}»*

Ωστόσο, η συχνή επικοινωνία και συνεργασία βοηθά όχι μόνο την σχέση των εκπαιδευτικών με τους γονείς, αλλά και την σχέση των γονιών μεταξύ τους, την σχέση τους με το παιδί, καθώς και τις σχέσεις των παιδιών:

ΣΓα2: *«Έρχεσαι πιο κοντά και με το σχολείο και με την δασκάλα και με τα παιδιά. Και για τα προβλήματά τους και όλα. Συζητάς δηλαδή τα προβλήματα του παιδιού και είναι πιο καλά να έρχονται οι γονείς, ο κάθε γονέας δηλαδή να έρχονται σε επαφή με τους δασκάλους»*

Κάτι τέτοιο όμως φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με τα όσα ισχυρίζονται οι νηπιαγωγοί για τις σχέσεις των γονιών μεταξύ τους:

ΣΝγ3: «(..) Αν διαχωρίζονται. Ε σε γενικές γραμμές όχι. Όμως μέσω της οικογένειας, δηλαδή αν οι γονείς πούνε στο παιδί ότι ξέρεις ε δεν θα τον κάνεις παρέα τον γύφτο, κάποια στιγμή θα βγει εδώ πέρα αυτό. Και θα προσπαθήσουμε βέβαια να το αντιμετωπίσουμε, να βρούμε λύση, να το εξομαλύνουμε αλλά οπωσδήποτε είναι θέμα και η οικογένεια πώς λειτουργεί. Δηλαδή έχει τύχη φέτος να ακούσω αυτό. Να το ακούσω εγώ η ίδια ότι ε δεν θέλω να κάνει παρέα ας πούμε με (..)»

Αλλά και σχετικά με τις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους:

ΣΝγ2: «Και τα άλλα παιδιά τους αντιμετωπίζουν αρνητικά κάποιες φορές» και συνεχίζει: «Ρατσιστικά!» ενώ λίγο παρακάτω αναφέρει: «Και δεν βλέπω ότι τα παιδιά τους κάνουν παρέα έξω με τα άλλα παιδιά. Πώς να νιώθουν ότι έχουν αφομοιωθεί;»

Δεν είναι μάλιστα λίγες οι περιπτώσεις που ρομά χρησιμοποιούν την λέξη τσιγγάνος υποτιμητικά για κάποιον άλλο, ο οποίος ωστόσο ανήκει στην ίδια φυλή με αυτούς:

ΣΝ3: «Ε (...) αυτό που νιώθω εγώ ότι το έχουνε απλά κάποιοι το δείχνουν και κάποιοι όχι, είναι ότι ακριβώς αυτό το ότι το ξέρουν ότι είναι διαφορετικοί και ότι οι άλλοι τους κοροϊδεύουν και τους υποτιμούν. Εκ των πραγμάτων είναι πολλές πολλές περιπτώσεις που αρνούνται την φυλή. Δηλαδή εδώ στον Ορχομενό είναι πάρα πολύ συνηθισμένο να ακούς από ένα παιδάκι από τον συνοικισμό {...}. Ε να ακούσεις ας πούμε ένα παιδάκι από εκεί να πει (..) το έχω ακούσει πάρα πολλές φορές και στον παιδικό και στο (..) στα νηπιαγωγεία που έχω περάσει ότι έλα μωρέ αυτός ο γύφτος τώρα ήρθε αυτός ο γύφτος και δεν ξέρω εγώ τι. Ενώ είναι και ο ίδιος» και συνεχίζει: «Και χρησιμοποιούν ας πούμε την λέξη γύφτος ως βρισιά και ως υποτίμηση και μεταξύ τους ακόμη. Έχω τύχει ας πούμε σε κανγά σε άλλο σχολείο, παιδιών στην τάξη μου που είπε που έλεγε ο ένας τον άλλον γύφτο. Και ήταν και οι δύο. Αλλά ήταν βρισιά. Και δεν ήταν ας πούμε η φυλή τους που στο φινάλε είναι σαν να βρίσεις εμένα ότι είμαι ελληνίδα, έτσι; Δεν είναι βρισιά»

Συμβουλές των νηπιαγωγών στους γονείς για δραστηριότητες που θα βοηθήσουν το παιδί στο σπίτι

Οι νηπιαγωγοί δίνουν οδηγίες και συμβουλές στους γονείς για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων, που θα τα βοηθήσουν να ενισχύουν την μάθηση των παιδιών τους στο σπίτι:

ΣΓγ3: *«Ε τώρα επειδή είμαστε στο νήπιο και αυτά ε μας έχει πει να κάνουμε παζλ πολλά και τέτοια γιατί βοηθάνε το παιδί και κάποιες κάρτες μας είχε δώσει με αντικείμενα και συλλαβές, που χωρίζ ας πούμε την πατάτα να λέει πα-τα-τα. Ε τέτοιου είδους»*

Το ίδιο επισημαίνει και ένας ακόμη γονιός:

ΣΓγ8: *«Και το παιδί μου πιο πολύ βοηθάει. Κι εμένα με βοηθάει. Μου λέει ότι γίνεται εδώ μέσα. Τα λέει και σε μένα. Ότι εμείς μαθαίνουμε αυτό στον (XXX). Μαθαίνουμε στην (XXX) αυτό. Μπορείς να το κάνεις κι εσύ στο σπίτι; Καλό για δικό σου. Και ότι μου λένε οι δάσκαλοι τα κάνω και εγώ μετά στο σπίτι μου»*

Βέβαια, μία μητέρα επισημαίνει ότι αυτό συμβαίνει μόνο όταν της ζητηθεί:

ΣΓγ9: *«Ε δεν μπαίνει σε βαθιά νερά η δασκάλα αν δεν ζητηθεί βοήθεια. Γιατί αυτά, δραστηριότητες και βοήθεια στο σπίτι είναι ένα θέμα που από την δικιά μου άποψη νομίζω ότι είναι το θεωρεί οικογενειακό, είναι σεβαστό και δεν θα μπει σε βαθιά νερά να πει πράγματα τα οποία δεν έχει ζητηθεί πάνω από όλα η βοήθεια. Όταν θα ζητηθεί η βοήθεια, τότε θα πράξει και θα πει»*

Ανταλλαγή πληροφοριών

Στο επίκεντρο των συζητήσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και γονιών βρίσκονται θέματα που αφορούν την συμπεριφορά και την πρόοδο των παιδιών, καθώς είναι κάτι που απασχολεί και τους δύο:

ΣΓγ6: *«Ναι, το έχω γιατί θέλω να μαθαίνω πώς κάθονται στο σχολείο, τι πράγματα κάνουν, αν ακούν την δασκάλα, αυτά που τους λέει (..) Αυτά είναι σημαντικά»*

Ενώ λίγο παρακάτω αναφέρει ότι και η νηπιαγωγός ζητάει από τους γονείς να την ενημερώνουν για τέτοιου είδους θέματα, καθώς ειδικά τα προβλήματα συμπεριφοράς πρέπει να συζητηθούν για να κατανοηθούν:

ΣΓγ6: *«Ναι με ρωτάει.. Πως αν φέρονται καλά. Μου έχει πει πως φέρονται στο σχολείο, να μου δει αν φέρονται καλά το ίδιο στο σπίτι»*

Ενώ ακόμη ένας γονέας αναφέρει:

ΣΓγ5: *«Γιατί κάτι μπορεί να κάνει ο (XXX) στο σπίτι και να καθίσω να το συζητήσω με την δασκάλα»*

Μέσα από τις συζητήσεις για την συμπεριφορά και την πρόοδο του παιδιού βοηθούνται, τόσο οι γονείς από τις συμβουλές των εκπαιδευτικών:

ΣΓγ3: *«Ε γιατί θα της πω τα προβλήματά μου και θα με βοηθήσει σε αυτό. Ούτως ώστε εγώ θα μπορέσω να βοηθήσω το παιδί μου»*

ΣΓγ11: *«Γιατί θέλω να γνωρίζω την συμπεριφορά του. Πώς συμπεριφέρεται με τα παιδάκια τα υπόλοιπα, πώς αυτά που (...) πώς να το πω τώρα; Να μπορέσω και εγώ να του δώσω κάτι. Να μπορούμε να συζητάμε, να μπορούμε να λέμε ότι αυτό είναι καλό, αυτό είναι άσχημο. Τέτοια θέματα»*

όσο και η εκπαιδευτικός:

ΣΓγ4: *«Ε κοιτάζτε τα προβλήματα που είχα εγώ στο σπίτι και τα έχω συζητήσει με την δασκάλα, έχει βοηθήσει εκείνη εμένα και εγώ την δασκάλα με το παιδί»*

Επομένως, οι γονείς θεωρούν πολύ σημαντικό να ακούν τις συμβουλές των εκπαιδευτικών γιατί είναι χρήσιμες:

ΣΓγ11: *«Με βοηθάνε οι δασκάλες γιατί μου λένε πώς να πώς να το πω τώρα; Κουβεντιάζω με τις δασκάλες και μου λένε ξες κάτι και τους λέω πώς να τον βάλω φερ' ειπείν να κάνει το σωστό; Μου λέει θα κάνεις αυτό. Θα κάνεις εκείνο. Με ενδιαφέρει πάρα πολύ η γνώμη τους. Δεν μπορώ να πω άσχημη κουβέντα»*

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η άποψη ενός γονέα, που αναφέρει ότι θεωρεί πιο χρήσιμες τις συμβουλές των νηπιαγωγών που έχουν γίνει μητέρες. Και αυτό γιατί,

πιστεύει ότι οι συμβουλές τους είναι πιο πρακτικές και όχι θεωρητικές βάση αυτών που έχουν μάθει από την σχολή:

ΣΓγ9: *«Ε προσωπικά μαζί μου (..) όπως είναι στο σπίτι ως μητέρα και εκείνη γιατί είναι η κυρία (XXX) και εκείνη μητέρα, και με την κυρία (XXX) πάλι (..) λοιπόν όσον αφορά το θέμα αυτό είναι και εκείνες μητέρες οπότε ξέρουνε πως θα παιδαγωγήσουνε τα παιδιά αλλά (..). αυτό είναι ένα πλεονέκτημα, έτσι; Δεν μπλέκουμε τώρα τις δασκάλες έτσι; Γιατί είναι μητέρες ή όχι. Απλώς έχονε ένα πλεονέκτημα όσον αφορά το θέμα των παιδιών. Υποτίθεται ότι σαν μητέρες ξέρουνε λίγα παραπάνω» και συνεχίζει: «Όχι μόνο τυπικά στα βιβλία τι σπουδάσανε και αυτά (..)»*

Παρόλο που επικεντρωθήκαμε κυρίως στην ανταλλαγή πληροφοριών σε θέματα συμπεριφοράς, γονείς και εκπαιδευτικοί ανταλλάσσουν πληροφορίες ακόμη και για θέματα υγείας:

ΣΓγ3: *«Ναι, πάρα πολύ. Γιατί είχαμε πρόβλημα στο συγκεκριμένο παιδί και δεν το είχα αντιληφθεί εγώ αυτό το πρόβλημα και μου το είπε η νηπιαγωγός» και συνεχίζει: «Ε αμέσως πήγαμε να κάνουμε τις εξετάσεις και αυτά (..) εντάζει λίγο σοκαρίστηκα γιατί το αποτέλεσμα δεν ήταν αυτό που περίμενα, αλλά εντάζει. Μαζί το παλέψαμε και συνεχίσαμε και βρήκαμε μια πολύ έναν πολύ καλό δρόμο και είμαστε σε μια πολύ καλή πορεία»*

Μάλιστα οι νηπιαγωγοί θεωρούν πως οι γονείς Ρομά ήταν πιο ανοιχτοί από τους άλλους σε τέτοιες συζητήσεις:

ΣΝγ2: *«Νομίζω ότι σέβονται και ακούνε περισσότερο αυτά που τους λέμε, τον τρόπο που πρέπει να ακολουθήσουνε τα παιδιά τους, στις δυσκολίες που μπορεί να έχονε (..) Όταν τους καλείς έρχονται»*

ΣΝγ3: *«Οι άλλοι, οι άλλες τέλος πάντων ήταν πιο πιο ταμπουρωμένες. Παρόλο που οι ρομά υποτίθεται είχαν και περισσότερα δύσκολα σημεία που δεν ήξεραν ας πούμε και το πώς θα τους αντιμετωπίσουμε και το πώς θα φερθούμε στα παιδιά τους και αν θα τα αγκαλιάσουμε ξέρω 'γω και αν θα φερθούμε όπως πρέπει. Δεν ήταν τόσο ταμπουρωμένοι. Οι άλλες ήταν οι δικές μας από εκεί πάνω»*

Αυτό όμως που απασχολεί τις νηπιαγωγούς είναι αν τελικά οι γονείς Ρομά καταφέρουν να συνεργαστούν ώστε να λυθεί το πρόβλημα:

ΣΝγ1: «Σε ακούνε. Σε κοιτάνε μες στα μάτια. Σε ακούνε. Τώρα για να την αλλάξουν όμως αυτή τη συμπεριφορά ε πάλι θα πω ότι είναι το ίδιο με τους άλλους γονείς εγώ. Γιατί μπορεί να την αποδεκτούνε (..)»

Ομοίως:

ΣΝγ2: «Όπως και με τους άλλους γονείς. Όχι, συνήθως μπορούν να αποδεχτούν το πρόβλημα, τώρα το πόσο θα συνεργαστούν για να βοηθήσουνε (..)»

Παρατηρώντας τα λεγόμενα των γονιών γίνεται κατανοητό ότι δίνουν ιδιαίτερη προσοχή σε όσα συζητούν με τις νηπιαγωγούς των παιδιών τους.

Αξίζει να παραθέσουμε την απάντηση ενός γονέα:

ΣΓγ9: «Ο σωστός ο γονιός όταν έχει χρόνο και έχει ασχοληθεί με ότι αφορά το θέμα την ανάπτυξη του παιδιού δεν μπορώ εγώ τώρα να την κατηγορήσω την δασκάλα λέγοντας μου ξέρω γω πχ. ότι ο γιος σου άρχισε να λέει άσχημες κουβέντες από την στιγμή που το παιδί μου αυτό το κάνει στο σπίτι {...} Εγώ δεν νομίζω ότι είναι σωστό να κλείσω τα αυτιά και τα μάτια και να πω ότι δεν υπάρχει {...} Οπότε καλό είναι να ακούσω αυτό που θα μου πει η δασκάλα και να προσπαθήσω, γιατί από την στιγμή που θα μου το πει μου δείχνει το ότι είναι διατεθειμένη να με βοηθήσει, να προσπαθήσουμε μαζί, να επιλύσουμε το πρόβλημα που έχει το παιδί. Όχι, δεν θα το θεωρώ σωστό να αρχίσω την καυμένη να την κατηγορώ και να την σκυλοβρίζω. Όχι, αυτό όχι. Δεν είναι καθόλου σωστό. Αποδέχομαι την γνώμη της και προσπαθώ μαζί της να βρω έναν τρόπο να επικοινωνήσω μαζί με το παιδί μου.»

Ενδιαφέρον για τις συνθήκες ζωής τους

Στην πλειοψηφία τους (8 στους 11) οι γονείς ανέφεραν ότι οι νηπιαγωγοί ενδιαφέρονται να μάθουν για τις συνθήκες ζωής τους:

ΣΓγ1: «Ναι, ναι. Δεν έχω παράπονο»

Ο λόγος για τον οποίο οι νηπιαγωγοί επιθυμούν να γνωρίζουν πιο προσωπικά πράγματα για τις οικογένειες των μαθητών τους είναι για να μπορούν να τους βοηθήσουν:

ΣΝγ3: «Ε γιατί καταρχήν χωρίς συνεργασία, χωρίς ενημέρωση και συνεργασία και μία συζήτηση καθαρή πιστεύω ότι δεν μπορείς να επικοινωνήσεις μαζί τους και να βρεις λύση στα θέματά τους που κατά συνέπεια είναι και θέματα του σχολείου»

Την ίδια άποψη φαίνεται να συμμερίζονται και οι γονείς:

ΣΓα7: «Ναι. Με έχει ρωτήσει. Ότι πρόβλημα έχουμε, ότι θέλετε και θα βγάλει και βοήθεια να μας δίνει και τρόφιμα και τέτοια. Και μας έχει δώσει κανά δυο τρεις φορές. Και ρούχα για τα παιδιά. Δεν έχουμε πρόβλημα σε αυτό»

Κάποιες φορές μάλιστα προσπαθούν να μην ρωτούν απευθείας τους γονείς για να μην τους φέρουν σε δύσκολη θέση:

ΣΓα2: «Βεβαίως, βεβαίως, βεβαίως. Και μας ζητάνε και την άποψη για άλλους ανθρώπους που είναι δίπλα μας. Αν είναι άνθρωποι που υποφέρουν λόγω της κρίσεως και αυτά για να βοηθήσουνε»

Παρόμοια η άποψη και ενός άλλου γονέα:

ΣΓγ3: «Ε όχι αλλά ξέρει. Της το έχουν μεταφέρει» και συνεχίζει «Και όπου υπάρχει πρόβλημα βοηθάει. Και επειδή έχω ακούσει από άλλες οικογένειες ότι βοηθάει με τρόφιμα και με ότι της φέρουν»

Το κύριο πρόβλημα που αντιμετώπισαν φέτος οι νηπιαγωγοί ήταν η διαρροή φοίτησης των παιδιών ρομά από το νηπιαγωγείο λόγω της κρίσης:

ΣΓγ1: «Λόγω και κρίσης τώρα και αυτά (..) Δεν θέλω τώρα να κρυφτώ, είχα ειδοποιήσει και τις δασκάλες ότι δεν θα μπορώ να τις στείλω συνέχεια γιατί θέλουν και το κολατσιό οι μικρές»

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι όταν ενημερώθηκαν οι νηπιαγωγοί για τα οικονομικά προβλήματα που εμπόδιζαν τα παιδιά να βρίσκονται μέσα στις τάξεις προσπάθησαν να βρουν λύσεις για να βοηθήσουν αυτές τις οικογένειες:

ΣΝγ3: «Καλό, καλό είναι το ότι όταν ξεκίνησαν ας πούμε τα οικονομικά τους να στριμώχνονται και να μην μπορούν να φέρουν τα παιδιά ε κατόπιν επικοινωνίας που είχαμε και έτσι μιας ειλικρινούς συζήτησης ε άρχισαν να τα επαναφέρουν τα παιδιά. Δηλαδή να παρακολουθούνε το σχολείο ε και βεβαίως τους είπαμε ότι εμείς θα βρούμε λύση για τα.. για τα τρόφιμα για τα παιδιά {...} Και αναγνώρισαν ότι το σχολείο αυτό

θέλει τα παιδιά τους. Τα θέλει μέσα στην τάξη, τα χρειάζεται. Είναι σημαντικά τα παιδιά τους. Και από εκεί και μετά θεωρώ ότι βρήκαμε τις λύσεις και για τα πρωινά και για τα υπόλοιπα. Ότι λέγεται και δεν λέγεται εν πάση περιπτώσει. Είναι και κάποια πράγματα που δεν θέλω να πω»

Παρόμοιες και οι απαντήσεις των γονιών:

ΣΓα7: *«Ε η κυρία διευθύντρια» και συνεχίζει: «Ε αυτή μας είπε ότι πρόβλημα έχουνε τα παιδιά και δεν έχουνε φαγητό και αυτά (...) Δηλαδή θα κόβουμε και από τα άλλα παιδάκια και θα δίνουμε και σε αυτά» και συνεχίζει: «Και με έχει βοηθήσει και πολύ αυτή δεν θυμάμαι πως το λένε το όνομά της και πήραμε και τα γυαλιά των παιδιών γιατί δεν είχα εγώ χρήματα. Με βοήθησε πάρα πολύ. Δεν έχω παράπονο»*

ΣΓγ8: *«Μου χανε βάλει ταξί τον χειμώνα που έβρεχε και ερχόμουνα με το ποδήλατο. Μου βάλανε ταξί (...) Με έχουν βοηθήσει πάρα πολύ»*

Πολλές φορές τηλεφωνούν και αναζητούν τους λόγους απουσίας των παιδιών, προσπαθώντας να βρουν λύσεις:

ΣΓγ8: *«Ναι. Καμιά φορά μου λέει γιατί δεν έφερες τον (XXX) σχολείο; Λέω γιατί δεν έχω χρήματα να πάρω κάτι να φάει το παιδί και κάτι να πιει. Και μου λέει δεν πειράζει, εσύ θα το φέρνεις και θα το έχουμε εμείς εδώ πέρα»*

ΣΓγ10: *«Με παίρνει τηλέφωνο. Λέει (XXX) τι πρόβλημα υπάρχει; Της λέω ότι κυρία (XXX) δεν υπάρχει φαγητό, δεν υπάρχει πρωινό. Μου λέει φέρτον εδώ και θα το φροντίσω εγώ αυτό. Το έχει κάνει πολλές φορές. Δεν θέλω να γίνω και βάρος»*

Ακόμη, όλοι οι γονείς ανέφεραν ότι οι νηπιαγωγοί ποτέ δεν έχουν υπερβολικές απαιτήσεις και κατανοούν όταν οι γονείς δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να βοηθήσουν σε θέματα που αφορούν το νηπιαγωγείο:

ΣΓγ9: *«Όταν φτάνει κάτι το υπερβολικό και ότι αφορά το θέμα στο να φέρουμε κάποια πράγματα ξέρω γω και τυχαίνει κάποιες φορές το οικονομικό να μην είναι αρκετό υπάρχει κατανόηση από τις δασκάλες. Όταν θα πεις ξέρω γω θα ζητήσουν κάποια πράγματα να φέρουμε ξέρω γω για χειροτεχνία, ψαλίδια, χρώματα, τέτοια και πεις ξέρω γω στις δασκάλες ότι το οικονομικό μου αυτή τη στιγμή εμένα δεν με διευκολύνει να φέρω τα πράγματα που θέλετε εσείς, γιατί είναι σε ένα μηδενικό ποσό ξέρω γω στα 5 ευρώ αλλά εγώ δεν έχω την οικονομική δυνατότητα, δεν υπάρχει πρόβλημα»*

Την ίδια άποψη φαίνεται να έχουν και οι νηπιαγωγοί:

ΣΝγ3: «Ε φέτος από ένα σημείο και μετά ε, εντάξει φέτος ήταν αυτά τα χρόνια είναι και λίγο ιδιαίτερα λόγω οικονομικής κρίσης και τα λοιπά οπότε τα οικονομικά τους είναι στριμωγμένα αρκετά. Ε εμένα για να είμαι ειλικρινής δεν με ενδιέφερε να δώσουν συνδρομή ας πούμε στο σύλλογο ή να φέρουν κάτι. Εμένα με ενδιέφερε να είναι τα παιδιά εδώ. Αυτό ήταν που με ενδιέφερε προσωπικά. Το να ναι τα παιδιά εδώ σε καθημερινή ας πούμε βάση. Και το να νιώθει ο γονιός, ο γονιός να νιώθει ότι το παιδί του εδώ είναι ασφαλές. Δεν κινδυνεύει και ότι είναι ο φυσικός του χώρος. Αυτό ήταν που στην ουσία εμένα με ενδιέφερε φέτος. Όχι φέτος. Πάντα δηλαδή. Αλλά ειδικά φέτος λόγω των συνθηκών»

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση μιας νηπιαγωγούς για την βοήθεια που πρόσφεραν στους γονείς Ρομά:

ΣΝγ3: «Ε δεν θεωρώ ότι κάναμε κάτι ιδιαίτερο. Θεωρώ ότι απλά είχαμε μια ανθρωπιά. Αυτό! Γιατί σήμερα είναι αυτοί και αύριο είμαστε εμείς και αύριο.. ποτέ δεν ξέρεις για τον καθένα μας τι συμβαίνει»

Ενώ μία άλλη αναφέρει:

ΣΝγ2: «Προσπαθούμε να συνεργαστούμε και να βοηθήσουμε όσο μπορούμε σε κάτι που μας ζητάνε»

Στην πλειοψηφία τους (9 στους 11) οι γονείς δεν θα ήθελαν να αλλάξουν κάτι στην επικοινωνία τους με τις νηπιαγωγούς. Καθώς, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει μία μητέρα, πρόθεση της νηπιαγωγού είναι να τους βοηθήσει. Αυτός είναι και ο λόγος επιδίωξης της επικοινωνίας:

ΣΓγ9: «Δεν θα ήθελα να αλλάξω τίποτα. Δεν θέλω να αλλάξω κάτι. Θεωρώ ότι ξεκινήσαμε και τελειώνουμε με πάρα πολύ καλές βάσεις, τελειώνει η σχολική χρονιά μας, υπήρξαν πάρα πολύ καλές οι δασκάλες απέναντι στα παιδιά μας, απέναντι στο παιδί μου, έμεινα πάρα πού ευχαριστημένη οπότε δεν θα ήθελα να άλλαξα κάτι. Όχι, δεν θα άλλαξα κάτι σε αυτό. Δεν θα άλλαξα κάτι. Αντιθέτως με βοηθήσανε πάρα πολύ, με στηρίζανε και έμαθα και εγώ κάποια πράγματα τα οποία είχα άγνοια. Τα οποία έπρεπε να τα μάθω. Και εντάξει θεωρώ ότι καλό είναι μερικές φορές να βάζουμε λίγο κάτω το θέμα ότι εγώ είμαι γονιός ενώ εσύ είσαι δασκάλα. Εσύ είσαι ξέρω 'γω μόνο

στα βιβλία και εγώ είμαι ξέρω γω στο σπίτι ζω και αυτά. Όχι. Θα πρέπει να ρίξουμε λίγο τον εγωισμό μας, την περηφάνια μας και να βοηθήσουμε την δασκάλα γιατί η δασκάλα βοηθάει το παιδί μας. Και από την στιγμή που βοηθάει το παιδί μας και θέλουμε ότι καλύτερο καλό είναι να έχουμε μια πάρα πολύ καλή επικοινωνία με τους δασκάλους, δασκάλες. (..) Γενικά με όλους. Και όλα αυτά γιατί δεν εντάζει είπαμε και το ξαναλέμε πάλι ότι όλα αυτά γίνονται για το παιδί. Για να μπορέσει το παιδί να έχει καλές βάσεις να βγει ότι καλύτερο. Και ότι καλύτερο βγαίνει πηγάζει μέσα από το σπίτι πρώτον και δεύτερον το πρώτο σπίτι του είναι το σπίτι του και το δεύτερο σπίτι του είναι το σχολείο. Οπότε καλό είναι να έχουμε επικοινωνία με τους δασκάλους. Είτε αυτό που θα μας πούνε μας ικανοποιεί είτε δεν μας αρέσει. Καλό θα είναι όταν δεν μας αρέσει από την στιγμή που επικοινωνεί ο δάσκαλος μαζί μας σημαίνει ότι θέλει να μας βοηθήσει. Να ρίχνουμε την υπερηφάνεια μας, να ακούμε λίγο και τον δάσκαλο.»

Σε αντίθεση με τις νηπιαγωγούς, οι οποίες αναφέρουν ότι στην σχέση τους με τους γονείς θα ήθελαν να αλλάζουν:

ΣΝγ2: «Αυτό που θα ήθελα να αλλάξω με τους περισσότερους γονείς. Να είχαν περισσότερο χρόνο και να καταλάβουν και να ενδιαφέρονται για το τι πραγματικά γίνεται στο σχολείο (γέλια)» και συνεχίζει: «Στην καθημερινότητα του σχολείου και όχι μόνο στις συγκεντρώσεις, εκδηλώσεις, γιορτές, εκδρομές. Στην ουσία του θέματος αλλά αφορά όλους τους γονείς»

ΣΝγ1: «Δεν θα ήθελα να αλλάξω την καλή επαφή που έχω και εκείνο που θα ήθελα να αλλάξω είναι (..) να είχα την ευκαιρία (..) για περισσότερη (..) επαφή»

Περιεχόμενο συναντήσεων

Το περιεχόμενο των συζητήσεων διαφοροποιείται ανάλογα με το αν η επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονιών γίνεται σε προσωπικό ή ομαδικό επίπεδο:

ΣΓγ9: *«Και εγώ προτιμώ το προσωπικά, όσον αφορά το θέμα να αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα είτε στη συμπεριφορά τη δικιά μας ως κηδεμόνες είτε του παιδιού μου. Όσον αφορά το θέμα γενικά πώς θα πρέπει ξέρω γω ανταποκρίνονται τα παιδιά ομαδικά στην τάξη και πρέπει οι γονείς να επικοινωνήσουμε είμαστε ομαδικά, μας έχει μαζί όλους και θέτει τα προβλήματα χωρίς να αναφέρει το όνομα ξέρω εγώ του παιδιού που υποτίθεται ότι την προβληματίζει ή τον κηδεμόνα. Απλώς ξεκινάει αναφέρει το θέμα χωρίς να λέει το όνομα (..)»*

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, στις ομαδικές συγκεντρώσεις οι εκπαιδευτικοί αναφέρονται σε γενικά θέματα του σχολείου ή όλων των παιδιών της τάξης, χωρίς ωστόσο να αναφέρονται ονόματα σεβόμενοι τους γονείς.

Την ίδια άποψη φαίνεται να συμμερίζεται και άλλος γονέας:

ΣΓγ5: *«Εντάξει όταν θα βρεθούμε όλοι οι γονείς σε κάτι που χρειάζεται το σχολείο βέβαια, έτσι; Όχι σε κάτι για τα παιδιά εκεί»*

Οι γονείς (10 στους 11) θεωρούν πως οι νηπιαγωγοί πριν τις ομαδικές συγκεντρώσεις πρέπει να είναι προετοιμασμένες όσον αφορά τα θέματα συζήτησης που θα θίξουν με τους γονείς:

ΣΓα2: *«Βεβαίως, βεβαίως πρέπει να είναι»*

Ενώ στην πλειοψηφία τους (9 στους 10) θεωρούν πως οι νηπιαγωγοί είναι πράγματι προετοιμασμένες:

ΣΓγ6: *«Όχι, προετοιμασμένοι είναι για αυτά που θα μας πούνε»*

Μόνο ένας γονέας ισχυρίζεται ότι οι νηπιαγωγοί δεν έχουν προετοιμάσει από πριν το τι θα πουν στους γονείς, αλλά:

ΣΓγ3: *«Ότι της βγει εκείνη την ώρα. Ανάλογα το θέμα που θα ακούσει και αυτά θα δώσει τις λύσεις της»*

Ωστόσο, ένας από τους γονείς δίνει μια άλλη διάσταση στο θέμα. Συγκεκριμένα, ισχυρίζεται πως οι νηπιαγωγοί είναι προετοιμασμένες για το τι θα συζητηθεί με τους γονείς, αλλά δεν είναι προετοιμασμένες για τις αντιδράσεις που ενδεχομένως να προκύψουν:

ΣΓγ9: *«Είναι προετοιμασμένη όταν θα καλέσει το γονέα ξέρω γω για κάποιο θέμα των παιδιών του παιδιού μου. Είναι προετοιμασμένη, έχοντας εντάξει, έχοντας την γνώμη να θέσει το πρόβλημα που έχουνε. Τώρα όσον αφορά το θέμα για το πώς θα ανταποκριθούν οι γονείς γιατί είμαστε και λίγο, όχι είμαστε είμαστε πάρα πολύ μυγιάγγιχτοι, τα αγγελούδια μας ξέρω γω και αυτά, και οι πιο πολλοί γονείς ξέρω γω έτσι όπως έχουμε γίνει θεωρούμε προσβολή το να πει κάτι κακό για το αγγελούδι μας η δασκάλα. Εγώ δεν είμαι σε τέτοιο τύπο. Οπότε δεν θα έλεγα ότι είναι πάρα πολύ προετοιμασμένη. Δεν θα έλεγα ότι είναι πάρα πολύ προετοιμασμένη γιατί εντάζει μπαίνει στην διαδικασία ότι εγώ ενημερώνω ξέρω γω αυτά και δεν ξέρει πως θα ανταποκριθεί ο γονιός»*

Στις ομαδικές συζητήσεις οι εκπαιδευτικοί φροντίζουν να ενημερώνουν τους γονείς για τον τρόπο που πραγματοποιείται το μάθημα μέσα στην τάξη και τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν, ακόμη και τον χώρο του νηπιαγωγείου, κυρίως στην αρχή της χρονιάς:

ΣΝγ2: *«Εμείς προσπαθούμε στην αρχή της χρονιάς να τους πούμε τι ακριβώς κάνουμε μέσα στο σχολείο»*

Την ίδια άποψη φαίνεται να συμμερίζονται και οι γονείς:

ΣΓγ6: *«Όλα, τα πάντα, ναι. Πού θα κάθονται, πώς θα τρώνε, πού θα κοιμούνται το μεσημέρι, τα πάντα, τα πάντα»*

ΣΓγ3: *«Ε ήρθαμε στην εγγραφή μας είπαν (..), μας έδειξε τις τάξεις, βγήκαμε έξω στο προαύλιο, μας έδειξε τις κούνιες και αυτά»*

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, ένας γονιός στην ερώτησή μας σχετικά με το αν η νηπιαγωγός έχει ενδιαφερθεί να μάθει για τα στοιχεία της κουλτούρας ή τα έθιμα τους αναφέρει ότι αυτό συζητείται μόνο σε ομαδικές συγκεντρώσεις:

ΣΓγ9: *«Αυτό γίνεται μόνο όταν είναι όλοι οι γονείς. Ξέρω 'γω όταν τίθεται ένα θέμα τέτοιο θεωρούν καλύτερα οι δασκάλες ότι πρέπει αν είμαστε όλοι οι γονείς παρών να*

συζητήσουμε. Και εγώ νομίζω ότι είναι το καλύτερο αυτό. Ακούγοντας και υπόλοιπα ήθη και έθιμα και γνώμες από άλλους. Όχι ντε και καλά μόνο από μένα το συγκεκριμένο γονιό...»

Αυτή η απάντηση μπορεί να μην είναι ακριβής. Καθώς, με αυτόν τον τρόπο ίσως προσπάθησε να αποκρύψει την ταυτότητά της. Κάτι τέτοιο γίνεται αντιληπτό από την τελευταία της πρόταση η οποία τονίζεται από την ίδια.

Ενώ, άλλοι αρνούμενοι την ταυτότητά τους δείχνουν να μην καταλαβαίνουν καν σε τι αναφερόμαστε:

ΣΓα2: «Κάθε φυλή, κάθε (...) πώς λέγεται; Άλλος είναι αλβανός άλλος είναι ρουμάνος ας πούμε. Θα ήταν ωραία εγώ πιστεύω να κοιτάει τα ήθη και τα έθιμα (...) αυτά που έχει κάθε τόπος και κάθε πατρίδα»

ΣΓγ4: «Όταν λέτε δικά μας;»

Στην πλειοψηφία τους οι γονείς Ρομά αναφέρουν πως το περιεχόμενο των συζητήσεων διαφοροποιείται ανάλογα με τα θέματα ή τα προβλήματα που προκύπτουν κάθε φορά:

ΣΓγ4: «Είναι αναλόγως το θέμα που θα πούμε. Αναλόγως το θέμα που θα προκύψει»

ΣΓα2: «Και του παιδιού και του σχολείου ζητήματα. Τα προβλήματα που έχουνε (...)»

ΣΓγ5: «Παράδειγμα; Τι έχουμε συζητήσει; Περισσότερο είναι για το θέμα του παιδιού (...) και στο πώς μπορεί να είναι καλύτερος ο (XXX) και για το σχολείο»

Ακόμη, μια εκ των νηπιαγωγών υποστηρίζει ότι το περιεχόμενο των συζητήσεων διαφοροποιείται και από το ποιος έχει την πρωτοβουλία των συναντήσεων:

ΣΝγ3: «Ε μπορεί να είναι πράγματα που απασχολούν τα παιδιά ή πράγματα που πρέπει να τους ενημερώσουμε εμείς για τα παιδιά.»

Στην ερώτησή μας σχετικά με το ποιος έχει την πρωτοβουλία των συναντήσεων σχεδόν όλοι οι γονείς συμφώνησαν ότι αυτό εξαρτάται από το πρόβλημα που θα προκύψει. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

ΣΓγ3: «Ε όποτε χρειάζομαι εγώ την βοήθειά της θα το κανονίσω, θα της πω εγώ. Όποτε με χρειαστεί εκείνη, εκείνη.»

ΣΓγ6: *«Αν έχω κάτι πρόβλημα εγώ και θέλω να το πω προτού να μου το πει η κυρία. Δεν έχω πρόβλημα»*

ΣΓγ11: *«Και οι δύο πιστεύω. Γιατί και εγώ σαν γονιός θέλω να μάθω το τι γίνεται με το παιδί. Ενδιαφέρομαι!»*

Επομένως καταλαβαίνουμε ότι η επικοινωνία γονιών και εκπαιδευτικών είναι μια αμφίδρομη κατάσταση.

Μόνο δύο από τους γονείς του δείγματός μας υποστήριξαν ότι την πρωτοβουλία των συναντήσεων την έχουν οι νηπιαγωγοί:

ΣΓα2 & ΣΓγ8: *«Η νηπιαγωγός»*

Μία νηπιαγωγός πιστεύει ότι την πρωτοβουλία των συναντήσεων οφείλουν να την έχουν οι ίδιες, καθώς αν καταφέρουν να επηρεάσουν τους γονείς θα μειωθεί το ποσοστό διαρροής φοίτησης των παιδιών Ρομά:

ΣΝγ2: *«Εμείς, ως εκπαιδευτικοί» και συνεχίζει «Δηλαδή θα πρέπει να τους πιέσουμε και να επιμείνουμε ότι η συχνή φοίτηση βοηθάει τα παιδιά τους.»*

Παρόλα αυτά, με το πέρασμα των χρόνων μία εκ των νηπιαγωγών αναφέρει δεν είναι σε θέση να γνωρίζει πια αν η πρωτοβουλία των συναντήσεων ξεκινά από εκείνη ή τους γονείς Ρομά:

ΣΝγ1: *«(...) Να σου πω ότι είναι μια αμφίδρομη σχέση που δεν ξέρω πια; Δηλαδή δεν προσωπικά δεν μπορώ να το (..) δεν ξέρω ποιανός είναι πιο πολύ η ανάγκη. Η δική μου για να κερδίσω ε τον μαθητή και το πλαίσιο; Εκείνο που ξέρω είναι ότι εγώ μπαίνω σε μια τέτοια διαδικασία σε καθημερινή βάση. Πρέπει να τον πλαισιώσω και για αυτό δεν δεν ξέρω αν αυτήν την ανάγκη μου την έχει δημιουργήσει ο τρόπος που έχω μάθει να επικοινωνώ ή ο βαθμός δυσκολίας που θέλω σιγά σιγά να την κατακτήσω; Δεν ξέρω.»*

Τέλος, μία εκπαιδευτικός υποστηρίζει ότι τουλάχιστον στην αρχή της σχολικής χρονιάς εκείνη είναι αυτή που επιδιώκει κυρίως να έρχεται σε επαφή με τους γονείς. Αυτό συμβαίνει μέχρι οι γονείς να νιώσουν πιο άνετα μαζί της:

ΣΝγ3: *«(...) Ε στις περισσότερες περιπτώσεις ε στις περισσότερες περιπτώσεις εγώ. Όμως από ένα σημείο και μετά είχανε χαλαρώσει, ήτανε πιο επικοινωνιακοί μαζί μου ή*

προς το σχολείο αλλά σίγουρα εγώ έκανα τις περισσότερες. Εγώ ήμουν λίγο πιο ανοιχτή ας πούμε οπότε και εκείνοι από ένα σημείο και μετά άρχισαν και χαλάρωναν.»

Όπως φαίνεται από τα λεγόμενα της εκπαιδευτικού, είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι γονείς να μπορέσουν να αναπτύξουν μαζί τους σχέσεις εμπιστοσύνης. Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι στην πλειοψηφία τους (9 στους 11) οι γονείς Ρομά εμπιστεύονται τις νηπιαγωγούς των παιδιών τους:

ΣΓγ6: *«Ναι, ναι της λέω τα πάντα»*

Όπως αναφέρεται από μία μητέρα του δείγματός μας, η εμπιστοσύνη προς το πρόσωπο της νηπιαγωγού οφείλεται στην μακρόχρονη γνωριμία τους:

ΣΓγ11: *«Ναι, ναι γιατί τις ξέρω χρόνια»*

Όταν λοιπόν οι εκπαιδευτικοί καταφέρουν και κερδίσουν την εμπιστοσύνη των γονιών, τότε εκείνοι είναι πρόθυμοι να συζητήσουν μαζί τους ακόμη και για πιο προσωπικά θέματα που αφορούν τα παιδιά τους:

ΣΓγ6: *«Όχι, είναι προσωπικά. Δηλαδή κάποια προβλήματα με τα μάτια που είχα εδώ με το παιδί, με τα αφτιά, με τα δόντια. Τέτοια πράγματα»*

Τις περισσότερες φορές οι συζητήσεις επικεντρώνονται σε θέματα που αφορούν είτε την συμπεριφορά των παιδιών είτε την πρόοδό τους:

ΣΓγ3: *«Για την συμπεριφορά του κυρίως και για το πώς τα αντιλαμβάνεται κάποια πράγματα»*

ΣΓγ11: *«Κοίταξε να δεις λέμε και για τη συμπεριφορά και για το παιδί που δεν ασχολείται συνέχεια γιατί είναι πολλά τα παιδάκια και είναι πολύ σκληρό το παιδί μου, πάρα πολύ σκληρό. Και δεν συμμετέχει πολλές φορές. Και ας έχουμε συζητήσει με την δασκάλα πάρα πολλές φορές(..) ότι πρέπει να του βάζουμε να εκπαιδεύεται»*

Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι μέσα από τις συζητήσεις τους με τους γονείς Ρομά έχουν καταλάβει πως οι δεύτεροι ενδιαφέρονται να μάθουν για τα παιδιά τους κυρίως:

ΣΝγ1: *«Αν θα μάθει γράμματα. Αυτό, κυρίως αυτό.»*

ΣΝγ2: *«Για τις δεξιότητες. Η συμπεριφορά τους δεν νομίζω ότι τους ενδιαφέρει ιδιαίτερα (..) (χαχα)»*

Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα όσα αναφέρουν οι γονείς:

ΣΓγ1: *«Πώς πάνε οι μικρές, πώς συμπεριφέρονται στο σχολείο. (..) Αυτά!»*

ΣΓγ4: *«Πώς τα πάει; Πώς είναι με τα άλλα παιδάκια. Αν είναι ομιλητική, αν συμμετέχει σε δραστηριότητες (..)»*

Μόνο μία νηπιαγωγός ισχυρίστηκε ότι οι Ρομά γονείς ενδιαφέρονται για την συμπεριφορά των παιδιών τους και την σχέση τους με τα άλλα παιδιά:

ΣΝγ3: *«Η συμπεριφορά τους ενδιαφέρει σίγουρα, ε μπορεί και τα απλά πράγματα ας πούμε. Αν μάλωσε με κάποιο παιδί ή αν κάποιος το μάλωσε, εννοώ καυγάδες παιδικοί. Τέτοιον είδους πράγματα»*

Ακόμη, κάποιοι από τους γονείς ισχυρίζονται ότι ρωτούν τους εκπαιδευτικούς και για τυχόν δραστηριότητες που μπορούν να κάνουν εκείνες στο σπίτι για να βοηθήσουν το παιδί τους, ειδικά όταν έχει παρουσιαστεί κάποιο πρόβλημα:

ΣΓγ11: *«Με ενδιαφέρει για τις ασχολίες του» και συνεχίζει: «Αν κάνει χειροτεχνία, αν ζωγραφίζει. Στην αρχή δεν μου μιλάγε καλά, δεν μπορούσε να εκφράσει τις λέξεις, να πει μερικές λέξεις, το φι, το πι, το μι, το δέλτα, το γάμα. Δεν μπορούσε να τα πει και ήρθα εγώ, μιλήσαμε με την δασκάλα και μου λέει θα του λες ότι αυτό είναι τραπέζι. Θα του λες τρα-πέ-ζι. Και έτσι μιλάμε πιο πολύ για αυτά.»*

Παρόμοια είναι και τα όσα αναφέρει ένας ακόμα γονιός:

ΣΓγ9: *«Πάνω από όλα την ρωτάω αν είναι καλό παιδί. Αυτό με ενδιαφέρει πάρα πολύ, το να είναι καλός ε όχι μόνο στο σπίτι και στο σχολείο και σε διάφορα πράγματα που ξέρω γω επισκέψεις και σε αυτά. Αν έχει καλή επικοινωνία με τα παιδιά. Αυτό με ενδιαφέρει. Και από εκεί και έπειτα ξεκινάμε μετά το πώς πάει ξέρω γω γιατί βοηθάνε στο να αρχίσει να γράφει ξέρω γω, να ξεχωρίζει κάποια γράμματα της αλφαβήτας, καλλιτεχνικά και αυτά αλλά πάνω από όλα ρωτάω την δασκάλα αν είναι καλό παιδί.»*

Οι εκπαιδευτικοί από την πλευρά τους αναφέρουν ότι οι γονείς Ρομά σπάνια ενδιαφέρονται να μάθουν για το τί δραστηριότητες πραγματοποιούνται στο σχολείο. Βέβαια, αυτό είναι ένα φαινόμενο που παρουσιάζεται και στους άλλους γονείς:

ΣΝγ2: *«Όχι, αλλά σου λέω είναι το αντίστοιχο και στους άλλους γονείς. Ότι πολλοί και από τους άλλους δεν ρωτάνε. Δηλαδή δεν εντοπίζεις το πρόβλημα σε αυτό το θέμα μόνο στους Ρομά»*

Αξιοσημείωτο είναι ότι μόνο μία νηπιαγωγός ανέφερε ότι μία μητέρα Ρομά ενδιαφερόταν σχετικά με τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο νηπιαγωγείο. Η νηπιαγωγός υποστηρίζει ότι αυτό συνέβαινε γιατί προσπαθούσε να αποκρύψει την ταυτότητά της:

ΣΝγ1: *«Ο αυτό δεν μπορώ να το πω. Όχι. Όχι. Εκτός από μία μάνα ας πούμε που ήταν πάρα πολύ καλά ενταγμένη, προσπαθώντας να κρύψει βέβαια (..) Μάλλον είχε φτάσει στην τελειομανία και στην μεγάλη πίεση απέναντι στα παιδιά της προκειμένου να μην (..) διαφέρουνε καθόλου. Δηλαδή είχε περάσει στην άλλη όχθη»*

Αρκετοί γονείς ανέφεραν ότι ρωτούν τις νηπιαγωγούς αν χρειάζονται κάποια βοήθεια για το σχολείο:

ΣΓγ5: *(..) «Ε για το αν χρειάζεται κάτι το σχολείο πρώτα και μπορώ να βοηθήσω και μετά για το παιδί. Το πώς φέρεται, αν είναι εντάξει, αν είναι ήσυχος (..)»*

ή γενικά θέματα που αφορούν το σχολείο:

ΣΓα2: *«Για την συμπεριφορά του. Για τις δραστηριότητες του σχολείου, για κτιριακά συγκροτήματα αν είναι καλά, για τα είδη υγιεινής στο σχολείο, για όλα αυτά που πρέπει να ξέρουν οι γονείς»*

Όσον αφορά για το τί ενδιαφέρονται οι εκπαιδευτικοί να μαθαίνουν από τους γονείς για τα παιδιά, οι απαντήσεις επικεντρώνονται στην συμπεριφορά των παιδιών στο σπίτι, ειδικά όταν η συμπεριφορά των παιδιών δημιουργεί προβλήματα στο σχολείο:

ΣΓγ9: *«Εκείνη θα με ρωτήσει όταν θα έχει κάποιο πρόβλημα το παιδί. Δεν υπάρχει, δηλαδή όσον αφορά το δικό μου παιδί, δεν θα μου πει κάτι, όταν θα έρθω να τον επάρω αλλά έχει τύχει να έχει κάνει καμιά ζαβολιά ξέρω γω θα πει. Τι έκανε ξέρω γω, χτύπησε το τάδε παιδάκι αλλά ζητήσαμε συγγνώμη, είναι καλό παιδί, δεν θα επαναληφθεί»*

Ακόμη, άλλα θέματα συζητήσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και γονιών αφορούν τις σχέσεις μεταξύ αδερφών, το πώς πρέπει να φέρονται οι γονείς, ακόμη και για την μετάβαση των παιδιών από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό:

ΣΓγ9: *«Συνήθως είναι πολλά και διάφορα. Έχει.. έχουν αναφέρει.. τώρα τελευταία είχε έρθει και ψυχολόγος για την ξεκίνηση των παιδιών όσον αφορά το θέμα της μετάβασης στο δημοτικό, ε πώς θα είναι η ψυχολογία του παιδιού, των γονιών (..) Πολλά και διάφορα πράγματα. Και με θέματα του σπιτιού, και των αδερφών (..) όταν υπάρχουν μεγαλύτερα αδέρφια, πως συμπεριφέρονται στα μικρότερα, ε πόση υπομονή και κατανόηση θα πρέπει να δείζουμε εμείς οι γονείς»*

Επιπρόσθετα, μία νηπιαγωγός αναφέρει ότι ένα ακόμη θέμα που συζητούν συχνά με τους γονείς Ρομά είναι τα θέματα υγιεινής:

ΣΝγ1: *«Πιο πολύ κούραση βέβαια είναι στις συνθήκες έτσι υγιεινής και αυτά, δηλαδή η χρήση της τουαλέτας, το πλύσιμο των χεριών. Η αγωγή υγείας είναι το πρώτο που κάνεις όταν μπαίνουν μέσα στο σχολείο, από εκεί και μετά θεωρώ ότι είναι συνεργάσιμοι, αρκετά»* ενώ πιο κάτω αναφέρει: *«Δηλαδή ε για αυτή τη βδομάδα ας πούμε έχουμε ένα στόχο. Να έρχεται πχ. στο σχολείο καθαρό, περιποιημένο, έτσι; Και να χρησιμοποιεί την τουαλέτα. Κάνουμε μια ανατροφοδότηση σε αυτό, μπορεί να 'ρθει (..) να γίνει αυτό ξέρω εγώ να το κατακτήσουμε αυτό το κομμάτι και να ξαναπέσουμε πάλι στα ίδια.»*

Τρόποι επικοινωνίας εκπαιδευτικών και γονέων Ρομά

Έχοντας αναλύσει παραπάνω το πόσο σημαντική είναι η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων, βρίσκουμε σκόπιμο να αναφερθούμε και στους τρόπους που χρησιμοποιούνται για να έλθουν σε επαφή.

Όπως ανέφερε μία νηπιαγωγός:

ΣΝγ1: *«Βέβαια, υπάρχουν πολλές μορφές, έτσι; Επικοινωνίας. Πολλοί τρόποι που πρέπει να χρησιμοποιήσεις. Δεν υπάρχει ένας. Ούτε συνταγές θεωρώ»*

Από το δείγμα των συνεντεύξεών μας προέκυψε ότι γονείς και εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν διάφορους τρόπους επικοινωνίας, όπως: επίσκεψη γονέων στο σχολείο, τηλεφωνική επικοινωνία, γραπτή επικοινωνία και επίσκεψη των εκπαιδευτικών στο σπίτι της οικογένειας.

Μάλιστα μία νηπιαγωγός αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η επικοινωνία με τους γονείς Ρομά είναι πολύ πιο εύκολη από ότι με τους άλλους γονείς:

ΣΝγ3: *«Είναι λίγο πιο εύκολα. Θεωρώ ότι είναι λίγο πιο εύκολο να επικοινωνήσεις μαζί τους σε κάποιες περιπτώσεις. Ακριβώς γιατί νιώθουνε θετικά από το σχολείο, ανταποκρίνεται και ενδιαφέρεται για το παιδί τους. Κάτι που ας πούμε οι άλλοι ε δεν το αναγνωρίζουν. Δηλαδή οι υπόλοιποι γονείς σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν μπορούσαν να βρούμε κώδικα επικοινωνίας. Ήταν πολύ δύσκολο. Με αυτούς μπορώ να σου πω ήταν πιο εύκολο το να πάρεις τηλέφωνο και να πεις κάτι ή να συζητήσεις κάτι κατ' ιδίαν ή να (..) σε μια συγκέντρωση να τους δεις ας πούμε να πουν την γνώμη τους για κάτι ή να συμμετέχουν στην ομάδα και αυτά (..)»*

Ωστόσο, όπως φαίνεται από τις απαντήσεις τόσο των γονιών όσο και των εκπαιδευτικών στην ερώτηση που αφορούσε τον τρόπο που προτιμούν για να επικοινωνούν μεταξύ τους, ασχέτως του τρόπου με τον οποίον τελικά επικοινωνούν, προτιμώνται οι επισκέψεις των γονιών στο σχολείο και πιο συγκεκριμένα οι κατ' ιδίαν συναντήσεις:

ΣΓγ1: *«Να επικοινωνούμε από κοντά.»*

ΣΓγ3: *«Ε τετ α τετ, ναι»*

Αυτού του είδους η επικοινωνία χαρακτηρίζεται και από κάποιους γονείς ως άμεσος:

ΣΓγ5: *«Τον άμεσο»*

Μόνο ένας γονέας δήλωσε ότι προτιμά τις ομαδικές συγκεντρώσεις καθώς θεωρεί, πως βοηθούν τους γονείς να ανταλλάσουν πληροφορίες μεταξύ τους αλλά και να αναπτύξουν δεσμούς μέσα στην ομάδα:

ΣΓα2: *«Προτιμάω τις ομαδικές συγκεντρώσεις παρά τηλεφωνικές. Είναι πιο καλά να είναι παρέα, να έχουν επαφή προσωπική δηλαδή παρά ακουστική. Εγώ πιστεύω είναι πιο καλά να είμαστε όλοι μαζί, να τα λέμε και διαφορετικά. Έρχεσαι πιο κοντά πιστεύω.»*

Χαρακτηριστική είναι και οι απαντήσεις γονέων, που είναι τελείως αρνητικοί με το ενδεχόμενο τηλεφωνικής επικοινωνίας με τις νηπιαγωγούς:

ΣΓγ11: *«Δεν θέλω τηλεφωνικώς. Τετ α τετ είναι πιο καλά»*

ΣΓγ6: *«Όχι, όχι. Να με παίρνει τηλέφωνο για να μου πει να έρθω στο σχολείο να μου πει το πρόβλημα που έχει ο (XXX) ή ο (XXX)»*

Στο ίδιο μοτίβο κινείται και η απάντηση μιας εκ των εκπαιδευτικών, η οποία χαρακτηρίζει μάλιστα την επικοινωνία μέσω τηλεφώνου ως ψυχρή:

ΣΝγ3: *«Εγώ προτιμώ το από κοντά. Μου είναι πιο εύκολο. Πιο θεωρώ ότι είναι πιο (...) Είναι λίγο ψυχρό το τηλέφωνο.»*

Επίσκεψη γονέων στο σχολείο

Μέσα από τα ευρήματα της έρευνας φαίνεται ότι η επίσκεψη των γονέων στο σχολείο παρουσιάζει την μεγαλύτερη συχνότητα όσον αφορά τους τρόπους επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων. Αυτό ίσως να εξηγείται και από το γεγονός ότι η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην τάξη του νηπιαγωγείου. Στο νηπιαγωγείο οι γονείς συνοδεύουν τα παιδιά τους είτε κατά την προσέλευσή τους στο σχολείο είτε κατά την αναχώρησή τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να έρχονται καθημερινά σε επαφή με τον εκπαιδευτικό του παιδιού τους.

Η επικοινωνία των γονέων με τους εκπαιδευτικούς κατά την επίσκεψη των πρώτων στο νηπιαγωγείο πραγματοποιείται είτε με ολιγόλεπτες καθημερινές συζητήσεις είτε

με κατ' ιδίαν συναντήσεις, ακόμη και με ομαδικές συγκεντρώσεις, είτε με την πρωτοβουλία των γονέων είτε με την πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών.

Ολιγόλεπτες καθημερινές συζητήσεις

Όσον αφορά τις ολιγόλεπτες συζητήσεις πραγματοποιούνται συνήθως το πρωί που θα έρθουν οι γονείς να αφήσουν το παιδί στο σχολείο είτε το μεσημέρι που θα έρθουν να το πάρουν:

ΣΓγ1: *«Συνήθως όταν παίρνω τα κορίτσια...»*

Παρομοίως και:

ΣΓγ10: *«Όταν έρχομαι το πρωί αν είναι εδώ η κυρία (XXX). Γιατί δεν είναι εδώ όλες τις ώρες. Είναι μία το πρωί και μία το απόγευμα. Ε μιλάμε. Κάθομαι τελευταία εγώ και ρωτάω, τι έγινε σήμερα κυρία (XXX);»*

Αρκετές φορές η πρωτοβουλία των ολιγόλεπτων συζητήσεων ξενικά από τους ίδιους του γονείς, ενώ το κύριο θέμα αυτών των συζητήσεων αφορά την συμπεριφορά των παιδιών μέσα στην τάξη και την σχέση τους με τα άλλα παιδιά:

ΣΓγ5: *«Κάθε μέρα. Δεν είναι κάτι (...). Όταν θα τον πάρω θα ρωτήσω και πώς πάει, τι κάνει (...).»*

Όμως, όπως φαίνεται μέσα από τις απαντήσεις, πολλές φορές η επίσκεψη των γονιών στο νηπιαγωγείο δίνει την ευκαιρία στους νηπιαγωγούς να μιλήσουν με δική τους πρωτοβουλία στους γονείς. Αυτό συμβαίνει συνήθως όταν προκύπτει κάποιο πρόβλημα σχετικά με το παιδί:

ΣΓγ4: *«Συνήθως όταν έρχομαι εδώ. Θα με βάλει στην άκρη και θα μου πει αυτά που θέλει να μου πει».*

Στο ίδιο ύψος κινείται και η απάντηση ενός άλλου γονέα:

ΣΓγ3: *«{...} και όταν έρχομαι εδώ συνήθως ή όταν θα φέρω το πρωί το παιδί στο σχολείο ή όταν θα φέρω το φαγητό θα μου πει ότι εγώ σε θέλω»*

Ατομικές- κατ' ιδίαν συναντήσεις

Τα ευρήματα των συνεντεύξεων όπως φάνηκε και παραπάνω έδειξαν ότι εκπαιδευτικοί και γονείς (14 στους 14) προτιμούν να κάνουν πιο προσωπικές συζητήσεις μεταξύ τους. Πολύ γονείς ανέφεραν ότι ο τρόπος με τον οποίο έρχονται σε επαφή με τους εκπαιδευτικούς είναι με ατομικές συναντήσεις:

ΣΓγ9: *«Προσωπικά (..) προσωπικά»*

ΣΓγ10: *«Πολλές φορές μπαίνω και μέσα και κάθομαι στο γραφείο. Αλλά τις περισσότερες φορές μιλάμε στην πόρτα. Και μόλις φεύγει ο κόσμος την ρωτάω κυρία (ΧΧΧ) τι έγινε σήμερα; Πώς πήγε ο μικρός;» και συνεχίζει «Από κοντά, εδώ»*

των οποίων την πρωτοβουλία έχει κυρίως η νηπιαγωγός:

ΣΓγ5: *«Θα μου το πει όταν θα βρεθούμε...»*

Ακόμη, πρέπει να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τα λεγόμενα μιας εκ των εκπαιδευτικών, οι κατ' ιδίαν συναντήσεις γίνονται κυρίως μέσω ραντεβού:

ΣΝγ1: *«Προσωπική επαφή σε ραντεβού θα γίνει ρε παιδί μου. Πώς θα γίνει αλλιώς ξέρω εγώ;»*

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα μιας νηπιαγωγού που υποστηρίζει πως προτιμά να κάνει με τους γονείς μεμονωμένες συναντήσεις για να μην τους φέρει σε δύσκολη θέση:

ΣΝγ2: *«Όχι. Συνήθως μεμονωμένες συναντήσεις, γιατί κάποιοι δεν αποδέχονται και τον τίτλο Ρομά»*

Ομαδικές συγκεντρώσεις

Ένας ακόμη τρόπος επικοινωνίας που χρησιμοποιείται από τις νηπιαγωγούς για να έρθουν σε επαφή με τους γονείς για θέματα που αφορούν τα παιδιά, αλλά κυρίως το σχολείο είναι οι ομαδικές συγκεντρώσεις. Η επικοινωνία μέσω ομαδικών συγκεντρώσεων αφορά είτε γενικές συνελεύσεις είτε σεμινάρια που πραγματοποιούνται για τους γονείς.

Όσον αφορά λοιπόν τις ομαδικές συγκεντρώσεις φαίνεται ξεκάθαρα και από την απάντηση ενός γονιού ότι ασφαλώς δεν είναι ο μόνος τρόπος με τον οποίο έρχονται σε επαφή οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς:

ΣΓγ3: *«Και με ομαδικές συγκεντρώσεις και όταν έρχομαι εδώ συνήθως...»*

Ακόμη, φάνηκε οι νηπιαγωγοί να δείχνουν κατανόηση όταν ζητούν από τους γονείς να παρευρεθούν σε ομαδικές συγκεντρώσεις και εκείνοι δεν καταφέρνουν να παρευρεθούν. Μάλιστα την επόμενη μέρα τους ενημερώνουν για όσα συζητήθηκαν:

ΣΓγ8: *«Και μας λένε οι μαμάδες θα μαζευτείτε ή για καμιά φορά δεν μπορώ την λέω δεν θα μπορέσω να έρθω. Μου λένε την άλλη μέρα τι γίνεται»*

Στην αρχή της σχολικής χρονιάς πραγματοποιήθηκε μια συγκέντρωση ώστε να ενημερωθούν οι γονείς για τις συνθήκες που επικρατούν στο σχολείο, με σκοπό να τους καθησυχάσει:

ΣΓγ10: *«Ναι γιατί όταν πρωτοάνοιζε όταν ήρθαμε είχαμε συνέλεψη όλες οι μαμάδες. Ε για το σχολείο, ότι να μην φοβόμαστε. Ότι ζέστη έχουμε για τον χειμώνα. Μην ντύνετε πολύ υπερβολικά τα παιδιά. Δεν έχουμε τέτοιο πρόβλημα στο σχολείο»*

Άξιο αναφοράς είναι το ότι κάθε 2 εβδομάδες πραγματοποιούνται από τις εκπαιδευτικούς σεμινάρια για τους γονείς, ώστε να βοηθηθούν σε θέματα του σχολείου αλλά και των παιδιών τους:

ΣΓα2: *«Γίνονται και μερικά σεμινάρια είχαν γίνει το χειμώνα που ήρθε η πρεσβυτέρα ήταν πολύ καλά αυτά που γίνανε και για το σχολείο και για τα παιδιά και για τους γονείς πώς θα συμπεριφέρονται απέναντι στα παιδιά»*

Ιδιαίτερη σημασία φαίνεται πως έχει για τους εκπαιδευτικούς ότι οι γονείς Ρομά ενδιαφέρονται και συμμετέχουν στα σεμινάρια που γίνονται. Μπορεί η συμμετοχή να μην είναι μεγάλη από τους γονείς Ρομά, αλλά για τους εκπαιδευτικούς η παρουσία αυτών είναι μια σημαντική κατάκτηση:

ΣΝγ3: *«Επίσης συμμετείχανε στην ομάδα εδώ που κάναμε με την κοπέλα από τον ΟΚΑΝΑ, συμμετείχαν, όχι όλοι. Συμμετείχαν όμως και θεωρώ αυτό ότι είναι πολύ σημαντικό»*

Τηλεφωνική επικοινωνία

Αρκετά συχνά γονείς και εκπαιδευτικοί έρχονται σε επαφή μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας. Συνήθως αυτό συμβαίνει όταν τα παιδιά απουσιάζουν για αρκετές ημέρες από το σχολείο και οι εκπαιδευτικοί τηλεφωνούν για να ενημερωθούν για τον λόγο απουσίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

ΣΓγ5: *«Ναι, ναι πολλές φορές. Έχει τύχει να μην μπορέσω εγώ να ενημερώσω και να πάρουνε τηλέφωνο»*

ΣΓγ8: *«Ναι, ναι. Με παίρνουνε. Μου λένε υπάρχει κάποιο πρόβλημα;»*

ΣΓγ10: *«Με παίρνει τηλέφωνο. Λέει (XXX) τι πρόβλημα υπάρχει; Της λέω ότι κυρία (XXX) δεν υπάρχει φαγητό, δεν υπάρχει πρωινό (..)»*

Συχνά η τηλεφωνική αναζήτηση των λόγων απουσίας των παιδιών γίνεται από την ίδια την διευθύντρια:

ΣΝγ3: *«Ε τηλέφωνο, σχεδόν αρκετές φορές μέσα στην βδομάδα και απλά τους εξηγώ, τους εξηγούσα ότι δεν βρίσκω αυτό το πράγμα να συνεχίζεται έτσι πια γιατί είναι κακό για τα παιδιά γιατί μένουν πίσω, γιατί δεν προσαρμόζονται, γιατί δεν μαθαίνουν καινούρια πράγματα, γιατί δικαιούνται και οι ίδιοι τους το στερούν και την στιγμή που η εκπαίδευση έχει ανοιχτό το σχολείο για παιδιά αυτά, ποιος ο λόγος;»*

Επίσης, κάποιες φορές επικοινωνούν τηλεφωνικά οι ίδιοι οι γονείς για να ενημερώσουν τους εκπαιδευτικούς για τους λόγους απουσίας των παιδιών τους. Κάτι τέτοιο όμως συμβαίνει εφόσον έχουν γίνει πιεστικές απέναντι στους γονείς τις προηγούμενες φορές που απουσίαζαν τα παιδιά για αρκετό χρονικό διάστημα:

ΣΝγ1: *«Εφόσον έχουμε γίνει εμείς πάρα πολύ αυστηροί ναι. Δηλαδή στα πρώτα, μόλις αρχίσουν να κάνουνε τέτοια πραγματάκια, μετά όταν είναι να λείπει σε παίρνει τηλέφωνο, τουλάχιστον φέτος αυτό έγινε και σου λέει ξέρεις είναι άρρωστο»*

Και συμβαίνει πολύ σπάνια. Συνήθως οι γονείς δεν μπαίνουν στην διαδικασία να ενημερώσουν τους νηπιαγωγούς για την απουσία των παιδιών τους. Χαρακτηριστικά οι νηπιαγωγοί αναφέρουν:

ΣΝγ3: *«Ε πολύ σπάνια. Πολύ σπάνια. Έχει τύχει κάποιες φορές αλλά δεν είναι πολύ συνηθισμένο η αλήθεια είναι»*

Τηλεφωνικά ειδοποιείται ο γονέας όταν δεν εμφανιστεί στο σχολείο για κάποιο διάστημα ή προκύψει κάποιο ξαφνικό πρόβλημα:

ΣΓγ1: «... ή αν τυχόν γίνει κάτι στο σχολείο, πχ. γίνει κάτι θα με πάρουν τηλέφωνο να με ενημερώσουν αμέσως.»

ΣΓγ10: «Τις περισσότερες φορές σου είπα επειδή δουλεύω στέλνω την γιαγιά και τον παππού., όταν δεν με έχει δει εμένα δυο μέρες με παίρνει τηλέφωνο. Όταν έχει να μου πει κάτι σημαντικό. Ότι (XXX) θα έρθεις σήμερα από το σχολείο;»

Γραπτή επικοινωνία

Χρησιμοποιώντας την όρο γραπτή επικοινωνία μεταξύ σχολείου και οικογένειας εννοούμε τα διάφορα γραπτά μηνύματα που αναρτώνται στον πίνακα ανακοινώσεων και ενημερώνουν τους γονείς για συνελεύσεις, εορταστικές εκδηλώσεις κτλ:

ΣΓγ9: «... φροντίζουν οι δασκάλες να μας έχουν ενημερώσει σχεδόν ένα μήνα πάντα η ανακοίνωση, είτε είναι τοιχοκολλημένη έξω στο σχολείο (..) και μέσα σχολάζοντας, φροντίζουν να μας ενημερώσουν ώστε να έχουμε κι εμείς τον χρόνο οπότε να έχουμε τακτοποιήσει τα πράγματα που θέλουμε να τακτοποιήσουμε και να μπορέσουμε να έρθουμε στις συγκεντρώσεις»

Παρόλο που οι νηπιαγωγοί αναρτούν στους πίνακες του σχολείου προγράμματα ή ανακοινώσεις για συνελεύσεις κτλ δεν ξεχνούν πως στην τάξη τους φοιτούν πολλά ρομά παιδιά των οποίων οι γονείς ίσως να μην γνωρίζουν καν ανάγνωση, για αυτό και φροντίζουν να τους ενημερώνουν και προφορικά:

ΣΝγ2: «Συνήθως το λέμε και προφορικά αλλά οι περισσότεροι εδώ ξέρουνε»

Ακόμη, μία άλλη νηπιαγωγός αναφέρει ακόμη έναν τρόπο, ώστε να τους είναι πιο εύκολο να διαβάσουν τις ανακοινώσεις:

ΣΝγ1: «Ε φροντίζουμε να είναι με κεφαλαία, γιατί λίγο ως πολύ τα κεφαλαία τα διαβάζουνε. Και το λέμε και προφορικά»

Ένας ακόμη τρόπος που χρησιμοποιείται από τους νηπιαγωγούς, εφόσον έχουν εξαντληθεί όλοι οι άλλοι τρόποι επικοινωνίας με τους γονείς, είναι τα επίσημα

έγγραφα τα οποία αποστέλλονται στα σπίτια των οικογενειών. Κάτι τέτοιο γίνεται σε μεμονωμένες περιπτώσεις, όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα μεταξύ των δύο πλευρών. Κυρίως για θέματα που αφορούν την απουσία των παιδιών για μεγάλα χρονικά διαστήματα από το νηπιαγωγείο, χωρίς να συντρέχει λόγος ασθένειας:

ΣΝγ1: «...έχει τύχει να στείλουμε και έγγραφο στο σπίτι. Ότι ξέρετε; Ότι με αυτόν τον τρόπο, με μια παραίνεση τέλος πάντων (...) Και έχει πιάσει. Δηλαδή μετά από χαρτί αποφάσισε ο γονιός να γίνει πιο σοβαρός»

Το ίδιο καταθέτει και η άλλη νηπιαγωγός:

ΣΝγ3: «{...} ε μετά από αρκετή πίεση στην (..) ιδίως προς την μαμά και με επίσημο χαρτί που έστειλα και με τηλέφωνο που πήρα σε έντονο τόνο της ξεκαθάρισα ότι δεν θα δεχτώ το παιδί, δεν θα δεχτώ να δώσω βεβαίωση στο παιδί ότι φοίτησε εδώ όποτε και δεν θα πάει δημοτικό»

Επίσκεψη εκπαιδευτικών στο σπίτι των γονιών

Η επίσκεψη του εκπαιδευτικού στο σπίτι της οικογένειας του παιδιού είναι ένας πολύ σημαντικός τρόπος επικοινωνίας που όμως δεν προτιμάται από τους εκπαιδευτικούς του δείγματός μας (1 στους 3). Μόνο μία νηπιαγωγός απάντησε θετικά στο αν έχει επισκεφτεί κάποια οικογένεια Ρομά στο σπίτι:

ΣΝγ1: «Πέρασα πολύ ωραία και αισθάνθηκα πως ήμουνα κάποια» και συνεχίζει «Η υποδοχή ήταν πρωθυπουργική».

Βέβαια, δεν μας εξηγεί ούτε τους λόγους για τους οποίους επισκέφτηκε το σπίτι του παιδιού ούτε αν διατηρεί φιλικές σχέσεις με τους γονείς.

Κάποιοι γονείς από τον τρόπο που απαντούν δείχνουν αμήχανοι στο ενδεχόμενο επίσκεψης της εκπαιδευτικού στο σπίτι:

ΣΓγ5: (γελάει αμήχανα) «Εντάξει, ναι. (..) Γιατί όχι;»

ΣΓγ4: «Δεν έχω πρόβλημα» (δεν δείχνει και ιδιαίτερα θετική)

Όμως οι περισσότεροι γονείς ήταν θετικοί στο ενδεχόμενο επίσκεψης των εκπαιδευτικών στο σπίτι τους:

ΣΓγ1: *«Εννοείται, ναι»*

ΣΓα7: *«Ναι, δεν έχω πρόβλημα (..) κανένα»*

Μία μητέρα μάλιστα σκέφτεται να καλέσει τις εκπαιδευτικούς στο σπίτι:

ΣΓγ9: *«Θα θέλαμε και θα δώσουμε και μία πρόσκληση επειδή έχουμε έναν οικογενειακό ναό και θα πανηγυρίσει τώρα οπότε έχουμε καλέσει και την δασκάλα μας παρακαλώ από τον παιδικό σταθμό, μας επισκέφτηκε και θα μας επισκεφτεί και φέτος, οπότε θα καλέσουμε και τις δασκάλους από το νήπιο!»*

Αξίζει σε αυτό το σημείο να επικεντρωθούμε στην απάντηση μίας μητέρας του δείγματός μας. Ενώ, η αρχική μας ερώτηση αφορούσε το αν η εκπαιδευτικός όταν τα παιδιά της απουσιάζουν για μέρες από το σχολείο τηλεφωνεί για να δει τι συμβαίνει, εκείνη την συνέδεσε με την επόμενη ερώτηση μας που αφορούσε το αν οι εκπαιδευτικοί την έχουν επισκεφτεί ποτέ στο σπίτι. Έδωσε λοιπόν την εξής απάντηση:

ΣΓγ6: *«Όχι, όχι στο σπίτι απλώς από το τηλέφωνο»*

Ίσως θεωρεί το να την επισκεφτεί η νηπιαγωγός στο σπίτι σαν ένα είδος ελέγχου και εκφοβισμού από την μεριά της.

Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί δίνουν την ίδια βαρύτητα τόσο στην λεκτική όσο και στην μη λεκτική επικοινωνία με τους γονείς Ρομά:

ΣΝγ3: *«Ε καταρχήν θεωρώ πολύ σημαντικό το όταν έρχονται είτε το πρωί είτε το μεσημέρι, ανάλογα την βάρδια που είμαι, να είμαι εκεί, να είμαι χαμογελαστή, να δείχνω ενδιαφέρον, ε να 'μαι φιλική. Προσέχω πάρα πολύ όταν πρέπει να τους μιλήσω ε το πώς θα πρέπει να αντιμετωπίσω το καθέναν γιατί όπως και εμείς δεν είναι δεν είμαστε όλοι ίδιοι. Έχουν διαφορετικό χαρακτήρα και θέλουμε και διαφορετική αντιμετώπιση. Προσέχω πάρα πολύ, προσέχω πάρα πολύ δηλαδή ποιος είναι απέναντι και το πώς θα τον πλησιάσω. Ε συνήθως όμως ο τρόπος μου είναι αυτό. Δηλαδή χαμογελαστά, με ευγένεια και με ειλικρίνεια»*

Παρόμοια είναι και η άποψη μίας άλλης εκπαιδευτικού:

ΣΝ1: *«Πάντως το χαμόγελο, το νεύμα, ε το τι κάνετε, το θερμό καλωσόρισμα στο σχολείο είναι εγγύηση πρώτους φάλους συνεργασίας. Και εδώ που έρχονται για να γραφτούνε: Ναι κύριε, τι θέλετε; Αυτό νομίζω είναι είναι πολύ σημαντικό»*

Συνθήκες επικοινωνίας

Η επικοινωνία των εκπαιδευτικών με τους γονείς Ρομά πραγματοποιείται κάτω από κάποιες συνθήκες. Τέτοιου είδους συνθήκες μπορεί να είναι ο χώρος όπου γίνονται οι συναντήσεις, η συχνότητα αλλά και η διάρκεια των συναντήσεων.

Χώρος συναντήσεων

Όσον αφορά τον χώρο των συναντήσεων αυτές πραγματοποιούνται είτε στο γραφείο των νηπιαγωγών όταν πρόκειται να συζητήσουν για κάποιο πρόβλημα ή να μιλήσουν πιο εμπιστευτικά:

ΣΓγ9: *«{...} Θα επικοινωνήσω με την δασκάλα και θα της πει είμαι στο γραφείο οπότε πρόσεχε ξέρω γω και τα παιδιά στο δικό μου τμήμα. Δεν τίθεται θέμα χρόνου (...)*»

είτε στη σχολική τάξη του νηπιαγωγείου όταν πρόκειται για συγκεντρώσεις που γίνονται με όλους τους γονείς:

ΣΓγ9: *«{...} Όσον αφορά το θέμα γενικά πώς θα πρέπει ξέρω γω να ανταποκρίνονται τα παιδιά, ομαδικά στην τάξη {...}*»

ακόμη και στον διάδρομο ή το προαύλιο όταν πρόκειται για ολιγόλεπτες καθημερινές συζητήσεις:

ΣΓγ10: *«Πολλές φορές μπαίνω και μέσα, θα κάθομαι στο γραφείο. Αλλά τις περισσότερες μιλάμε στην πόρτα»*

Συχνότητα συναντήσεων

Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η επαφή με έναν γονιό Ρομά πρέπει να είναι πιο συχνή σε σχέση με τους άλλους γονείς. Χαρακτηριστικά αναφέρεται:

ΣΝγ1: *«Δηλαδή πάνω από όλα η επαφή που πρέπει να έχεις με έναν τέτοιο γονιό είναι πολύ περισσότερη από των άλλων και η προσωπική σχέση που πρέπει να δημιουργήσεις αλλά και το μπλα μπλα την ώρα που έρχεται να πάρει το παιδί του. (..) Αν τον αγνοείς τον έχασες»*

Η συχνότητα της επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονιών ποικίλει. Κάποιοι γονείς ισχυρίζονται ότι η επαφή με την εκπαιδευτικό είναι σχεδόν καθημερινή:

ΣΓγ5: *«Κάθε μέρα. Δεν είναι κάτι (.). Όταν θα τον πάρω θα ρωτήσω και πώς πάει, τι κάνει (.).»*

ΣΓγ10: *«Ε με την κυρία (XXX) σε πληροφορώ ότι μέρα παρά μέρα μιλάμε»*

Άλλοι γονείς έρχονται μεν σε επαφή με τις νηπιαγωγούς για θέματα που αφορούν τα παιδιά τους, αλλά αυτό περιορίζεται σε κάποιες φορές μέσα στον μήνα:

ΣΓγ8: *«Τρείς τον μήνα;»*

ΣΓγ1: *«2-3 φορές»*

ΣΓγ6: *«Τον μήνα (..) μας είναι δυο φορές»*

Μέσα από τα λεγόμενα των γονιών του δείγματός μας διαπιστώνουμε ότι η συχνότητα της επικοινωνίας μεταξύ αυτών και των εκπαιδευτικών επηρεάζεται από τυχόν προβλήματα (πχ. συμπεριφοράς του παιδιού) ή τις συμβουλές που χρειάζονται:

ΣΓγ3: *«Ε τον μήνα ανάλογα. Μπορεί να είναι 5 φορές, μπορεί να είναι και 10. Ανάλογα τις ερωτήσεις που θέλω να της κάνω, τα προβλήματα, ανάλογα»*

Ένας ακόμη γονιός που συμμετείχε στην έρευνας μας υποστηρίζει ότι η συχνότητα των επαφών της με τις νηπιαγωγούς εξαρτάται από τις ομαδικές συγκεντρώσεις κυρίως:

ΣΓγ9: *«Θα μπορούσα να πω δύο; Και πολύ είναι δύο. Εκτός αν πρέπει ντε και καλά να είμαστε για κάποιο πρόβλημα ή κάτι που θα πρέπει να συζητήσουμε γενικά οι γονείς και οι κηδεμόνες, όσον αφορά το θέμα του σχολείου»*

γιατί όπως αναφέρει χαρακτηριστικά δεν έχει κάποιο πρόβλημα ώστε να χρειάζεται να έρχεται σε πιο συχνή επικοινωνία μαζί τους:

ΣΓγ9: *«Αλλά έτσι προσωπικά (..) δύο και πολύ θα είναι γιατί δεν υπάρχει πρόβλημα. Και το δύο που είπα πολύ είναι. Δεν έχω κάποιο πρόβλημα»*

Ένας γονιός παραδέχτηκε ότι δεν έρχεται σε συχνή επαφή με τις νηπιαγωγούς και αυτό γιατί συντρέχουν λόγοι υγείας:

ΣΓγ11: «*Συζητάμε με τις δασκάλους, αλλά να μου μιλάνε συνέχεια δεν πολυέρχομαι, γιατί έχω πρόβλημα υγείας και δεν πολυέρχομαι*»

ενώ κάποιοι από τους γονείς παραδέχονται ότι δεν έχουν έρθει καθόλου σε επαφή με τις νηπιαγωγούς, καθώς όπως ισχυρίζονται έχουν μεγάλο φόρτο εργασίας. Αξίζει να σημειώσουμε ότι πρόκειται για γονείς αρσενικού γένους:

ΣΓα2: «*Εγώ δεν μπορώ καθόλου, δεν έχω έρθει καθόλου να μην πω και ψέματα (..) Δεν έχω έρθει καθόλου*» και συνεχίζει «*Γιατί δεν (..) είναι η δουλειά μου τέτοια που (..)*»

ΣΓα7: «*Από τότε που έχουνε αρχίσει δεν έχω έρθει καν. Δεν έχω έρθει για να (..) δεν έχω έρθει για να μιλήσω*»

Μέσα στα πλαίσια της συνέντευξης και προσπαθώντας να καταλάβουμε τους λόγους που έρχονται σε επαφή με τις νηπιαγωγούς κάναμε στους γονείς που είχαν και παιδιά σε μεγαλύτερη σχολική βαθμίδα την εξής ερώτηση: Αν επισκέπτονται πιο συχνά την νηπιαγωγό ή τους δασκάλους/καθηγητές των μεγαλύτερων παιδιών τους. Στην πλειοψηφία τους (10 στους 11) οι γονείς απάντησαν πως επισκέπτονται πιο συχνά την νηπιαγωγό. Οι λόγοι ποικίλουν:

ΣΓγ4: «*Για διάφορα θεματάκια. Δεν υπήρχε κάτι συγκεκριμένο ή κάτι σοβαρό. Για διάφορα. Συνελεύσεις περισσότερες εδώ*»

ΣΓγ3: «*Όχι, σίγουρα όχι. Απλά επειδή εδώ έχουμε κι ένα περισσότερο πρόβλημα ας πούμε και για αυτό είμαι πιο πολύ εδώ*»

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η έρευνά μας πραγματοποιήθηκε σε τάξεις νηπιαγωγείου. Αυτό εξηγεί, όπως ισχυρίζεται και η μία εκ των γονιών την μεγαλύτερη συχνότητα επικοινωνίας με την νηπιαγωγό σε σχέση με τους άλλους εκπαιδευτικούς των παιδιών της:

ΣΓγ9: «*Ε περισσότερο (..) την νηπιαγωγό. Περισσότερο. Όσον αφορά το θέμα των άλλων παιδιών είναι μεγαλύτερα, δεν υπάρχει πρόβλημα και με εκείνα. Αλλά με το μικρότερο είναι το θέμα το ότι θα πρέπει να έρθω εγώ να τον επάρω. Για αυτό έχουμε τόσο πολύ την επίσκεψη την καθημερινή, έχουμε τόσο πολύ το δέσιμο αυτό και την ευχαρίστηση αυτήν. Γιατί είναι μικρός. Μεν και τα υπόλοιπα παιδιά γιατί είναι δημοτικό, γυμνάσιο ξέρω γω υπάρχει επικοινωνία, αλλά περισσότερο με τον μικρό*»

επειδή είναι μικρός και πρέπει να είμαστε είτε θέλουμε είτε δεν θέλουμε παρών, όταν θα έρθει και όταν θα φύγει»

Διάρκεια συναντήσεων

Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε πως ο προτιμότερος και ο συχνότερος τρόπος επικοινωνίας που χρησιμοποιούν γονείς και εκπαιδευτικοί για να έρθουν σε επαφή ήταν οι ατομικές συζητήσεις. Έτσι, στην ερώτηση που τέθηκε τόσο στους γονείς όσο και στους εκπαιδευτικούς σχετικά με την διάρκεια που έχουν οι μεταξύ τους συνομιλίες και οι δύο πλευρές αναφέρθηκαν στις ατομικές κυρίως συναντήσεις τους.

Όπως γίνεται κατανοητό μέσα από τα δεδομένα που προέκυψαν από τους συμμετέχοντες γονείς, ο χρόνος που αφιερώνει η εκπαιδευτικός για να έρθει σε επαφή μαζί τους θεωρείται επαρκής:

ΣΓγ3: *«Όχι, είναι. Με καλύβει απολύτως»*

ΣΓγ11: *«Είναι αρκετός»*

ΣΓγ8: *«Όχι, όχι εντάξει φτάνει»*

Η διάρκεια λοιπόν των συναντήσεων διαφέρει. Μπορεί να διαρκεί μικρό χρονικό διάστημα 10-20 λεπτών:

ΣΓγ9: *«Μια συνάντηση δεν θα έλεγα ότι διαρκεί πάρα πολύ»*

ΣΓγ8: *«Ένα τεταρτάκι;»*

ΣΝγ2: *«Γύρω στο ένα τέταρτο; Είκοσι λεπτά;»*

Ωστόσο, σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να διαρκεί πολύ περισσότερο:

ΣΓγ6: *«(..) Ε 20 λεπτά; Μπορεί να είναι και μισή ώρα»*

ΣΝγ1: *«Έχει τύχει να συζητήσω και μισή ώρα»*

Όπως φαίνεται και από τις απαντήσεις εκπαιδευτικών και γονιών η διάρκεια των συναντήσεων εξαρτάται από το θέμα το οποίο θέλουν να συζητήσουν:

ΣΓγ3: «Ε ανάλογα το θέμα που θα έχουμε. Αν ένα θέμα θέλει περισσότερη ανάλυση μπορεί και μισή ώρα, μπορεί και παραπάνω»

ΣΓγ11: «Κανά 10λεπτό; 20λεπτό; Αναλόγως.»

ΣΓγ4: «Ανάλογα το θέμα»

Ένας γονέας αναφέρει ότι έχει τύχει η νηπιαγωγός να της αφιερώσει περίπου μία ώρα για να συζητήσουν το πρόβλημα που την απασχολούσε:

ΣΓγ9: «Μόνο για εμένα εξαρτάται το πρόβλημα που θα έχω. Είναι διατεθειμένη να (..) ε επειδή υπάρχουν δύο δασκάλες είναι δύο τμήματα είναι διατεθειμένη να επικοινωνήσει με την διπλανή δασκάλα, οπότε να πηγαίνει και στα δικά της παιδιά και να καθίσουμε και μία ώρα; Εξαρτάται (..)»

Ωστόσο, δύο από τις εκπαιδευτικούς του δείγματός μας δίνουν μια εξήγηση για τις σύντομης διάρκειας συναντήσεις.

Η μία εκπαιδευτικός θεωρεί πως δεν θα μπορούσε να αφιερώσει περισσότερο χρόνο στην επαφή της με τους γονείς καθώς εκείνοι δεν διαθέτουν χρόνο:

ΣΝγ2: «Και οι ίδιοι δεν θα διέθεταν και περισσότερο χρόνο (γελάει). Συνήθως οι γονείς βιάζονται όταν έρχονται σχολείο»

Ενώ, η άλλη νηπιαγωγός θεωρεί ότι με το να μην κάνει μακροσκελείς συζητήσεις βοηθά τους γονείς να αφομοιώνουν καλύτερα τις πληροφορίες που τους δίνει:

ΣΝγ1: «Δεν νομίζω ότι θα μπορούσα να δώσω παραπάνω πληροφορίες και να τις ακούσει. Με μικρές δόσεις. Μικρά κομμάτια κατακτάμε κάθε φορά.»

Τέλος, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε ότι από κανέναν γονιό δεν αναφέρθηκε ότι υπάρχουν προκαθορισμένες ώρες και μέρες επικοινωνίας με την νηπιαγωγό:

ΣΓγ9: «...Δεν έχει πρόβλημα. Ε θα μας πει ξέρω γω ότι ξεκινάμε από τις 8:30 μέχρι 4 παρά τέταρτο βρίσκομαι εδώ, όποτε θέλεις (...)»

ΣΓγ10: «Όχι, όχι. Όταν έρχομαι το πρωί αν είναι εδώ η κυρία (XXX)»

Η νηπιαγωγός είναι πάντα πρόθυμη να συζητήσει μαζί τους:

ΣΓγ3: «Όποτε θέλουμε είναι ανοιχτή»

Μορφές και όρια συνεργασίας

Παρουσία γονέων στην τάξη

Από την ανάλυση προκύπτει ότι όλοι γονείς Ρομά θα ήθελαν να παρευρεθούν μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου για να παρακολουθήσουν πώς γίνεται το μάθημα.

Μάλιστα ένας γονιός υποστηρίζει ότι θα έπρεπε να επιτρέπεται στους γονείς κάτι τέτοιο:

ΣΓα2: *«Όχι δεν έχω ρωτήσει αλλά πιστεύω σε κάποιον κληρικό και σε κάποιο γονέα πρέπει να τους δίνεις την άδεια να συμμετέχουνε»*

Ενώ, άλλος αναφέρει ότι δεν είναι σίγουρος για το αν θα δεχόταν η νηπιαγωγός να παρακολουθήσει ένας γονιός τον τρόπο διδασκαλίας της:

ΣΓα7: *«Δεν μπορώ να την καταλάβω σε αυτό. Και ναι και όχι. Δεν δεν ξέρω»*

Επιπλέον, μία άλλη μητέρα θεωρεί ότι δεν επιτρέπεται κάτι τέτοιο βάση νόμου:

ΣΓγ6: *«Γιατί δεν πιστεύω ότι μπορώ να το κάνω αυτό»*

Οι λόγοι για τους οποίους οι γονείς είναι τόσο θετικοί με το να παρακολουθήσουν το μάθημα που γίνεται στο νηπιαγωγείο διαφέρουν.

Στην πλειοψηφία τους οι Ρομά γονείς ισχυρίστηκαν ότι θα ήθελαν να μπουν μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου κυρίως για να δουν την συμπεριφορά του παιδιού τους:

ΣΓγ11: *«Θα το ήθελα για να δω τι γίνεται. Να δω πώς πάει το παιδί. Αν συμμετέχει και αυτός»*

ΣΓγ10: *«Θα ήθελα. Πώς φέρεται, τι κάνει; Θα ήθελα να δω και για να δω τι τρόπο έχει ο μικρός»*

Δύο μητέρες ανέφεραν ότι θα ήθελαν να βοηθήσουν εθελοντικά την νηπιαγωγό:

ΣΓγ3: *«Ε γιατί γενικά μου αρέσουν τα παιδιά και γενικά μου αρέσει η δουλειά τους αυτή που κάνουνε. Προσφέρουν. Μου αρέσει πάρα πολύ η προσφορά»*

Και μάλιστα η μία έχοντας ενεργό ρόλο, αφού αναφέρει πως θα αναλάμβανε να βοηθήσει την νηπιαγωγό και στο να βάλει σε τάξη τα παιδιά που δεν είναι υπάκουα:

ΣΓγ6: *«Ε σε μερικά πράγματα αν είχε κάποιο πρόβλημα που δεν ήταν υπάκουα αυτά ξέρω 'γω τι. Θα μου άρεσε να την βοηθούσα σε κάτι»*

Ωστόσο, δεν θα πήγαινε στην τάξη να παρουσιάσει κάποια στοιχεία της κουλτούρας της, ακόμα και αν της το ζητούσε η νηπιαγωγός γιατί:

ΣΓγ6: *«Όχι, δεν θέλω. Γιατί άλλα παιδάκια μπορεί να μην το θέλουν αυτά να τα ακούσουν αυτό το τραγούδι ή αυτό το έθιμο. Να πειράζει τους άλλους γονείς που θα πάω εγώ και θα πω αυτό το πράγμα μέσα στην τάξη»*

Στην πλειοψηφία τους οι γονείς ισχυρίζονται ότι δεν θα έκαναν παρατηρήσεις, καθώς θεωρούν ότι δεν έχουν τις γνώσεις που έχουν οι νηπιαγωγοί πάνω στο θέμα:

ΣΓγ5: *«Όχι γιατί αυτή η κάθε μία νηπιαγωγός ξέρει κάτι παραπάνω, έτσι; Δεν είμαστε το ίδιο. Δεν έχουμε τελειώσει το ίδιο {...}»*

Ελάχιστοι (4 στους 11) ήταν οι γονείς που ισχυρίστηκαν πως δεν θα δίσταζαν να κάνουν παρατηρήσεις στην νηπιαγωγό εάν έβλεπαν κάτι αρνητικό στην συμπεριφορά της απέναντι στα παιδιά ή στον τρόπο που πραγματοποιεί το μάθημα:

ΣΓγ6: *«Ναι, θα της το έλεγα»*

ΣΓα2: *«Πιστεύω ότι εντάζει δεν θα υπήρχε πρόβλημα ε να πει την άποψη ο γονέας και κυρίως ο κληρικός, οπότε δεν θα έφερναν αντίρρηση πιστεύω»*

Ενώ κάποιοι θα φρόντιζαν να είναι διακριτικοί σε τυχόν σχόλια απέναντι στην νηπιαγωγό προσέχοντας να μην την προσβάλουν:

ΣΓα2: *«Θα το έλεγα στο τέλος με τρόπο. Ότι δεν μου άρεσε αυτό το πράγμα. Ανάλογα το πρόγραμμά τους πώς το κάνουνε δεν ξέρω {...}. Αλλά θα έλεγα την γνώμη μου»*

Ελάχιστοι (2 στους 11) είναι αυτοί που θα έλεγαν την γνώμη τους χωρίς να τους νοιάζει η αντίδραση της νηπιαγωγού:

ΣΓγ6: *«Όπως αντιδρούσε, δεν με πείραζε αυτό. Εγώ θα το έλεγα γιατί δεν θα μου άρεσε αυτό. Όχι μόνο στα δικά μου παιδιά, σε όλα τα παιδιά της τάξης που θα 'τανε. Θα το έλεγα και όπως το έπαιρνε»*

Παρόλη την επιθυμία των γονιών Ρομά να παρακολουθήσουν πως πραγματοποιείται το μάθημα στο νηπιαγωγείο κανείς δεν το έχει ζητήσει.

Δύο γονείς ανέφεραν ότι ο λόγος είναι πως φοβούνται ότι η παρουσία τους ίσως αναστατώσει το κλίμα της τάξης:

ΣΓγ3: *«Ε δεν ξέρω τώρα το κατά πόσο θα (..) θα ασχολιόντουσαν τα παιδιά με μένα, ίσως να μην μίλαγαν, ίσως να 'ταν σαν ένα ξένο άτομο και δεν θα πρόσεχαν την κυρία; Δεν ξέρω»*

Ένας γονέας του δείγματός μας επικεντρώθηκε κυρίως στην αλλαγή που θα έχει το παιδί του με την παρουσία του στην τάξη:

ΣΓγ4: *«Εμένα ναι, απλά ξέρω ότι όταν βρίσκονται μέσα στην τάξη οι γονείς, τα παιδιά λίγο αλλάζουν. (..) Ή δεν θα συμμετέχει ή θα είναι κολλημένη σε μένα οπότε δεν θα ήταν και το πιο ωραίο»*

Σε αντίθεση με τα όσα πιστεύουν οι νηπιαγωγοί, κανένας γονέας δεν ανέφερε πως θα ήθελε να μπει στην τάξη για να δει πως φέρονται στα παιδιά.

Όπως αναφέρουν οι νηπιαγωγοί συχνά οι γονείς δεν έχουν επίγνωση της δουλειάς που γίνεται από τους εκπαιδευτικούς στις τάξεις του νηπιαγωγείου:

ΣΝγ2: *«Πολλοί ναι. Και δεν το καταλαβαίνουν και όλοι οι γονείς (γέλια). Εγώ δεν το εντοπίζω μόνο σε αυτούς το πρόβλημα. Δηλαδή δεν είναι ότι οι άλλοι καταλαβαίνουν και οι Ρομά δεν καταλαβαίνουνε. Προσπαθούμε να πείσουμε όλους τους γονείς από την αρχή της χρονιάς για τη δουλειά που γίνεται στο σχολείο και πόσο σημαντικό είναι να έρχονται τα παιδιά τους»*

Αντίστοιχη ήταν η απάντηση μιας ακόμα νηπιαγωγού, η οποία μάλιστα ανέφερε πως θεωρεί ότι οι γονείς που ανήκουν σε υψηλότερα κοινωνικά στρώματα είναι αυτοί που δεν κατανοούν την δουλειά της νηπιαγωγού μέσα στην τάξη:

ΣΝγ1: *«Αυτό δεν το καταλαβαίνουν όλοι οι γονείς. Οι περισσότεροι. Και κυρίως αυτοί που την σνομπάρουν πάρα πολύ την δουλειά μας είναι αυτοί που ανήκουν και στα πιο ανώτερα στρώματα. Είτε μορφωτικά είτε κοινωνικά. Ενώ αντιθέτως οι ε το εκτιμούν πάρα πολύ δηλαδή τον όρο δάσκαλο στους ε (..)»* και συνεχίζει: *«Θεωρείται αυθεντία για αυτούς ακόμα. Δηλαδή είμαστε τυχεροί που τους έχουμε. Καταλαβαίνουμε και εμείς ότι κάτι κάνουμε ας πούμε»*

Μία νηπιαγωγός τόνισε ότι θα ήταν το ίδιο δεκτική με όλους τους γονείς που θα ήθελαν να παρευρεθούν στην τάξη:

ΣΝγ2: *«Εκεί δεν μπορείς να κάνεις εξαιρέσεις. Όταν έχεις ανοιχτό το σχολείο για να 'ρθουν κάποιοι γονείς δεν μπορείς, είσαι ανοικτή για όλους τους γονείς. Δεν μπορείς να αποκλείσεις κάποιους από τους γονείς. Και για ποιο λόγο να το κάνεις;»*

Και οι τρεις νηπιαγωγοί ανέφεραν ότι είναι θετικές στο να παρευρίσκονται οι γονείς μέσα στην τάξη, ειδικά αν αυτό βοηθήσει στην μείωση της διαρροής φοίτησης των παιδιών Ρομά από το νηπιαγωγείο:

ΣΝγ2: *«Ναι γιατί όχι; Αν θέλουν να πειστούν για την δουλειά που κάνουμε και να έρχονται πιο συχνά τα παιδιά τους»*

Μία νηπιαγωγός αναφέρει ότι παρόλο που εκείνη δεν έχει αρνηθεί ποτέ σε κάποιον γονιό να παρακολουθήσει το μάθημα που γίνεται μέσα στην τάξη, οι περισσότεροι συνάδελφοί της είναι επιφυλακτικοί σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο:

ΣΝγ1: *«Εγώ δεν έχω αρνηθεί σε γονιό να μπει μέσα στην τάξη (..) αλλά υπάρχουν συνάδελφοι που δεν το αποδέχονται καν. Όμως θέλει μια καλή εμπειρία»*

Ισχυρίζεται πως εκείνη το έχει τολμήσει και αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι γονείς να καταλάβουν τον ρόλο της νηπιαγωγού μέσα στην τάξη, αλλά και τον δικό τους ρόλο στο σπίτι:

ΣΝγ1: *«Ο γονιός σε αυτό πριν και νομίζω ότι εμένα μου έχει λύσει το πρόβλημα, η ύπαρξη του γονιού μέσα στην τάξη γιατί έχει καταλάβει τον διακριτό ρόλο. Τι μπορεί να κάνει αυτός στο σπίτι και τι μπορώ να κάνω εγώ στο σχολείο»*

Τέλος, η μία από τις νηπιαγωγούς παρουσιάζεται να μην θετική με την παρουσία των γονιών μέσα στην τάξη της, αλλά κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Αυτές οι προϋποθέσεις είναι ο εκπαιδευτικός να έχει υψηλή αυτοεκτίμηση και σιγουριά για αυτό που κάνει και να μην νιώθει τον γονέα σαν ελεγκτή της δουλειάς της. Από την μεριά τους οι γονείς θα πρέπει να είναι αντικειμενικοί και όχι προκατειλημμένοι απέναντι στο πρόσωπο των νηπιαγωγών:

ΣΝγ3: *«Ξέρεις είναι λίγο παρακινδυνευμένο αυτό για εμάς τις νηπιαγωγούς. Θα πρέπει να 'μαστε αρκετά (..) να χουμε αρκετοί αυτοπεποίθηση. Και να πιστεύουμε σε αυτό που*

κάνουμε. Και να θεωρούμε ότι απέναντι δεν έχουμε εχθρούς! Αν μπορούμε στο τρυπάκι αυτό να νιώσουμε ότι απέναντι ο άλλος είναι αντίπαλος σαν γονιός, ε είναι σίγουρο ότι απάντηση είναι απολύτως αρνητική. Κάποιες φορές όμως μπορεί να χρειάζεται να 'ρθει ένας γονιός μέσα. Ίσως να έλυνε πολλά προβλήματα, αν υπήρχε πρόβλημα στην επικοινωνία νηπιαγωγού και εκείνων. Το να 'ρθει ας πούμε να δει τι κάνουμε; Αλλά σου λέω είναι λίγο παρακινδυνευμένο και από τις 2 πλευρές. Γιατί και ο γονιός μπορεί να εκλάβει διαφορετικά δηλαδή να εκλάβει λάθος κάποια πράγματα μέσα στην τάξη αν η πρόθεσή του είναι να σου βρω ψεγάδια και προβλήματα και από την άλλη βεβαίως και η συνάδελφος μπορεί να είναι αρνητική. Και να αν θες ακόμα και να έχει ευθύνη για να 'ρθει μέσα στην τάξη αλλά να μην θέλει να το δεχτεί αυτό. Είναι λίγο παρακινδυνευμένο και είναι θέμα το πόσο αυτάρκης νιώθει ο εκπαιδευτικός και πόσο σίγουρος είναι για αυτό που κάνει μέσα. Μερικοί τους φοβούνται τους γονείς»

Συμμετοχή σε ομαδικές συγκεντρώσεις, σχολικές γιορτές κτλ

Οι εκπαιδευτικοί σε αυτήν την μορφή συνεργασίας επιζητούν την ενεργό εμπλοκή των γονιών σε συνελεύσεις, στη σχολή γονέων, ακόμα και στη διοργάνωση των σχολικών γιορτών. Μάλιστα μία νηπιαγωγός ανέφερε πως αυτό ανήκει στις υποχρεώσεις των γονιών:

ΣΝγ1: «{...} ότι ήταν υποχρέωση του να το φέρει στην γιορτή ξέρω γω ή ότι ήταν υποχρέωση του να έρθει στο εργαστήρι με τους γονείς, στην συμβουλευτική των γονέων ήταν μέσα στις υποχρεώσεις τους»

Όλοι οι γονείς είναι πρόθυμοι στο να παρευρεθούν και να βοηθήσουν την νηπιαγωγό σε τέτοιου είδους συγκεντρώσεις:

ΣΝγ10: «Ίσα ίσα αυτό που κάνει που μας καλάνει εδώ, που ασχολείται και με τις μαμάδες μου αρέσει»

Η βοήθεια που ζητάνε οι νηπιαγωγοί από τους γονείς αφορά κυρίως τις σχολικές γιορτές:

ΣΓγ9: «Ε έχουν ζητήσει συνήθως ότι αφορά το θέμα με τις γιορτούλες που γίνονται με τα παιδιά, ε ζητάνε βοήθεια από τους γονείς {...}»

Όσον αφορά στον ρόλο των γονιών Ρομά σε τέτοιου είδους συγκεντρώσεις ή εκδηλώσεις, παρατίθενται παρακάτω:

ΣΓγ4: «Ναι κάνουμε σε σχολικές γιορτές, όταν βρισκόμαστε όλοι μαζί, με όλα τα παιδάκια» και συνεχίζει «Κάνουμε χειροτεχνίες με τα παιδάκια»

ΣΓγ10: «Η μερικές φορές μας καλεί κάθε απόγευμα, αυτό το κάνουμε στις αρχές που ανοίγουν εδώ τα σχολεία και ερχόμαστε μόνο εμείς οι μαμάδες μας βάζει η κυρία (XXX) ζωγραφίζουμε, φτιάχνουμε σχέδια και τα κολλάμε στον τοίχο»

ΣΓγ11: «Όχι αλλά δύο φορές μας έχουν καλέσει» και συνεχίζει «Ζωγραφίσαμε, χορέψαμε. Κάναμε πολλά πράγματα, συζητήσαμε (...) Ήταν πολύ όμορφα»

Άλλες μορφές συνεργασίας

Όλοι οι γονείς απάντησαν θετικά σχετικά με το αν θα βοηθούσαν την νηπιαγωγό σε θέματα που αφορούν το σχολείο:

ΣΓγ10: «Σε ότι θα μπορούσα θα έκανα. Ότι μπορούσα και περνούσε από το χέρι μου θα το έκανα»

ΣΓγ5: «Ε και οικονομικά όσο μπορώ ε και κάποιες άλλες δουλειές που χρειάζονται»

Μάλιστα μία μητέρα αναφέρει:

ΣΓγ1: «Αν το θέλει, γιατί όχι;»

Φαίνεται όμως ότι η συνεργασία γονιών και εκπαιδευτικών περιορίζεται κυρίως σε εθελοντική βοήθεια των γονιών για να κάνουν χειρονακτικές εργασίες στον κήπο του σχολείου και σε οικονομική βοήθεια ή προσφορά άχρηστου υλικού:

ΣΓγ5: «Για γιορτές όχι δεν μας έχουν ζητήσει κάτι πέρα από κάποια πράγματα που μπορεί να χρειάζονται. Ε για άλλα πράγματα που χρειάζεται το σχολείο είτε ήτανε μια σήτα είτε ήτανε ένα χαρτί. Τέτοια πράγματα»

ΣΓγ9: «Ε έχει ζητήσει για να μην μπαίνουμε στον κόπο αυτό έχουν ζητήσει μάλλον να πάρουμε κάποια πράγματα βοηθώντας οικονομικά εννοείται, ε μέχρι ένα χρονικό διάστημα. Μαζεύοντας κάποια χρήματα τα οποία να πάρουμε κάποια πράγματα ωστόσο»

να μέινουνε στο σχολείο για να μπορέσουνε να τα βρούνε και τα υπόλοιπα παιδάκια.»

ΣΓγ10: «Μια φορά μας είχε δώσει κάτι σεντόνια που στρώνουν και κοιμούνται και τέτοια. Μου λέει σου είναι εύκολο να τα σιδερώσεις και να τα φέρεις; Και λέω ναι»

Παρόμοια είναι η απάντηση και μιας νηπιαγωγού:

ΣΝγ1: «Στο να κουβαλήσουν τραπέζια έξω, στο να καθαρίσουν τον χώρο, στο να βάψουν τα λάστιχα. Κάνουν τέτοια πράγματα. Και ήρθανε αυτοί που μπορούσαν (..)»

Προβλήματα συνεργασίας και επικοινωνίας

Ρατσιστική συμπεριφορά νηπιαγωγού

Στην πλειοψηφία τους (9 στους 11) οι γονείς ισχυρίστηκαν ότι δεν έχουν νιώσει ποτέ οι νηπιαγωγοί να ξεχωρίζουν το παιδί τους σε σχέση με τα άλλα παιδιά:

ΣΓγ5: *«Όχι, πιστεύω ότι είναι το ίδιο σε όλα»*

ή να φέρονται στους ίδιους με διαφορετικό τρόπο από ότι στους άλλους γονείς:

ΣΓα2: *«Όχι, όχι είναι όλοι ίδιοι, η πώς λέγεται; Η συμπεριφορά και όταν σε μένα και στους άλλους γονείς. Δεν έχει διάκριση σε κανέναν. Όχι, είναι η ίδια»*

ΣΓγ9: *«Όχι, η συμπεριφορά της είναι ίδια με όλους τους γονείς»*

Από την άλλη πλευρά όμως, μία νηπιαγωγός θεωρεί ότι οι γονείς Ρομά νομίζουν πως τους ξεχωρίζουν:

ΣΝγ2: *«Ναι το πιστεύω. Γιατί βλέπουν τον διαχωρισμό που γίνεται έξω. Δηλαδή πρέπει να τους πείσεις ότι στο σχολείο τα πράγματα, τα παιδιά τα αντιμετωπίζεις το ίδιο»*

Ενώ μία άλλη εκπαιδευτικός θεωρεί ότι αυτός είναι και ο λόγος που καθιστά τόσο δύσκολη την επικοινωνία μεταξύ τους:

ΣΝγ1: *«Νομίζω πως στο βάθος ναι και για αυτό χρειάζεται και τόσος κόπος. Αυτό που σου έλεγα προηγουμένως δηλαδή. Το νεύμα, η αυτή (..) Δηλαδή να μην ξεχνιέσαι στην επαφή. Νομίζω ναι. Είναι όμως και τι βιώματα είχαν, έτσι; Δηλαδή, τι βιώματα έχει ο καθένας.»*

Μία άλλη νηπιαγωγός ισχυρίζεται πως οι γονείς δεν νιώθουν ότι ξεχωρίζονται από την ίδια και ότι αυτό οφείλεται στην στάση της απέναντι στους ίδιους αλλά και τα παιδιά τους:

ΣΝγ3: *«Σε μένα όχι γιατί δεν αντιμετωπίζω τα παιδιά έτσι. {...} ε δεν διέφερα ε δεν ξεχωρίζα παιδί ή μουν όπως δηλαδή όπως αν έπρεπε να μαλώσω κάποιο παιδί είτε ήταν Ρομά είτε ήταν από εδώ του χωριού ήταν το ίδιο, θα το μάλωνα, αν έπρεπε να το εμψυχώσω θα το εμψύχωνα, αν έπρεπε να αγκαλιαστούμε και να γαργαληθούμε θα το κάναμε. Ε δεν νομίζω ότι βγάζω σαν άτομο αυτό γιατί δεν είναι στην κοσμοθεωρία μου*

δηλαδή το να ξεχωρίζω. Ε σέβομαι το διαφορετικό γιατί και εγώ είμαι διαφορετική για πολλούς ανθρώπους, άρα (..) ε οφείλω να τους σέβομαι»

Έτσι λοιπόν, σε γενικές γραμμές οι γονείς νιώθουν ότι οι νηπιαγωγοί δεν διαχωρίζουν:

ΣΓγ6: *«Όχι, όχι δεν έχω τέτοιο πρόβλημα από το σχολείο. Δεν κάνει κάποιους ξεχωρισμούς. Όχι. Καμιά δασκάλα από το σχολείο. Ούτε πέρσι ούτε φέτος, όχι. Μου είναι πολύ καλά και στα παιδιά και σε μένα»*

Ωστόσο, υπάρχουν και δύο γονείς που εισέπραξαν κάποιου είδους διαχωρισμό. Όσον αφορά τον διαχωρισμό προς το πρόσωπο του γονέα:

ΣΓα7: *«Ε αυτό το παρατήρησα στη γιορτή (..) Τώρα Χριστούγεννα ήτανε (..) δεν θυμάμαι τώρα (..) δεν θυμάμαι. Εντάξει, τώρα με έμενα και την γυναίκα μου δεν καθίσανε να μιλήσουνε όπως μιλάει με τον άλλο κόσμο. Να ανοίξει συζήτηση, να (..) Να φερθεί, να πει δηλαδή το παιδί σου έτσι, το παιδί σου έτσι (..) Σε μας δεν έχει (..) δεν έχει μιλήσει (..)»*

Όταν του ζητήσαμε να αιτιολογήσει την στάση της συγκεκριμένης νηπιαγωγού έδωσε την εξής απάντηση:

ΣΝα7: *«Μήπως μας ανταλλάζουν; Μήπως μας θεωρούνε τσιγγάνους; Δεν ξέρω τι να πω (..) Εγώ (...))» και συνεχίζει «Εγώ δεν είμαι τσιγγάνος γιατί δεν μένω σε παράγκα, τίποτα.. Εντάξει φτωχός είμαι. Δεν το λέω. Φτωχός είμαι και παλεύω για το μεροκάματο, όπως παλεύει όλος ο κόσμος για να ζήσει. Εντάξει δεν έχω τα προσόντα και τα (..) τα λεφτά όπως έχουν οι άλλοι»*

Αποκρύπτει μεν την ταυτότητά του, αλλά στο βάθος γνωρίζει γιατί ήταν διαφορετική η στάση της νηπιαγωγού στο πρόσωπό του.

Παρόμοια η συμπεριφορά και απέναντι στο πρόσωπο μίας άλλης μητέρας:

ΣΓγ11: *«Ναι δεν θέλω να την ονομάσω. Και μου είπε ότι ο (XXX) μάλωσε κάποιο παιδάκι. Και μου το είπε με έναν τρόπο! Και λέω τι φταίω εγώ; Φταίω εγώ για αυτό;! Για αυτό και εγώ, για αυτό και εγώ της λέω είναι μικρά παιδιά» και συνεχίζει: «Εσείς της λέω που είστε μες στο σχολείο πρέπει να προσέχετε πιο πολύ από μένα. Και μετά*

βγήκε έξω και μίλησε με τον μπαμπά του παιδιού και είπε κάτι άσχημο και την άκουσε ο σύζυγός μου και πικράθηκα πολύ»

Σχετικά με το συγκεκριμένο περιστατικό η διευθύντρια του σχολείου off the record, ανέφερε ότι ο χαρακτηρισμός που χρησιμοποίησε η νηπιαγωγός είχε να κάνει με την καταγωγή της οικογένειας.

Ωστόσο, όπως προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων, ρατσιστική δεν ήταν η συμπεριφορά των νηπιαγωγών μόνο απέναντι στους γονείς Ρομά αλλά και στα παιδιά τους. Ένας πατέρας περιγράφει:

ΣΓα7: «Ε μια φορά είχε (..) πριν κανά μήνα; Δύο; Κάπου εκεί. Δεν θυμάμαι ακριβώς πότε ήταν. Τώρα ο μικρός τα ‘κανε πάνω του (..) Τώρα έτσι είπαν πως δεν τον είχαν προσέξει. (...) Ήρθαμε εδώ και ήτανε λερωμένοι. Γιατί δεν πήραν ένα τηλέφωνο να μας πουν ότι φέρτε ρούχα να τον αλλάξουμε και αυτά; Εκεί εγώ τα πήρα λίγο στο στην ανάποδη αλλά (..)»

Και σκέφτηκε μέχρι και να αλλάξει στα παιδιά σχολείο:

ΣΓα7: «Ναι εκεί αυτή την μέρα μόνο τα πήρα στην ανάποδη και λέω στην γυναίκα μου για κοίτα τι θα κάνουμε αν είναι (...) (κάνει κίνηση με τα χέρια του: τέλος) να σταματήσουμε από εκεί τα παιδιά. Γιατί; Έτσι είναι το σωστό»

Αυτό το περιστατικό είχε σαν αποτέλεσμα να νιώσει έστω εκείνη την μέρα πως η νηπιαγωγός ξεχώρισε το παιδί του:

ΣΓα7: «Αυτή τη μέρα ναι. Το ένιωσα αυτό. Να μην λέμε χαζομάρες (...)» και συνεχίζει: «Δεν μπορείς να το καταλάβεις τώρα; Δεν μπορούσα.. Δεν μπορώ να το δικαιολογήσω αυτό το πράγμα. Με τίποτα. Ούτε μία στο εκατομμύριο»

Ιδιαίτερη εντύπωση μας προκαλεί ότι στην ερώτησή μας σχετικά με το τι θα ήθελαν να αλλάξουν και πώς έχουν ονειρευτεί το ιδανικό νηπιαγωγείο ήταν οι μόνοι που δεν στάθηκαν στις κτηριακές υποδομές αλλά ανέφεραν:

ΣΓγ11: «Πολλά πράγματα. Πολλά. Έναν παράδεισο ας πούμε. Σαν ένας παράδεισος μέσα για τα παιδάκια. Για όλα τα παιδάκια του κόσμου»

Παρόμοια και η απάντηση του άλλου γονέα:

ΣΓα7: «Θα μιλούσα με όλον τον κόσμο, όχι να ξεχωρίζω. Δεν πα να ήταν ο άλλος αν ήταν τσιγγάνος, αν ήταν αλβανός, δεν πα να τον (...) Για το καλό του παιδιού του θα φερόμουν όμορφα, ωραία. (...) Θα βοηθούσα εκεί που μπορούσα. Ότι καλύτερο δηλαδή για να είμαι και εγώ ασπροπρόσωπος μπροστά στον άλλο. Γιατί όπως εσύ (..) μου φέρνεις και λες ότι εντάξει ε είναι βολεμένα τα παιδιά είναι (..) σιγουριά στο δικό μου το νήπιο (..) έτσι πρέπει να φερθώ και εγώ και σε σένα όμορφα. Για να μην υπάρχουνε (..) για να μην έχεις και εσύ παράπονο από εμένα. (...) Αυτό είναι (...)»

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να διευκρινίσουμε ότι δεν αναφερόμαστε σε όλες τις νηπιαγωγούς τους συγκεκριμένου νηπιαγωγείου. Αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό από την απάντηση των δύο γονιών στην ερώτησή μας που αφορούσε αν όλες οι νηπιαγωγοί έχουν αυτή τη συμπεριφορά απέναντι σε αυτούς και στα παιδιά τους ή κάποιες από τις νηπιαγωγούς:

ΣΓα7: «Από την μία την τάξη όπως μπαίνουμε αριστερά ο μικρός μου λέει ότι την αγαπάει αυτή την κυρία πάρα πολύ. Και αυτή το ίδιο. Και μόλις φεύγουμε τον παίρνει αγκαλιά, τον χαιρετάει» και συνεχίζει: «Τώρα (..) Οι δύο κυρίες που είναι από εδώ αυτές δεν (...) δεν πιάνουν συζήτηση να (..) να μας πούνε κάποια πράγματα»

ΣΓγ11: «Κοίταξε να δεις, με όλες τα έχω πολύ καλά, δεν το συζητώ, αλλά επειδή η μία με στράβωσε λίγο...»

Εφόσον μιλάμε για σχέσεις ανθρώπων δεν μπορούν όλοι να ταιριάζουν με όλους:

ΣΓγ10: «Κοίτα εγώ πιο πολύ έχω σχέσεις με την κυρία (XXX) και με τις άλλες τις κοπέλες εντάξει, αλλά μιλάω πιο πολύ θάρρος στην κυρία (XXX)»

Ομοίως, και η απάντηση της νηπιαγωγού:

ΣΝγ3: «Εγώ προσωπικά θεωρώ ότι δεν είναι θέμα αν είναι Ρομά, είναι θέμα ότι είναι άνθρωποι και με κάποιους θα ταιριάζεις περισσότερο και με κάποιους όχι. Από χαρακτήρα. Όχι από καταγωγή ή από φυλή ή από (..) εντάξει, αυτό θεωρώ εγώ»

Άξιο προσοχής ίσως είναι να αναφέρουμε ότι οι νηπιαγωγοί που δεν δέχτηκαν να λάβουν μέρος στην έρευνά μας, είναι εκείνες για τις οποίες οι γονείς δεν εκφράστηκαν και με τα καλύτερα λόγια.

Κάτι τέτοιο φαίνεται να έχει παρατηρήσει και η διευθύντρια του νηπιαγωγείου:

ΣΝγ3: «Κοίταξε, φέτος ήταν μια δύσκολη χρονιά σε πάρα πολλά επίπεδα εδώ. Ήτανε ως ένα βαθμό και σε αυτό το θέμα δηλαδή το πώς το πώς θα πειστούνε ας πούμε το πως θα πειστεί η συνάδελφος να είναι λίγο πιο ανοιχτή μαζί τους. Να τα πλησιάζει, να τους απευθύνει τον λόγο, να τα αγκαλιάζει. Ε όλα αυτά που κάνουμε τέλος πάντων εμείς οι νηπιαγωγοί. Εγώ το είδα. Δεν με αφορά αν στο έχουν καταγράψει. Σου καταγράφω αυτό που έζησα εγώ, έτσι; Δεν με αφορά η γνώμη. Ε θεωρώ ότι για μεγάλο διάστημα υπήρχε ένα τέτοιο θέμα. Δηλαδή ε δεν μου άρεσαν κάποια (..) κάποια στάση δεν μου άρεσε»

Προσπάθησε να συμβουλέψει την συγκεκριμένη νηπιαγωγό:

ΣΝγ3: «Μίλησα. Προσπάθησα κάποια πράγματα να τα εξηγήσω, να τα δείξω (..)»

Όμως, δεν είναι σίγουρη για το αποτέλεσμα. Εκείνη όμως προσπαθεί να μην κάνει διαχωρισμούς:

ΣΝγ3: «Δεν είμαι βέβαιη. Βέβαια ξέρεις τι γίνεται; Είναι θέμα και σαν χαρακτήρας ο καθένας πώς νιώθει για αυτό που κάνει. Δηλαδή όπως αγκαλιάζω τα άλλα, αγκαλιάζω και τα ρομά και θα παίζουμε, καλά κυνηγητό δεν μπορώ γιατί έχω κινητικό, και θα παίζουμε μαζί και όταν πρέπει να είμαι αυστηρή θα είμαι αυστηρή και όταν πρέπει να τα φιλήσω θα τα φιλήσω και όταν πρέπει να τα αγκαλιάσω θα τα αγκαλιάσω. Ε ακριβώς γιατί είναι παιδιά. Και γιατί σε αυτή τη φάση είναι παιδιά μου. Ε πιστεύω όμως ότι είναι περισσότερο μια κοσμοθεωρία του αν θες να δώσεις πράγματα από εσένα.»

Αυτό παρατηρείται κυρίως:

ΣΝγ1: «Με νηπιαγωγούς που δεν έχουν συνηθίσει το πλαίσιο»

Μάλιστα θεωρεί πως ο τρόπος λύσης ενός τέτοιου προβλήματος θα ήταν να υπάρχει περισσότερη επιμόρφωση των νηπιαγωγών σχετικά με το πώς να επικοινωνούν με τους γονείς Ρομά. Γιατί όπως αναφέρει η νηπιαγωγός:

ΣΝγ2: «Ναι, είναι ένα δύσκολο κομμάτι»

Ενώ μία άλλη υποστηρίζει:

ΣΝγ1: «Νομίζω πως ναι (..) Αυτό που έχω δει δηλαδή από συναδέλφους που δεν έχουν ξαναμπει σε αυτό το περιβάλλον. Ε θεωρώ ότι θεωρούν πανάκεια την ύπαρξη ενός

τέτοιου παιδιού γιατί τους δυσκολεύει. Και η παρατήρηση που γίνεται σε αυτό το παιδί είναι πολύ πιο βαριά σε σχέση με ένα άλλο παιδί. Δηλαδή, εξαντλούν την ανσηρότητά τους νομίζω και δεν δέχο δεν αποδέχονται. (..) Αυτό έχω δει εγώ κυρίως.»

Όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως ίσως εξηγούν το γιατί κανένας από τους γονείς Ρομά δεν αποδέχτηκε την ταυτότητά του:

ΣΝγ3: «Όχι, δεν παραδέχονται. Κοίταξε όμως δεν ξέρω αν θα 'μασταν εμείς στην θέση τους πόση δύναμη χρειάζεται για να το παραδεχτείς» και συνεχίζει: «Οποιοσδήποτε διαφέρει ξέρεις δεν είναι εύκολο καταρχήν να το αποδεχτεί ο ίδιος και να το βγάλει έξω και να πει ναι εγώ είμαι αυτό παιδιά. Όπως εσύ είσαι αυτό που είσαι, έτσι και εγώ είμαι αυτό που είμαι. Δεν είναι εύκολο πάντα και συνήθως οι άνθρωποι κρύβουν. Θεωρούνε ότι προστατεύονται όταν το κρύβουν. Βέβαια κρύβουν κάτι που φαίνεται. Κρύβουν κάτι που φαίνεται αλλά κρύβουν. Και εγώ δεν θέλω να τους φέρω πραγματικά δεν δεν δηλαδή δεν είναι, δεν αναφέρομαι ποτέ στο συγκεκριμένο θέμα με αυτήν την λογική. Δηλαδή, μα τι λες τώρα αφού είσαι Ρομά» και συνεχίζει: «Είναι κάτι που φαίνεται. Όχι από τα ρούχα. Όχι από τα ρούχα. Από το από το παρουσιαστικό του τέλος πάντων. Εμάς που έχουμε ζήσει δηλαδή εδώ και ξέρουμε και είμαστε εξοικειωμένοι, αλίμονο. Ε την στιγμή που όμως εκείνος θέλει να το αρνηθεί δεν μπορώ να τον κάνω κάτι»

Φοβούνται την περιθωριοποίηση:

ΣΝγ3: «Αυτό φοβούνται. Την περιθωριοποίηση, μόνο που είναι δεδομένη δυστυχώς, υπάρχει»

ΣΝγ2: «Μάλλον πιστεύω ότι ο τρόπος που τους αντιμετωπίζει και η τοπική κοινωνία τους επηρεάζει. Νιώθουν ότι είναι στο περιθώριο»

Μία νηπιαγωγός υποστήριξε ότι με το να τους ξεχωρίζεις δεν καταφέρνεις τίποτα:

ΣΝγ3: «Απλά θεωρώ ότι αν τους βάλουμε στην άκρη έχουμε χάσει το παιχνίδι. Άρα ποιος ο λόγος να χουμε τα σχολεία που χουμε; Και να περηφανευόμαστε κιόλας για τη για το διαφορετικό πόσο το δεχόμαστε και πόσο το σεβόμαστε από τη στιγμή που εμείς από φύση και θέση δεν το κάνουμε;»

Θεωρεί ότι για να παραδεχτούν οι Ρομά την καταγωγή τους θα περάσουν πολλά χρόνια. Την ευθύνη βέβαια φέρουν οι ρατσιστικές αντιλήψεις με τις οποίες έχουμε γαλουχηθεί σχετικά με τον τρόπο ζωής των τσιγγάνων:

ΣΝγ3: *«Πιστεύω ότι αν γίνει ποτέ θα περάσουν πάρα πολλά χρόνια για να βγει κάποιος και να πει ναι είμαι. Να το πει μόνος του. Και βεβαίως φέρουμε και ευθύνη και εμείς. Δεν βγάζω την ουρά μας απέξω. Βεβαίως φέρουμε ευθύνη για αυτό. Αυτομάτως τους πετάμε γιατί κοίταξε να δεις λες τι είναι αυτός; Είναι τσιγγάνος. Τι είναι αυτός; Γύφτος. Α καλά! Κλέψιμο, ναρκωτικά και ζωή (..) χύμα. Αυτήν δεν είναι η εικόνα που έχουμε πάντα; Πρώτη εικόνα είναι αυτό»*

Εκείνη, φροντίζει να μην τους φέρνει ποτέ σε δύσκολη θέση, με το να τους αναγκάσει να αποδεχτούν την ταυτότητά τους:

ΣΝγ3: *«Όχι, ποτέ. Και δεν ασχολήθηκα και εγώ με αυτό ποτέ! Γιατί θεώρησα ότι είναι σαν να τους τοποθετώ σε μια σε μια γωνία και τους πετάω πέτρες ας πούμε. Και δεν ήθελα (..) δεν νομίζω ότι το δικαιούται κανένας. Ποτέ!»*

Προβλήματα φοίτησης των παιδιών Ρομά στο νηπιαγωγείο

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί με τους γονείς Ρομά ήταν η διαρροή φοίτησης των παιδιών από το νηπιαγωγείο. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι Ρομά γονείς δεν καταλαβαίνουν την σημασία της φοίτησης των παιδιών τους στο νηπιαγωγείο:

ΣΝγ2: *«(..) Ε το πρόβλημα ήταν στην φοίτηση. Ότι δεν έρχονταν συχνά στο σχολείο. Τις πιο πολλές χρονιές. Και όταν προσπαθούσες να πείσεις τους γονείς ενώ ήταν θετικοί όταν μιλούσατε ακολουθούσαν την ίδια τακτική και μετά»* και συνεχίζει: *«Δηλαδή θα πρέπει να τους πιέσουμε και να επιμείνουμε ότι η συχνή φοίτηση βοηθάει τα παιδιά τους.»*

Και μάλιστα, θεωρούν ότι την ευθύνη της διαρροής της φοίτησης των παιδιών Ρομά έχουν κυρίως οι γονείς:

ΣΝγ1: *«Και είναι ευθύνη του γονιού. Είναι ευθύνη του γονιού που διακόπτει»*

Η διαρροή φοίτησης δημιουργεί πολλά προβλήματα στην σχέση μεταξύ της οικογένειας και του σχολείου γιατί οι εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους να μειώσουν τα ποσοστά διαρροής ασκούν πίεση στους γονείς, ενδεικτικά:

ΣΝγ1: «Επαφή με τον γονιό, δηλαδή εμείς δεν αφήνουμε να περάσει μια βδομάδα. Μόλις αρχίζει δηλαδή η βδομάδα και τελειώνει, επαφή με τον γονιό»

ΣΝγ3: «{...} ξεκίνησε ας πούμε με το να μην έρχεται καθόλου το παιδί με την δικαιολογία ότι έχουμε ένα μικρότερο οπότε θα κολλήσει κάποια αρρώστια και το μεγαλύτερο δεν το έφερναν παρόλο που ήταν νήπιο και έπρεπε να παρακολουθεί, ε μετά από αρκετή πίεση στην ιδίως προς την μαμά και με επίσημο χαρτί που έστειλα και με τηλέφωνο που πήρα σε ιδιαίτερα έντονο τόνο της ξεκαθάρισα ότι δεν θα δεχτώ το παιδί, δεν θα δεχτώ να δώσω βεβαίωση στο παιδί ότι φοίτησε εδώ όπου και δεν θα πάει (..) οπότε και δεν θα πάει δημοτικό. Ε ήταν ομολογώ ότι την πίεσα αρκετά και εν πάση περίπτωση από ένα σημείο και μετά ερχότανε το παιδάκι.»

Η συχνότερη δικαιολογία που χρησιμοποιούν οι γονείς Ρομά για την απουσία των παιδιών τους από το νηπιαγωγείο είναι λόγοι υγείας:

ΣΓγ5: «Αυτή τη χρονιά όχι γιατί είναι η πρώτη μας χρονιά και ήταν συνέχεια άρρωστος» και συνεχίζει: «Μπορεί να έκανε να 'ρθει και ενάμιση μήνα (..)»

Ένας ακόμη λόγος που κρατάει μακριά τα παιδιά Ρομά από το σχολείο είναι η περιοχή που βρίσκεται το νηπιαγωγείο:

ΣΝγ1: «Στην φοίτηση τώρα και στην διαρροή (..) ένα μεγάλο πρόβλημα που έχουμε εμείς εδώ στον Ορχομενό είναι η μεταφορά την οποία ο δήμος δεν αναλαμβάνει και πολλές φορές που οι γονείς ας πούμε μπορεί να είναι πολύ μακριά δηλαδή το νηπιαγωγείο είναι ένας καλός τρόπος ας πούμε να μην έρθουν όλες τις μέρες. Εκεί θέλει ένα καλό κυνήγημα»

Το ίδιο φαίνεται να ενστερνίζεται και ένας άλλος γονιός:

ΣΓγ6: «Όχι, δεν πάνε κάθε μέρα γιατί δεν μπορώ να τα φέρνω (..) Μένω μακριά. Δηλαδή την βδομάδα δεν θα 'ρθουν σίγουρα τις δύο φορές»

Η νηπιαγωγός θεωρεί ότι η λύση για αυτό το πρόβλημα θα ήταν:

ΣΝγ1: «Ε κοίταξε να δεις εμείς οι προσπάθειες μας είναι σε σχέση με τον δήμο. Δηλαδή ένα πρόβλημα που έχει τώρα αυτή τη στιγμή ο Ορχομενός είναι ότι θα έπρεπε ένα νηπιαγωγείο κανονικά να ήταν πάνω, κοντά τους. Δηλαδή αυτό το νηπιαγωγείο που μεταφέρθηκε εδώ θα έπρεπε να είναι να έχει φροντιστεί να γίνει εκεί. Που είναι μια

περιοχή, στη Δραγατσούλα που λέμε εμείς που έχει πάρα πολλούς. Η απόσταση είναι τεράστια μέχρις εδώ. Άρα θα πρέπει ο γονιός να έχει αυτοκίνητο να τον μεταφέρει. {...} Αυτό είναι το μεγάλο πρόβλημα. Αν όμως υπήρχε ένα ταξί υπήρχε ξέρω εγώ ένα λεωφορείο του Δήμου που θα περνούσε τακτικά να τους πάρει δεν θα χαμε κανένα πρόβλημα» και συνεχίζει «Δηλαδή αν κάτι αντίστοιχο συνέβαινε και εκεί θα πιάναμε πιο πολύ κόσμο. Και δεν θα είχαμ τόσο μεγάλη διαφροή στην φοίτηση. Αυτό θέλει λίγο κινήγημα η διαφροή»

Ένας ακόμη λόγος που αναφέρουν τόσο οι γονείς όσο και οι εκπαιδευτικοί σαν αιτία απουσίας των παιδιών από το νηπιαγωγείο είναι τα προβλήματα που δημιούργησε η οικονομική κρίση, κυρίως προβλήματα σίτισης:

ΣΝγ2: «Και φέτος είχαμε ιδιαίτερο πρόβλημα γιατί είχαν και πρόβλημα σίτισης. Μέχρι να λύσουμε το πρόβλημα της σίτισης ότι υπήρχε κάτι στο σχολείο για να τους δώσουμε απουσιάζανε αρκετές μέρες» και συνεχίζει: «Ναι, όταν το λύσαμε έρχονταν πιο τακτικά»

ΣΓα7: «Γιατί δεν έρχονται κάθε μέρα; Οικονομικά. Δεν έχουμε να πάω να ψωνίσω για να φάνε τoστ, για αμίτες, χυμούς και αυτά και για αυτό δεν τα στέλνω κάθε μέρα»

Αξίζει να αναφέρουμε βάση των δεδομένων που προέκυψαν, ότι οι νηπιαγωγοί ξεχωρίζουν τους γονείς Ρομά σε αυτούς που ενδιαφέρονται για το σχολείο από αυτούς που ενδιαφέρονται ανάλογα με το αν φέρνουν τα παιδιά στο σχολείο:

ΣΝγ1: «Καλή συνεργασία (...) έρχεται το παιδί κανονικά, στην ώρα του, φοιτά κανονικά στο σχολείο, μιλάμε για θέματα που αφορούν το παιδί (..) μια χαρά. Κακή συνεργασία να αναγκαστώ να χρησιμοποιήσω άλλο λόγο»

Εντύπωση προκαλεί ωστόσο η άποψη μίας νηπιαγωγού, η οποία θεωρεί πως αν κάποιος γονιός δεν θεωρεί σημαντικό το να έρχεται το παιδί στο σχολείο έχει κάνει αυτή κάποιο λάθος στην επικοινωνία της μαζί του:

ΣΝγ3: «Ε καταρχήν το να έρχεται το παιδί σχολείο. Είναι το πρώτο που (..) είναι το πρώτο ας πούμε που φαίνεται. Η πρώτη εικόνα. Άμα ο γονιός δεν έχει πειστεί ή δεν το θεωρεί σημαντικό σημαίνει ότι κάπου έχω χάσει εγώ την επικοινωνία, δεν δούλεψα από την σωστή πλευρά μαζί του οπότε εκ των πραγμάτων αυτός δεν έχει πειστεί και

*εννοείται δεν φέρνει το παιδί του γιατί δεν είναι σοβαρό θέμα. Αλλά θεωρώ όμως ότι
εγώ κάτι έχω κάνει. Δηλαδή ίσως ήθελε κάποια άλλη αντιμετώπιση»*

Παράμετροι που επηρεάζουν την σχέση σχολείου-οικογένειας

Φύλο γονέα

Μέσα από τα λεγόμενα τόσο των νηπιαγωγών όσο και των γονιών, οι μητέρες είναι εκείνες οι οποίες επικοινωνούν με τον εκπαιδευτικό και παρευρίσκονται σε εκδηλώσεις του σχολείου:

ΣΝγ3: *«Γιατί συνήθως οι μαμάδες είναι που ασχολούνται»*

Μάλιστα οι περισσότεροι το θεωρούν γυναικεία υπόθεση:

ΣΝγ1: *«Οι μητέρες τους, οι μητέρες» και συνεχίζει: «Ε γιατί αυτές είναι για τα παιδιά. Ναι, ναι. Ο μπαμπάς εκεί δεν παίζει τον ρόλο που μπορεί να παίζει σε μια άλλη κοινωνική τάξη ανθρώπων»*

Παρόμοιες και οι απαντήσεις δύο γονιών:

ΣΓγ3: *«Γιατί ο σύζυγος δεν το έχει και πολύ με τα παιδιά. Δεν είναι πολύ της δραστηριότητας. Σε σχέση με τα παιδιά πάντα»*

ΣΓγ11: *«Όχι, ο σύζυγος δεν έρχεται. Εγώ έρχομαι. Πάντα εγώ πηγαίνω» και συνεχίζει: «Δεν πολυπάει. Κάθεται στο σπίτι. Δεν του αρέσει. Αλλά με ρωτάει στο σπίτι τι έγινε και μου λέει εσείς πάτε. Είστε γυναίκες, συζητάτε πιο πολλά, μπορείτε να ανοιχτείτε, ενώ εμείς οι άντρες δεν μπορούμε να συμμετέχουμε σε αυτά τα θέματα»*

Αυτό ωστόσο δεν έχει να κάνει μόνο με τους γονείς Ρομά αλλά με όλους τους γονείς των ελληνικών σχολείων. Ο πατέρας απουσιάζει από την σχολική ζωή των παιδιών του με την πρόφαση ότι είναι απασχολημένος με την δουλειά:

ΣΝγ2: *«Αυτό ισχύει και από την άλλη πλευρά. Εγώ επιμένω για την άλλη πλευρά. Δεν είναι μόνο φαινόμενο των Ρομά αυτό. Και τα άλλα παιδιά οι μητέρες συνήθως έρχονται υποτίθεται ότι ο μπαμπάς είναι πιο πολυάσχολος. Η μαμά είναι πιο κοντά στο παιδί»*

ΣΓγ9: *«Επειδή ο σύζυγος τυχάνει τις ώρες που θα έχουμε εκδηλώσεις λόγω της δουλειάς του να μην μπορεί να έρθει»*

ΣΓγ6: *«Ε δουλεύει ο άντρας μου πιο πολλές φορές, λείπει συνέχεια από το σπίτι»*

Το ίδιο όμως προβάλλει και ένας πατέρας σαν δικαιολογία:

ΣΓα2: *«Εγώ συγκεκριμένα επειδή δεν μπορώ είναι η δουλειά μου τέτοια (..) η σύζυγος έχει, έχει πάρα πολύ καλή επαφή»*

Παρόμοια και η άποψη των νηπιαγωγών σχετικά με την εμπλοκή των αντρών γονέων στα θέματα του σχολείου:

ΣΝγ3: *«Πιστεύω για τους ίδιους λόγους που και από τον ντόπιο πληθυσμό της περιοχής οι μαμάδες είναι αυτές που ε ασχολούνται περισσότερο με το θέμα σχολείο. Με τους μπαμπάδες είναι λίγο πιο, ε δεν είναι αδιάφοροι απλά από την στιγμή που η μαμά ασχολείται εκείνος δεν έχει λόγο να ασχοληθεί»*

Οι περισσότεροι πατέρες εμφανίζονται στο σχολείο κυρίως για να παρακολουθήσουν τις σχολικές γιορτές:

ΣΝγ3: *«Στις γιορτές έρχονται να. Και καμαρώνουν κιόλας. Εντάξει. Αλλά βασικά είναι περισσότερο είναι περισσότερο οι γυναίκες. Οι μαμάδες δηλαδή. Βέβαια αυτό θεωρώ ότι είναι μια ευρύτερη στάση της ελληνικής κοινωνίας. Ότι οι μαμάδες είναι αυτονόητο ότι θα ασχοληθούνε. Ο μπαμπάς δουλεύει. Βέβαια μπορεί να δουλεύει και η μαμά αλλά αυτό είναι ένα άλλο θέμα. Δεν πιάνεται»*

Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα μεταξύ της σχέσης σχολείου-οικογένειας καθώς, οι νηπιαγωγοί κρίνουν απαραίτητη και την παρουσία του πατέρα:

ΣΝγ3: *«Γιατί πάντα οι μαμάδες ασχολούνται με αυτά, το θεωρούνε κάτι σαν θεσμό και οι άντρες βολεύονται, θεωρώ. Για μένα είναι εξίσου σημαντικός και ο μπαμπάς. Αλίμονο αν δεν είναι!»*

Μόνο μια μητέρα ανέφερε ότι ο σύζυγος της έρχεται στις συγκεντρώσεις και αυτό γιατί:

ΣΓγ1: *«Πιο πολύ ο σύζυγος»* και συνεχίζει: *«Γιατί έχω έναν πιο μικρόλη γιο (..)»*

Αξίζει να σημειωθεί ότι όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως γίνεται αντιληπτό και από το ότι μόνο 2 άντρες, σε σύνολο 11 ατόμων, έλαβαν μέρος στις συνεντεύξεις μας, οι οποίοι μάλιστα αρκετές φορές μας παρέπεμπαν για περισσότερες πληροφορίες στις συζύγους τους:

ΣΓα7: *«Εντάξει εγώ δεν έχω πολλά πάρε δώσε, πιο πολύ με την γυναίκα μου γιατί εγώ δεν έρχομαι συχνά»*

Ακόμη, ιδιαίτερη έμφαση για το αν θα συνεχίσει ένα παιδί να φοιτά στο σχολείο δίνεται στον ρόλο που διαδραματίζει η μάνα Ρομά:

ΣΝγ3: *«Πιστεύω όμως ότι καθαρά το θέμα σχολείου έχει σχέση έχει να κάνει σχέση με την μάνα Ρομά. Εάν η μάνα Ρομά είναι πεισμένη και πεπεισμένη ότι αξίζει ο κόπος και θέλει να προσφέρει στα παιδιά της και κάτι καλύτερο και θεωρεί ότι το δικαιούνται τα παιδιά της δεν έχουμε κανένα θέμα. {...} Ε ομολογώ ότι υπάρχουνε μανάδες Ρομά που εδώ που λειτουργούν με απόλυτο σεβασμό στο σχολείο» και συνεχίζει: «Ότι αν η μάνα αν η μάνα Ρομά έχει άποψη συγκεκριμένη για το παιδί της θα το βοηθήσει το παιδί της. Αν θέλει να έχει μια καλύτερη ζωή. Αν η ίδια θέλει αυτό ζητάει για το παιδί της, το να έχει το παιδί μια καλύτερη ζωή από ότι έχει ζήσει εκείνη θα προχωρήσει το παιδί! Γιατί η μάνα είναι πεισμένη και έχει ήδη η ίδια κάνει ένα μεγάλο, έχει περάσει ως πούμε ένα μεγάλο χαντάκι. Θα προχωρήσει»*

Αξίζει να αναφερθεί ότι μία εκ των νηπιαγωγών ανέφερε πως κάποιες από τις μητέρες Ρομά που θέλουν να αλλάξουν την μοίρα τους καταφεύγουν σε στέρωση:

ΣΝγ3: *«Και κάτι άλλο που θέλω να καταγράψω σε αυτό που μου βγήκε φέτος με τις εγγραφές εδώ, που με τις μαμάδες με τις εγγραφές που κάναμε και αυτά και από συζητήσεις με άλλες κοπέλες που έχει τύχει Ρομά και άκουσα ότι κάνουνε στέρωση. Δηλαδή στο τρίτο παιδί κάνουν στέρωση» και συνεχίζει: «Γιατί είναι πολύ νέες και κάθε χρόνο παιδί. Σκέψου στα 40 είναι ήδη διαλυμένες. Στα 40 είναι γριές. Το σώμα τους είναι μιας 80αρης πλέον καταπονημένο. Αυτό που σου λέω τώρα είναι μια πολύ μεγάλη δηλαδή αλήθεια. Κάνουν στέρωση. Το πολύ τρία. Σπάνια να δεις περισσότερα. Ακριβώς γιατί θέλουν να σταματήσει ξέρεις. Στην ουσία βάζουν οι ίδιες ένα φρένο σε αυτόν τον τρόπο ζωής και την κουλτούρα που είχαν μέχρι πρότινος»*

Φύλο παιδιού

Μία άλλη παράμετρος που επηρεάζει και μπορεί ακόμα και να δημιουργήσει πολλά προβλήματα στην σχέση του σχολείου με τις οικογένειες Ρομά είναι το φύλο των παιδιών. Κυρίως αυτό έχει να κάνει με την φοίτηση και πιο συγκεκριμένα την διακοπή φοίτησης, ειδικά των κοριτσιών.

Όπως αναφέρει η μία εκ των νηπιαγωγών η θέση της γυναίκας στην φυλή των Ρομά είναι ακόμα χαμηλή. Ακόμη και τα κορίτσια μικρής ηλικίας πρέπει να γνωρίζουν να κάνουν τις δουλειές του σπιτιού. Χαρακτηριστική είναι και η περιγραφή που κάνει για τον τρόπο εμφάνισης των κοριτσιών αλλά και τον ρόλο τους:

ΣΝγ1: *«Υπάρχει ένας σεξισμός. Εδώ. Δηλαδή η θέση της γυναίκας για τους ανθρώπους αυτούς συνεχίζει να είναι ακόμα χαμηλή. Δηλαδή το κορίτσι πρέπει να μάθει να πλένει, να σιδερώνει, να φροντίζει τα παιδιά, πράγματα που τα κάνουν και πεντάχρονα. (..) Εδώ, είχαμε εμείς κοριτσάκι φέτος που η απασχόλησή του στο σπίτι ήταν αυτή. Με μια μάνα νέα, η οποία όμως το θεωρούσε αυτονόητο ότι θα κρατήσει την (XXX) στο σπίτι για να κάνει αυτά»* ενώ λίγο παρακάτω αναφέρει: *«Υπάρχει μια ιδιαιτερότητα ακόμη και στον τρόπο που τα ντύνουν ας πούμε τα κορίτσια που έρχονται εδώ. Είναι καθαρά ο τρόπος στολισμένα με πολλά πολλά κοκαλάκια, με δηλαδή το ξεχωρίζεις από το κεφάλι να στο δώσω να το καταλάβεις. Όχι πλέον από τα ρούχα. Γιατί εμάς δεν ντύνονται διαφορετικά, δεν έχουν (..)»* και συνεχίζει: *«Αλλά ο τρόπος που τα χτενίζουν, που τα στολίζουν τα παιδιά έδειχνε ότι η γυναίκα είναι για αυτό. Το να προκαλέσει το άλλο φύλο ας πούμε για να παντρευτεί και να κάνει παιδιά {...}»* «Και εδώ αυτές έχουνε μάθει να υπηρετούνε τον άντρα δηλαδή. Δηλαδή είδα κάτι αντίστοιχο που μου έκανε εντύπωση. Που δεν το βλέπω πια σε μας (...))»

Εντύπωση προκαλεί και η απάντηση μιας ακόμα νηπιαγωγού:

ΣΝγ3: *«(..) Ε γιατί το αγόρι είναι ο συνεχιστής της οικογένειας υποτίθεται, άρα έχει περισσότερα δικαιώματα σε όλα, ενώ το κορίτσι απλά θα παντρευτεί νωρίς, θα κάνει παιδιά νωρίς, θα γίνει γιαγιά νωρίς και αυτό είναι όλο».*

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων, οι γονείς ρομά αν έπρεπε να σταματήσουν κάποιο από τα παιδιά τους από το σχολείο απάντησαν ότι θα σταματούσαν τα κορίτσια.

Η μόρφωση για τις γυναίκες Ρομά δεν θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική γιατί ο ρόλος της είναι κυρίως στο σπίτι, ενώ το αγόρι Ρομά θα πρέπει να μορφωθεί για να βρει αργότερα μια δουλειά ώστε να συντηρεί την οικογένειά του:

ΣΓγ3: *«Το κορίτσι»* και συνεχίζει: *«Ε γιατί πρώτον δεν πηγαίνει τόσο καλά στο σχολείο και εκτός αυτού (..) το αγόρι θα είναι άντρας, θα πρέπει αργότερα να ζήσει την*

οικογένειά του, ενώ η κοπέλα εντάζει. Μπορεί να ασχοληθεί και λίγο με τα οικιακά ας πούμε»

Μία άλλη μητέρα αναφέρει ότι ο λόγος που θα σταματούσε το κορίτσι είναι:

ΣΓγ10: «Το κορίτσι εντάζει μπορεί να βοηθήσει σε κάτι στην δουλειά που κάνω εγώ, αλλά όχι τώρα. Όχι τώρα. Τα αγόρια δεν μπορούν να με βοηθήσουν στην δουλειά που κάνω εγώ, πιστεύω»

Ενώ, ένας άλλος γονιός αναφέρει ότι θα σταματούσε την κόρη του από το σχολείο γιατί θεωρεί ότι έμαθε όσα χρειαζόταν να μάθει. Μην ξεχνάμε ότι η έρευνα γίνεται σε γονείς παιδιών νηπιαγωγείου:

ΣΓα7: «Θα σταματούσα την (XXX) γιατί ο μικρός δεν είναι τόσο (..) δηλαδή έμπιστος για να μάθει. Κατάλαβες τώρα; Η (XXX) τα παίρνει πιο γρήγορα τα γράμματα. Άμα της πεις κάτι το καταλαβαίνει πιο γρήγορα από τον μικρό. Για να μάθει πιο γρήγορα ο μικρός δηλαδή. Θα άφηνα τον μικρόν στο σχολείο»

Ελάχιστοι ήταν οι γονείς που υποστήριζαν ότι δεν θα σταματούσαν κανένα τους παιδί από το σχολείο, ανεξαρτήτως φύλου:

ΣΓγ1: «Το ίδιο. Τι κορίτσι, τι αγόρι το ίδιο είναι»

Παρόλα αυτά το πρόβλημα που αντιμετώπισαν οι νηπιαγωγοί σχετικά με την διαρροή φοίτησης από το σχολείο δεν είχε να κάνει με παιδί γονέα Ρομά που ήταν θηλυκού γένους, αλλά αρσενικού. Θεωρούσαν πως το κορίτσι ήταν υποχρεωμένο να πάει σχολείο, ενώ το αγόρι μόνο όποτε ήθελε:

ΣΝγ2: «Για το κορίτσι ήταν θετικό στο να έρχεται σχολείο. Το αγόρι πίστευε ότι θα έπρεπε να έρχεται όποτε θέλει εκείνο. Υπήρχε ένας διαχωρισμός και μέσα στην οικογένεια, ως προς το κορίτσι και στο αγόρι»

Παρόμοια και η απάντηση μιας άλλης νηπιαγωγού:

ΣΝγ1: «{...} ήταν μια μάνα η οποία είχε δύο παιδάκια. Ένα κοριτσάκι στο νήπιο και ένα αγοράκι στο προνήπιο. Ε λοιπόν θεωρούσε αυτονόητο ότι το κοριτσάκι θα 'ρθει στο σχολείο ενώ το αγοράκι ας πούμε με την επιρροή του πατέρα μπορούσε να κάνει ότι θέλει και πότε να έρχεται και πότε να μην δεν έρχεται. Δηλαδή του χαριζόταν πιο πολύ. Εκεί αναγκαστήκαμε να γίνουμε πάρα πολύ αυστηροί με την μάνα για να της δώσουμε

να το καταλάβει ότι όπως ακριβώς αντιμετωπίζει, πάμε είδες πάλι με το προηγούμενο κομμάτι ε θα κάνει αυτό, δηλαδή αναγκαστήκαμε να της βάλουμε όρια.»

Επομένως, το φύλο του παιδιού προκάλεσε ταραχές στις σχέσεις των νηπιαγωγών με τους γονείς Ρομά και πολλές φορές αναγκάστηκαν να γίνουν πάρα πολύ αυστηροί για να συμμορφωθούν.

Συμπεριφορά νηπιαγωγών απέναντι στους γονείς και τα παιδιά Ρομά

Οι γονείς ρομά αγαπούν πολύ τα παιδιά τους. Έτσι, η συμπεριφορά των νηπιαγωγών απέναντι στα παιδιά τους έχει ιδιαίτερη σημασία για αυτούς:

ΣΝ1: *«Δεν τον ενδιαφέρει αν θα είναι νόμιμος ή παράνομος. Εκείνο που όμως πιάνει πάρα πολύ είναι το καλό του παιδιού σας. Αυτό πιάνει. Γιατί έχουνε και μια ιδιαίτερη αδυναμία μπορώ να πω, ας κάνουν πολλά παιδιά. Είναι πιο στοργικοί σαν γονείς. Δεν ξέρουν να βάλουν όρια, γιατί δεν είχαν οι ίδιοι»*

Αυτό γίνεται αντιληπτό και από το ότι ρωτούν τα παιδιά τους για το πώς τους φέρονται οι νηπιαγωγοί στο σχολείο:

ΣΓγ1: *«Τις ρωτάω σας αγαπάνε; Ναι μαμά, ναι. Μας λέει (..) οι μικρές μας λένε τα καλύτερα λόγια»*

ΣΓγ10: *«Όπως τα λέει ο (XXX) έτσι; Εγώ δεν είμαι στο σχολείο για να βλέπω. Μου λέει ότι η κυρία μου μου δίνει σημασία, εγώ δεν της δίνω σημασία. Με φωνάζει να παίξω με τα άλλα τα παιδιά, είναι καλή η κυρία (XXX) και τέτοια»*

Ακόμη, μία άλλη μητέρα αναφέρει ότι το παιδί της μεταφέρει καλά πράγματα σχετικά με την συμπεριφορά της νηπιαγωγού απέναντί του:

ΣΓγ6: *«Όχι, καλά πράγματα. Όχι για μάλωμα και τέτοια. Για καλά πράγματα. Μαμά σήμερα η κυρία (XXX) με πήρε αγκαλιά, μου έκανε αυτό (..)»*

Ως επί των πλείστων, οι γονείς ανέφεραν πως οι νηπιαγωγοί συμπεριφέρονται καλά στα παιδιά τους:

ΣΓγ6: *«Ναι, πολύ καλά. Πάρα πολύ καλά»*

και δείχνουν ενδιαφέρον για αυτά:

ΣΓγ4: *«Ναι, ναι ενδιαφέρονται αρκετά για το παιδί»*

Οι νηπιαγωγοί συνηθίζουν να ρωτάνε τους γονείς Ρομά τί μεταφέρουν τα παιδιά στο σπίτι από την μέρα τους στο σχολείο:

ΣΓγ9: *«Ε με ρωτάει για να της πω τις εμπειρίες του όσον αφορά το θέμα του σχολείου, όσον αφορά το θέμα της φιλίας που έχει με τα παιδιά εδώ, όσον αφορά το θέμα του σεβασμού και της αγάπης που έχει προς τις δασκάλες»*

Οι γονείς δεν θεωρούν ότι η νηπιαγωγός ρωτά σε μορφή κουτσομπολιού αλλά από πραγματικό ενδιαφέρον:

ΣΓγ10: *«Για να μάθει άμα ασχολείται στο σχολείο, άμα το έχει στη σκέψη του να το πει σε μένα»*

ΣΓγ5: *«Για να με βοηθήσει με το παιδί, ίσως;»*

Μάλιστα μία νηπιαγωγός υποστηρίζει ότι τα παιδιά μεταφέρουν καλά πράγματα στο σπίτι για το νηπιαγωγείο:

ΣΝγ1: *«Καλά πράγματα κυρίως. Και νομίζω ότι κερδίζοντας το παιδί έχεις κερδίσει και αυτουνούς. Αυτό που σου είπα στην αρχή, δηλαδή όταν δουν ότι το παιδί δεν είναι σε μια μεριά παραμερισμένο και τα άλλα σήμερα έκανα αυτό έκανα εκείνο έκανα το άλλο. Και αυτό πάει στο σπίτι του ενθουσιασμένο και το λέει και αυτοί μετά αρχίζουν και γίνονται πιο πιο θετικοί. Είναι σχέση εμπιστοσύνης που καλλιεργούνται ρε παιδί μου.»*

Η συμπεριφορά των νηπιαγωγών απέναντι στα παιδιά χαρακτηρίζεται ως δίκαιη:

ΣΓγ9: *«Συμπεριφέρεται όπως θα έπρεπε να συμπεριφέρεται αναλόγως με τις ώρες και με τα διάφορα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει. Και με στοργή, και με κανόνες και με αγάπη και με πολλά και διάφορα συναισθήματα. Είμαι ευχαριστημένη»*

Και δεν δείχνει να τα ξεχωρίζει από τα άλλα παιδιά:

ΣΓγ6: *«Όχι, όχι. Ποτέ δεν τα έχει ξεχωρίσει»*

ΣΓγ10: *«Δεν έχω νιώσει ότι με ξεχωρίζει η κυρία (XXX) τα παιδιά ή οι άλλες κοπέλες που έρχονται εδώ πέρα ποτές»*

Μάλιστα μία νηπιαγωγός ενδιαφέρθηκε να μάθει την άποψη των γονιών πάνω στο θέμα:

ΣΝγ2: *«Αυτό, ε ας πούμε εσύ που τους ρώτησες πιστεύουν ότι τα ξεχωρίζουμε τα παιδιά τους μέσα στην τάξη; Τι λέγανε;»*

Παρόμοια είναι και η στάση των νηπιαγωγών απέναντι στους γονείς Ρομά:

ΣΓγ6: *«Και με μένα, και με μένα πάρα πολύ καλά»*

ΣΓγ3: *«Ε είναι πάρα πολύ καλή. Θα με ενημερώσει ή όταν θα την χρειαστώ να την ρωτήσω κάτι οποιαδήποτε στιγμή θα είναι δίπλα μου. Ε και δουλειά να έχει και της πω σε θέλω θα 'ρθει και θα με ακούσει. Είναι πάρα πολύ καλή»*

Ακόμη, και στην περίπτωση όπου με κάποιους από τους γονείς έχει αναπτύξει πιο φιλικές σχέσεις, μέσα στην τάξη θα κρατήσει την στάση που χρειάζεται ώστε να μην νιώσει κάποιος πως κάνει διαχωρισμούς:

ΣΓγ9: *«Η συμπεριφορά της είναι ίδια με όλους τους γονείς, όπως είπα και προηγουμένως όταν γίνεται ένα συμβούλιο ξέρω γω που πρέπει να είμαστε εμείς όλοι οι γονείς είναι το ίδιο η συμπεριφορά της με όλους τους γονείς, ανεξαιρέτως εντάζει όταν υπάρχει κάποια φιλία με κάποιον γονέα περισσότερο κάτι σε περισσότερο δέσιμο αυτό είναι όταν είναι προσωπικά μαζί. Αλλά όταν είμαστε όλοι οι γονείς όχι, δεν μας έχει κάνει να αισθανθούμε κάτι το ξεχωριστό δηλαδή ξέρω γω πχ. αυτή εδώ είναι η φίλη μου. Μιλάει με πιο καλύτερο τρόπο ξέρω γω. Όχι. Σε όλους το ίδιο.»*

Οι περισσότεροι γονείς (9 στους 11) ανέφεραν πως δεν θα ήθελαν να αλλάξουν τίποτα στην σχέση τους με την νηπιαγωγό, καθώς είναι πάντα πρόθυμες και ικανές να δώσουν λύση σε κάθε τους πρόβλημα.

ΣΓγ3: *«Όχι, είναι πολύ καλές, πάρα πολύ συνεργάσιμες, πολύ επικοινωνιακές. Και οι δασκάλες που είναι στο τμήμα του παιδιού μου αλλά και οι υπόλοιπες, γενικά είναι πολύ ανοιχτές. Έχουν όλη την καλή διάθεση να βοηθήσουν»*

ΣΓγ1: *«Όταν δεν έφερνα τα κορίτσια για κάποιο διάστημα 3-4 μέρες (..) ήταν κατά πάνω. Ξέρω γω υπάρχει ένα πρόβλημα αυτό, γιατί οι μικρές δεν έρχονται; Ξέρετε (..) Της εξήγησα εγώ το πρόβλημα (..) και με έχοννε βοηθήσει δεν έχω παράπονο»*

Όταν λοιπόν οι γονείς Ρομά βλέπουν ότι οι νηπιαγωγοί περιβάλλουν με στοργή και αγάπη τα παιδιά τους και δεν τα ξεχωρίζουν, είναι και εκείνοι πιο πρόθυμοι να συνεργαστούν με τις νηπιαγωγούς:

ΣΝγ1: *«Αν λοιπόν τους άρεις καταφέρεις και άρεις αυτό το πράγμα και τους δώσεις εμπιστοσύνη, δηλαδή σου δώσουν εμπιστοσύνη ότι αγαπάς το παιδί τους και το προσέχεις από εκεί και μετά είναι πάρα πολύ συνεργάσιμοι άνθρωποι»*

ΣΝγ2: *«Όχι, εγώ όλα αυτά τα χρόνια βλέπω ότι είναι θέμα ανθρώπου μόνο. Όχι αν είναι Ρομά ή (..) Πολλές φορές ενδιαφέρονται και περισσότερο για τα παιδιά τους απλά δεν έχουν τον τρόπο να το πραγματοποιήσουν αυτό που θέλουν»*

Τόσο η πλευρά των γονιών όσο και η πλευρά των νηπιαγωγών φαίνεται να αναγνωρίζουν την σημασία που πρέπει να έχει ο σεβασμός στην μεταξύ τους σχέση:

Μάλιστα μια μητέρα αναφέρει χαρακτηριστικά:

ΣΓγ9: *«Ε πάνω από όλα υπάρχει ένας σεβασμός και ένα δέσιμο το ότι το θέμα το ότι δεν είναι ντε και καλά είμαι η δασκάλα και πρέπει να με σέβεσαι γιατί είμαι δασκάλα. Υπάρχει ο σεβασμός ότι είναι δασκάλα αλλά υπάρχει και το άλλο το πιο καλύτερο, το δέσιμο το ότι μπορώ να γίνω και φίλη σου όταν σε στεναχωρέσει κάτι όχι μόνο όσο αφορά το θέμα του παιδιού εδώ στο σχολείο»*

Ενώ η νηπιαγωγός συμπληρώνει:

ΣΝγ3: *«Δηλαδή θα πρέπει να τους κάνεις να νιώθουν ότι τους σέβεσαι. Ότι δεν τους υποτιμάς, ε τους παίρνεις στα σοβαρά, ε τους αντιμετωπίζεις σαν να έχουν ε τους αντιμετωπίζεις σαν ανθρώπους ας πούμε που που που αξίζει να επικοινωνείς μαζί τους, θέλουνε να νιώθουνε κατεξοχήν και πρώτα από όλα ότι αγαπάς το παιδί τους. Παρόλο που βλέπεις, δηλαδή η η εικόνα οι δικοί μας των απέξω από εκείνη την ομάδα ανθρώπων, αν τους δεις μοιάζει να έχουν χύμα τα παιδιά τους. Εγώ σου λέω τις περισσότερες φορές ναι ισχύει αυτό. Όμως ε αγαπάνε υπερβολικά τα παιδιά τους. {...} Τα παιδιά τους τα αγαπούν πολύ και αυτό που ζητούν πρώτα από τον εκπαιδευτικό είναι την αποδοχή και την αγάπη του παιδιού τους. Πιστεύω ότι όταν το νιώθουν αυτό καλύπτονται»*

Παρόλη την αγάπη που οι γονείς Ρομά έχουν στα παιδιά τους δεν επηρεάζονται όταν εκείνα τους μεταφέρουν ότι η νηπιαγωγός ήταν αυστηρή μαζί τους. Ενδεικτικά παραθέτουμε τις εξής απαντήσεις:

ΣΓα2: *«Όχι γιατί είναι μικρό παιδί και είναι διαφορετικά, εντάξει μπορεί να το είπε αλλιώς η δασκάλα και αλλιώς να τα λέει στο σπίτι. Οπότε εντάξει δεν έχει και τόσο πολύ άποψη το παιδί. Εντάξει παιδιά είναι»*

ΣΓγ11: *«Όχι, όχι. Γιατί ξέρω τον (XXX), ξέρω τον γιο μου και είμαστε οι καλύτερες φίλες με τις νηπιαγωγούς. Συζητάμε τα πάντα»*

Μια μητέρα μάλιστα αναφέρει ότι ποτέ το παιδί της δεν της έχει αναφέρει κάτι κακό για την νηπιαγωγό:

ΣΓγ9: *«Όχι δεν έχω κάνει κάτι τέτοιο. Γιατί από ότι είπα είμαι ευχαριστημένη. Δεν έχω δει κάτι. Δεν μου έχει πει κάτι και ο μικρός, οπότε δεν έχω κάνει κανένα σχόλιο»*

Κάποιοι γονείς ωστόσο συζητούν με τις νηπιαγωγούς θέλοντας να μάθουν τον λόγο που η νηπιαγωγός ήταν πιο αυστηρή απέναντι στο παιδί τους:

ΣΓγ4: *«Θα της το έλεγα ναι, αν μου έλεγε το παιδί ότι δεν μου αρέσει η συμπεριφορά θα της το έλεγα ναι» και συνεχίζει: «Εντάξει, δεν θα έλεγα δεν μου αρέσει ο τρόπος που συμπεριφέρεστε. Αλλά θα το έλεγα λίγο πιο (..) με τρόπο να μην την προσβάλω»*

ΣΓγ10: *«Ναι θα της το έλεγα, ότι κυρία (XXX) ο (XXX) ήρθε στο σπίτι και μου είπε αυτό και αυτό. Για ποιο λόγο έγινε αυτό χτες ή σήμερα;»*

σε αντίθεση με άλλους που θεωρούν ότι δεν είναι σε θέση να κάνουν κάτι τέτοιο:

ΣΓγ1: *«Όχι, αυτή ξέρει καλύτερα από εμένα, έτσι;» (γέλια)*

Ακόμη, άξιο σχολιασμού είναι ότι οι νηπιαγωγοί βρίσκουν συμπαραστάτες στο πρόσωπο των γονιών, καθώς συμμετέχουν μαζί τους στην τιμωρία των παιδιών:

ΣΓγ6: *«Ναι εντάξει θα τα μάλωνα κι εγώ λίγο σε αυτό που θα κάνανε»*

ΣΓγ11: *«Συμμετέχω μαζί με την δασκάλα. Γιατί σου είπα είναι τόσο σκληρός που δεν ακούει με τίποτα»*

Αξίζει ωστόσο να αναφερθεί, ότι μία νηπιαγωγός περιέγραψε ένα περιστατικό όπου μία μητέρα της παραπονέθηκε επειδή μάλωσε το παιδί της. Θεωρεί μάλιστα, πως η μητέρα είχε αυτήν την αντίδραση καθώς θεώρησε πως η νηπιαγωγός μάλωσε το παιδί της επειδή ανήκει στην ομάδα των Ρομά:

ΣΝγ1: *«Ας πούμε ο (XXX) ξέρω εγώ είπε ότι τον χτύπησε ο (..) ο (XXX) (..)» και συνεχίζει: «Και εσείς τον μαλώσατε ξέρω εγώ. (..) Ο τρόπος που σου κάνει την παρατήρηση γιατί τον μαλώσατε είναι πιο έντονος από έναν άλλο γονιό. Οπότε πρέπει να (..)εκεί να του εξηγήσεις ότι δεν τον μάλωσα για αυτό που είναι αλλά για αυτή τη συμπεριφορά που είχε.»*

Επιπλέον, οι περισσότεροι γονείς ισχυρίστηκαν ότι συζητούν με τα παιδιά τους για το σχετικά με την άποψή τους για την νηπιαγωγό της τάξης. Αυτό συμβαίνει κυρίως όταν έχουν θετική γνώμη για την νηπιαγωγό:

ΣΓα2: *«Βεβαίως, βεβαίως. Γιατί είναι νηπιαγωγός τόσα πολλά χρόνια στην εκπαίδευση οπότε έχει κάποια εμπειρία και ξέρει πιο πολλά από εμάς και από τους γονείς ακόμα και ακόμα άμα σε μαλώσει και αυτά του έχω πει κάποιος λόγος θα υπάρχει για να σε μαλώσει γιατί δεν μπορεί να σε μαλώσει έτσι, οπότε εντάξει πρέπει να ξέρει και το παιδί ότι είναι για το καλό του αυτό που έκανε η δασκάλα»*

ΣΓγ3: *«Δεν έχει τύχει. Ή μάλλον τώρα που το λες ορισμένες φορές έχει πει για κάποια δασκάλα του τμήματός του ότι μπορεί να μην του άρεσε ξέρω γω και να του έχω πει όχι είναι πολύ καλή και αυτά»*

ΣΓγ11: *«Ναι, του λέω ότι η δασκάλα είναι καλή, να προσέχεις την δασκάλα. Τα πάντα! Ναι μαμά την αγαπάω, αλλά του λέω δεν την ακούς (..) Αλλά δεν την ακούς του λέω»*

Εκτός από δύο γονείς που είπαν ότι δεν έχουν πει ποτέ την γνώμη τους για την νηπιαγωγό μπροστά στα παιδιά τους:

Για να μην πάρει θάρρος το παιδί:

ΣΓγ10: *«Στον (XXX) θα τον ρωτήσω για ποιο λόγο τον μάλωσε, δεν θα του δώσω θάρρος, θα του πω εντάξει, εσύ έφταιγες, κάτι θα έκανες στο σχολείο, αλλά στην κυρία (XXX) θα το πω. Κυρία (XXX) τι έγινε; Αλλά όχι να 'ναι και ο (XXX) μπροστά. Θα της έλεγα μου έκανε παράπονα ότι τον έβαλες τιμωρία, ότι τον μάλωσες και η κυρία (XXX) θα μου πει για ποιο λόγο το έκανε»*

Για να μην μεταφερθούν στη νηπιαγωγό τα όσα πει ο γονιός για εκείνη και χειροτερέψουν οι σχέσεις τους:

ΣΓα7: «Όχι. Δεν την κουβεντιάζω αυτό μπροστά στα παιδιά. Γιατί πχ. αντιδράσω εγώ κάπως παράξενα και βρίσω μετά ο μικρός ή η μικρή θα έρθουν να τα πούνε και μετά αυτά θα δημιουργήσουν τσακωμούς. Δεν είναι αστεία» και συνεχίζει: «Και μετά θα βάλουν και λίγο σάλτσα μέσα. Ο μπαμπάς είπε αυτό, αυτό (..)»

Η σημασία που δίνει η οικογένεια Ρομά στην εκπαίδευση του παιδιού της

Οι γονείς Ρομά σε αντίθεση με το τι πιστεύουν κάποιοι νηπιαγωγοί:

ΣΝγ2: «Δεν νομίζω. Και ιδιαίτερα στην δική μας βαθμίδα της εκπαίδευσης. Δεν καταλαβαίνουν δηλαδή ότι είναι ορόσημο να περάσει το παιδί τους από το νηπιαγωγείο. Πιστεύουν ότι μπορεί να ανταπεξέλθει πηγαίνοντας κατευθείαν στο δημοτικό»

θεωρούν το σχολείο πολύ σημαντικό:

ΣΓγ5: «Είναι η καλύτερη εκπαίδευση που μπορεί να έχει ένα παιδί γενικά και το βοηθάει πολύ»

ΣΓγ3: «(...) Είναι το άλφα και το ωμέγα το σχολείο. Δεν (..) Όσο μπορεί το κάθε παιδί να προσπαθεί και να συνεχίζει μέχρι εκεί που μπορεί»

Αυτό συμβαίνει κυρίως μετά τον δεύτερο χρόνο φοίτησης όπως αναφέρει μία νηπιαγωγός:

ΣΝγ1: «Ναι. Κυρίως όμως στον δεύτερο χρόνο της φοίτησης. Όταν έχουν συνειδητοποιήσει αρκετά πράγματα από το σχολείο πια. Όταν η εκπαίδευση δηλαδή έχει καταφέρει να τους αγκαλιάσει.»

Ασφαλώς, δεν αναγνωρίζουν όλοι οι γονείς Ρομά την σημασία του σχολείου με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στις σχέσεις των δύο πλευρών:

ΣΝγ3: «{...} μάλλον οι γονείς στην μία οικογένεια ε δεν έπαιρναν αρκετά σοβαρά το σχολείο, ε με την έννοια ότι υπάρχουν όρια, κανόνες και τα λοιπά, οπότε θεωρούσαν ότι μπορούσαν να κάνουν ότι θέλουνε και αναλόγως τα παιδιά να έρχονται ή να μην έρχονται όπως τους βολεύει. Σίγουρα υπήρχε ιδιαίτερη μεταχείριση ε υπέρ του αγοριού

τους ενώ το κορίτσι κατά την γνώμη μου ήταν αρκετά υποτιμημένο. Ε δεν μπορώ να πω ότι είχα αυτό που λέμε καλή επικοινωνία μαζί τους. Είχε τα πάνω και τα κάτω»

Η θετική στάση των γονιών απέναντι στο σχολείο οφείλεται σύμφωνα με την άποψη των νηπιαγωγών στο ότι:

ΣΝγ1: *«{...} Κοίταξε, τα πρώτα χρόνια θεωρούσαν ότι δεν τους ήταν απαραίτητο. Από την στιγμή όμως που έτυχε, γιατί αυτοί κάνουν πολλά παιδιά, και φέρανε το ένα τους παιδί και είδανε ότι στην πρώτη δημοτικού το παιδάκι έγραφε και διάβαζε, μάνι-μάνι θεωρούσαν ότι είχε ανεβεί ένα σκαλοπάτι πάνω από αυτούς. Που μπορεί να είναι κάποιοι αγράμματοι ας πούμε. Λειτουργικά αναλφάβητοι, έτσι; Ε αυτό, αυτός ο τρόπος δηλαδή μας βοήθησε πάρα πολύ μετά. Δηλαδή ήξερε μετά ότι το επόμενο παιδί που θα έφερνε ήξερε πόσο χρήσιμο του ήταν αυτό. Γιατί είχε βοηθήσει και τον ίδιο στην καθημερινή του πρακτική αυτό το παιδί. Είχε μπει σε ένα κοινωνικό σύνολο που τον αποδέχεται, είχε συμβιώσει μαζί με άλλους γονείς, είχε δει μια άλλη (..) μια άλλη κατάσταση η οποία του άρεσε και κυρίως τώρα τελευταία ας πούμε τα τελευταία χρόνια είναι αρκετοί αυτοί που θέλουνε τα παιδιά τους να μάθουνε γράμματα και να ξεφύγουνε από την μοίρα τους»*

Πράγματι 10 στους 11 γονείς ανέφεραν πως από τότε που ξεκίνησε το παιδί τους το νηπιαγωγείο έχουν παρατηρήσει διαφορές τόσο στην συμπεριφορά όσο και στις ικανότητες και τις δεξιότητες των παιδιών τους. ενδεικτικά παραθέτουμε:

ΣΓα2: *«Ναι, είναι πολύ καλύτερα. Η συμπεριφορά του και η ομιλία του και όλα. Έχει αλλάξει πάρα πολύ»*

ΣΓγ5: *«Έχει αρχίσει να φέρεται πιο (..) πώς να στο εξηγήσω; Και πιο καλά. Ο τρόπος του έχει αλλάξει και η συμπεριφορά του με τα άλλα παιδάκια. Και έχει αρχίσει να μοιράζεται (..) Πριν δεν το έκανε εύκολα. Ε πιστεύω ότι είναι πιο καλά τώρα»*

ΣΓγ10: *«Ναι είναι καλύτερα από τότες που έρχεται σχολείο. Έχει καλύτερη συμπεριφορά, αλλάζει μόνος του, θα φάει μόνος του. Δεν έχω τέτοιο πρόβλημα. Θα έρθει στο σχολείο, θα γνωρίζει και φίλους {...}. Είναι πιο καλύτερα τα παιδιά στο νηπιαγωγείο»*

Μόνο μία μητέρα παρατηρεί αρνητικές αλλαγές από τότε που ξεκίνησε το παιδί της στο σχολείο. Παρόλα αυτά δεν μπορεί να εξηγήσει τους λόγους:

ΣΓγ11: *«Έχει γίνει πολύ σκληρός. Πάρα πολύ σκληρός και δεν ακούει καθόλου»*

Στην πλειοψηφία τους οι γονείς Ρομά εκφράζουν την επιθυμία τους να συνεχίσουν τα παιδιά τους το σχολείο, καθώς αναγνωρίζουν την σημασία της εκπαίδευσης στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού:

ΣΓγ4: *«Όχι, όχι δεν θα τα σταματούσα με τίποτα. Ίσα-ίσα θα τα ενθαρρύνω να συνεχίσουν, να συνεχίσουν (..)»*

Όμως, αυτό εξαρτάται τόσο από την οικονομική κατάσταση της οικογένειας όσο και από την επίδοση του μαθητή:

ΣΓγ3: *«Αν τα καταφέρουμε ναι. Αν τα καταφέρει και αυτός, αλλά και εγώ να τον στηρίξω στο (...)»*

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά από μία μητέρα εκ των συμμετεχόντων, εξαιτίας του δικού της αναλφαριθμητισμού δεν είναι σε θέση να τα βοηθήσει:

ΣΓγ10: *«Εγώ θέλω να πάνε, θέλω να πηγαίνουνε τα παιδιά μου στο σχολείο, να μάθουν κάποια πράγματα, να μπουν μεθαύριο σε κάποια δουλειά. Να κάνουν κάτι, θέλω. Αλλά εντάξει άμα ήξερα και εγώ γράμματα θα τα βοηθούσα περισσότερο»*

Όπως διαφαίνεται ξεκάθαρα μέσα από τα λόγια τους, οι γονείς εκφράζουν τις προσδοκίες που έχουν από το σχολείο και την μόρφωση:

ΣΓγ6: *«Ναι για να μαθαίνουν αυτά που δεν έμαθα εγώ»*

Επιπρόσθετα, θεωρούν ότι με το να συνεχίσουν τα παιδιά τους να φοιτούν στο σχολείο θα βοηθηθούν ώστε να έχουν καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση:

ΣΓγ3: *«Ε γιατί θα μορφωθεί περισσότερο, θα έχει ένα χαρτί επιπλέον στα χέρια του να μπορεί να πιάσει μια πιο καλή δουλειά»*

ΣΓγ6: *«Ναι, σημαντική είναι. Βέβαια, να μαθαίνεις γράμματα, να γνωρίζεις πράγματα που δεν γνωρίζεις, μαθαίνεις να επικοινωνείς, μπορείς να βρεις και μια δουλειά αν είσαι γραμματισμένη όπως πρέπει (..) από ότι είμαστε ρε παιδί μου που ξέρουμε τα απαραίτητα αν ήξερες όμως και πιο πολλά μπορούσες να βρεις και μια δουλειά»*

ΣΓγ4: «Ναι, βεβαίως. Δεν θέλω να κάνει τα λάθη που έκανα εγώ, που σταμάτησα το σχολείο και επίσης θέλω να μορφωθεί. Να σπουδάσει, να έχει μια δουλειά στα χέρια της και να προχωρήσει»

και να ξεφύγουν από την μοίρα των γονιών τους:

ΣΓγ1: «Ναι, ναι. Να έχουνε κάποια δουλειά στα χέρια τους» και συνεχίζει: «Γιατί βλέπω τον μπαμπά τους που ταλαιπωριέται από εδώ και από εκεί, έτσι;»

ΣΓα7: «Για να μην είναι σαν κι εμένα. Δηλαδή ψάχνω από εδώ και από εκεί να βρω το μεροκάματο για να τα ζήσω. Να ζήσουν πιο καλύτερα αυτά από εμένα. Να έχουν πιο καλύτερη δηλαδή ζωή στο μέλλον»

ΣΓγ8: «Να ξερ τουλάχιστον να γράφει, να ξερ να διαβάζει κάτι, να ξέρει τουλάχιστον κάτι να μπορεί να βρει μια δουλειά. Τουλάχιστον κάτι. Όχι σαν και εμάς. Δεν ξέρουμε γράμματα, δεν μας παίρνουν και για δουλειά. (..) Τίποτα»

Χαρακτηριστική είναι η απάντηση ενός γονέα:

ΣΓγ11: «Αυτό που δεν έκανα εγώ, τουλάχιστον να το κάνουν τα παιδιά μου. Να πραγματοποιήσουν τα όνειρά τους»

Αυτό έρχεται σε πλήρης αντίθεση με τα λόγια της νηπιαγωγού που θεωρεί ότι οι γονείς Ρομά θεωρούν σημαντικό το σχολείο γιατί τους βοηθάει κυρίως σε θέματα της καθημερινότητά τους:

ΣΝγ1: «Κοίταξε, ότι την έχουνε αποδεσμεύσει από την δουλειά, δηλαδή από την εργασία, αυτό είναι σίγουρο. Δεν θεωρούν δηλαδή ότι αν ξέρανε γράμματα θα είχαν και δουλειά, έτσι; Απλά έχουνε δει ότι αυτό μπορεί να διευκολύνει στην σχέση τους με τις υπηρεσίες, ε με τους γιατρούς ξέρω 'γω που παν. Σε πράγματα ε καθημερινότητας. {...}»

Μία νηπιαγωγός θεωρεί αδιανόητο τα παιδιά Ρομά να βρίσκονται εκτός τάξης καθώς τα οφέλη του σχολείου είναι πολλά:

ΣΝγ3: «Ε νομίζω ότι το ότι θέλουμε και ζητούμε να είναι αυτά τα παιδιά μέσα στα σχολεία ε δείχνει και το πόσο σοβαρό το θεωρούμε εμείς. Δηλαδή δεν θέλουμε να είναι αποκλεισμένοι, δεν θέλουμε να στερούνται. Ε θεωρούμε ότι δικαιούνται ότι και τα δικά μας παιδιά και κακά τα ψέματα το σχολείο προσφέρει πάρα πολλά πράγματα και ένταξη

και προσαρμογή και κοινωνικοποίηση και τα πάντα. Δηλαδή δεν θα μπορούσα να φανταστώ παιδί που θα είναι εκτός σχολείου. Δεν θέλω καν να το διανοηθώ»

Την άποψή της φαίνεται να συμμερίζονται και οι γονείς:

ΣΓγ5: «Ε κοινωνικοποιούνται. Έρχονται σε επαφή με πολλά παιδάκια, που δεν το έχουν στο σπίτι αυτό. Ε μαθαίνουν πράγματα τα οποία δεν μπορεί ένας γονιός να το μάθει.»

ΣΓα2: «Ότι πρέπει τα παιδιά να μορφώνονται και να είναι ακόμα πιο καλύτερη η παιδαγωγώγηση των παιδιών. Γιατί δυστυχώς έχει πέσει το επίπεδο» και συνεχίζει: «Ε για το μέλλον τους. Για ένα καλύτερο μέλλον των παιδιών. Γιατί και εγώ δεν έχω σπουδάσει, δεν έχω τελειώσει πανεπιστήμιο και τέτοια και βλέπω ότι χρειάζεται πιο πολύ μόρφωση»

Όπως αναφέρει μία νηπιαγωγός, ο γονέας οφείλει να αφιερώνει χρόνο στο σχολείο γιατί με αυτόν τον τρόπο δείχνει το ενδιαφέρον για το παιδί του:

ΣΝγ2: «Το πόσο σημασία δίνει ο καθένας στην βαθμίδα που είναι το παιδί του. Πολλοί θεωρούν ότι δεν έχουν χρόνο, που για μένα είναι λάθος. Πάντα βρίσκεις χρόνο όταν θέλεις. Στον χρόνο που δίνουν και στο παιδί τους»

Συμπεριφορά γονιών Ρομά απέναντι στις νηπιαγωγούς και το σχολείο

Σημαντικό ρόλο στην στάση του γονιού απέναντι στο σχολείο παίζει:

ΣΝγ3: «Καταρχήν η κοσμοθεωρία του του γονιού. Ο χαρακτήρας του, η σχολειοφοβία του, γιατί δεν είναι μόνο οι Ρομά που έχουν σχολειοφοβία, είμαστε και εμείς»

ΣΝ1: «Ε είναι μία διαφορετική κουλτούρα ανθρώπων που όμως εκείνο που την χαρακτηρίζει είναι η σχολειοφοβία»

Οι γονείς Ρομά συνεργάζονται και επικοινωνούν με τις νηπιαγωγούς:

ΣΝγ2: «Όταν καταλάβουν ότι και θέλουνε, φέτος το είχαμε αυτό ότι θέλω να αλλάξω κάτι στον τρόπο ζωής τους (..) ενδιαφέρονται και συνεργάζονται πιο καλά πολλές φορές και από τους άλλους γονείς»

Ασφαλώς, η επικοινωνία μεταξύ των δύο πλευρών δεν είναι πάντα εύκολη και αρκετά προβλήματα έχουν δημιουργηθεί κατά καιρούς. Μερικά περιστατικά που δημιουργήθηκαν κατά την διάρκεια της χρονιάς παρατίθενται παρακάτω:

ΣΝγ3: « {...} Μας δημιούργησαν θέματα με το με την παρακολούθηση των παιδιών από ένα σημείο και μετά, μας δημιούργησαν θέματα με διάφορες αφορμές για φασαρία κατηγορώντας μας, για διάφορα ανύπαρκτα πράγματα. Ε επίσης με το να δημιουργούν θέματα γιατί τα παιδιά έρχονταν ολοήμερο, άρχισαν να δημιουργούν θέματα ως προς το ολοήμερο με το να τα φέρνουν να μην τα φέρνουν, να να λένε ψέματα. Όχι τα παιδιά, οι γονείς. Να λένε ψέματα, να μας δημιουργούν διάφορες κάθε τρεις και λίγο ανακατατάξεις και εμπλοκές σε ότι μπορείς και δεν μπορείς να φανταστείς και ήταν ιδιαίτερα κουραστικό. Από ένα σημείο και μετά δηλαδή και εγώ είπα τέλος, δεν ασχολούμαι ξανά. Τους το είπα. Δεν ξανασχολούμαι μαζί σας, δεν παίρνετε στα σοβαρά τίποτα, δεν παίρνετε τα παιδιά σας στα σοβαρά, αρνούμαι να ξανασχοληθώ {...} Ομολογώ ότι τους το είπα. Σε αυτούς μόνο»

ΣΝγ1: «Ας πούμε έχει έρθει γονιός 4:15 ας πούμε να πάρει το παιδί. Βγαίνει η συνάδελφος και του λέει κοιτάζτε δεν είναι ώρα αυτή που έρχεστε να πάρετε το παιδί ας πούμε. Και τι θες να κάνω; Εγώ δεν είχα κανέναν ή ερχόμουν τώρα από την Αθήνα για να πάρω το παιδί. Θα μου πεις εσύ εμένα ξέρω εγώ (..) εκείνη το πήρε προσωπικά, έγινε ένας πανικός, οπότε έπρεπε να επέμβω εγώ του τύπου ας πούμε ότι: Έλα εδώ, εσύ δεν θες να είναι το παιδί σου μέσα σε ένα περιβάλλον που θα το σέβονται, που θα το αγαπάνε; Άρα και εσύ δεν πρέπει να μιλάς με αυτόν τον τρόπο και πρέπει να βρούμε μια άκρη. Πιο κατευναστικά και τελείωσε»

Τα περισσότερα προβλήματα ξεκινούν από την έλλειψη εμπιστοσύνης και από τις δύο πλευρές:

ΣΝγ3: «Ε ο δικός μου τρόπος είναι απλά να επιμένω και να προσπαθώ με χαμόγελο, με θέλοντας να τους δείξω και την δική μας πλευρά, εννοώ του σχολείου ε και προσπαθώντας να τους πείσω πόσο σημαντικό πόσο σημαντική είναι η παρουσία και πόσο θέλουμε εδώ να είναι. Ε για τον απλούστατο λόγο. Ε για τον απλούστατο λόγο ότι δεν είναι εύκολο να εμπιστευτούν. Δεν είναι καθόλου εύκολο. Ε ειδικά όταν απέναντί τους έχουν ανθρώπους ας πούμε που είναι ή ταμπουρωμένοι στο ότι πως είναι εκείνοι και εγώ είμαι κάτι άλλο που ανθρώπους ας πούμε που δεν έχουν πειστεί ότι ε είναι

σημαντικό να είναι αυτά τα παιδιά εδώ. Εντάξει μην κοροϊδεύομαστε υπάρχουν συνάδελφοι που δεν έχουν πειστεί σε αυτό το θέμα»

Ασφαλώς οι νηπιαγωγοί αναγνωρίζουν ότι δεν είναι όλοι οι γονείς Ρομά το ίδιο. Υπάρχουν οι γονείς Ρομά που σέβονται το σχολείο και οι γονείς Ρομά που δημιουργούν προβλήματα και προσπαθούν να εκμεταλλευτούν καταστάσεις και ανθρώπους:

ΣΝγ3: *«Ε οι γονείς που είναι συνηθισμένοι στο να τους λύνουν οι άλλοι τα προβλήματα και να ζούνε πολύ διαφορετικά από αυτές τις δυνατότητες που έχουνε πάρα πολύ διαφορετικά ε σε σημείο που έφτασα ας πούμε να νιώσω ότι με κοροϊδεύουνε, με υποτιμούν τελικά (..) την νοημοσύνη μου, με εκμεταλλεύονται (..) πραγματικά, ε και άνθρωποι που έχουν μάθει να ζούνε εις βάρος άλλων. Όπως ήταν και η άλλη πλευρά Ρομά οικογενειών εδώ που ήταν πολύ σοβαρές, ε που δεν είχαν αυτό το στυλ ζητιανιάς και που ήρθανε ήρεμα και σοβαρά να μου πούνε ξέρεις δυσκολεύομαι να το φέρω στο σχολείο. Δεν έχω βενζίνη. Δεν έχω χρήματα για βενζίνη, η δουλειά μου έχει μειωθεί πάρα πολύ, και δεν έχω και να τους δώσω αυτό που πρέπει για να φάνε το πρωί {...}»*

Ακόμη, προβλήματα φαίνεται να δημιουργεί και η επιμονή κάποιων γονιών Ρομά να εμμένουν στην κουλτούρα και την νοοτροπία της φυλής τους:

ΣΝγ3: *«Ε κάποιои έχουν επιλέξει να κάνουν το καλύτερο για τους ίδιους και τα παιδιά τους οπότε το ζητούμενό τους είναι να είναι τα παιδιά τους στο σχολείο, σε δραστηριότητες έξω από το σχολείο, ε να διαβάζουνε, να παίρνουνε καλούς βαθμούς στο σχολείο, να μην είναι στο δημοτικό απλά, να πάνε γυμνάσιο, να πάνε λύκειο δηλαδή. {...} Ε από την άλλη υπάρχουν και αυτοί που είναι πλήρως δηλαδή προσηλωμένοι στον τρόπο ζωής, στην κουλτούρα, στην συμπεριφορά, στην ομιλία, ε σε αυτό το εντελώς ανέμελο ας πούμε στυλ που έχουνε οι Ρομά.» και συνεχίζει: «{...} Μία περίπτωση τουλάχιστον είχαμε, ναι είχαμε, είχαμε. Που ήταν ξεκάθαρο ας πούμε αυτή η διαφοροποίηση ανάμεσα στο αγόρι και στο κορίτσι. Το οποίο το αγόρι ήταν το σύμπαν όλο. Το ζητούμενο του πατέρα και το όνειρό του ήταν ο γιος του να γίνει όμορφος και δυνατός άντρας, ως εκεί. Και δυστυχώς και η μητέρα είχε μια τέτοια συμπεριφορά {...}»*

Κεφάλαιο 6

Συζήτηση- Συμπεράσματα

Για τη συλλογή των δεδομένων επιλέχθηκε ως μεθοδολογικό εργαλείο, η ημι-δομημένη συνέντευξη. Πραγματοποιήθηκαν 14 συνεντεύξεις σε 11 γονείς Ρομά και σε 3 νηπιαγωγούς ενός νηπιαγωγείου της Βοιωτίας. Μέσα από την ανάλυση περιεχομένου των συνεντεύξεων που χρησιμοποιήθηκε ως μέθοδος επεξεργασίας των δεδομένων καταβλήθηκε μια προσπάθεια να παρουσιαστούν οι σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στους γονείς Ρομά και τις νηπιαγωγούς.

Συγκεκριμένα επίκεντρο της έρευνας αποτέλεσαν οι απόψεις των νηπιαγωγών και των γονέων Ρομά σχετικά με την μεταξύ τους επικοινωνία και πόσο σημαντική την θεωρούν, με ποιους τρόπους και κάτω από ποιες συνθήκες πραγματοποιούνται οι συναντήσεις και ποιο είναι το περιεχόμενο των συζητήσεων, ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία και την συνεργασία μεταξύ τους, και τέλος, ποια όρια τίθενται σε αυτήν την συνεργασία, καθώς και ποια προβλήματα μπορούν να παρουσιαστούν στις μεταξύ τους σχέσεις.

Από την έρευνα προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

Απόψεις των γονιών Ρομά και των νηπιαγωγών σχετικά με την σημασία της επικοινωνίας/συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας

Σχετικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που αφορά τις απόψεις των γονιών Ρομά και των νηπιαγωγών σχετικά με την μεταξύ τους επικοινωνία προκύπτει ότι, τόσο οι γονείς όσο και οι εκπαιδευτικοί έχουν κατανοήσει πόσο σημαντική είναι. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι οι γονείς Ρομά επιδιώκουν να έρχονται σε επαφή με τις νηπιαγωγούς, αλλά και να παρευρίσκονται σε ομαδικές συγκεντρώσεις. Από την μεριά τους οι νηπιαγωγοί φαίνεται να ξεχωρίζουν τους γονείς που ενδιαφέρονται από αυτούς που αδιαφορούν με βάση την συχνότητα των επαφών και της επικοινωνίας τους. Θεωρούν τους γονείς που δεν έρχονται σε συχνή επαφή μαζί τους ή απουσιάζουν από συγκεντρώσεις, αδιάφορους αγνοώντας τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσής τους.

Ακόμη, μέσα από τα λόγια των συμμετεχόντων φαίνεται πως και οι δύο πλευρές αναγνωρίζουν πως η έλλειψη επικοινωνίας μπορεί να δημιουργήσει πολλά

προβλήματα. Έτσι και από τις δύο πλευρές, κρίνεται απαραίτητο να αναπτυχθούν μεταξύ τους σχέσεις εμπιστοσύνης, καθώς και να υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός. Επιπρόσθετα, μέσα από την ανάλυση προέκυψαν τέσσερις κυρίως λόγοι που καθιστούν την μεταξύ τους επικοινωνία τόσο σημαντική.

Όπως υποστηρίζεται από τους γονείς Ρομά, μέσα από την επικοινωνία τους με τους νηπιαγωγούς δεν αναπτύσσονται μόνο οι σχέσεις μεταξύ τους, αλλά και οι σχέσεις μεταξύ των γονιών και των παιδιών αλλά και των παιδιών μεταξύ τους. Ωστόσο, κάτι τέτοιο έρχεται σε αντίθεση με τα όσα ισχυρίζονται οι νηπιαγωγοί για τις σχέσεις των γονιών Ρομά, αλλά και των παιδιών μεταξύ τους. Όπως αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου οι γονείς του ντόπιου πληθυσμού απαγορεύουν στα παιδιά τους να κάνουν παρέα με παιδιά που ανήκουν στην φυλή των Ρομά. Έτσι, δείχνοντας ρατσιστική συμπεριφορά επηρεάζονται οι σχέσεις μεταξύ των γονιών αλλά και των παιδιών. Οι νηπιαγωγοί όμως προσπαθούν με κάθε τρόπο να εξαλείψουν τέτοιου είδους φαινόμενα, κυρίως μέσω της συζήτησης με τους γονείς που προκαλούν τέτοιου είδους προβλήματα. Ωστόσο, ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί πως τέτοιου είδους φαινόμενα δεν εκλείπουν ακόμη και μεταξύ ατόμων που ανήκουν στην φυλή των Ρομά.

Ένας ακόμη λόγος που επιδιώκεται αυτήν η επαφή είναι γιατί είναι σημαντικό οι γονείς να είναι συμπαραστάτες και βοηθοί στο έργο του σχολείου. Οι νηπιαγωγοί θεωρούν ότι η μάθηση του παιδιού δεν εξαρτάται μόνο από την προσπάθεια των ίδιων αλλά και από ενισχυτικές δραστηριότητες και ευκαιρίες που δίνονται από τους γονείς στο σπίτι. Για αυτό προτείνουν στους γονείς δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν στο σπίτι, ώστε να ενισχύσουν την εκπαιδευτική διαδικασία.

Επίσης φαίνεται, τόσο από τις απόψεις των γονιών όσο και από των νηπιαγωγών, ιδιαίτερα σημαντικό να ανταλλάσσουν πληροφορίες μεταξύ τους που αφορούν τα παιδιά αλλά και το οικογενειακό τους περιβάλλον. Μέσα από την ανταλλαγή πληροφοριών διευκολύνονται και οι δύο πλευρές. Οι μεν γονείς ενημερώνονται από τις νηπιαγωγούς για θέματα συμπεριφοράς και προόδου των παιδιών τους, ενώ οι εκπαιδευτικοί μέσα από τις συζητήσεις με τους γονείς καταφέρνουν να κατανοήσουν θέματα συμπεριφοράς. Οι νηπιαγωγοί μέσα από την κατάρτιση αλλά και την εμπειρία τους μπορούν να δώσουν συμβουλές στους γονείς.

Όπως αναφέρθηκε από τους γονείς Ρομά δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι ίδιοι δεν είχαν κατανοήσει μαθησιακά ή άλλα προβλήματα των παιδιών τους και οι εκπαιδευτικοί τους παρέπεμψαν σε ειδικούς. Ακόμη, οι γονείς Ρομά ισχυρίζονται ότι στο πρόσωπο των εκπαιδευτικών βρήκαν πολύτιμους συμπαραστάτες. Τέλος, μέσα από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι οι νηπιαγωγοί ισχυρίζονται πως οι γονείς Ρομά είναι πολύ πιο δεκτικοί σε τέτοιου είδους συζητήσεις, ωστόσο δυσκολεύονται στο να συνεργαστούν στην επίλυση προβληματικών καταστάσεων. Παρόμοια είναι και η απάντηση μίας μητέρας, η οποία υποστηρίζει ότι οι γονείς πρέπει να είναι δεκτικοί απέναντι στις παρατηρήσεις των νηπιαγωγών σχετικά με τα παιδιά τους και να μην παρασύρονται από συναισθηματισμούς, καθώς πρόθεση των νηπιαγωγών είναι να βοηθήσουν τους γονείς ώστε να λυθούν τυχόν προβλήματα των παιδιών.

Ωστόσο, όπως προκύπτει από τα δεδομένα ιδιαίτερα σημαντικές είναι για τον εκπαιδευτικό και οι πληροφορίες που αφορούν το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών, αλλά και τις συνθήκες ζωής της οικογένειας. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό καθώς, όπως αναφέρεται από τις νηπιαγωγούς του δείγματός μας οι οικογένειες Ρομά είναι αυτές που πλήχθηκαν περισσότερο από την κρίση. Έτσι, θέλοντας να βοηθήσουν τις οικογένειες των μαθητών τους, συζητούν με τους γονείς πιο προσωπικά θέματα, καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από μία νηπιαγωγό αν δεν υπάρχει προσωπική επαφή μεταξύ τους, ενημέρωση και συνεργασία δεν θα είναι σε θέση να γνωρίζει τυχόν δύσκολες καταστάσεις και κατά συνέπεια δεν θα μπορέσει να βρεθεί λύση στα προβλήματά τους, τα οποία επηρεάζουν και το σχολείο. Τις περισσότερες φορές οι νηπιαγωγοί δεν ρωτούν τους ίδιους τους γονείς για τις συνθήκες διαβίωσής τους αλλά άτομα που πιθανότατα να γνωρίζουν, ώστε να μην τους φέρουν σε δύσκολη θέση. Μέσα από αυτόν τον τρόπο προσπαθούν να τους βοηθήσουν, καθώς εξαιτίας της οικονομικής κρίσης οι άνθρωποι αυτοί αντιμετωπίζουν πολλά οικονομικά προβλήματα και αυτό είχε ως συνέπεια, να υπάρχει διαρροή φοίτησης των παιδιών Ρομά από το σχολείο. Μέσα από συζητήσεις με τους γονείς, οι νηπιαγωγοί κατάφεραν να βρουν λύσεις στα θέματα αυτά και έτσι άρχισαν να επανέρχονται τα παιδιά στις τάξεις.

Οι γονείς Ρομά μέσα από τα λόγια τους φαίνεται να αναγνωρίζουν όλη αυτήν την προσπάθεια των νηπιαγωγών, αλλά και το γεγονός ότι δεν είχαν υπερβολικές απαιτήσεις σε πράγματα που χρειαζόνταν για το σχολείο (πχ. αγορά υλικών). Με

βάση όλα τα παραπάνω δεν είναι τυχαίο το ότι οι περισσότεροι γονείς Ρομά δηλώνουν ευχαριστημένοι με την επαφή τους με τις νηπιαγωγούς και ισχυρίζονται πως δεν θα ήθελαν να αλλάξουν κάτι σε αυτήν. Ενώ, οι νηπιαγωγοί ισχυρίζονται ότι επιθυμούν ακόμη περισσότερη επικοινωνία με τους γονείς Ρομά αλλά και πιο ουσιαστικό ενδιαφέρον για θέματα που αφορούν το σχολείο.

Οι γονείς Ρομά και οι νηπιαγωγοί που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα όπως προαναφέρθηκε, φαίνεται ότι έχουν κατανοήσει την σημασία της μεταξύ τους επικοινωνίας, κάτι που έρχεται σε συμφωνία με την έρευνα των Pahic, Vidovic και Miljevic-Ridicki (2011) αλλά σε αντίθεση με τα ευρήματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από τον Zake (2010), όπου υποστηρίζει ότι οι γονείς Ρομά στην πλειοψηφία τους δεν κατανοούν τον ρόλο τους στην εκπαίδευση των παιδιών τους, αλλά και την σημασία της επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς. Ακόμη, τα ευρήματά μας έρχονται σε συμφωνία και με την έρευνα των Farrell και Collier (2010), όπου υποστηρίζεται ότι οι νηπιαγωγοί ξεχωρίζουν τους γονείς που ενδιαφέρονται από αυτούς που αδιαφορούν με βάση την συχνότητα των επαφών και της επικοινωνίας τους, θεωρώντας τους γονείς που δεν έρχονται σε συχνή επαφή μαζί τους ή απουσιάζουν από συγκεντρώσεις, αδιάφορους αγνοώντας τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσής τους (Δαμανάκης, 2001). Ωστόσο, μέσα από έρευνα των Reynolds (1992) και Loyed (1990) βρέθηκε ότι οι οικογένειες μειονοτικών ομάδων αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα γεγονός που τους αποτρέπει να συμμετέχουν περισσότερο σε σχολικά θέματα (McBride, Rane & Bae, 2001).

Όπως φάνηκε από την παρούσα έρευνα, η οποία έρχεται σε συμφωνία με έρευνα των Pianta et al. (2001) κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να αναπτυχθούν μεταξύ τους σχέσεις εμπιστοσύνης, καθώς και να υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός. Έρευνα των LaForett και Mendez (2010) υποστήριξε ότι μέσα από την επικοινωνία των γονιών ρομά και των νηπιαγωγών δεν αναπτύσσονται μόνο οι σχέσεις μεταξύ τους, αλλά και οι σχέσεις μεταξύ των γονιών και των παιδιών αλλά και των παιδιών μεταξύ τους, κάτι ωστόσο που έρχεται σε αντίθεση με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας. Τα παιδιά είναι φορείς προκαταλήψεων και ρατσιστικών συμπεριφορών, καθώς η στάση τους διαμορφώνεται από τον οικογενειακό αλλά και κοινωνικό τους περίγυρο (Βασιλειάδου & Παύλη- Κορρέ, 1996), έτσι τα παιδιά Ρομά αναγκάζονται να αρνηθούν την καταγωγή τους και την ρομανί, υιοθετώντας και αναπαράγοντας

αρνητικά στερεότυπα για τους ομόφυλούς τους, κάτι που υποστηρίζεται και από τα λεγόμενα των νηπιαγωγών του δείγματός μας (Λυδάκη, 1998).

Ένας ακόμη λόγος που επιδιώκεται αυτήν η επαφή είναι γιατί είναι σημαντικό οι γονείς να είναι συμπαραστάτες και βοηθοί στο έργο του σχολείου, καθώς έρευνες (Hoover-Dempsey, Walker, Sandler, Whetsel, Green, Wilkins & Closson, 2005. Rimm-Kaufman & Zhang, 2005) έχουν δείξει ότι όταν οι γονείς νιώθουν πως οι εκπαιδευτικοί τους στηρίζουν σε τέτοιου είδους θέματα εμπλέκονται περισσότερο στην σχολική ζωή του παιδιού τους και νιώθουν πιο ικανοί, ενώ έρευνα των Hoover-Dempsey, Bassler και Burow (1995) όπως αναφέρεται στο Στογιαννίδου (2006) έδειξε ότι οι γονείς έχουν ανάγκη από καθοδήγηση και βοήθεια από τον εκπαιδευτικό. Τα ευρήματα των ερευνών που προαναφέρθηκαν έρχονται σε συμφωνία με αυτά της παρούσας έρευνας. Ακόμη, όπως αποδεικνύεται και από τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, μέσα από την ανταλλαγή πληροφοριών διευκολύνονται και οι δύο πλευρές. Οι μεν γονείς ενημερώνονται από τις νηπιαγωγούς για θέματα συμπεριφοράς και προόδου των παιδιών τους, ενώ οι εκπαιδευτικοί μέσα από τις συζητήσεις με τους γονείς καταφέρνουν να κατανοήσουν θέματα συμπεριφοράς, κάτι που υποστηρίζεται και από τους Guerra και Luciano (2010).

Οι νηπιαγωγοί, τόσο από τα λεγόμενά τους όσο και από τα όσα υποστηρίζονται από τους γονείς, φαίνονται πρόθυμοι να τους ακούσουν και να τους συμβουλευθούν. Ακόμη, απαραίτητο κρίνουν οι νηπιαγωγοί να γνωρίζουν το πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών τους, γεγονός που έρχεται σε συμφωνία με την έρευνα των Elliot, Kratochwill, Littlefield Cook και Travers (2008). Επιπλέον, θα πρέπει να δοθεί σημασία στα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από τον Kratochovill (2007) όπου έδειξαν ότι η συμμετοχή των γονιών στην εκπαίδευση των παιδιών τους εξαρτάται από τα όρια που τους θέτει ο εκπαιδευτικός, αλλά και την έμφαση που δίνει στην συμμετοχή, στον σεβασμό στην πολυπολιτισμική ετερότητα και κουλτούρα, αλλά και στο θετικό κλίμα της μεταξύ τους σχέσης (Pahic et al. 2011). Τα αποτελέσματα των ερευνών που πραγματοποιήθηκαν από τους Pavić et al. (2011) και Reynolds et al. (1992) όπως αναφέρεται στο Izzo et al. (1999) έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν λιγότερο συνεργάσιμους τους Ρομά γονείς από τους άλλους, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας όπου οι νηπιαγωγοί ισχυρίζονται πως οι γονείς Ρομά είναι πολύ πιο δεκτικοί σε

τέτοιου είδους συζητήσεις, ωστόσο δυσκολεύονται στο να συνεργαστούν στην επίλυση προβληματικών καταστάσεων.

Οι τρόποι, οι συνθήκες και το περιεχόμενο των συναντήσεων μεταξύ νηπιαγωγών και γονιών

Σχετικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα όσον αφορά τους τρόπους με τους οποίους γονείς Ρομά και νηπιαγωγοί έρχονται σε επαφή μεταξύ τους ποικίλουν. Έπειτα από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι τόσο οι γονείς και όσο και οι νηπιαγωγοί προτιμούν την επίσκεψη των γονιών στο σχολείο, είτε αφορούν ολιγόλεπτες συζητήσεις είτε αφορούν πιο προσωπικές συζητήσεις. Μάλιστα, πρόκειται για τον πιο συχνό τρόπο επαφής μεταξύ τους. Σε αυτό το σημείο πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε γονείς παιδιών που φοιτούν στο νηπιαγωγείο. Αύτη η ηλικία παρουσιάζει ιδιαιτερότητες καθώς τα παιδιά δεν είναι σε θέση να προσέλθουν ή να αποχωρήσουν από το σχολείο μόνα τους παρά συνοδεία των γονιών τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι γονείς να έρχονται σε καθημερινή επαφή με τις νηπιαγωγούς των παιδιών τους. Οι ολιγόλεπτες συζητήσεις πραγματοποιούνται κατά την προσέλευση ή την αποχώρηση των παιδιών στο σχολείο, όπου οι γονείς ρωτούν κυρίως για την συμπεριφορά των παιδιών εκείνης της ημέρας. Παρά την σύντομη διάρκεια αυτών των συναντήσεων θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στον τρόπο συμπεριφοράς των νηπιαγωγών και να μην αντιμετωπίζεται σαν ένα ασήμαντο γεγονός. Εξάλλου για τους γονείς αυτός είναι ένας τρόπος για να ενημερωθούν για την σχολική καθημερινότητα του παιδιού τους.

Σύμφωνα με τα ευρήματά μας, οι εκπαιδευτικοί καλούν τους γονείς στο σχολείο συνήθως όταν προκύπτει κάποιο πρόβλημα. Έτσι λοιπόν, οι κατ' ιδίαν συναντήσεις πραγματοποιούνται εφόσον έχει οριστεί ραντεβού μεταξύ ενός γονέα και του νηπιαγωγού, συνήθως μέσα στο γραφείο του δεύτερου ώστε να μπορούν να συζητήσουν με μεγαλύτερη άνεση και εμπιστευτικότητα. Ενώ οι ομαδικές συγκεντρώσεις αφορούν είτε γενικές συνελεύσεις είτε σεμινάρια που πραγματοποιούνται για τους γονείς. Ομαδικές συγκεντρώσεις πραγματοποιούνται κάθε δύο εβδομάδες, ενώ οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να δείχνουν κατανόηση στους γονείς που δεν μπορούν να παρευρεθούν, φροντίζοντας να τους ενημερώνουν για όσα συζητήθηκαν την επομένη μέρα. Μόνο 1 από τους 11 γονείς θεωρεί πιο ωφέλιμες τις

ομαδικές συγκεντρώσεις από τις ατομικές, καθώς κατά την διάρκεια αυτών μπορούν οι γονείς να ανταλλάσσουν απόψεις μεταξύ τους αλλά και να αναπτύξουν πιο ουσιαστικές σχέσεις σαν ομάδα.

Με το ενδεχόμενο τηλεφωνικής επικοινωνίας τόσο οι γονείς όσο και οι νηπιαγωγοί είναι αρνητικοί, καθώς θεωρείται απρόσωπη. Ως επί των πλείστων η επικοινωνία μέσω τηλεφώνου χρησιμοποιείται από τις νηπιαγωγούς όταν κυρίως αναζητούν τους λόγους μακρόχρονης απουσίας των παιδιών Ρομά από το σχολείο χωρίς να συντρέχουν λόγοι υγείας. Ακόμη και σε περιπτώσεις απουσίας των παιδιών Ρομά λόγω ασθένειας οι γονείς σπάνια τηλεφωνούν ώστε να ενημερώσουν τους εκπαιδευτικούς. Επιπρόσθετα, τηλεφωνικά επικοινωνούν οι νηπιαγωγοί όταν προκύψει κάποιο θέμα με το παιδί, κανονίζοντας ωστόσο ραντεβού για κατ' ιδίαν συνάντηση με τους γονείς.

Αν και σπανίως συμβαίνει, οι νηπιαγωγοί επικοινωνούν με τους γονείς μέσω γραπτών κειμένων. Αυτά τα γραπτά κείμενα αφορούν τις ανακοινώσεις που αναρτώνται στον πίνακα του σχολείου ώστε να ενημερώνονται οι γονείς για τις συνελεύσεις, οι εορταστικές εκδηλώσεις που πρόκειται να πραγματοποιηθούν. Εφόσον όμως, οι Ρομά είναι συνήθως λειτουργικά αναλφάβητοι και απουσιάζει από την γλώσσα τους ο γραπτός κώδικας οι νηπιαγωγοί φροντίζουν να τους ενημερώνουν και προφορικά ή να γράφουν τις ανακοινώσεις με κεφαλαία γράμματα που είναι σχετικά γνωστά. Σε ακραίες περιπτώσεις και εφόσον έχουν εξαντληθεί όλοι οι άλλοι τρόποι επικοινωνίας, οι νηπιαγωγοί έχουν αναγκαστεί να στείλουν επίσημο έγγραφο στο σπίτι οικογενειών Ρομά των οποίων τα παιδιά απουσιάζουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα από το σχολείο.

Ενώ, η λιγότερη σε συχνότητα μορφή επικοινωνίας που χρησιμοποιείται είναι η επίσκεψη των νηπιαγωγών στο σπίτι των μαθητών τους. Μόνο μία νηπιαγωγός ισχυρίστηκε πως έχει επισκεφτεί την οικογένεια ενός παιδιού Ρομά στο σπίτι του. Ωστόσο, με αυτόν τον τρόπο επικοινωνίας παρουσιάζονται επιφυλακτικοί και οι γονείς. Μάλιστα, μία μητέρα εκ των συμμετεχόντων συνδύασε την ερώτησή μας σχετικά με το αν τους έχει επισκεφτεί η νηπιαγωγός στο σπίτι με την ερώτηση που τέθηκε σχετικά με το εάν, όταν το παιδί απουσιάζει για αρκετές μέρες από το σχολείο, η νηπιαγωγός επικοινωνεί τηλεφωνικά μαζί της για να ενημερωθεί για τους λόγους. Μέσα από την απάντησή της λοιπόν φαίνεται ότι θεωρεί την επίσκεψη των

νηπιαγωγών στο σπίτι της σαν ένα είδος ελέγχου και εκφοβισμού από μεριά τους. Ένας άλλος τρόπος επικοινωνίας που δεν είχε προβλεφθεί αλλά ωστόσο αναφέρθηκε από τους εκπαιδευτικούς ήταν και η χρήση μη λεκτικής επικοινωνίας (πχ. χαμόγελο). Η μη λεκτική επικοινωνία είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς παρά τις όποιες πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των ανθρώπων υπερισχύουν οικουμενικά επικοινωνιακά σήματα (Κοντάκος & Πολεμικός, 2000).

Όσον αφορά τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιείται η επικοινωνία μεταξύ γονιών Ρομά και νηπιαγωγών εξετάστηκε ο χώρος όπου επιλέγουν για να μιλήσουν, η συχνότητα αλλά και η διάρκεια. Μέσα από τα ευρήματα προκύπτει, ότι ο χώρος που πραγματοποιούνται οι συζητήσεις διαφοροποιείται ανάλογα με το αν πρόκειται για ομαδικές ή ατομικές συναντήσεις, ακόμη και για το αν πρόκειται για ολιγόλεπτες ή κατ' ιδίαν συναντήσεις. Όταν λοιπόν πρόκειται να συζητήσουν για πιο εμπιστευτικά θέματα οι συναντήσεις πραγματοποιούνται μέσα στο γραφείο των νηπιαγωγών, ενώ όταν πρόκειται για ομαδικές συγκεντρώσεις γίνονται μέσα στην σχολική αίθουσα. Οι ολιγόλεπτες συζητήσεις που πραγματοποιούνται κατά την έλευση ή την αποχώρηση των παιδιών λαμβάνουν χώρα στο προαύλιο, ακόμα και στους διαδρόμους του σχολείου.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται από τις νηπιαγωγούς στην συχνότητα επικοινωνίας τους με τους γονείς. Μάλιστα, οι νηπιαγωγοί θεωρούν πως η επαφή με τους γονείς Ρομά πρέπει να είναι πιο συχνή από ότι με άλλους, καθώς αν νιώσουν ότι τους περιθωριοποιείς θα απομακρυνθούν. Η συχνότητα παρουσιάζει σημαντικές διαφορές. Άλλοι ισχυρίζονται ότι έρχονται σχεδόν σε καθημερινή επαφή με τις νηπιαγωγούς, ώστε να ενημερώνονται για θέματα που αφορούν τα παιδιά τους ενώ άλλοι περιορίζονται σε 2-3 φορές των μήνα. Για κάποιους γονείς, η συχνότητα των επαφών τους με τις νηπιαγωγούς επηρεάζεται από τα θέματα ή τα προβλήματα που προκύπτουν. Μόνο ένας γονιός Ρομά ισχυρίστηκε πως η συχνότητα των συναντήσεών του με την νηπιαγωγό εξαρτάται από την συχνότητα των ομαδικών συγκεντρώσεων, καθώς βλέπει την προσωπική επαφή με την νηπιαγωγό κυρίως σαν έναν τρόπο επίλυσης προβλημάτων των παιδιών.

Σχετικά με την διάρκεια των συναντήσεων παρατηρούνται και εκεί σημαντικές διαφορές. Η διάρκεια των συναντήσεων κυμαίνεται από 10-15 λεπτά, 30 λεπτά ως και 1 ώρα. Ωστόσο, πιο συχνές είναι οι σύντομης διάρκειας συναντήσεις

των 10 λεπτών. Ασφαλώς και η διάρκεια επηρεάζεται από τα θέματα ή τα προβλήματα που προκύπτουν κάθε φορά και τίθενται προς συζήτηση. Οι γονείς Ρομά παρουσιάζονται ικανοποιημένοι από τον χρόνο που τους αφιερώνεται, ενώ οι νηπιαγωγοί θεωρούν πως ο χρόνος που αφιερώνουν στις συζητήσεις με τους γονείς είναι επαρκής, καθώς ούτε οι γονείς θα διέθεταν περισσότερο χρόνο, αλλά και δεν θα μπορούσαν να αφομοιώσουν περισσότερες πληροφορίες από αυτές που ήδη τους παρέχονται.

Όσον αφορά το περιεχόμενο των συζητήσεων, παρατηρείται μέσα από τα ευρήματα ότι διαφοροποιείται ανάλογα με το αν πρόκειται για ατομικές συζητήσεις ή ομαδικές συγκεντρώσεις. Στις ομαδικές συγκεντρώσεις συζητούνται θέματα που αφορούν το σχολείο ή ακόμη και όταν αναφέρονται σε θέματα που αφορούν τα παιδιά της τάξης φροντίζουν να το κάνουν με τέτοιο τρόπο ώστε να μην αναφέρονται τα ονόματα και φέρουν σε δύσκολη θέση τους γονείς των παιδιών.

Ακόμη, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται από τους Ρομά γονείς στο κατά πόσο οι νηπιαγωγοί είναι προετοιμασμένοι για όσα συζητούν μαζί τους κατά τις συναντήσεις τους. Όπως αναφέρουν οι γονείς, πράγματι οι νηπιαγωγοί φαίνονται προετοιμασμένες για όσα θα συζητηθούν. Ωστόσο, ένας γονέας δίνει μία άλλη διάσταση τους θέματος, καθώς θεωρεί πως η νηπιαγωγός δεν μπορεί να είναι προετοιμασμένη για την αντίδραση των γονιών πάνω στα σχόλιά της. Στην αρχή της χρονιάς λοιπόν, οι νηπιαγωγοί φροντίζουν να ξεναγήσουν τους γονείς και τα παιδιά στον χώρο του νηπιαγωγείου αλλά και να τους ενημερώσουν σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας τους και τις δραστηριότητες που θα πραγματοποιηθούν μέσα στην τάξη. Ενώ συζητήσεις σχετικά με στοιχεία της κουλτούρας των γονιών Ρομά φαίνεται να μην συζητούνται. Μάλιστα, οι Ρομά γονείς δείχνουν ξαφνιασμένοι και να μην κατανοούν γιατί τους τέθηκε η ερώτηση σχετικά με τον εάν μέσα στην τάξη γίνεται αναφορά σε στοιχεία της κουλτούρας και του πολιτισμού τους. Αυτό σύμφωνα με τα λεγόμενα των νηπιαγωγών συμβαίνει όχι επειδή οι ίδιες δεν ενδιαφέρονται και παραγκωνίζουν τους γονείς Ρομά αλλά επειδή οι ίδιοι δεν αποδέχονται την ταυτότητά τους.

Βάση όσων αναφέρθηκαν από τις νηπιαγωγούς στην παρούσα έρευνα φαίνεται πως παρόλο αυτή την άρνηση των γονιών Ρομά για την ταυτότητά τους, εκείνες προσπαθούν ακολουθώντας το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης, να πραγματοποιούν μέσα στην τάξη δραστηριότητες που αφορούν τις εμπειρίες των

παιδιών Ρομά και προσπαθούν να καλλιεργήσουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, της αλληλεγγύης και του σεβασμού στο διαφορετικό, τόσο στα παιδιά της τάξης τους όσο και στους γονείς αυτών.

Ένας ακόμη παράγοντας που επηρεάζει το περιεχόμενο των συναντήσεων είναι τα προβλήματα ή τα θέματα που προκύπτουν. Μάλιστα, όπως αναφέρεται από μία εκ των νηπιαγωγών ακόμη και το ποιος έχει την πρωτοβουλία της συζήτησης επηρεάζει το περιεχόμενο. Κάτι τέτοιο φαίνεται να ισχυρίζονται και οι ίδιοι οι γονείς. Κυρίως, στην αρχή της χρονιάς την πρωτοβουλία των συναντήσεων έχουν οι ίδιες οι νηπιαγωγοί ως ότου οι γονείς νιώσουν πιο άνετα. Όταν πλέον οι γονείς νιώσουν ότι μπορούν να εμπιστευτούν την νηπιαγωγό είναι πρόθυμοι να συζητήσουν ακόμη και πολύ προσωπικά τους θέματα. Οι γονείς Ρομά ισχυρίστηκαν ότι ρωτούν την νηπιαγωγό σχετικά με θέματα συμπεριφοράς των παιδιών τους, την σχέση τους με τα άλλα παιδιά της τάξης αλλά και την πρόοδο τους. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την άποψη των 2 από των 3 νηπιαγωγών, οι οποίες ισχυρίζονται ότι οι Ρομά γονείς ενδιαφέρονται για τις δεξιότητες και τις ικανότητες που θα αποκτήσει το παιδί φοιτώντας στο νηπιαγωγείο και όχι θέματα συμπεριφορών.

Κάτι άλλο που φέρνει σε αντίθεση τα λεγόμενα των δύο πλευρών είναι οι ισχυρισμοί των γονιών Ρομά, ότι ενδιαφέρονται και αναζητούν από τις νηπιαγωγούς δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιήσουν στο σπίτι με τα παιδιά τους, ώστε να τα βοηθήσουν ειδικά όταν παρουσιάζουν μαθησιακά προβλήματα (κυρίως λεκτικά). Οι νηπιαγωγοί αναφέρουν ότι σπάνια οι γονείς Ρομά μπαίνουν σε αυτήν την διαδικασία. Μάλιστα, μία νηπιαγωγός υποστήριξε ότι αυτό συνέβη μόνο με μία μητέρα Ρομά η οποία μέσα από αυτό το ενδιαφέρον προσπαθούσε να καλύψει την ταυτότητά της. Ακόμη, προκύπτει ότι οι νηπιαγωγοί συνηθίζουν να ρωτούν τους γονείς για την συμπεριφορά του παιδιού στο σπίτι, ιδιαίτερα όταν αυτή δημιουργεί προβλήματα μέσα στην σχολική τάξη. Ενώ άλλα θέματα που τίγονται κατά την διάρκεια των συζητήσεων αφορούν τις σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας, την συμπεριφορά των γονιών απέναντι στα παιδιά τους αλλά και θέματα υγιεινής.

Έπειτα από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι τόσο οι γονείς και όσο και οι νηπιαγωγοί προτιμούν σαν τρόπο επικοινωνίας την επίσκεψη των γονιών στο σχολείο, είτε αφορά ολιγόλεπτες συζητήσεις είτε αφορά πιο προσωπικές συζητήσεις, κάτι που έρχεται σε συμφωνία με τις έρευνες των Farrell και Collier (2010) και των

Rimm-Kaufman και Zhang (2005). Επιπλέον, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έρχονται σε συμφωνία και με αυτά των Hoover- Dempsey, Bassler και Brissie (1992) που έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί καλούν τους γονείς στο σχολείο συνήθως όταν προκύπτει κάποιο πρόβλημα, αλλά και της έρευνας των Rimm-Kaufman και Zhang (2005) που επιβεβαιώνει ότι η επικοινωνία μεταξύ σχολείου και οικογένειας είναι πιο συχνή όταν παρουσιάζεται κάποιο πρόβλημα σχετικά με το παιδί ή το σχολείο. Ενώ όσον αφορά το περιεχόμενο των συζητήσεων μεταξύ τους, η έρευνα των Pianta et al. (2001), έρχεται σε συμφωνία με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων μας όπου ισχυρίζονται ότι στην αρχή της χρονιάς, οι νηπιαγωγοί φροντίζουν να ξεναγήσουν τους γονείς και τα παιδιά στον χώρο του νηπιαγωγείου αλλά και να τους ενημερώσουν σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας τους και τις δραστηριότητες που θα πραγματοποιηθούν μέσα στην τάξη. Ενώ όσα προαναφέρθηκαν στα ευρήματα της παρούσας έρευνας, όπου αποδείχτηκε ότι το περιεχόμενο των συζητήσεων μεταξύ γονιών και εκπαιδευτικών αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών, ερωτήσεις και ανησυχίες αλλά και θέματα συμπεριφοράς, έρχονται σε συμφωνία με την έρευνα των Farrell και Collier (2010).

Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία και την συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου-οικογένειας

Όσον αφορά το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, εξετάζει τους παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία των γονιών Ρομά με τις νηπιαγωγούς. Ένας από τους παράγοντες λοιπόν που επηρεάζει αυτήν την σχέση φαίνεται να είναι το φύλο του γονέα. Τόσο η παρουσία της μητέρας όσο και η παρουσία του πατέρα στην σχολική ζωή των παιδιών τους θεωρείται αναγκαία, ειδικά εφόσον οι νηπιαγωγοί ξεχωρίζουν τους γονείς σε αδιάφορους και μη σύμφωνα με την συχνότητα της μεταξύ τους επικοινωνίας. Όπως λοιπόν προέκυψε έπειτα από την ανάλυση των δεδομένων μας, κυρίως οι μητέρες Ρομά είναι εκείνες που επικοινωνούν με την νηπιαγωγό και παρευρίσκονται στις συνελεύσεις και στις διάφορες εκδηλώσεις του σχολείου, ενώ η παρουσία των αντρών περιορίζεται στις σχολικές γιορτές. Όπως υποστηρίζεται από τις γυναίκες του δείγματός μας οι σύζυγοι τους θεωρούν ότι η σχολική ζωή των παιδιών είναι γυναικεία υπόθεση, ενώ οι άντρες που συμμετείχαν στην έρευνα ισχυρίστηκαν πως αυτό οφείλεται στον φόρτο εργασίας τους. Όμως, όπως φάνηκε

κατά την ανάλυση οι πατέρες του δείγματος έδειχναν άγνοια σχετικά με τα όσα συμβαίνουν στο σχολείο και συνεχώς μας παρέπεμπαν στις συζύγους τους για περισσότερες πληροφορίες. Οι νεαρές κυρίως Ρομά μάνες καθημερινά, όπως φαίνεται από τα λεγόμενα των ίδιων, διαπιστώνουν ότι η εκπαίδευση είναι απαραίτητη στις σύγχρονες συνθήκες διαβίωσης, τόσο σε επικοινωνιακό επίπεδο όσο και στην καθημερινότητά τους. Επιπρόσθετα, από τα λεγόμενα των νηπιαγωγών προκύπτει ότι ιδιαίτερο ρόλο για το εάν τελικά τα παιδιά Ρομά συνεχίσουν το σχολείο αναζητώντας μια καλύτερη ζωή, διαδραματίζει η μάνα Ρομά. Αναφέρθηκε και από τις τρεις νηπιαγωγούς σαν ένας πολύ σημαντικός παράγοντας στην σχολική εξέλιξη των παιδιών.

Εξίσου σημαντικός παράγοντας εκτός από το φύλο του γονέα είναι και το φύλο του παιδιού. Αυτό γίνεται φανερό από τα λόγια των γονιών Ρομά που στην πλειοψηφία τους υποστήριξαν πως αν έπρεπε να σταματήσουν κάποιο από τα παιδιά τους από το σχολείο, θα ήταν τα παιδιά θηλυκού γένους. Ακόμη και σήμερα η θέση των γυναικών Ρομά είναι υποβαθμισμένη. Θεωρείται και από τους Ρομά γονείς του δείγματός μας, πως οι γυναίκες δεν χρειάζονται την μόρφωση, παρά μόνο να γνωρίζουν να κάνουν τις δουλειές του σπιτιού. Ενώ για τους άντρες είναι σημαντική η μόρφωση ώστε να μπορέσουν να βρουν δουλειά για να συντηρήσουν αργότερα την δική τους οικογένεια. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλούν τα λεγόμενα των νηπιαγωγών ότι ακόμη και κορίτσια που φοιτούν στο νηπιαγωγείο και ανήκουν στην φυλή των ρομά βοηθούν τις μητέρες τους στις δουλειές του σπιτιού. Αίσθηση προκαλεί ακόμη και ο τρόπος που χτενίζουν και στολίζουν τα κορίτσια, ο οποίος φανερώνει ότι ο ρόλος της γυναίκας είναι να προσελκύει τον άντρα με την εμφάνισή της. Ελάχιστοι ήταν οι γονείς που ισχυρίστηκαν πως δεν θα ξεχώριζαν τα παιδιά τους με βάση το φύλο για το αν θα συνεχίσουν ή όχι το σχολείο. Ωστόσο, το πρόβλημα που αντιμετώπισαν οι νηπιαγωγοί με μια οικογένεια Ρομά ήταν ότι ενώ το κορίτσι πήγαινε κάθε μέρα σχολείο, το αγόρι μπορούσε να αποφασίζει μόνο του το πότε και αν θα πάει, έχοντας και την υποστήριξη των γονιών.

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την σχέση σχολείου οικογένειας είναι η αγάπη και το ενδιαφέρον που δείχνουν οι νηπιαγωγοί στα παιδιά των Ρομά, καθώς παρόλο που οι γονείς Ρομά κάνουν πολλά παιδιά φαίνεται να τα αγαπούν πολύ περισσότερο από άλλους. Οι περισσότεροι λοιπόν γονείς ισχυρίστηκαν ότι συνηθίζουν να ρωτούν τα παιδιά τους για την συμπεριφορά της νηπιαγωγού αλλά

και για το πώς ήταν η μέρα τους στο νηπιαγωγείο. Παρόλα αυτά υποστηρίζουν πως δεν επηρεάζονται από τα όσα τους μεταφέρουν τα παιδιά. Αυτό έρχεται ωστόσο σε αντίθεση με τον ισχυρισμό τους ότι αναζητούν τους λόγους από τις νηπιαγωγούς όταν είναι αυστηρές με τα παιδιά τους. Η Λυδάκη (1998) υποστηρίζει ότι όταν τα παιδιά ρομά παραπονεθούν στους γονείς τους για αυστηρότητα στο πρόσωπό τους από την μεριά των εκπαιδευτικών, αυτοί σπεύδουν στο σχολείο για να διαλευκάνουν την υπόθεση. Ακόμη και οι νηπιαγωγοί επιθυμούν να γνωρίζουν το τι μεταφέρουν τα παιδιά στο σπίτι για την μέρα τους στο σχολείο, πράγμα που θεωρείται από τους γονείς Ρομά ως ενδιαφέρον. Όπως υποστηρίζεται από τις νηπιαγωγούς αλλά και από τους γονείς Ρομά του δείγματός μας, ιδιαίτερη σημασία ώστε να μην δημιουργούνται προβλήματα στις μεταξύ τους σχέσεις έχει το να καταφέρεις να κερδίσεις την εμπιστοσύνη των γονιών, κάτι τέτοιο όμως συμβαίνει εφόσον έχεις δείξει προς το πρόσωπό τους τον ανάλογο σεβασμό. Στην πλειοψηφία τους οι γονείς Ρομά υποστήριξαν ότι συζητούν μπροστά στα παιδιά τους την άποψή τους σχετικά με την νηπιαγωγό, κυρίως όταν είναι θετική. Ενώ, όταν η άποψη των γονιών δεν είναι θετική για την νηπιαγωγό αποφεύγουν να την συζητούν μπροστά τους με τον φόβο μήπως μεταφερθούν από τα παιδιά στο σχολείο και χειροτερέψουν οι σχέσεις τους. Όπως προκύπτει από την βιβλιογραφία, όταν οι γονείς μιλούν με υποτιμητικά ή περιφρονητικά λόγια για τον εκπαιδευτικό του παιδιού τους κλονίζεται η εμπιστοσύνη του παιδιού απέναντι στο δάσκαλο και αποκτά αμυντική στάση απέναντι του αλλά και απέναντι στο σχολείο (Μπασέτας, 2007).

Τέλος, ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας είναι η συμπεριφορά των γονιών Ρομά απέναντι στο σχολείο και τις νηπιαγωγούς. Οι περισσότεροι γονείς φαίνεται να αναγνωρίζουν την σημασία του σχολείου. Η στάση τους έχει αρχίσει να αλλάζει καθώς όπως αναφέρουν έχουν παρατηρήσει διαφορές από τότε που ξεκίνησαν τα παιδιά τους το νηπιαγωγείο τόσο στην συμπεριφορά τους όσο και στην μαθησιακή τους εξέλιξη. Οι νηπιαγωγοί υποστήριξαν πως αυτό συμβαίνει καθώς στέλνοντας τα προηγούμενα χρόνια τα μεγαλύτερα παιδιά τους στο νηπιαγωγείο παρατήρησαν το πόσο βοήθησε τα παιδιά, αλλά και τους ίδιους στην καθημερινότητά τους, εφόσον οι περισσότεροι γονείς Ρομά είναι λειτουργικά αναλφάβητοι. Συμπερασματικά, οι περισσότεροι γονείς επιθυμούν τα παιδιά τους να συνεχίσουν το σχολείο, εφόσον τους το επιτρέπει η επίδοσή τους αλλά και η οικονομική κατάσταση της οικογένειας.

Έτσι λοιπόν, όταν ο γονιός έχει κατανοήσει την σημασία του νηπιαγωγείου αντιμετωπίζει με περισσότερο σεβασμό και το θέμα σχολείο και τις νηπιαγωγούς.

Τα αποτελέσματα των περισσότερων ερευνών έχουν εξαχθεί με την συμμετοχή μητέρων, κάτι που αποδεικνύεται και από τα ποσοστά των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνά μας σε σχέση με αυτά των αντρών (μόλις 2 στους 11 άντρες γονείς) (Shunk et al, 2007/2010. Grolnick & Slowiaczek, 1994). Ακόμη, μέσα από την παρούσα έρευνα φαίνεται ότι οι γονείς που ανήκουν στο αρσενικό φύλο δεν έρχονται συχνά σε επαφή με τις νηπιαγωγούς, κάτι που επιβεβαιώνεται και από την έρευνα των Rimm-Kaufman και Zhang (2005) που έδειξε ότι σε δείγμα 75 αντρών γονέων κάτω του μισού έρχονται σε επαφή με τις νηπιαγωγούς και εμπλέκονται στην σχολική ζωή των παιδιών τους, ενώ συζητούν μόνο θέματα που αφορούν το παιδί τους και όχι την οικογένειά τους. Ωστόσο, η παρουσία του πατέρα στο σχολείο περνά στα παιδιά το μήνυμα πως είναι σημαντικό, τόσο το ίδιο το παιδί όσο και το σχολείο (Λεονταρή, υπό δημοσίευση). Οι άντρες που συμμετείχαν στην έρευνά μας ισχυρίστηκαν πως αναγνωρίζουν την σημασία της μεταξύ τους επικοινωνίας και συνεργασίας, αλλά δεν μπορούν να έρχονται σε επαφή με τις νηπιαγωγούς των παιδιών τους λόγω φόρτο εργασίας. Πράγματι, όπως φαίνεται άτομα μειονοτικών ομάδων αναγκάζονται να κάνουν περισσότερες από μία δουλειές με αποτέλεσμα να μην έχουν χρόνο να παρευρεθούν σε σχολικές εκδηλώσεις (Coelho, 2007). Και από τις τρεις νηπιαγωγούς ο ρόλος της μητέρας Ρομά στην σχολική ζωή και εξέλιξη του παιδιού της αναφέρθηκε σαν ένας πολύ σημαντικός παράγοντας. Καθώς οι μητέρες Ρομά είναι συνήθως υπερπροστατευτικές και έχουν μεγάλη αδυναμία στα παιδιά τους τις κάνει ελαστικές απέναντι στην άρνηση του παιδιού να πάει σχολείο (Λυδάκη, 1998). Έτσι, ιδιαίτερο ρόλο για το εάν τελικά τα παιδιά Ρομά συνεχίσουν το σχολείο αναζητώντας μια καλύτερη ζωή, διαδραματίζει η μάνα Ρομά. Ενώ τα λεγόμενα των νηπιαγωγών έρχεται να επιβεβαιώσει έρευνα του Mannino (1962) όπως αναφέρεται στο Μπαρουζής (1985), όπου έδειξε ότι η παραμονή των παιδιών στο σχολείο και μετά την ελάχιστη ηλικία υποχρεωτικής φοίτησης έχει σχέση με την ενθάρρυνση από τους γονείς και κυρίως την μητέρα. Οι νηπιαγωγοί όπως φάνηκε από τα ευρήματά μας θεωρούν ιδιαίτερα σημαντική την παρουσία και των δύο γονιών στο σχολείο. Έρευνα των DeHass, Willems και Doan Holbien (2005) έδειξε ότι η γονική συμμετοχή στο σχολείο βοηθά τα παιδιά να νιώσουν ότι είναι σημαντικά για τους γονείς.

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας που, όπως προαναφέρθηκε, επηρεάζει την σχέση σχολείου και οικογένειας είναι το φύλο του παιδιού, ειδικά στις οικογένειες των Ρομά που είναι πατριαρχικές. Ακόμη και σε μικρότερη ηλικία τα αγόρια έχουν πολύ περισσότερα δικαιώματα από τα κορίτσια (Χατζησαββίδης, 2012). Αυτό γίνεται αντιληπτό και από τα όσα υποστηρίζονται από τους γονείς Ρομά της παρούσας έρευνας. Υποστηρίζουν λοιπόν πως αν έπρεπε να σταματήσουν κάποιο από τα παιδιά τους από το σχολείο θα ήταν τα κορίτσια. Ακόμη και στις μέρες μας οι γυναίκες στην φυλή των Ρομά έχουν υποδεέστερη θέση και η μόρφωσή τους θεωρείται περιττή. Αυτό έρχεται σε συμφωνία με την έρευνα του Kyuchukon (2011) που έδειξε ότι ιδιαίτερα τα κορίτσια που ανήκουν στην φυλή των Ρομά έχουν χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο από τα αγόρια και φοιτούν στο σχολείο μέχρι την ηλικία των 10-12 χρόνων. Έπειτα παραμένουν στο σπίτι για να μάθουν από τις μεγαλύτερες γυναίκες της οικογένειας τις δουλειές του σπιτιού, ώστε να προετοιμαστούν για τον γάμο τους, κάτι που εν μέρει παραδέχτηκαν και οι γονείς του δείγματός μας. Τα κορίτσια εάν συνεχίσουν το σχολείο διατρέχουν τον κίνδυνο να μην είναι αποδεκτά στην παραδοσιακή κοινωνία των Ρομά. Ένας ακόμη λόγος για τον οποίο οι γονείς Ρομά σταματούν τα κορίτσια τόσο νωρίς από το σχολείο από τον φόβο μήπως «σπιλώσουν» το όνομα της οικογένειας (Βαξεβάνογλου, 2001). Ένας άλλος λόγος που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το σχολείο οι γυναίκες Ρομά είναι ότι οι οικογένειες τους απαριθμούν πολλά μέλη, οπότε τα μεγαλύτερα παιδιά, κυρίως τα κορίτσια, της οικογένειας αναγκάζονται να μένουν σπίτι ώστε να προσέχουν τα αδέρφια τους αλλά και να φροντίσουν το «νοικοκυριό» (Λιεζούα, 1998). Αυτό, σύμφωνα με τα λεγόμενα των γονιών Ρομά αφορά τους λόγους που αναγκάστηκαν οι ίδιοι να εγκαταλείψουν το σχολείο. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της έρευνας του Kyuchukon (2011) έδειξαν ότι όλο και περισσότεροι γονείς Ρομά επιτρέπουν στα παιδιά θηλυκού γένους να συνεχίσουν το σχολείο. Σε αυτό όπως υποστηρίζεται από τα αποτελέσματα της έρευνας συνέβαλε η οικονομική κρίση που τις αναγκάζει να εργαστούν. Παρά τα όσα πιστεύουν οι νηπιαγωγοί οι Ρομά δεν έχουν αποδεσμεύσει την μόρφωση από την επαγγελματική αποκατάσταση. Θεωρούν πως καθώς το επάγγελμά τους δεν έχει πλέον προοπτική, η εκπαίδευση είναι ίσως η μόνη λύση για νόμιμη και μόνιμη απασχόληση (Μητακίδου & Τρέσσου, 2007). Τέλος, οι περισσότεροι Ρομά γονείς του δείγματός μας φαίνεται να αναγνωρίζουν την σημασία του σχολείου, κάτι που έρχεται σε συμφωνία και με την έρευνα που

πραγματοποιήθηκε το 2009 στην Κροατία από την Cross National Parents survey (Pahic et al., 2011).

Πιθανές δυσκολίες και προβλήματα στην επικοινωνία/συνεργασία

Το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα έχει να κάνει με τα όρια συνεργασίας μεταξύ των γονιών Ρομά και των νηπιαγωγών, αλλά και τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά την διάρκεια της χρονιάς στην μεταξύ τους σχέση. Όσον αφορά τα όρια συνεργασίας μεταξύ γονιών Ρομά και νηπιαγωγών φάνηκε από τα λεγόμενα και των δύο πλευρών ότι περιορίζεται στην απλή παρουσία των γονιών στο σχολείο και στη συμμετοχή σε συνελεύσεις και εορταστικές εκδηλώσεις. Ενώ, η βοήθεια που ζητούν οι νηπιαγωγοί από τους γονείς αφορά κυρίως οικονομικής φύσης ή εθελοντική βοήθεια σε χειρονακτικές εργασίες για την βελτίωση του χώρου. Στην πραγματικότητα δεν πρόκειται για πραγματική και ουσιαστική συνεργασία, όπως αυτή που προτείνεται από το μοντέλο συνεκπαίδευσης των Μυλωνάκου και Κέκε (2007), όπου υποστηρίζεται ότι γονείς και εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι ισότιμοι συνεργάτες στην σχολική ζωή των παιδιών. Από την πλευρά τους οι γονείς Ρομά φαίνεται να επιθυμούν πιο ενεργό ρόλο στην σχολική ζωή των παιδιών τους.

Όλοι οι γονείς ανέφεραν ότι θα τους ενδιέφερε να παρευρεθούν μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου κατά την διάρκεια διεξαγωγής του μαθήματος. Παρόλα αυτά κανένας τους δεν έχει ζητήσει ποτέ κάτι τέτοιο από την νηπιαγωγό. Μάλιστα μία μητέρα του δείγματός μας θεωρεί πως κάτι τέτοιο δεν επιτρέπεται από τις νομοθετικές διατάξεις. Ωστόσο, και από την πλευρά των γονιών αυτή η επιθυμία περιορίζεται στο να παρακολουθήσουν την συμπεριφορά των παιδιών τους. Μόνον δύο από τους γονείς θα ήθελαν να έχουν πιο ενεργό ρόλο και να βοηθούν την νηπιαγωγό σε δραστηριότητες ή για να “βάλουν” σε τάξη τα παιδιά. Παρόλα αυτά κανείς από τους γονείς δεν φαίνεται θετικός στο να παρουσιάσει μέσα στην τάξη στοιχεία της δικής του κουλτούρας. Μάλιστα όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από μία μητέρα κάτι τέτοιο ίσως δημιουργούσε προβλήματα στην σχέση της με τους άλλους γονείς.

Στην πλειοψηφία τους οι γονείς ισχυρίστηκαν πως αν την ώρα που βρίσκονταν μέσα στην τάξη δεν τους έβρισκαν σύμφωνους κάτι από αυτά που έκανε

η νηπιαγωγός δεν θα παρέμβαιναν, αντιλαμβανόμενοι τον δικό τους ρόλο σε σχέση με εκείνον της νηπιαγωγού. Ακόμη, οι περισσότεροι γονείς ισχυρίζονται ότι δεν έχουν ζητήσει από την νηπιαγωγό να παρακολουθήσουν το μάθημα γιατί φοβούνται να μην αποσπάσουν την προσοχή των παιδιών και δημιουργήσουν προβλήματα. Οι νηπιαγωγοί, από την δική τους πλευρά θεωρούν ότι αυτή η επιθυμία των γονιών γεννάται από την περιέργεια τους να δουν πως συμπεριφέρονται απέναντι στα παιδιά τους.

Ωστόσο, όλες παρουσιάζονται θετικές αν αυτό βοηθήσει τους γονείς Ρομά να καταλάβουν την σημασία που έχει το νηπιαγωγείο για τα παιδιά τους και μειωθεί η διαρροή φοίτησης, καθώς όπως ισχυρίζονται οι γονείς δεν κατανοούν το επάγγελμα της νηπιαγωγού. Επιπλέον, ισχυρίζονται ότι οι γονείς των παιδιών που ανήκουν στα υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα είναι εκείνοι που δεν κατανοούν την αξία τους επαγγέλματός τους. Μόνο, μία εκ των νηπιαγωγών υποστήριξε ότι έχει επιτρέψει την παρουσία γονιών μέσα στην τάξη της και μάλιστα οι εντυπώσεις της είναι πολύ θετικές. Οι υπόλοιπες παρουσιάζονται θετικές κάτω όμως από προϋποθέσεις. Όπως υποστηρίζεται από τις νηπιαγωγούς του δείγματός μας, αυτές οι προϋποθέσεις είναι η νηπιαγωγός της τάξης να έχει υψηλή αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση για την δουλειά που κάνει μέσα στο σχολείο ώστε να μην νιώθει τον γονέα σαν ελεγκτή και επομένως αυτό να μην δημιουργεί εμπόδιο στην μεταξύ τους σχέση, ενώ από την μεριά τους οι γονείς θα πρέπει να είναι απαλλαγμένοι από προκαταλήψεις απέναντι στο πρόσωπό της.

Βάση όλων των παραπάνω φαίνεται ότι οι γονείς Ρομά του δείγματός μας δεν συμμετέχουν ουσιαστικά στην σχολική ζωή των παιδιών τους, αλλά έχουν κυρίως τον ρόλο του «θεατή». Οι γονείς Ρομά φαίνεται, βάση των ευρημάτων της παρούσας έρευνας, να εμπλέκονται κυρίως με τους εξής τρόπους: εθελοντική εργασία, βοήθεια σε δραστηριότητες των παιδιών που πραγματοποιούνται στο σπίτι, καθώς και παρουσία σε συγκεντρώσεις. Πρόκειται λοιπόν για “γονεϊκή εμπλοκή” και όχι “γονεϊκή συμμετοχή”.

Μέσα στην σχολική χρονιά δεν ήταν λίγες φορές που δημιουργήθηκαν διάφορες εντάσεις και προστριβές μεταξύ γονιών Ρομά και νηπιαγωγών. Κάτι τέτοιο, ως ένα βαθμό θεωρείται φυσιολογικό εφόσον μιλάμε για ανθρώπινες σχέσεις. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι γονείς πρέπει να είναι συνεπής και να συμμορφώνονται

στους κανόνες του σχολείου (Μπόνια, Μπρούζος & Κοσσυβάκη, 2008). Ασφαλώς, υπήρχαν γονείς που δεν φέρθηκαν με σεβασμό απέναντι στους κανόνες του σχολείου αλλά και απέναντι στις νηπιαγωγούς. Φαίνεται όμως ότι οι νηπιαγωγοί πιστεύουν πως δεν είναι όλοι οι γονείς ίδιοι και ότι τέτοιου είδους συμπεριφορές ξεκινούν από Ρομά που εμμένουν προσηλωμένοι στην κουλτούρα τους.

Από την μεριά τους οι γονείς Ρομά, στην πλειοψηφία τους ισχυρίστηκαν ότι δεν αντιμετώπισαν κανενός είδους ρατσισμού είτε στο πρόσωπό τους είτε προς το πρόσωπο των παιδιών τους. Όμως, οι νηπιαγωγοί θεωρούν πως οι γονείς Ρομά λόγω τους ρατσισμού που έχουν δεχτεί από τον κοινωνικό περίγυρο, νιώθουν πως οι νηπιαγωγοί τους διαχωρίζουν. Αυτός είναι και ο λόγος που θεωρούν ότι καθιστά τόσο δύσκολη την μεταξύ τους επικοινωνία. Μόλις δύο γονείς ισχυρίστηκαν ότι υπήρχε κάποιο είδος ρατσισμού από τις νηπιαγωγούς απέναντι στα παιδιά τους αλλά και στους ίδιους, αλλά κανείς τους δεν έδωσε κάποια εξήγηση σε αυτό. Ωστόσο, η απάντηση ενός εξ αυτών είναι χαρακτηριστική αφού λέει ότι η στάση των νηπιαγωγών μπορεί να ήταν τέτοια επειδή νομίζουν ότι είναι τσιγγάνος. Έχουμε λοιπόν άλλη μία περίπτωση άρνησης της φυλής. Μάλιστα, διαχωρίζει τον εαυτό του από τους τσιγγάνους καθώς αυτός δεν μένει σε καταυλισμό.

Οι νηπιαγωγοί υποστήριξαν ότι οι γονείς Ρομά θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν μεροληπτική στάση απέναντί τους, εξαιτίας της απόρριψης, της υποτίμησης και του ρατσισμού που ίσως έχουν υποστεί από το περιβάλλον τους, ενώ και η στάση τους για το σχολείο καθορίζεται και από την δική τους σχολική εμπειρία. Κάποιοι νηπιαγωγοί με την στάση τους δείχνουν πως δεν θέλουν καν αυτά τα παιδιά να βρίσκονται μέσα στις τάξεις των νηπιαγωγείων. Επηρεασμένοι από την ρατσιστική συμπεριφορά που δέχτηκαν από κάποιες από τις νηπιαγωγούς στην ερώτηση που τέθηκε σχετικά με το τι θα ήθελαν να αλλάξουν στο νηπιαγωγείο ήταν οι μόνοι που έδωσαν βαρύτητα στο να είναι το σχολείο ανοιχτό για όλους και να υπάρχει ισότητα. Οι άλλοι στάθηκαν κυρίως στις κτηριακές υποδομές.

Θα πρέπει να τονιστεί ωστόσο ότι δεν αναφερόμαστε σε όλες τις νηπιαγωγούς του συγκεκριμένου σχολείου, αλλά σε κάποιες από αυτές. Ακόμη και οι ίδιες οι νηπιαγωγοί παρατήρησαν τέτοιου είδους φαινόμενα από κάποιες συναδέλφους τους. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι οι νηπιαγωγοί που τελικά δεν αποδέχτηκαν την συμμετοχή στην έρευνα ήταν οι νηπιαγωγοί που οι γονείς κατέδειξαν για την

άσχημη συμπεριφορά τους. Ακόμη, και σε αυτήν την περίπτωση η νηπιαγωγοί θεώρησαν πως ο καλύτερος τρόπος για να επιλυθεί αυτή η κατάσταση ήταν να συζητήσουν με τις συγκεκριμένες νηπιαγωγούς. Όπως αναφέρουν οι νηπιαγωγοί τέτοιου είδους συμπεριφορές συναντώνται κυρίως σε συναδέλφους που δεν έχουν συνηθίσει να έρχονται σε επαφή με άτομα τέτοιων κοινωνικών ομάδων. Οι νηπιαγωγοί που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα ισχυρίστηκαν ότι ένας τρόπος που ίσως βοηθούσε να εξαλειφθούν τέτοιες στάσεις θα ήταν να παρέχεται περισσότερη επιμόρφωση γενικά στο θέμα επικοινωνίας γονέων και σχολείου, αλλά κυρίως με τους γονείς Ρομά.

Αυτός ίσως είναι και ένας λόγος που οι Ρομά αποκρύπτουν την ταυτότητά τους. Φοβούνται την περιθωριοποίηση. Ένα ακόμη θέμα προστριβών μεταξύ νηπιαγωγών και γονιών Ρομά ήταν η μη τακτική φοίτηση των παιδιών στο νηπιαγωγείο. Η ευθύνη αυτού ασφαλώς βαραίνει τους γονείς και όχι τα παιδιά. Αυτό το γεγονός οι εκπαιδευτικοί την εκλαμβάνουν σαν αδιαφορία και μη κατανόηση της αξίας του σχολείου. Είναι πράγματι γεγονός ότι η μόρφωση δεν αντιμετωπίζεται θετικά από όλους τους γονείς Ρομά, με αποτέλεσμα να μην τα προτρέπουν να πάνε σχολείο και προβάλλουν σαν εμπόδιο την έλλειψη φαγητού, σχολικού εξοπλισμού ακόμη και ρουχισμού (Εξαρχος, 2007). Ωστόσο, η συνηθέστερη δικαιολογία που χρησιμοποιείται από τους γονείς Ρομά είναι οι λόγοι υγείας, κάτι όμως που σε κάποιες περιπτώσεις δεν μπορεί να ευσταθεί καθώς μπορεί να απουσιάζουν τα παιδιά ακόμη και έναν μήνα. Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης πολλοί γονείς πράγματι δεν μπορούσαν να στείλουν τα παιδιά τους στο νηπιαγωγείο επειδή δεν είχαν την δυνατότητα να τους δίνουν κάτι για να σιτίζονται στο σχολείο. Με την βοήθεια των νηπιαγωγών το συγκεκριμένο πρόβλημα λύθηκε και η φοίτηση έγινε πιο τακτική.

Ενώ τόσο από τα λεγόμενα των νηπιαγωγών όσο και από αυτά των γονιών Ρομά, πρόβλημα δημιουργεί και η περιοχή στην οποία βρίσκεται το σχολείο. Η απόσταση είναι πολύ μεγάλη οπότε τα παιδιά δεν μπορούν να έρχονται καθημερινά. Όπως αναφέρθηκε από τις νηπιαγωγούς, λύση σε αυτό το πρόβλημα θα μπορούσε να δοθεί είτε από τον δήμο μεταφέροντας τα παιδιά με λεωφορείο ή αν χτιζόταν ένα σχολείο σε εκείνη την περιοχή όπου ζει μεγάλος αριθμός οικογενειών Ρομά.

Έρευνα των Pelco και Reis (2000) έδειξε ότι παρόλο που οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν την συνεργασία με τους γονείς ρομά, δεν χρησιμοποιούν πολλές

στρατηγικές για να τους εμπλέξουν (Fallerr & Collier, 2010). Πολλές φορές η εμπλοκή των γονιών στο σχολείο δεν θεωρείται δεδομένη ούτε επιθυμητή, παρόλο που οι εκπαιδευτικοί ισχυρίζονται πως την επιθυμούν (Coelho, 2007), ενώ η συμμετοχή των γονιών σε σχολικά θέματα είναι επιθυμητή υπό την προϋπόθεση ότι αυτή γίνεται μέσα στα πλαίσια που επιθυμούν ή που ορίζεται από τον νόμο, αποφεύγοντας τυχόν παρεμβάσεις στο έργο του (Μπρούζος, 2002. Φρειδερίκου & Φολέρου- Τσερούλη, 1991), επομένως έρχονται σε συμφωνία με όσα αποδεικνύονται και από τα ευρήματά μας.

Ακόμη, έρευνα των Pahic et al. (2011) έδειξε ότι οι γονείς Ρομά βοηθούν περισσότερο εθελοντικά το σχολείο από ότι οι υπόλοιποι γονείς, κάτι που έρχεται σε συμφωνία με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας. Η εμπλοκή και ο έλεγχος των γονέων στο σχολείο μπορεί να αυξήσει την πιθανότητα συγκρούσεων μεταξύ αυτών και του προσωπικού του σχολείου (Λεονταρή, υπό δημοσίευση). Αυτός μπορεί να είναι και ένας λόγος για τον οποίο οι νηπιαγωγοί δεν επιζητούν την ουσιαστική εργασία με τους γονείς. Ενώ έρευνα των Pianta et al. (2001) αλλά και έρευνα των Hoover-Dempsey et al. (2002) φάνηκε οι εκπαιδευτικοί να θεωρούν ότι οι γονείς δεν είναι τόσο ικανοί στο να συμμετάσχουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους αλλά και γενικότερα σε θέματα του σχολείου. Ωστόσο, οι νηπιαγωγοί του δείγματός μας ισχυρίζονται ότι οι Ρομά γονείς δείχνουν έναν ιδιαίτερο σεβασμό προς το πρόσωπο των εκπαιδευτικών, ενώ οι γονείς παιδιών που ανήκουν στα υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα δεν κατανοούν την αξία τους επαγγέλματός τους, κάτι που έρχεται σε συμφωνία και με αποτελέσματα άλλων ερευνών (Γεωργίου, 2000).

Έρευνες των Swick και Graves (1993) και Swick, DaRos και Kovach (2001) όπως αναφέρονται στο Σακελλαρίου (2006), επιβεβαιώνουν τα λεγόμενα των συμμετεχόντων μας σχετικά με τις προϋποθέσεις (υψηλή αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση για την δουλειά της) που πρέπει να έχει η νηπιαγωγός της τάξης, ώστε να μην νιώθει τον γονέα σαν ελεγκτή και επομένως αυτό να μην δημιουργεί εμπόδιο στην μεταξύ τους σχέση και συνεργασία. Έρευνες των Zake (2010), Pahic et al. (2011) και Miscovic (2009) έδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί νιώθουν ότι δεν είναι σωστά καταρτισμένοι για να έρθουν σε επαφή με τους γονείς ρομά και γενικότερα άτομα μειονοτικών ομάδων, ενώ υποστήριζαν ότι πρέπει να βρουν μεθόδους, αλλά και να μάθουν στοιχεία της κουλτούρας και του πολιτισμού τους, ώστε να προκαλέσουν το

ενδιαφέρον των γονιών ρομά για συμμετοχή στο σχολείο. Κάτι τέτοιο γίνεται αντιληπτό και από τις νηπιαγωγούς που συμμετέχουν στην παρούσα έρευνα.

Ωστόσο, όπως φάνηκε και από έρευνα των Farrell και Collier (2010), παρόλο που το 70% των εκπαιδευτικών καταλάβαιναν ότι έχουν ελλιπή μόρφωση σχετικά με το πώς πρέπει να επικοινωνούν με τους γονείς, μόνο το 30% προσπαθούσαν να μορφώνονται με δική τους πρωτοβουλία. Τέλος, έρευνες σχετικά με τις απόψεις και τις στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι σε μαθητές με διαφορετική εθνοτική και πολιτισμική προέλευση έχουν δείξει ότι πολλοί εκπαιδευτικοί θεωρούν την παρουσία αυτών ως βάρος, καθώς τους προκαλεί άγχος και αισθήματα επαγγελματικής ανικανότητας (Μάγος, 2005), κάτι που έρχεται σε συμφωνία με τα ευρήματά μας.

6.1 Αναστοχασμός της ερευνητικής διαδικασίας

Κάνοντας μια γενική αποτίμηση της παρούσας έρευνας διαπιστώθηκε ότι η ημι-δομημένη συνέντευξη, που επιλέχθηκε ήταν το κατάλληλο εργαλείο συλλογής δεδομένων για να διερευνηθούν οι απόψεις των Ρομά γονιών αλλά και των νηπιαγωγών σχετικά με την μεταξύ τους επικοινωνία και συνεργασία.

Ωστόσο, δεν μπορεί να παραβλεφθεί ότι πρόκειται για μια υποκειμενική τεχνική, όπου ελλοχεύει ο κίνδυνος της προκατάληψης και ο φόβος των συνεντευξιαζόμενων να μην κατακριθούν για τις απόψεις τους τους οδηγήσει στην προσπάθεια να αποκρύψουν την πραγματική τους γνώμη. Αυτός ίσως ήταν και ο λόγος όπου υπήρχε επιφυλακτικότητα τόσο από την μεριά των νηπιαγωγών όσο και από την μεριά των γονιών Ρομά να συμμετάσχουν στην έρευνα. Για τους περισσότερους συμμετέχοντες της έρευνας, ιδιαίτερα για τους γονείς, η διαδικασία ήταν πρωτόγνωρη, ενώ η χρήση του μαγνητοφώνου για την καταγραφή των δεδομένων δημιουργούσε επιπλέον άγχος. Το πρόβλημα που δημιουργήθηκε εξαιτίας του άγχους αλλά ευτυχώς σταδιακά μειωνόταν κατά την διάρκεια της συνέντευξης ήταν ότι αρχικά οι απαντήσεις των γονέων μέχρι να νιώσουν άνετα ήταν σχεδόν μονολεκτικές. Σε γενικές γραμμές τόσο οι γονείς Ρομά όσο και οι νηπιαγωγοί ήταν ιδιαίτερα ανοιχτοί, οπότε η έκβαση της συζήτησης εξελισσόταν μέσα σε ένα ευχάριστο κλίμα.

Πρωτόγνωρη ωστόσο ήταν η εμπειρία και για εμάς ως ερευνητές. Επομένως, υπήρχε και από την δική μας μεριά αμηχανία όταν καλούμασταν να θίξουμε το θέμα της ταυτότητας των γονιών Ρομά, ειδικά όταν η αντίδρασή τους φανέρωνε ενόχληση, καθώς κανένας τους δεν αποδέχτηκε ότι ανήκει στην ομάδα των Ρομά, κάτι που μας δημιούργησε ιδιαίτερη εντύπωση.

Από τις πρώτες κιόλας συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στους γονείς Ρομά του 1ου Νηπιαγωγείου Ορχομενού μας προκάλεσε μεγάλη έκπληξη η αντίδρασή τους όταν οι ερωτήσεις επικεντρώνονταν στην πολιτισμική τους ταυτότητα. Κάποιες φορές οι αντιδράσεις τους ήταν έντονες, κάποιες άλλες φορές φάνηκε ότι έρχονταν σε αμηχανία, ενώ κάποιες φορές αν και εμείς προχωρούσαμε στην επόμενη ερώτηση εκείνοι έμεναν σε αυτό και προσπαθούσαν με διάφορα επιχειρήματα να μας πείσουν ότι δεν ανήκουν στην ομάδα των Ρομά. Έτσι, προσπαθήσαμε να αφήνουμε προς το τέλος των συνεντεύξεων ερωτήσεις ζητημάτων πολιτισμικής ταυτότητας, εφόσον είχαμε συλλέξει όσα επιθυμούσαμε. Μάλιστα, χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής τους της ανάγκης να αποκρύψουν την πολιτισμική τους ταυτότητα ήταν όταν κατά την διάρκεια μίας συνέντευξης ρωτήσαμε μία εκ των συμμετεχόντων σχετικά με την γλώσσα που μιλάνε στο σπίτι. Ενώ εκείνη φάνηκε να ξαφνιάζεται από την ερώτησή μας η αδερφή της που ήταν στο εσωτερικό του σπιτιού βγήκε στην αυλή και προσπαθώντας να την βγάλει από την δύσκολή θέση της είπε ότι η ερώτηση αφορά το αν ξέρει κάποια ξένη γλώσσα, όπως τα αγγλικά.

Αυτήν η άρνηση όλων των γονιών Ρομά που έλαβαν μέρος στην παρούσα έρευνα μας προκάλεσε έκπληξη, αλλά ταυτόχρονα μας δημιούργησε έντονο προβληματισμό σχετικά με τους λόγους αυτής της στάσης. Αυτός ο προβληματισμός μας οδήγησε να αφήσουμε σκοπίμως τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών για το τέλος, θέλοντας να καταγράψουμε έστω από την δική τους μεριά τους λόγους που πιστεύουν ότι οι Ρομά καλύπτουν την ταυτότητά τους. Όπως αναφέρθηκε από τις νηπιαγωγούς οι Ρομά πιθανότατα φοβούνται την περιθωριοποίηση, πράγμα που τους γεννά την ανάγκη να αρνηθούν την φυλή. Ακόμη, αυτή τους η στάση ίσως οφείλεται στις διακρίσεις που πιθανότητα έχουν υποστεί από τον ντόπιο πληθυσμό απέναντι στο πρόσωπό τους, καθώς και στις παγιωμένες αντιλήψεις που υπάρχουν από τους άλλους για αυτούς. Παρά το γεγονός της απόκρυψης της πολιτισμικής τους ταυτότητας, οι γονείς Ρομά ήταν αρκετά ανοιχτοί

και προσιτοί και δεν δίστασαν να αναφερθούν και σε προβληματικές καταστάσεις που αφορούσαν την σχέση τους με τις νηπιαγωγούς.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο πληθυσμός των Ρομά του Ορχομενού παρουσιάζει κάποιες ιδιαιτερότητες σε σχέση με άλλους Ρομά που ζουν στην Ελλάδα. Στην πλειοψηφία τους οι Ρομά του Ορχομενού δεν είναι μετακινούμενοι. Είναι εγκαταστημένοι πολλά χρόνια στην περιοχή. Πιθανότατα, εξαιτίας των ρατσιστικών επιθέσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού που είχαν υποστεί οι πρόγονοί τους, αλλά και στην προσπάθειά τους να εκσυγχρονιστούν θέλοντας να μην ξεχωρίζουν, αναγκάστηκαν να αφομοιωθούν. Ακόμη, σε αυτό ίσως συνέβαλε και το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα, ειδικά τα παλαιότερα χρόνια. Οι περισσότεροι Ρομά του Ορχομενού έχουν υιοθετήσει τον τρόπο ζωής του ντόπιου πληθυσμού, χάνοντας έτσι στοιχεία της κουλτούρας και του πολιτισμού τους, όπως την γλώσσα τους. «Συγχωνεύτηκαν» λοιπόν με τον πληθυσμό των Ορχομένων. Επομένως, η προέλευση του δείγματός μας παρουσιάζει κάποιους περιορισμούς, εφόσον οι συνεντεύξεις συλλέχθηκαν μόνο από την περιοχή της Βοιωτίας και πιο συγκεκριμένα από ένα σχολικό συγκρότημα της περιοχής του Ορχομενού όπου φοιτούν πολλά τσιγγανόπαιδα, τα οποία όπως προαναφέραμε είναι στην πλειοψηφία τους αφομοιωμένα.

Επομένως, ίσως αν οι συνεντεύξεις πραγματοποιούνταν και σε άλλες γεωγραφικές περιοχές τα δεδομένα μας να ήταν διαφορετικά, είτε από τα δεδομένα που θα προέκυπταν από τις νηπιαγωγούς είτε από τους γονείς Ρομά. Θα ήταν ενδιαφέρον λοιπόν αν πραγματοποιούνταν συνεντεύξεις σε γονείς Ρομά από κάποια άλλη γεωγραφική περιοχή, όπου ο πληθυσμός τους δεν ήταν αφομοιωμένος στον υπόλοιπο πληθυσμό, δηλαδή από μετακινούμενους Ρομά ή από Ρομά που ζουν σε καταυλισμούς. Επιπλέον, διαφορετικά δεδομένα θα προέκυπταν και από συνεντεύξεις σε νηπιαγωγούς οι οποίες δεν έχουν συνηθίσει την παρουσία παιδιών Ρομά μέσα στην σχολική τάξη, άρα και την επαφή με γονείς που ανήκουν στην ομάδα των Ρομά.

Ακόμη, τόσο μέσα από τις συζητήσεις με τους γονείς Ρομά όσο και από τις νηπιαγωγούς του συγκεκριμένου νηπιαγωγείου φάνηκε ότι υπάρχει μεταξύ τους μια καλή επαφή. Πριν την υλοποίηση των συνεντεύξεων είχαμε και εμείς στερεότυπες αντιλήψεις σχετικά με το ότι οι γονείς Ρομά δεν ενδιαφέρονται για το σχολείο και κατά συνέπεια και για την επικοινωνία τους με το εκπαιδευτικό προσωπικό αυτού.

Αρκετά διστακτικοί λοιπόν ξεκινήσαμε την έρευνά μας. Ωστόσο, γρήγορα τα λεγόμενα των γονιών μας εξέπληξαν. Στην πλειοψηφία τους φαίνεται να έχουν καλή επικοινωνία/συνεργασία με τις νηπιαγωγούς και να έχουν αναγνωρίσει την σημασία της εκπαίδευσης. Ενώ, ιδιαίτερη έκπληξη μας δημιούργησε το γεγονός ότι εκείνοι ήταν που επιθυμούσαν να έχουν πιο ενεργή εμπλοκή στην σχολική ζωή των παιδιών τους, παρά οι νηπιαγωγοί. Οι νηπιαγωγοί παρουσιάζονταν πιο επιφυλακτικές σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Επιπρόσθετα, ιδιαίτερα σημαντικό είναι και το γεγονός ότι οι νηπιαγωγοί θεωρούν ότι η επικοινωνία τους με τους γονείς Ρομά ήταν πιο καλή σε σχέση με τους γονείς των παιδιών του ντόπιου πληθυσμού.

Ακόμη, θα πρέπει να σημειωθεί και το γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους οι γονείς Ρομά που συμμετείχαν στην έρευνα προφανώς συνεργάζονται και επικοινωνούν με το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου. Κάτι τέτοιο ισχύει και για το δείγμα των νηπιαγωγών, καθώς όσες συμμετείχαν φάνηκαν να είχαν θετική στάση απέναντι στους γονείς αλλά και τα παιδιά που ανήκουν στην ομάδα των Ρομά.

Παρά τους όποιους περιορισμούς της παρούσας έρευνας θεωρούμε ότι θα μπορούσε να συμβάλλει σαν μία αρχική προσπάθεια για την διερεύνηση αυτού του θέματος, ειδικά εφόσον ο αριθμός ερευνών για την σχέση σχολείου- οικογένειας στην προσχολική ηλικία είναι περιορισμένος σε διεθνές επίπεδο, πόσο μάλλον με την συμμετοχή Ρομά γονέων. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναυσμα για περαιτέρω έρευνα και προβληματισμό.

Μελλοντικές έρευνες που θα μπορούσαν να προκύψουν είναι:

- Σχεδίαση και πραγματοποίηση ανάλογης έρευνας με δείγμα μεγαλύτερου γεωγραφικού πλάτους
- Σχεδίαση και πραγματοποίηση ανάλογης έρευνας με την συμμετοχή γονιών Ρομά που δεν είναι τόσο καλά ενταγμένοι στο κοινωνικό σύνολο
- Σχεδίαση και πραγματοποίηση ανάλογης έρευνας με νηπιαγωγούς που δεν είναι συνηθισμένοι στο να φοιτά στην τάξη τους μεγάλος αριθμός παιδιών Ρομά , επομένως και να έρχονται σε επαφή με γονείς Ρομά
- Σχεδίαση και πραγματοποίηση έρευνας κατά την οποία να συμμετέχουν από κοινού ο πατέρας και η μητέρα Ρομά

- Σχεδίαση και πραγματοποίηση έρευνας όπου θα συμμετέχουν και οικογένειες που δεν ανήκουν στην φυλή των Ρομά, ώστε να διερευνηθεί η άποψή τους για την από κοινού φοίτηση

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αναγνωστοπούλου, Α. & Ρήγα, Β. (2004). *Μαζί: Παιδαγωγοί και Γονείς στο διαπολιτισμικό σχολείο*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Αυδικός, Ε. (2002). «Το κατσίκι αν πηδήσει το μαντρί, θα βρει να φάει πολύ». Ζώντας στην οδό άβαντος, στο χώρο εκείθεν της Γραμμής. Σε Ε. Αυδικός, Α. Γκότοβος, Κ. Ζαφείρης, Υ. Hunt, Κ. Kozaitis, Ν. Ξηροτύρης, Μ. Παπαπαύλου, Π. Ταμπάκη, Π. Χατζηθεοδούλου- Λουϊζίδου, Ν. Χριστοπούλου, *Οι Ρομά στην Ελλάδα* (σ. 185-229). Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας
- Banks, J. (2004). *Εισαγωγή στην Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση*. Σε Ε. Κουτσοβάνου (Επιμ.), Αθήνα: Παπαζήση
- Βαξεβάνογλου, Α. (2001). *Έλληνες Τσιγγάνοι: Περιθωριακοί και οικογενειάρχες*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια
- Βασιλειάδου, Μ. & Παυλή- Κορρέ (1996). “*KON 3ANEL BUT, BUT CRDEL*” *AMA EM “KON CRDEL BUT, BUT 3ANEL”*: Η Εκπαίδευση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
- Bell, J. (1997). *Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg
- Blackledge, D. & Hunt, B. (1994). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Γεωργίου, Στ. (2000). *Σχέση σχολείου- οικογένειας και ανάπτυξη του παιδιού*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Γεωργογιάννης, Π. (1999). *Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg
- Γκόβαρης, Χ. (2001). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γκότοβος, Α. (1996). *Ρατσισμός: Κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης

- Γκότοβος, Α. (2002). *Εκπαίδευση και ετερότητα: Ζητήματα διαπολιτισμικής παιδαγωγικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Coelho, E. (2007). *Διδασκαλία και μάθηση στα πολυπολιτισμικά σχολεία*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας (5η αγγλική έκδοση)*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Γωνίδα, Ε. (υπό δημοσίευση). Κίνητρα και Μάθηση. Ο ρόλος του σχολείου και της οικογένειας. Στο Χ. Χατζηχρήστου και Η. Μπεζεβέγκης (Επιμ. Εκδ.). *Ψυχο-παιδιά: Θέματα ανάπτυξης και προσαρμογής των παιδιών στην οικογένεια και το σχολείο*. Αθήνα: Πεδίο
- Δαμανάκης, Μ. (2001). *Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα: Διαπολιτισμική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg
- Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π. & Μπασαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός Νηπιαγωγού. Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί. Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- Δημητρόπουλος, Ε. (2009). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας: Ένα συστημικό και δυναμικό μοντέλο (3η έκδοση)*. Αθήνα: Έλλην
- Elliot, N. F., Kratochwill, T. R., Littlefield Cook, J. & Travers, J. F. (2008). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία. Αποτελεσματική Διδασκαλία. Αποτελεσματική Μάθηση*. (Μετ. Μ. Σόλμαν & Φ. Καλύβα και Επιμ. Α. Λεονταρή & Ε. Συγγολλίτου). Αθήνα: Gutenberg
- Έξαρχος, Γ. (2007). *Αυτοί είναι οι Τσιγγάνοι: Ιστορία- Γλώσσα- Λαογραφία- Πολιτισμός (2η εκδ.)*. Αθήνα: Νεφέλη
- Ευαγγέλου, Ο. (2007). *Διαπολιτισμικά αναλυτικά προγράμματα*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Frazer, A. (1998). *Οι Τσιγγάνοι*. Αθήνα: Οδυσσέας
- Garvey, C. (1990). *ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ η επίδρασή του στην εξέλιξη του παιδιού*. Αθήνα: Κουτσουμπός.
- Geiger, K. (2002). Η ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας και οι ευκαιρίες μιας διαπολιτισμικής παιδαγωγικής. Σε Χ. Γκόβαρης, Μ. Καϊλα, Α. Κοντάκος, Ν. Πολεμικός (Επιμ.), *Σύγχρονοι Παιδαγωγικοί Προβληματισμοί* (σ. 245-275). Αθήνα: Ατραπός.
- Giddens, A. (2002). *Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg

- James, A. (2001). Παίζοντας και μαθαίνοντας. Σε Σ. Αυγητίδου (Επιμ.), (Μτφρ. Α. Γολέμη). *Το παιχνίδι. Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις* (σ. 55-111). Αθήνα: Τυπωθήτω
- Ζωγράφου, Α. (2003). *Διαπολιτισμική αγωγή στην Ευρώπη και στην Ελλάδα*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική
- Καΐλα, Μ. (1999). *Ο εκπαιδευτικός στα όρια της παιδαγωγικής σχέσης*. Αθήνα: Ιδίου
- Κανακίδου, Ε. & Παπαγιάννη, Β. (1998). *Διαπολιτισμική αγωγή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Καραθανάση, Ε. (2000). *Το κατοικείν των Τσιγγάνων: Ο βιο-χώρος και ο κοινωνιο-χώρος των Τσιγγάνων*. Αθήνα: Gutenberg
- Κάτσικας, Χ. & Πολίτου, Ε. (2005). *Τσιγγάνοι, Μειονοτικοί, Παλλινοστούντες και Αλλοδαποί στην Ελληνική Εκπαίδευση: Εκτός «τάξης» το «διαφορετικό»;* (2^η εκδ.). Αθήνα: Gutenberg
- Κιρκιγιάννη, Φ. (2009). ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ. *Τα Εκπαιδευτικά*, τ. 103-104, σελ. 95-120
- Κιτσαράς, Γ. (2001). *Προσχολική Παιδαγωγική* (2^η εκδ.). Αθήνα: Ιδίου
- Κοντάκος, Α. & Πολεμικός, Ν. (2000). *Η Μη Λεκτική Επικοινωνία στο Νηπιαγωγείο* (2^η εκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Κοντογιάννη, Α. (2000). *Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κυριαζόπουλος, Γ., & Γεωργαντά, Α. (1990). *Παιδική ηλικία: Ενδιαφέροντα και κίνητρα για μάθηση*. Αθήνα: Κουτσουμπός
- Κυριακίδης, Π. (1999). *Η οικογενειακή σχέση* (3^η εκδ.). Ιωάννινα: Ιδίου
- Κωστούλα-Μακράκη, Ν. & Μακράκης, Β. (2008). *Διαπολιτισμικότητα & Εκπαίδευση για ένα Βιώσιμο Μέλλον* (2^η εκδ.). Κρήτη: Ιδίων
- Λεονταρή, Α. (υπό δημοσίευση). Αυτοεκτίμηση: Μια βασική ψυχολογική στάση; Στο Χ. Χατζηχρήστου και Η. Μπεζεβέγκης (Επιμ. Εκδ.). *Ψυχο-παιδιά: Θέματα ανάπτυξης και προσαρμογής των παιδιών στην οικογένεια και το σχολείο*. Αθήνα: Πεδίο

- Λιακοπούλου, Μ. (2006). *Η διαπολιτισμική διάσταση στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Αδελφοί Κυριακίδη
- Λιεζουά, Ζ. Π. (1998). *Ρομά, Τσιγγάνοι, Ταξιδευτές: Οι Τσιγγάνοι της Ευρώπης*. Αθήνα: Καστανιώτης
- Λυδάκη, Α. (1997). *Μπαλαμέ και Ρομά: Οι Τσιγγάνοι των Άνω Λιουσίων*. Αθήνα: Καστανιώτης
- Λυδάκη, Α. (1998). *Οι Τσιγγάνοι στην πόλη: Μεγαλώνοντας στην Αγία Βαρβάρα*. Αθήνα: Καστανιώτης
- Λυδάκη, Α. (2002). Τσιγγάνοι και παράδοση. Σε Ε. Αυδικός, Α. Γκότοβος, Κ. Ζαφείρης, Υ. Hunt, Κ. Kozaitis, Ν. Ξηροτύρης, Μ. Παπαπαύλου, Π. Ταμπάκη, Π. Χατζηθεοδούλου- Λουϊζίδου, Ν. Χριστοπούλου, *Οι Ρομά στην Ελλάδα* (σ. 231-249). Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας
- Μάγος, Κ. (2005). «Συνέντευξη ή Παρατήρηση;» Η έρευνα στη σχολική τάξη. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, τχ. 10, σ.σ. 5-19. Ανακτήθηκε από <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos10/005-019.pdf>
- Μάγος, Κ. (2005). *Ευτυχώς, εδώ δεν έχουμε ξένους*. Ανακτήθηκε από http://6dim-diap-elefth.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/EishghseisDiapolEkpschs/EishghseisDiapolEkpschs2005/eftychos_edo_den_exoume_xenous.pdf
- Μάρκου, Γ. (1996). *Η Πολυπολιτισμικότητα της Ελληνικής Κοινωνίας. Η Διαδικασία Διεθνοποίησης και η Αναγκαιότητα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
- Μάρκου, Γ. (1996). *Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
- Mason, J. (2003). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Mertens, D. (2009). *Έρευνα και αξιολόγηση στην εκπαίδευση και την ψυχολογία*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Μητακίδου, Σ. & Τρέσσου, Ε. (2007). *Να σου πω εγώ πώς θα μάθουν γράμματα: Τσιγγάνες μιλούν για την εκπαίδευση των παιδιών τους*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο

- Μουσούρου, Λ. (2006). *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*. Αθήνα: Gutenberg
- Μουσούρου, Λ. (2006). Παιδιά παλλινοστούτων και αλλοδαπών στο ελληνικό σχολείο. Σε Χ. Μπαγκαβος, Δ. Παπαδοπούλου (Επιμ.), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg
- Μπάμπαλης, Θ. (2005). *Η Κοινωνικοποίηση του Παιδιού στη Σχολική Τάξη: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Ατραπός
- Μπαρουξής, Γ. (1985). *Κίνητρα για μάθηση*. Αθήνα: Κουτσουμπός. The open university
- Μπασέτας, Κ. (2007). *Παιδαγωγική αλληλεπίδραση στο σχολείο*. Αθήνα: Ατραπός
- Μπενέκος, Δ. (2007). Επιχειρώντας στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Στο Β. Γιακουμάκη, Χ. Γκόβαρης, Στ. Καλδή, Α. Μήτση, Ν. Μήτσης, Δ. Μπενέκος, Κ. Σδρόλια, Τρ. Τριανταφυλλίδης, Πρόγραμμα: «ΕΝΤΑΞΗ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ». Ετερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων. *Επιμορφωτικός Οδηγός* (σ. 69-73). Βόλος: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Μπόνια, Α., Μπρούζος, Α., & Κοσσυβάκη, Φ. (2008). Αντιλήψεις και στάση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τους παράγοντες που δυσχεραίνουν τη γονεϊκή εμπλοκή στο σχολείο. *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος*, 6, 69-96.
- Μπρούζος, Α. (2002). Συνεργασία σχολείου – οικογένειας. *Επιστημονική Επετηρίδα*, τ.15, σελ. 97-135
- Νικολάου, Γ. (2011). *Ένταξη & εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο Δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: Πεδίο
- Ντούσας, Δ. (1997). *Rom και Φυλετικές Διακρίσεις: Στην Ιστορία, την Κοινωνία, την Κουλτούρα, την Εκπαίδευση και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*. Αθήνα: Gutenberg
- Πανταζής, Σ. (1999). *Η Παιδαγωγική και το Παιχνίδι - Αντικείμενο στο Χώρο του Νηπιαγωγείου*. Αθήνα: Gutenberg.

- Πανταζής, Σ. (2006). *Διαπολιτισμική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Ατραπός.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1990). *Εξελικτική ψυχολογία. Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση: προσχολική ηλικία (2^{ος} τόμος)*. Αθήνα: Ιδίου
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*. Αθήνα: Ιδίου
- Πεντέρη, Ε. & Πετρογιάννης, Κ. (2013). Σύνδεση σχολείου-οικογένειας και το ζήτημα της μεταξύ τους συνεργασίας: Κριτική παρουσίαση βασικών θεωρητικών μοντέλων. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, τ. 1, σελ. 4-28. Αναρτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου από <http://ereunastinekpaideusi.gr/wp-content/uploads/2013/11/%CE%A4%CE%95%CE%A5%CE%A7%CE%9F%CE%A3-1.pdf>
- Pentini Aluffi, A. (2005). *Διαπολιτισμικό εργαστήριο: Υποδοχή, Επικοινωνία και Αλληλεπίδραση σε Πολυπολιτισμικό Εκπαιδευτικό Περιβάλλον*. Αθήνα: Ατραπός
- Πυργιωτάκης, Ι. (2006). *Κοινωνικοποίηση και Εκπαιδευτικές Ανισότητες*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg
- Σακελλαρίου, Μ. (2006). Η συνεργασία οικογένειας, σχολείου, κοινωνίας στα πλαίσια της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης. *Παιδαγωγική- Θεωρία και Πράξη*, τ. 1, σελ. 21-37
- Schunck, D. H., Pintrich, P., & Meece, J. L. (2007/2010, μετ.). *Τα κίνητρα στην εκπαίδευση* (Επιμ. Μετ. Ν. Μακρής & Δ. Πνευματικός). Αθήνα: Gutenberg
- Slavin, R. (2006). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Σουέρεφ, Α. & Μπίμπου-Νάκου, Ι. (2006). Κατανοώντας την έννοια των Δικαιωμάτων του Παιδιού στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Σε Ι. Μπίμπου-Νάκου, Α. Στογιαννίδου, *Πλαίσια συνεργασίας Ψυχολόγων και Εκπαιδευτικών για την οικογένεια και το σχολείο* (σ. 119-163). Αθήνα: Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδάνος
- Σταλίκας, Α. (2005). *Μέθοδοι Έρευνας στην Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

- Σταμάτης, Π. (2005). *Παιδαγωγική μη λεκτική επικοινωνία. Ο ρόλος της Απτικής Συμπεριφοράς στην Προσχολική και Πρωτοσχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός
- Στογιαννίδου, Α. (2006). Σύνδεση μαθητών και γονέων με το σχολείο. Σε Ι. Μπίμπου-Νάκου, Α. Στογιαννίδου, *Πλαίσια συνεργασίας Ψυχολόγων και Εκπαιδευτικών για την οικογένεια και το σχολείο* (σ. 52-95). Αθήνα: Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδάνος
- Συμεού, Λ. (2003). Σχέσεις σχολείου -οικογένειας: έννοιες, μορφές και εκπαιδευτικές συνεπαγωγές. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 36, 101-113.
- Τερζοπούλου, Μ. & Γεωργίου, Γ. (1996). *Οι τσιγγάνοι στην Ελλάδα: Ιστορία- Πολιτισμός*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
- Thyssen, S. (2001). Το παιχνίδι και η ανάπτυξη της σκέψης στην προσχολική ηλικία. Σε Σ. Αυγητίδου (Επιμ.), *Το παιχνίδι. Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις* (σ. 247-269). Αθήνα: Τυπωθήτω
- Τσιάκαλος, Γ. (2000). *Οδηγός Αντιρατσιστικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Vandenbroeck, M. (2004). *Με τη ματιά του Γέτι: Η καλλιέργεια του σεβασμού του «άλλου» στην εκπαίδευση*. Σε Γ. Βογιατζή & Γ. Γεμελιάρη (Μετ.) και Α. Χουντουμάδη & Α. Βαφέα (Επιμ.). Αθήνα: Νήσος
- Υπουργείο Εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων (2000). «Πανελλαδική απογραφική μελέτη διερεύνησης κοινωνικών, οικιστικών συνθηκών και αναγκών των Ελλήνων Τσιγγάνων πολιτών». *Κοινοτική πρωτοβουλία employment, άξονας INTEGRA, Πανελλαδικό διαδημοτικό δίκτυο για την υποστήριξη των Ελλήνων Τσιγγάνων πολιτών δίκτυο 'ROM', επιχειρησιακό πρόγραμμα MULTI ROMA ACTION HELLAS*. Αθήνα: Υπουργείο Εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων
- Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, (2011). Πιλοτικά Προγράμματα Σπουδών Νηπιαγωγείου. Ανακτήθηκε στις 2 Μαΐου 2013 από <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps/>
- Φίλιας, Β. (2004). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών* (2^η εκδ.). Αθήνα: Gutenberg
- Φρειδερίκου, Α. & Φολέρου – Τσερούλη, Φ. (1991). *Οι δάσκαλοι του δημοτικού σχολείου*. Αθήνα: Ύψιλον Βιβλία.

- Χατζή, Χ. (2008). *Εγχειρίδιο Προετοιμασίας στα Παιδαγωγικά στο Γνωστικό Αντικείμενο και στην Ειδική Διδακτική Μεθοδολογία Νηπιαγωγών*. Αθήνα: Alexander.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2007). Οι Ρομ στην ιστορία της ανθρωπότητας και την Ελλάδα. Στο Β. Γιακουμάκη, Χ. Γκόβαρης, Στ. Καλδή, Α. Μήτση, Ν. Μήτσης, Δ. Μπενέκος, Κ. Σδρόλια, Τρ. Τριανταφυλλίδης, Πρόγραμμα: «ΕΝΤΑΞΗ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ». Ετερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων. *Επιμορφωτικός Οδηγός* (σ. 39-63). Βόλος: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Brown, A. & Dowling, P. (1998). *Doing research/reading research: A mode of interrogation for education*. London: Falmer.
- Creswell, J. (2002). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. Saddle River, NJ: Prentice Hall
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2005). *The SAGE handbook of qualitative research (3rd ed.)*. London: Sage
- Farrell, A. F., & Collier, M. A. (2010). School personnel's perceptions of family-school communication: A qualitative study. *Improving Schools*, 13(1), 4-20.
- Gomez, R. A. (1991). *Teaching with a Multicultural Perspective*. Ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013 από <http://ericeece.org/pubs/digests/1991/gomez91.html>
- Gonzalez-DeHass, A. R., Willems, P. P., & Doan Holbein, M. F. (2005). Examining the relationship between parental involvement and student motivation. *Educational Psychology Review*, 17 (2), 99-123
- Grolnick, W. S., & Slowiaczek, M. L. (1994). Parents' involvement in children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model. *Child Development*, 65(1), 237-252.
- Guerra, M., & Luciano, E. (2010). Sharing the responsibility of education: The relationship between teachers and parents in 0-6 year-old children services and schools. Paper presented at the *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, , 2(2) 3308-3313.
- Hoover-Dempsey, K. V., Bassler, O. C., & Brissie, J. S. (1992). *Explorations in parent-school relations*. *Journal of Educational Research*, 85(5), 287-294.
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Jones, K. P., & Reed, R. P. (2002). Teachers involving parents (TIP): Results of an in-service teacher education program for enhancing parental involvement. *Teaching and Teacher Education*, 18(7), 843-867.
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S., & Closson, K. (2005). Why do parents become

involved? Research findings and implications. *The Elementary School Journal*, 106 (2), 105-130.

- Izzo, C. V., Weissberg, R. P., Kasprow, W. J., & Fendrich, M. (1999). A longitudinal assessment of teacher perceptions of parent involvement in children's education and school performance. *American Journal of Community Psychology*, 27(6), 817-839.
- Kozma, T., Pusztai, G., & Torkos, K. (2004). 4. ROMA CHILDHOOD IN EASTERN EUROPE
- Kyuchukov, H. (2011). Roma girls: Between traditional values and educational aspirations. *Intercultural Education*, 22(1), 97-104.
- Laforett, D. R., & Mendez, J. L. (2010). Parent involvement, parental depression, and program satisfaction among low-income parents participating in a two-generation early childhood education program. *Early Education and Development*, 21(4), 517-535.
- McBride, B. A., Rane, T. R., & Bae, J. (2001). Intervening with teachers to encourage father/male involvement in early childhood programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 16(1), 77-93.
- Miskovic, M. (2009). Roma education in europe: In support of the discourse of race. *Pedagogy, Culture and Society*, 17(2), 201-220.
- Mylonakou, I. & Kekes, I. (2007). School, family and the community in cooperation: the model of syneducation. *International Journal about Rarents in education*, 1, 73-82
- Pahic, T., Vidovic, V. V., & Miljevic-Ridicki, R. (2011). Involvement of roma parents in children's education in croatia: A comparative study. *Journal of Research in International Education*, 10(3), 275-292.
- Pianta, R. C., Kraft-Sayre, M., Rimm-Kaufman, S., Gercke, N., & Higgins, T. (2001). Collaboration in building partnerships between families and schools: The national center for early development and learning's kindergarten transition intervention. *Early Childhood Research Quarterly*, 16(1), 117-132.
- Rimm-Kaufman, S. E., & Zhang, Y. (2005). Father-school communication in preschool and kindergarten. *School Psychology Review*, 34(3), 287-308.

- Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review*, 17 (2), 125-146
- Tan, E. T., & Goldberg, W. A. (2009). Parental school involvement in relation to children's grades and adaptation to school. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(4), 442-453.
- Vedder, P., Horenczyk, G., Liebkind, K., & Nickmans, G. (2006). Ethno-culturally diverse education settings: Problems, challenges and solutions. *Educational research review*, 1, 157-168.
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology: adventures in theory and method*. Berkshire, UK: Open University Press
- Zake, D. (2010). Qualitative education for roma students: A pedagogical model for sustainable development. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 12(2), 27-37

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΡΟΜΑ

&

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΡΟΜΑ

Οδηγός συνέντευξης γονέων Ρομά

1η Ενότητα Βιογραφικά στοιχεία

1. Φύλο
2. Επάγγελμα και βαθμίδα εκπαίδευσης
3. Επάγγελμα και βαθμίδα εκπαίδευσης συζύγου
4. Έχετε μετανιώσει καθόλου που δεν συνεχίσατε το σχολείο; (Σε περίπτωση που δεν έχει ανώτερη μόρφωση)
5. Όταν εσείς ήσασταν μαθητής/τρια οι γονείς σας έρχονταν σε επαφή με τον εκπαιδευτικό της τάξης σας;
6. Τι γνώμη είχαν οι γονείς σας για τον δάσκαλό σας;
7. Οι γονείς σας θεωρούσαν σημαντική την μόρφωση; Σας ωθούσαν στο σχολείο, στις σπουδές;
8. Ποια είναι η άποψή σας για το σχολείο; Αν η εκπαίδευση δεν ήταν υποχρεωτική θα στέλνατε το παιδί σας σχολείο; Γιατί;
9. Θα θέλατε το παιδί σας να σπουδάσει; Θεωρείτε σημαντικό το πτυχίο για εύρεση εργασίας;
10. Έχετε παρατηρήσει διαφορές (στην συμπεριφορά, στον προφορικό λόγο, στις συνήθειες, στο παιχνίδι) στο παιδί σας από τότε που άρχισε το σχολείο;

2η Ενότητα Αναγκαιότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τους γονείς

11. Είστε ευχαριστημένοι με την επαφή σας με τη νηπιαγωγό; Γιατί; Ποια η σχέση σας;
12. Πως συμπεριφέρονται στα παιδιά σας; Σε εσάς;
13. Θεωρείτε αναγκαία την επικοινωνία και η συνεργασία σας με την νηπιαγωγό του παιδιού σας; Γιατί; Ποιον πιστεύετε ότι βοηθάει κυρίως;
14. Εσείς ανταποκρίνεστε θετικά στις προσκλήσεις της για συζήτηση; Γιατί;
15. Όταν βλέπετε δυσκολίες στις σχέσεις σας μαζί της τι κάνετε;
16. Η εκπαιδευτικός είναι σε θέση να σας βοηθήσει σε προβλήματα που αφορούν το παιδί σας; Είναι πρόθυμη;

3η Ενότητα Μορφές και τρόποι επικοινωνίας

17. Πόσες φορές τον μήνα περίπου επισκέπτεστε την νηπιαγωγό;
18. Έχουν οριστεί συγκεκριμένες ώρες και μέρες για επικοινωνία μαζί της; Αν ναι σας βολεύουν;
19. Ωστόσο, έχετε την δυνατότητα να επικοινωνήσετε μαζί της όποτε το επιθυμείτε;
20. Πόση ώρα περίπου διαρκεί μια συνάντησή σας; Θεωρείται επαρκή τον χρόνο που σας αφιερώνει;
21. Εσείς κυρίως ή η νηπιαγωγός επιδιώκει την επικοινωνία μεταξύ σας;
22. Προτιμάτε να επικοινωνείτε μαζί της μόνον όποτε εσείς το επιθυμείτε;

23. Ποιον από τους παρακάτω τρόπους χρησιμοποιεί κυρίως στην επικοινωνία σας μαζί της; Πόσο συχνά; (Τηλέφωνο, ομαδικές συγκεντρώσεις, μεμονωμένες συναντήσεις, σύντομες συζητήσεις κατά την έναρξη ή την λήξη του σχολείου, συγκεντρώσεις σχολείου, επίσκεψη στο σπίτι του μαθητή, ημερολόγιο επικοινωνίας, πίνακας ανακοινώσεων)
24. Ποιον τρόπο προτιμάτε; Σας ικανοποιεί ο τρόπος που επικοινωνείτε; Τι θα θέλατε να αλλάξει;

4η Ενότητα Περιεχόμενο συναντήσεων

25. Ποιο είναι το περιεχόμενο των συναντήσεων; (μέθοδοι διδασκαλίας, συμπεριφορά παιδιού, συμβουλές που θα σας βοηθήσουν σαν γονιό σε σχέση με το παιδί σας;)
26. Θεωρείτε ότι η νηπιαγωγός πριν από τις προγραμματισμένες συναντήσεις σας είναι προετοιμασμένη για το τι θα σας πει;
27. Τι ρωτάτε συνήθως την νηπιαγωγό; Τι της λέτε συνήθως για το παιδί σας; Τι την ενδιαφέρει εκείνη να μάθει για το παιδί σας και εσάς;
28. Στην αρχή της χρονιάς σας παρουσίασε τον χώρο του νηπιαγωγείου;
29. Συζητάει με εσάς για τις μεθόδους που χρησιμοποιεί ή για τις δραστηριότητες που πραγματοποιεί μέσα στην τάξη; Αν όχι θα θέλατε;
30. Θεωρείτε ότι έχει υπερβολικές απαιτήσεις σε αυτά που σας ζητάει; (υλικά, συμμετοχή σε δραστηριότητες, κτλ)
31. Σας έχει αναφέρει ότι επιθυμεί σε διάφορα θέματα την συνεργασία σας;
32. Νιώθετε άνετα να μιλάτε με την νηπιαγωγό του παιδιού σας για όλα τα θέματα που το αφορούν; Την εμπιστεύεστε; Της κρύβετε σκόπιμα πράγματα; Γιατί;
33. Σε συζητήσεις που κάνατε μαζί της και αφορούσαν τα παιδιά σας (πχ προβλήματα συμπεριφοράς) σας κάλυψε η συζήτηση μαζί της; Θεωρήσατε καίριες τις συμβουλές της;
34. Σας ρωτάει για να μάθει τι μεταφέρουν τα παιδιά στο σπίτι από την παραμονή στο σχολείο; Εσείς πως το βλέπετε αυτό; Για ποιο λόγο νομίζετε ότι γίνεται;
35. Νιώθετε άνετα να τις κάνετε ερωτήσεις, ακόμη και σχόλια σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας της;
36. Το παιδί πάει κάθε μέρα σχολείο; Όταν το παιδί σας έχει μέρες να εμφανιστεί στο σχολείο, η νηπιαγωγός έρχεται σε επαφή μαζί σας για να δει τι συμβαίνει; Σας έχει δείξει πως θέλει το παιδί σας να έρχεται στο σχολείο;
37. Σας έχει επισκεφτεί ποτέ στο σπίτι; Έχει ενδιαφερθεί ποτέ για το πώς και που ζείτε;
38. Σας παρέχει πληροφορίες ώστε να βοηθήσετε το παιδί στο σπίτι με μαθησιακές δραστηριότητες;

5η Ενότητα Όρια συνεργασίας

39. Εκτός από τις συναντήσεις σχετικά με την πρόοδο ή την συμπεριφορά του παιδιού σας θεωρείται χρήσιμη την συνεργασία σας με την νηπιαγωγό και σε άλλα επίπεδα;
40. Θα θέλατε αν σας επιτρεπόταν να μπειτε μέσα στην τάξη για να παρακολουθήσετε τον τρόπο διδασκαλίας της;
41. Έχει χρησιμοποιήσει ποτέ την βοήθεια σας μέσα στην τάξη; Με ποιον τρόπο; Γιατί;
42. Εσείς θεωρείτε ότι μπορείτε να την βοηθήσετε; Σε ποιες δραστηριότητες;
43. Σας ζητάει βοήθεια για την οργάνωση καθημερινών δραστηριοτήτων, γιορτών; Θέλετε να συμμετέχετε ή το βλέπετε σαν κούραση, αγγαρεία;
44. Επηρεάζεται η γνώμη σας για την νηπιαγωγό ανάλογα με την άποψη ή από αυτά που μεταφέρονται από τα παιδιά σας;
45. Έχετε εκφράσει την άποψή σας για την νηπιαγωγό μπροστά στο παιδί σας;
46. Αν κάτι από όσα κάνει η νηπιαγωγός (σχετικά με την διδασκαλία, τον τρόπο συμπεριφοράς της ή τον τρόπο που αντιμετωπίζει προβληματικές καταστάσεις) δεν σας έβρισκαν σύμφωνο θα παρεμβαίνατε; Θα της το λέγατε για να το προσέξει/αλλάξει; Το έχετε κάνει ποτέ; Αν ναι ποια ήταν η αντίδρασή της;
47. Εσείς πως αντιδράτε στα σχόλια της νηπιαγωγού σχετικά με την πρόοδο ή την συμπεριφορά του παιδιού σας;

6η Ενότητα Παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία σχολείου-οικογένειας

48. Όταν κρίνεται απαραίτητη η παρουσία των γονιών στο σχολείο, παρευρίσκεστε και οι δύο ή μόνο ένας; Ποιος και γιατί;
49. Θεωρείτε πως η ηλικία του παιδιού σας σχετίζεται με την συχνότητα που επισκέπτεστε το σχολείο για να ενημερώνετε για το παιδί σας;
50. Κατά πόσο το φύλο του παιδιού σας παίζει ρόλο για το αν θα συνεχίσει το σχολείο ή όχι;
51. Θα σταματούσατε το παιδί σας από το σχολείο για να δουλέψει;
52. Έχετε παρατηρήσει διαφορές στην επικοινωνία σας με την νηπιαγωγό σε σχέση με άλλους γονείς; Νιώθετε πως σας ξεχωρίζει; Σας έχει κάνει ποτέ να νιώσετε μειονεκτικά; Νιώθετε πως σέβεται την διαφορετικότητά σας;
53. Έχει δημιουργηθεί κάποιο πρόβλημα εξαιτίας της διαφορετικής κουλτούρας, γλώσσας, θρησκείας; Αν ναι πως αντιμετωπίστηκε;
54. Ποια γλώσσα μιλάτε κυρίως στο σπίτι; Έχει δημιουργηθεί κάποιο πρόβλημα εξαιτίας αυτού;
55. Όσον αφορά τις σχολικές εορτές, την προσευχή; Έχει δημιουργηθεί κάποιο πρόβλημα εξαιτίας των διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων; Τι κάνατε για αυτό;

56. Στις δραστηριότητες που πραγματοποιεί μέσα στην τάξη της η νηπιαγωγός έχει συμπεριλάβει πράγματα από την κουλτούρα σας; (να μάθουν τσιγγάνικες λέξεις, τραγούδια, παραμύθια)
57. Εξαιτίας αυτών των πολιτισμικών διαφορών έχετε νιώσει πως δεν η νηπιαγωγός θεωρεί πως δεν καταλαβαίνετε την σπουδαιότητα του σχολείου;
58. Θεωρείτε πως η επικοινωνία γονέων-σχολείου επηρεάζεται από το κατά πόσο εκτιμούν οι νηπιαγωγοί του γονείς των μαθητών τους;
59. Τι θα θέλατε να αλλάξετε στις μεταξύ σας σχέσεις; Τι είναι αυτό που δεν θα θέλατε να αλλάξει;
60. Πως θα ήταν για εσάς το ιδανικό σχολείο;
61. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι άλλο;

1^η Συνέντευξη (ΣΓγ1)

- Θέλω να μου πείτε τι δουλειά κάνετε και μέχρι ποια τάξη έχετε πάει..
- Μέχρι;
- Μέχρι ποια τάξη έχετε πάει. Έχετε σπουδάσει κάτι;
- Στο δημοτικό, μέχρι το δημοτικό.
- Ωραία, τι τάξη (..) ε τι δουλειά κάνετε;
- Στο σπίτι με τα παιδιά.
- Ο άντρας;
- Ο σύζυγος από δω και από εκεί είναι.
- Έχει τελειώσει και αυτός κάτι;
- Ο σύζυγος έχει βγάλει γυμνάσιο.
- Ωραία, έχετε μετανιώσει εσείς καθόλου που δεν συνεχίσατε το σχολείο μέχρι τέλους;
- Μάλιστα. Ναι.
- Γιατί;
- Ε παντρεύτηκα και μικρή (..)
- Α κατάλαβα (γελάμε). Ε ωραία όταν εσείς ήσασταν μικρή οι γονείς σας είχαν επαφές με τον δάσκαλο; Πηγαίνανε, ρωτούσανε πως τα πάτε στο σχολείο και τέτοια;
- Ναι, ναι.
- Ε (..) Θεωρούσαν σημαντική την μόρφωση, ήθελαν να μορφωθείτε οι γονείς σας;
- Ήθελαν αλλά τι γινόταν; Επειδή είχα είχαμε με πιο μικρό (..) πιο μικρό παιδάκι η μαμά μου δεν είχα κάποιον να την βοηθήσει στον μικρό να τον κρατήσει για να πάει για δουλειά και η μαμά και ο μπαμπάς. (..) Και αναγκαστικά κάθισα εγώ και κρατούσα τον μικρό τον αδερφό μου.
- Κατάλαβα. Εσάς πως σας φαίνεται το νηπιαγωγείο; Αν η εκπαίδευση δεν ήταν υποχρεωτική, δηλαδή δεν έπρεπε οπωσδήποτε τα παιδιά να πάνε σχολείο τα δικά σας θα τα στέλνατε;
- Ε βέβαια (..)
- Θέλετε δηλαδή να συνεχίσουν τις σπουδές;
- Ναι, ναι.
- Γιατί; Θεωρείτε ας πούμε ότι με το με το να πάρουν κάποιο πτυχίο, να τελειώσουν την σχολή, δεν ξέρω εγώ τι, θα τους βοηθήσει αργότερα να βρουν δουλειά;
- Μα για αυτό (..)
- Μόνο για αυτό κυρίως ε;
- Ναι, ναι. Να έχουνε κάποια δουλειά στα χέρια τους.
- Ωραία (..)
- Γιατί βλέπω τους τον μπαμπά τους που ταλαιπωριέται από εδώ και από εκεί έτσι;
- Ναι.
- Είναι κρίμα (..)
- Έχετε παρατηρήσει από τότε που ξεκίνησε το νηπιαγωγείο το παιδί σας (..)
- Ναι.
- Να έχει διαφορετική συμπεριφορά (..)
- Ναι.
- Να μιλάει περισσότερο (..)

- Ναι. Ναι να μιλάει περισσότερο. Ναι, ναι οι μικρές. Οι μικρές (..) Οι μικρές. Οι μικρές δεν το συζητάω καθόλου.
- Ωραία, τώρα όσον αφορά την επαφή σας με την νηπιαγωγό της τάξης (..)
- Ναι.
- Είστε ευχαριστημένη;
- Ναι, ναι.
- Ποια είναι η σχέση σας μαζί της;
- (...) Καλά είναι, δεν (..)
- Πώς συμπεριφέρεται στο παιδί σας;
- (...) Όπως τις βλέπω. Πιστεύω καλά.
- Σε σας;
- Και τις αγαπάει, και όπως μου λέν τα κορίτσια έτσι;
- Ναι.
- Με αγαπάνε πολύ οι δασκάλες (...) Η κυρία (XXX), η κύρια (XXX) που είναι εδώ (..)
- Μην μου πείτε, μην μου πείτε ονόματα δεν χρειάζεται. Ε σε σας πως φέρονται;
- (...) Οι δασκάλες;
- Οι νηπιαγωγοί.
- Ωραία.
- Ωραία. Θεωρείτε πως πρέπει να μιλάτε μαζί τους για να μαθαίνετε ας πούμε πως τα πάνε τα παιδιά σε θέματα συμπεριφοράς, σε θέματα προόδου;
- Βέβαια, βέβαια.
- Προσπαθείτε; Έχετε επικοινωνία μαζί της;
- (..) Ναι έχω
- Κυρίως εσείς επιδιώκετε να συναντιέστε μαζί της ή εκείνη;
- (..) Εγώ και η ίδια (..).
- Ωραία. Ε άρα δηλαδή όποτε σας ζητάει να βρεθείτε για να μιλήσετε εσείς είστε πάντα (..)
- Βέβαια, βέβαια, ναι.
- Ωραία, ε έχετε συναντήσει ποτέ δυσκολίες στην επικοινωνία μαζί της;
- Όχι.
- Σε κάποια προβλήματα που έχουν τα παιδιά σας, είτε συμπεριφοράς είτε οτιδήποτε, μαθησιακά προβλήματα ας πούμε. Εκείνη είναι πρόθυμη να σας βοηθήσει;
- Ναι.
- Και είναι ικανή; Πως νιώθετε;
- Ναι, ναι. Ναι, ναι.
- Ωραία. Πόσες φορές το μήνα περίπου συναντιέστε μαζί της για να μιλήσετε, όχι απλά για να πάρετε το παιδί από το νηπιαγωγείο.
- 2-3 φορές.
- Είναι συγκεκριμένες οι ώρες και οι μέρες που έχουν οριστεί;
- Όχι.
- Όποτε θέλετε εσείς μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί της ή μόνο όταν εκείνη το επιθυμεί;
- (..) Όχι δεν υπάρχει κάτι τέτοιο πρόβλημα
- Πόση ώρα περίπου διαρκεί μια συνάντησή σας;
- (...)
- Περίπου;
- (...) Ένα τεταρτάκι;

- Θεωρείται ότι είναι αρκετός ο χρόνος που σας αφιερώνει ή θα θέλατε περισσότερο;
- Όχι, δεν έχω παράπονο
- Ωραία, πολύ ωραία. Ε προτιμάτε να επικοινωνείτε μαζί της μόνο όταν εσείς επιθυμείτε; Δηλαδή αν μπορούσατε να της πείτε ότι εντάξει, δεν θέλω με ενημερ (..) να μου λες εσύ πότε να έρχομαι, θα (..) μόνο όταν θέλω εγώ θα το προτιμούσατε;
- Όχι, όχι.
- Για ποιο λόγο;
- (...) Τι για ποιο λόγο;
- Για πιο λόγο ας πούμε δεν (..) εννοώ δηλαδή δεν έχετε πρόβλημα να σας καλεί εκείνη όποτε θέλει να σας μιλάει για προβλήματα; Όλα εντάξει (..) λοιπόν με ποιον από τους παρακάτω τρόπους χρησιμοποιεί κυρίως για να έρθει σε επαφή μαζί σας; Σας παίρνει τηλέφωνο; Κάνει ομαδικές συγκεντρώσεις; Σας μιλάει προσωπικά; Κάνετε σύντομες συζητήσεις λίγο πριν αρχίσει το όταν φέρνετε το παιδί και όταν το παίρνετε;
- Συνήθως όταν παίρνω τα κορίτσια ή αν τυχόν γίνει κάτι στο σχολείο, πχ. Γίνει κάτι θα με πάρουν τηλέφωνο να με ενημερώσουν αμέσως. Δεν υπάρχει τέτοιο πρόβλημα. (συνεχής αγωνία να μου δείξει ότι δεν υπάρχει κάποιο πρόβλημα με τις νηπιαγωγούς)
- Ωραία. Εσείς ποιον τρόπο προτιμάτε; Να σας παίρνει τηλέφωνο; Να (..)
- Να επικοινωνούμε από κοντά.
- Ωραία, πολύ ωραία. Για ποια πράγματα συνήθως μιλάτε όταν συναντιέστε;
- Πως πάνε οι μικρές, πως συμπεριφέρονται στο σχολείο(..). Αυτά
- Ωραία. Ε όταν εκείνη σας καλεί θεωρείται ότι είναι προετοιμασμένη για το τι θα σας πει; Ξέρει από πριν τι θα σας πει; Όταν σας καλεί η ίδια (..)
- Ε βέβαια!
- Εσείς τι ρωτάτε συνήθως την νηπιαγωγό;
- Πώς πάνε οι μικρές, πως συμπεριφέρονται (..). Αυτά!
- Και εσείς (..), εκείνη ας πούμε ρωτάει να μάθει για εσάς, πως είστε στο σπίτι; Πως είναι η ζωή σας; Πράγματα που αφορούν το παιδί σας;
- Ναι, ναι.
- Ενδιαφέρεται δηλαδή ε;
- Ναι, ναι.
- Ε όταν ήρθατε στην αρχή της χρονιάς στο νηπιαγωγείο σας έδειξε ας πούμε τον χώρο;
- Ναι, ναι (..) είχα και τον γιο μου πριν, πριν από τα κορίτσια (..), που είναι στο δημοτικό. Ναι προετοίμασε τα κορίτσια, τα πήγε μέσα στην τάξη, αυτά. Είναι (..) δεν υπάρχει πρόβλημα. Είναι καλές όλες οι δασκάλες.
- (γελάω για να σπάσει η αμηχανία) Ε σας έχει πει με ποιον τρόπο δουλεύει μέσα στην τάξη; Τι ακριβώς δραστηριότητες κάνει;
- Όχι
- Θα θέλατε να ξέρετε;
- Ε βέβαια!
- Γιατί όμως δεν τον έχετε ζητήσει;
- Εμ, δεν το έχω ζητήσει (..)
- Αφού το θέλετε θα (..). Πιστεύετε ότι αν ζητούσατε να σας πει δεν θα δεχότανε;
- (...)
- Δεν θα θελε να σας ενημερώσει;

- Δεν νομίζω (χαχαχα)
- Όχι, Ε σε σχέση με αυτά που σας ζητάει ας πούμε να φέρνετε υλικά, χαρτόνια που φέρατε στην αρχή της χρονιάς ας πούμε και τα λοιπά (..)
- Ναι, ναι.
- Ή να συμμετέχετε σε δραστηριότητες, γιορτές και αυτά.. Θεωρείτε ότι είναι υπερβολικές οι απαιτήσεις της;
- Όχι.
- Όχι, έτσι; Ε σας έχει δείξει να θέλει να συνεργάζεστε μαζί της;
- Ναι.
- Σε δραστηριότητες (..)
- Ναι. Ναι.
- Νιώθετε άνετα να μιλάτε με τη μαζί της;
- Ναι, ναι.
- Για όλα τα πράγματα που αφορούν τα παιδιά σας;
- Ναι, ναι.
- Αλήθεια;
- Ναι, ναι.
- Άρα την εμπιστεύεστε δηλαδή (..)
- Ναι, ναι.
- Της έχετε κρύψει ποτέ κάτι σκόπιμα για τα παιδιά σας;
- Όχι, όχι (...)
- Ωραία. Σε συζητήσεις που κάνετε μαζί της και αφορούν τα παιδιά σας για προβλήματα (..), είπαμε σας έχει καλύψει οι συμβουλές και όλα, έτσι;
- Ναι (..)
- Ε σας ρωτάει για το τι λένε τα παιδιά όταν έρχονται στο σπίτι με για το τι γίνεται στο νηπιαγωγείο; Σας έχει ρωτήσει ποτέ;
- Η δασκάλα;
- Ναι.
- Όχι.
- Νιώθετε άνετα να τις κάνετε οποιεσδήποτε ερωτήσεις; Ακόμα και σχόλια σχετικά με τον τρόπο που κάνει το μάθημα;
- (...) Όχι.
- Γιατί;
- (...)
- Δεν νιώθετε μάλλον εσείς άνετα να κάνετε τα σχόλια ε;
- Ναι.
- (γελάμε) Το παιδί σας, μάλλον τα παιδιά σας είπαμε είναι κόρες έρχονται κάθε μέρα σχολείο;
- (...) Όχι, δεν μπορώ να το πω αυτό κάθε μέρα.
- Για ποιο λόγο δεν έρχονται;
- Γιατί, το είχα συζητήσει με την κυρία (..). Για τα οικονομικά.
- Δηλαδή;
- Δηλαδή, ο σύζυγος βρίσκει δουλειά από εδώ και από εκεί. Ερχόμουν λίγο δύσκολά (..)
- Ναι.
- (...) Λόγω και κρίσης τώρα και αυτά (..). Δεν θέλω τώρα να κρυφτώ, είχα ειδοποιήσει και τις δασκάλες ότι δεν θα μπορώ να τις στείλω συνέχεια γιατί θέλουν και το κολατσιό οι μικρές (..) και για αυτό δεν (..)

- Ωραία, ε όταν κάνει μέρες το παιδί ε όταν κάνουν μέρες τα κορίτσια να εμφανιστούν στο νηπιαγωγείο η νηπιαγωγός σας παίρνει τηλέφωνο (..) ενδιαφέρεται να μάθει για ποιο λόγο έλειψαν
- Βέβαια. Ναι, ναι. Και το έχω συζητήσει μαζί της.
- Νιώσατε ότι σας κατάλαβε;
- Ναι.
- Πολύ ωραίο αυτό. Σας έχει επισκεφτεί ποτέ στο σπίτι;
- Όχι.
- Θα θέλατε;
- Εννοείται, ναι.
- Έχει ενδιαφερθεί για το πού ζείτε, πώς ζείτε;
- Ναι, ναι. Δεν έχω παράπονο.
- Ε σας παρέχει πληροφορίες για να μπορέσετε να βοηθήσετε το παιδί σας σε μαθησιακές δραστηριότητες; Όστε να μάθουν περισσότερα και στο σπίτι ας πούμε μαζί σας;
- (...) Δεν ξέρω τι να πω τώρα (...)
- Ωραία, εκτός από τις συναντήσεις σχετικά με την πρόοδο ή την συμπεριφορά του παιδιού σας είπαμε θεωρείτε την συνεργασία σας με την νηπιαγωγό χρήσιμη.
- Ναι, ναι.
- Θα θέλατε αν επιτρεπόταν να μπειτε μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου να δείτε πώς ακριβώς κάνει το μάθημά της;
- Ναι, ναι.
- Το έχετε ζητήσει;
- Όχι.
- Για ποιο λόγο δεν το έχετε ζητήσει;
- Δεν το έχω ζητήσει.
- Σας έχει ζητήσει ποτέ την βοήθεια σας για κάποια (..) για κάποιες δραστηριότητες που γίνονται μέσα στην τάξη;
- Όχι.
- Ας πούμε παραδείγματος χάρη, να φέρετε άχρηστο υλικό από το σπίτι. Εφημερίδες, παλιά πράγματα (...).
- Ναι αυτά μας τα έχει ζητήσει, ναι, ναι.
- Έχετε ανταποκριθεί;
- Ναι.
- Θυμάμαι είχανε εδώ πέρα ας πούμε κάποιο διάστημα κάτι με τις παραδόσεις να φέρει ο καθένας κάποια πράγματα με τις παραδόσεις, κάτι φορεσιές ήτανε, κοντά σε μια εθνική γιορτή. Σας είχε ζητήσει να φέρετε κάτι;
- Όχι (ξαφνιασμένη)
- Εσείς θεωρείτε ότι μπορείτε να την βοηθήσετε σε κάποιες δραστηριότητες από αυτές που πραγματοποιεί μέσα στην τάξη;
- (..) Αν το θέλει γιατί όχι; (γελαέι)
- Σε ποιες δραστηριότητες νομίζετε ότι θα μπορούσατε να την βοηθήσετε;
- (...) Σε οτιδήποτε. (μοιάζει αγχωμένη γιατί δεν το ζήτησε η δασκάλα)
- Ωραία (...). Ε δηλαδή δεν σας έχει ζητήσει μέχρι τώρα βοήθεια για να διοργανώσει κάποια καθημερινή δραστηριότητα;
- Όχι.
- Όχι. Ε η γνώμη των παιδιών για την νηπιαγωγό μου είπατε είναι πάρα πολύ καλή έτσι;
- Ναι, ναι.

- Εσάς επηρεάζεται η γνώμη σας ανάλογα με αυτά που σας λένε τα παιδιά σας;
- (...) Όχι.
- Όχι έτσι;
- Όχι.
- Έχετε εκφράσει την άποψή σας για την νηπιαγωγό μπροστά στο παιδί σας; Στα παιδιά σας;
- Δηλαδή;
- Δηλαδή να τους πείτε αν είναι καλή ή αν είναι κακή, πώς την θεωρείτε, πώς την βλέπετε εσείς;
- (...) Τις ρωτάω σας αγαπάνε; Ναι μαμά, ναι. Μας λέει (...) Οι μικρές μας λένε τα καλύτερα λόγια.
- Εσείς όμως; Λέτε στα παιδιά σας πως την βλέπετε; Αν την θεωρείτε καλή ή αν την θεωρείτε κακή;
- Ναι.
- Το λέτε ε;
- Δεν έχουμε παράπονο.
- Ωραία, ε αν κάτι από όσα κάνει η νηπιαγωγός μέσα στην τάξη, αν μια μέρα ας πούμε μιλήσει λίγο πιο άσχημα στο παιδί, λέμε τώρα ας πούμε ή δεν σας αρέσει το μάθημα που κάνει από αυτά που σας μεταφέρουν τα παιδιά (...)
- Ναι (...)
- Ε θα παρεμβ (...) θα το λέγατε ότι δεν σας αρέσουν ;
- Όχι.
- Θα του το λέγατε;
- Όχι.
- Δεν θα της λέγατε ας πούμε κάτι να το αλλάξει αν δεσ σας άρεσε;
- Όχι.
- Όχι έτσι;
- Όχι, αυτή ξέρει καλύτερα από εμένα έτσι; (γελάμε)
- Ωραία, σας πειράζει όταν σας λέει η νηπιαγωγός κάτι άσχημο για τα παιδιά; Ή ότι δεν συμπεριφέρθηκαν σήμερα καλά;
- Ναι.
- Ή ότι δεν προχωράει η πρόοδος τους (...)
- Ναι, ναι.
- Πώς νιώθετε; Δηλαδή πώς αντιδράτε;
- Στεναχωριέμαι. Στεναχωριέμαι.
- Αλλά δεν θυμώνετε ας πούμε μαζί της;
- Όχι, όχι.
- Ωραία (...). Ε όταν συναντιέστε εδώ πέρα όταν προγραμματίζετε τις συναντήσεις μαζί της όταν λέτε ότι σήμερα έχουμε μια συγκέντρωση όλοι οι γονείς με την νηπιαγωγό ποιος έρχεται κυρίως στο σχολείο εσείς ή ο σύζυγος; Ή και οι δύο;
- Πιο πολύ ο σύζυγος.
- Γιατί;
- Γιατί έχω έναν πιο μικρούλη γιο (...).
- Α και πρέπει να είστε σίτι να το φροντίζετε;
- Ναι, ναι.
- Ωραία, τώρα ας πούμε μου είπατε έχετε τα κορίτσια στο νηπιαγωγείο και τον γιο μου είπατε τον έναν στο δημοτικό. Επισκέπτεστε πιο πολύ την νηπιαγωγό ή τον δάσκαλο ή την δασκάλα του μεγάλου του γιου;
- Και στα δύο πηγαίνω.

- Με την ίδια συχνότητα;
- Ναι, ναι.
- Ωραία.
- Δύο γιους έχω στο δημοτικό.
- Αλήθεια; Μπράβο. Να σας ζήσουν! Έχετε αρκετά παιδάκια. Μπράβο!
- Ευχαριστώ!
- Ε κατά πόσο το φύλο του παιδιού δηλαδή αν είναι αγόρι ή κορίτσι επηρεάζει το αν θα συνεχίσει το σχολείο ή όχι; Δηλαδή και τα κορίτσια και τα αγόρια θα συνεχίσουν το σχολείο τα παιδιά σας;
- Το ίδιο. Τι κορίτσι, τι αγόρι το ίδιο είναι.
- Πολύ ωραία. Θα σταματούσατε ποτέ το τα παιδιά σας από το σχολείο μόνο και μόνο για να δουλέψουν;
- Όχι.
- Γιατί;
- Όχι. Αποκλείεται αυτό το πράγμα. (γελάμε)
- Ωραία. Έχετε παρατηρήσει η νηπιαγωγός να συμπεριφέρεται διαφορετικά σε σας από ότι σε άλλους γονείς;
- Όχι, το ίδιο.
- Δεν νιώθετε δηλαδή πως σας ξεχωρίζει;
- Όχι.
- Σας έχει κάνει να νιώσετε ποτέ άσχημα για κάτι;
- Όχι.
- Ε έχει δημιουργηθεί ποτέ κάποιο πρόβλημα εξαιτίας της διαφορετικής ας πούμε, του διαφορετικού χαρακτήρα σας, της διαφορετικής κουλτούρας σας; Άλλα ήθη και έθιμα ας πούμε έχει ο καθένας μας (..) έχει δημιουργηθεί πρόβλημα μέσα στην τάξη ή στην επικοινωνία σας με την νηπιαγωγό;
- Όχι.
- Ε εσείς μιλάτε ελληνικά (..) και στο σπίτι;
- Ελληνικά! (μοιάζει ξαφνιασμένη)
- Α, δεν μιλάτε ας πούμε την ρομανί;
- Όχι.
- Όχι έτσι;
- Όχι, όχι.
- Ωραία. Να ρωτήσω κάτι προσωπικό τώρα. Το θρήσκευμά σας ποιο είναι;
- (...) (με κοιτάει απορημένη)
- Χριστιανή ορθόδοξη;
- Ναι, βέβαια.
- Ωραία, ε έχει ζητήσει ποτέ η νηπιαγωγός να φέρετε από το σπίτι πράγματα από την δικιά σας κουλτούρα έτσι; Ε παραμύθια, τραγούδια, χορούς (..) ήθη και έθιμα δικά σας μέσα στην τάξη;
- Όχι, όχι.
- Θα θέλατε όμως; Θα σας ενδιέφερε;
- Ναι άμα θέλανε (..)
- Θα ήσασταν ας πούμε εσείς πρόθυμη να έρθετε μες στο σχολείο να δείξετε να μάθετε να μάθουν τα παιδιά ένα δικό σας παραμύθι, τραγούδια δικά σας;
- Ναι, ναι.
- Θα νιώθατε δηλαδή πώς; Πώς θα σας έκανε να αισθανθείτε αυτό;
- (...) Καλά.
- Ωραία. Θεωρείτε ότι η νηπιαγωγός έχει καταλάβει ότι το νηπιαγωγείο είναι σημαντικό για εσάς ή θεωρεί ότι εντάζει μωρό τώρα σιγά που ενδιαφέρεται;

- Όχι, όχι.
- Δηλαδή;
- Όταν δεν έφερνα τα κορίτσια για κάποιο διάστημα 3-4 ημέρες (..) ήταν κατά πάνω. Ξέρω γω υπάρχει ένα πρόβλημα αυτά, γιατί οι μικρές δεν έρχονται; Ξέρετε (..)
- Ναι.
- Της εξήγησα εγώ το πρόβλημα (..) και με έχουνε βοηθήσει δεν έχω παράπονο.
- Θεωρείτε πως η επικοινωνία σας μαζί της έτσι; Επηρεάζει το κατά πόσο η νηπιαγωγός σας εκτιμάει;
- (...) Δεν το κατάλαβα!
- Ωραία θα σας πω (..) Ε από την στιγμή που μου λέτε ότι επικοινωνείτε μαζί της θεωρείτε πως η νηπιαγωγός έχει καλή γνώμη για εσάς ή όχι;
- Δεν νομίζω να έχει κακή. Γιατί να έχει κακή; (γελάει)
- Ε εντάξει λέω εγώ τώρα, εντάξει. Δεν μπορούμε με όλους τους ανθρώπους να ταιριάζουμε.
- Ε βέβαια.
- (..) έτσι; Για αυτό. Ε τι θα θέλατε να αλλάξετε στην σχέση σας μαζί της;
- Τίποτα.
- Είστε δηλαδή τόσο ευχαριστημένη ε;
- Ναι είμαι ευχαριστημένη, ναι.
- Ωραία, αν μπορούσατε να φτιάξετε ένα δικό σας νηπιαγωγείο (..)
- Ναι.
- Φανταστείτε τώρα ότι μπορείτε να φτιάξετε ένα δικό σας σχολείο (..)
- Ναι.
- Πως θα θέλατε να είναι; Από άποψη (-//-)
- Πως θα ήταν για εσάς το ιδανικό σχολείο; Πως θα θέλατε να είναι το σχολείο; Από άποψη κτιρίου μέχρι από άποψη το τι διδάσκεται μέσα στο σχολείο και αυτά (..)
- Κανονικά, δεν (..) δεν φαντάζομαι κάτι (..)
- Ωραία, τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες για να κάνουν κάποιες δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο, σας έχει παραπονεθεί κάποιο από τα παιδιά σας ότι η νηπιαγωγός το ξεχωρίζει με οποιονδήποτε τρόπο;
- Όχι, όχι.
- Ωραία. Ε προβλήματα με τα άλλα τα παιδιά είχανε;
- Όχι!
- Ωραία. Όταν ας πούμε (..)τα παιδιά είδατε που φτιάχνουν ζωγραφιές, κατασκευές (..) τις κολλάει η νηπιαγωγός στον τοίχο έχετε παρατηρήσει ας πούμε να λείπει μόνο το δικό σας ή να λείπουν κάποιων παιδιών και μέσα σε αυτών να είναι και των δικών σας;
- Όχι, όχι.
- Ωραία, εντάξει. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.
- Και εγώ.
- Θα θέλατε να πείτε κάτι άλλο;
- Όχι
- Εντάξει, ευχαριστώ πολύ
- Κι εγώ. Γεια σας!

2^η Συνέντευξη (ΣΓα2)

- Τι δουλεία κάνετε; Το βλέπω βέβαια αλλά εντάξει επειδή πρέπει να καταγραφεί (..)
- Είμαι κληρικός, ιερέας.
- Ωραία, και μέχρι ποια τάξη έχετε πάει; Τι έχετε τελειώσει;
- Έχω τελειώσει εκκλησιαστικό γυμνάσιο της Τήνου.
- Η γυναίκα σας;
- Εε έχει τελειώσει μόνο δημοτικό
- Ωραία, όταν εσείς ήσασταν μαθητής οι γονείς σας έρχονταν σε επαφή με τον δάσκαλο της τάξης;
- Όχι.
- Γιατί;
- Γιατί είχαν δουλειές αγροτικές και δεν μπορούσαν να 'ρθουνε.
- Ε παρόλα αυτά ποια ήταν η γνώμη τους για τον δάσκαλό σας;
- Ε όχι και τόσο πολύ (..). Δεν είχαν καλή επαφή δηλαδή και να έχουν και αυτοί κάποια άποψη. Οπότε αγράμματοι και αυτοί δεν 'ξέραν και πολλά, απλοί άνθρωποι ήταν και αυτοί δεν 'ξέραν και πολλά πράγματα ούτε για τον δάσκαλο ούτε για να πουν άποψη. Οπότε ήτανε απλά τα πράγματα.
- Ωραία. Ε θεωρούσαν σημαντική οι γονείς σας την μόρφωση;
- Βεβαίως.
- Ήθελαν να μορφωθείτε;
- Βεβαίως, γιατί και αυτοί ήταν αγράμματοι και δεν ξέρανε πολλά πράγματα και θέλανε να φύγουν τα παιδιά τους από την λάσπη και τα χωράφια, οπότε (..)
- Εσάς η δική σας άποψη ποια είναι για το σχολείο;
- Ότι πρέπει τα παιδιά να μορφώνονται και να είναι ακόμα πιο καλύτερη η παιδαγωγώγηση των παιδιών. Γιατί δυστυχώς έχει πέσει το επίπεδο.
- Αν δηλαδή ακόμα και αν δεν ήταν υποχρεωτική η εκπαίδευση θα στέλνατε το παιδί σας σχολείο.
- Βεβαίως
- Θα θέλατε να σπουδάσουν τα παιδιά σας;
- Βεβαίως, βεβαίως
- Γιατί; Για ποιο λόγο;
- Ε για το μέλλον τους. Για ένα καλύτερο μέλλον των παιδιών. Γιατί και εγώ δεν έχω σπουδάσει, δεν έχω τελειώσει πανεπιστήμιο και τέτοια και βλέπω ότι χρειάζεται πιο πολύ μόρφωση,
- Από τότε που έρχεται το παιδί σας στο νηπιαγωγείο, ε πόσα παιδιά έχετε εδώ στο νηπιαγωγείο;
- Τέσσερα.
- Στο νηπιαγωγείο;
- Στο νηπιαγωγείο ένα.
- Ένα.
- Οι μεγάλοι μου πάνε λύκειο, γυμνάσιο και έχουνε (..)
- Από τότε που ήρθε το παιδί σας εδώ πέρα στο νηπιαγωγείο έχετε παρατηρήσει να έχει αλλαγές στην συμπεριφορά του, στον τρόπο που μιλάει;
- Ναι, είναι πιο καλύτερα. Η συμπεριφορά του και η ομιλία του και όλα. Έχει αλλάξει πάρα πολύ.
- Δηλαδή πως θεωρείται ότι το βοήθησε το νηπιαγωγείο;

- Από τον παιδικό δηλαδή που ήτανε στο νηπιαγωγείο έχει αλλάξει πάρα πολύ δηλαδή
- Ε τώρα με την νηπιαγωγό της τάξης του παιδιού σας έχετε καλή επαφή;
- Εγώ συγκεκριμένα επειδή δεν μπορώ είναι η δουλειά μου τέτοια (..) η σύζυγος έχει, έχει πάρα πολύ καλή επαφή.
- Ε ξέρετε πως συμπεριφέρεται στο παιδί σας;
- Ναι μου το έχει πει η πρεσβυτέρα μου. Ναι πάρα πολύ καλά, πάρα πολύ καλά και βοηθάει πάρα πολύ τα παιδιά.
- Ε με εσάς όταν έρχονται σε επαφή πως είναι οι νηπιαγωγοί;
- Ε επειδή (..)
- Όσες φορές έχετε έρθει (..)
- Απέναντι στο πρόσωπό μου; Πάρα πολύ καλή. Άριστη, άριστη πάρα πολύ καλή η συμπεριφορά όλων.
- Θα μπορούσατε να μου δώσετε ένα παράδειγμα; Κάποια φορά που θυμάστε ας πούμε (..)
- (...) Ήρθα κάποια φορά και μου φωνάζανε τα πιτσιρίκια ο παπάς ο παπάς και είτε η διευθύντρια είναι καλό λέει να έρθει ο ιερέας και να μας ευλογήσει και αυτά μέσα στο σχολείο, είναι διαφορετική η τάξη του ιερέως από εμάς και είναι και αυτό μια τιμή για τον ιερέα απέναντι από την ε διευθύντρια.
- Καταλαβαίνω. Ε θεωρείτε ότι παρόλο δεν μπορείτε εσείς να έρχεστε συνέχεια να μιλάτε μαζί τους, παρόλα αυτά θεωρείτε ότι είναι σημαντική η επαφή με την νηπιαγωγό;
- Βεβαίως.
- Για ποιους λόγους;
- Έρχεσαι πιο κοντά και με το σχολείο και με την δασκάλα και με τα παιδιά. Και για τα προβλήματά τους και όλα. Συζητάς δηλαδή τα προβλήματα του παιδιού και είναι πιο καλά να έρχονται οι γονείς, ο κάθε γονέας δηλαδή να έρχονται με επαφή με τους δασκάλους.
- Ποιον πιστεύετε ότι βοηθάει περισσότερο; Τους γονείς; Τους εκπαιδευτικούς; Τα παιδιά;
- Εγώ νομίζω και τους γονείς και τα παιδιά, όταν είσαι πιο κοντά με τους δασκάλους εδώ δηλαδή. Και οι δύο έχουμε όφελος. Και τα παιδιά και εμείς. Γιατί έχουν άλλη εμπειρία οι δασκάλες εδώ και άλλοι εμπειρία εμείς οι γονείς. Εμείς οι κληρικοί έχουμε άλλη εμπειρία στην εκκλησία. Εδώ έχουν άλλη εμπειρία. Οπότε πρέπει να έχουμε επαφή.
- Παρόλα αυτά όταν μπορείτε (..) όταν μπορείτε να βρεθείτε μαζί τους και να μιλήσετε είστε θετικός; Έρχεστε;
- Βεβαίως, όποτε μπορώ βεβαίως;
- Σε κάποια προβλήματα που μπορεί να έχει το παιδί σας ...είτε μαθησιακά είτε συμπεριφοράς είτε με κάποιο παιδάκι να μην τα πάει καλά θεωρείτε την νηπιαγωγό ότι μπορεί να σας βοηθήσει να λυθούν αυτά τα προβλήματα;
- Βεβαίως, βεβαίως. Πάρα πολύ.
- Είναι πρόθυμη; Πως την βλέπετε;
- Είναι, βεβαίως. Όλες, οι κυρίες.
- Είχατε αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα ας πούμε; Θα μπορούσατε να δώσετε κάποιο παράδειγμα που είχατε κάποιο πρόβλημα και σας βοήθησε;
- Επειδή δεν ερχόμουν εγώ την παπαδιά και δεν ρωτούσα έτσι όπως μου λεγε η παπαδιά ήταν άριστη η συμπεριφορά τους απέναντι και μας είχαν βοηθήσει
- Πόσες φορές τον μήνα έρχεστε εσείς σε επαφή με την νηπιαγωγό; Όχι για να πάρετε ή να αφήσετε το παιδί αλλά για να μιλήσετε μαζί της.

- Εγώ δεν μπορώ καθόλου, δεν έχω έρθει καθόλου να μην πω και ψέματα (..)
- Ναι.
- Δεν έχω έρθει καθόλου.
- Άρα δεν ξέρετε αν υπάρχουν συγκεκριμένες ώρες που συνεργάζεται;
- Όχι, όχι δεν ξέρω καθόλου. Γιατί δεν (..) είναι η δουλειά μου τέτοια που (..)
- Ωστόσο, όταν έχετε την δυνατότητα προσπαθείτε να επικοινωνείτε μαζί της;
- Όποτε μπορώ βεβαίως. Βεβαίως, προσπαθώ.
- Ωραία. Ε από ότι ξέρετε από την σύζυγό σας η νηπιαγωγός επιδιώκει κυρίως να μιλάει μαζί της ή η γυναίκα σας;
- Η νηπιαγωγός
- Για ποια θέματα; Ξέρετε για ποια πράγματα;
- Και του παιδιού και του σχολείου ζητήματα. Τα προβλήματα που έχουνε (..)
- Οι νηπιαγωγοί επικοινωνούν με διάφορους τρόπους (..)
- Βεβαίως, βεβαίως (..)
- Έτσι;
- Γίνονται και μερικά σεμινάρια είχαν γίνει τον χειμώνα που ήρθε η πρεσβυτέρα ήταν πολύ καλά αυτά που γίνανε και για το σχολείο και για τα παιδιά και για τους γονείς πως θα συμπεριφέρονται απέναντι στα παιδιά (..)
- Λοιπόν χρησιμοποιούν διάφορους τρόπους ε τηλεφωνικές...
- Επικοινωνίες
- Επικοινωνίες, ομαδικές συγκεντρώσεις, μεμονωμένες συναντήσεις (..)
- Βεβαίως.
- Εσείς ποιον προτιμάτε;
- Προτιμάω τις ομαδικές συγκεντρώσεις παρά τηλεφωνικές. Είναι πιο καλά να είναι παρέα, να έχουν επαφή προσωπική δηλαδή παρά ακουστική. Εγώ πιστεύω είναι πιο καλά να είμαστε τετ α τετ, να τα λέμε και διαφορετικά. Έρχεσαι πιο κοντά πιστεύω.
- Ωραία, είπαμε το περιεχόμενο των συναντήσεων αφορά είτε την συμπεριφορά του παιδιού είτε (...)
- Βεβαίως.
- Ωραία. Πριν από τις προγραμματισμένες συναντήσεις θεωρείτε ότι η νηπιαγωγός θα πρέπει να είναι προετοιμασμένη για να μιλήσει στους γονείς;
- Βεβαίως, βεβαίως. Πρέπει να είναι.
- Εσείς ας πούμε που συζητάτε με την σύζυγό σας έστω και αν έρχεται μόνο εκείνη τι επιδιώκετε να ρωτάτε συνήθως την νηπιαγωγό; Τι σας ενδιαφέρει να μαθαίνετε για το παιδί σας; Για τις δραστηριότητες;
- Για την συμπεριφορά του. Για τις δραστηριότητες του σχολείου, για κτιριακά συγκροτήματα αν είναι καλά, για τα είδη υγιεινής στο σχολείο, για αυτά όλα πρέπει να ξέρουν οι γονείς.
- Έχετε ξαναεπισκεφτεί τον χώρο του νηπιαγωγείου;
- Ναι, έχω έρθει. Έχω έρθει.
- Στην αρχή της χρονιάς;
- Είχα έρθει στην αρχή της χρονιάς και μέσα της χρονιάς, είχα έρθει.
- Στην αρχή της χρονιάς σας είχε παρουσιάσει τον χώρο του νηπιαγωγείου;
- Βεβαίως, βεβαίως. Μου άρεσε γιατί είναι καινούριο κτίριο. Ε το περιβάλλον, ο χώρος που υπάρχει είναι πάρα πολύ καλός, ζεστός.
- Ε γνωρίζετε τι δραστηριότητες πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη; Τι σας λέει το παιδί σας; Σας μεταφέρει τι γίνεται μέσα στην τάξη;
- Επειδή είναι η δουλειά μου τέτοια και δεν αδειάζω τόσο πολύ είναι πιο πολύ η πρεσβυτέρα κοντά του, ναι. Οπότε εγώ έρχομαι αργά το βράδυ γιατί δεν είμαι,

- είμαι σε άλλη ενορία δεν μένω εδώ οπότε πηγαиноέρχομαι, είναι η πρεσβυτέρα.
- Ωραία, ε στα θέματα επειδή μου είπατε πως δεν μπορείτε να έρχεστε συχνά σας έχουν παραπονεθεί ποτέ οι νηπιαγωγοί; Σας έχουν δείξει ότι θέλουν περισσότερη συνεργασία;
 - Όχι, όχι. Απλώς επειδή είναι η πρεσβυτέρα και ξέρουν ότι η δουλειά μου είναι τέτοια, όχι δεν μου έχουν κάνει παράπονα. Να μην πω (...). Όχι
 - Εσείς αν μπορούσατε θα διαθέτατε περισσότερο χρόνο;
 - Βεβαίως.
 - Ωραία, όσες φορές έχετε έρθει σε επαφή πώς είναι το κλίμα;
 - Πάρα πολύ καλό. Απέναντι και σε μένα και στην πρεσβυτέρα και στα παιδιά που έρχονται γιατί καμιά φορά δεν μπορεί η πρεσβυτέρα και έρχονται τα παιδιά και παίρνουν τα μεγαλύτερα παιδιά έρχονται και παίρνουν τον μικρό, είναι πάρα πολύ καλή.
 - Ε νιώθετε άνετα να μιλάτε μαζί της;
 - Βεβαίως.
 - Μπορείτε να της κάνετε ότι σχόλιο θέλετε ας πούμε για τον τρόπο (...)
 - Βεβαίως, βεβαίως. Και παρατηρήσεις μπορούμε να κάνουμε όλα. Βεβαίως, είναι πάρα πολύ καλές όλες. Όλες πραγματικά.
 - Θα μπορούσατε να μου δώσετε ένα παράδειγμα που κάτι δεν σας άρεσε είτε στην συμπεριφορά της είτε και της το είπατε;
 - Μα δεν υπάρχει τέτοιο θέμα, οπότε δεν έχω συζητήσει ποτέ γιατί είναι άψογες και άριστες.
 - Ωραία. Το παιδί σας έρχεται κάθε μέρα σχολείο;
 - Βεβαίως.
 - Ωραία, έχει λείψει έχει ποτέ τύχει να λείψει για κάποιο διάστημα;
 - Ε ναι είχε λείψει που αρρώστησε τον χειμώνα λόγο γρίπης και αυτά και δεν ήρθε για κάποιο διάστημα.
 - Τις μέρες που δεν ήρθε οι νηπιαγωγοί ενδιαφέρθηκαν να μάθουν για (...)
 - Βεβαίως.
 - Για ποιον λόγο λείπει και τέτοια;
 - Βεβαίως. Είπαν στην πρεσβυτέρα γιατί δεν ήρθε μια βδομάδα ο Θάνος. Οπότε δείχνουν ενδιαφέρον για τα παιδιά.
 - Ε σας έχει επισκεφτεί ποτέ στο σπίτι;
 - Όχι.
 - Θα θέλατε;
 - Βεβαίως.
 - Παρόλα αυτά ενδιαφέρεται για το πώς ζείτε, πού ζείτε;
 - Βεβαίως, βεβαίως, βεβαίως. Και μας ζητάνε και την άποψη για άλλους ανθρώπους που είναι δίπλα μας. Αν είναι άνθρωποι που υποφέρουν λόγω της κρίσεως και αυτά για να βοηθήσουμε.
 - Κατάλαβα! Ε αν σας επιτρεπόταν να μπειτε μέσα στην τάξη να παρακολουθήσετε τον τρόπο διδασκαλίας θα θέλατε;
 - Βεβαίως.
 - Την έχετε ρωτήσει ποτέ αν σας επιτρέπει;
 - Όχι δεν έχω ρωτήσει αλλά πιστεύω σε κάποιο κληρικό και σε κάποιο γονέα πρέπει να τους δίνει την άδεια να συμμετέχουνε.
 - Αν κάτι από αυτά που συνέβαιναν μέσα στην τάξη δεσ σας ε δεν σας άρεσε ο τρόπος διδασκαλίας της θα παρεμβαίνατε;

- Θα το έλεγα στο τέλος με τρόπο. Ότι δεν μου άρεσε αυτό το πράγμα. Ανάλογα το πρόγραμμά τους πως το κάνουνε δεν ξέρω γιατί και εγώ είμαι κληρικός, είναι αλλιώς στην εκκλησία στην δουλειά μου που έχω το πρόγραμμά μου και αλλιώς το πρόγραμμα του σχολείου. Αλλά θα έλεγα την γνώμη μου.
- Πιστεύετε ότι θα ήταν (-//-). Αν παρεμβαίνατε όπως είπαμε πιστεύετε ότι θα πως πιστεύετε ότι θα ήταν η αντίδρασή της;
- Πιστεύω ότι εντάξει δεν θα υπήρχε πρόβλημα ε να πει την άποψη ο γονέας και κυρίως ο κληρικός, οπότε δεν θα φέρναν αντίρρηση πιστεύω.
- Εσείς πως αντιδράτε όταν τα σχόλια της νηπιαγωγού σχετικά με την πρόοδο ή την συμπεριφορά του παιδιού σας είναι κάπως;
- Αναλόγως δηλαδή την συμπεριφορά και τα σχόλια, αναλόγως και εγώ ε θα απαντήσω.
- Ε η άποψη σας αλλάζει με βάση τα όσα σας μεταφέρει το παιδί σας για τις νηπιαγωγούς; Ή για το πώς του φέρθηκαν ας πούμε μια μέρα;
- Όχι γιατί είναι μικρό παιδί και είναι διαφορετικά, εντάξει μπορεί να το είπτε αλλιώς η δασκάλα και αλλιώς να τα λέει στο σπίτι. Οπότε εντάξει δεν έχει και τόσο πολύ άποψη το παιδί. Εντάξει παιδιά είναι.
- Εσείς την γνώμη σας για την νηπιαγωγό την έχετε εκφράσει στο παιδί σας;
- Βεβαίως, βεβαίως. Γιατί είναι νηπιαγωγός τόσα πολλά χρόνια στην εκπαίδευση οπότε έχει κάποια εμπειρία και ξέρει πιο πολλά από εμάς και από τους γονείς ακόμα και ακόμα άμα σε μαλώσει και αυτά του έχω πει κάποιος λόγος θα υπάρχει για να σε μαλώσει γιατί δεν μπορεί να σε μαλώσει έτσι, οπότε εντάξει πρέπει να ξέρει και το παιδί ότι είναι για το καλό του αυτό που έκανε η δασκάλα.
- Σας ενδιαφέρει ας πούμε πιο πολύ η πρόοδος του μικρού ή των μεγαλύτερων παιδιών σας;
- Του των μεγαλύτερων παιδιών μου. Γιατί εντάξει ο μικρός είναι μικρός. Ο μεγάλος καταλαβαίνει διαφορετικά από ότι ο μικρός οπότε καταλαβαίνει ότι να του πεις. Ενώ τώρα ο μικρός που είναι 6 χρονών ότι και να του πουν την άλλη μέρα θα το έχει ξεχάσει. Ενώ ο μεγάλος είναι διαφορετικά (..)
- Ναι.
- Με ενδιαφέρει πιο πολύ η πιο μεγάλη ηλικία
- Έχετε περισσότερη επικοινωνία με τους καθηγητές και τους δασκάλους των μεγαλύτερων παιδιών;
- Βεβαίως, βεβαίως.
- Για ποιο λόγο;
- Ε για τη μόρφωσή τους και είναι διαφορετικά. Είναι και η ηλικία τέτοια κιόλας στην εφηβεία και πρέπει ο κάθε γονέας να είναι πιο κοντά στο παιδί και στους δασκάλους και τους καθηγητές, να έχει πιο πολύ επαφή παρά στον μικρόν που είναι 5 χρονών 6. Να τον ελέγχουμε δηλαδή τον μεγάλο, οπότε είναι διαφορετικά.
- Ωραία. Θα σταματούσατε ποτέ κάποιο από τα παιδιά σας από το σχολείο έστω κι αν βλέπατε πως δεν τα καταφέρνουν;
- Όχι, όχι.
- Όχι έτσι;
- Να σας πω και ένα παράδειγμα άμα θέλετε. Ο γιος μου έχει μείνει δυο φορές στην ίδια τάξη στο λύκειο και του λέω θα πας μέχρι να πας φαντάρος. Δεν έχει τέτοια πράγματα, μέχρι να πας φαντάρος θα πας στην ίδια τάξη. Αν δεν συνεχίσεις σπίτι δεν γυρίζεις οπότε (...)

- Κατάλαβα.
- Είμαι λίγο αυστηρός σε αυτά.
- Ωραία. Ε σε σχέση με εσάς που είστε και κληρικός και έχετε μια άλλη θέση έχετε παρατηρήσει να υπάρχουν διαφορές στις σχέσεις σας με την νηπιαγωγό σε σχέση με τους άλλους γονείς;
- Όχι, όχι είναι όλοι ίδιοι, η πώς λέγεται; Η συμπεριφορά και όταν σε μένα και στους άλλους γονείς. Δεν έχει διάκριση σε κανέναν. Όχι, είναι η ίδια. Απλώς υπάρχει πιο σεβασμός στον κληρικό. Ντάξει αυτό εννοείται εδώ στην περιοχή μας κιόλας σέβονται τον κληρικό, αλλά δεν υπάρχει διάκριση. Όχι, όχι.
- Σας έχει κάνει ποτέ, άθελά της έστω έτσι να νιώσετε μειονεκτικά; Για κάτι; Για το οτιδήποτε;
- Όχι, όχι.
- Ωραία, ε ποιες γλώσσες μιλάτε εκτός από τα ελληνικά;
- Πολύ λίγα αγγλικά. Πάρα πολύ λίγα.
- Τα παιδιά σας έχουν μάθει από σας;
- Βεβαίως, βεβαίως. Έχουν μάθει πάρα πολύ. Κυρίως ο δεύτερος τελειώνει τώρα και παίρνει και το πτυχίο του (..) πως λέγεται κιόλας το ξεχνάω;
- Lower;
- Lower ναι. Αυτό το τελευταίο που είναι. Είναι στην τελευταία τάξη φέτος.
- Εδώ πέρα υπάρχουνε και πολλοί Ρομά στην περιοχή. Ε αυτή την γλώσσα την ξέρετε εσείς;
- Όχι.
- Όχι έτσι;
- Όχι.
- ε θα θέλατε μέσα στην τάξη στις δραστηριότητες που πραγματοποιεί η νηπιαγωγός να υπάρχουν διάφορα στοιχεία και από άλλες κουλτούρες;
- Βεβαίως, είναι καλό αυτό.
- Κάθε άνθρωπος δηλαδή κουβαλάει..
- Κάθε φυλή, κάθε (..)πως λέγεται.. άλλος είναι Αλβανός άλλος είναι Ρουμάνος ας πούμε. Θα ήταν ωραία εγώ πιστεύω να κοιτάει τα ήθη και τα έθιμα (..) αυτά που έχει κάθε τόπος και κάθε πατρίδα
- Κάθε άτομο γενικά κουβαλάει κάποια κουλτούρα πάνω του, δικιά του ας πούμε (..) έχει κάποια κουλτούρα δικιά του και άλλα ήθη και άλλα έθιμα (..) ξέρετε αυτά αλλάζουν από τόπο σε τόπο.. θα θέλατε ας πούμε να περάσετε κάποια στοιχεία της δικιάς σας κουλτούρας μέσα στο νηπιαγωγείο;
- Βεβαίως, βεβαίως.
- Ποια θα ήταν αυτά;
- Εγώ πιστεύω η οικογένεια πρώτα, μετά η θρησκεία, η πατρίδα μου και τα διάφορα έθιμα που έχει η κάθε περιοχή και η κάθε πατρίδα. Παραδείγματος χάρη οι Ρουμανοί έχουνε διαφορετικά, εμείς έχουμε διαφορετικά, οι Αλβανοί έχουνε διαφορετικά. Θα ήθελα. Να μάθουν τα δικά τους όπως και τα δικά μας να τα μάθουνε και αυτοί.
- Θα θέλατε ας πούμε να μάθουνε ας πούμε αν έχετε κάποιο ιδιαίτερο παραμύθι που έχετε δικό σας ή κάποιο ιδιαίτερο τραγούδι, κάποια ιδιαίτερη συνταγή ας πούμε η πρεσβυτέρα; Θα θέλατε να έρθει ας πούμε μες στην τάξη να την δείξει, να έχει την δυνατότητα αυτή;
- Βεβαίως. Βεβαίως.
- Έχει συμβεί ποτέ αυτό;
- Όχι, όχι. Δεν μας έχουνε (...)

- Ωραία, ε αν θέλατε να αλλάξετε κάτι στην σχέση σας με τις νηπιαγωγούς τι θα θέλατε να είναι αυτό;
- Να γίνει μια ομιλία από την εκκλησία εννοώ, έτσι; Να καλέσουν κάποιον κληρικό μορφωμένο να μάθουν τα παιδιά μερικά πράγματα περί της θρησκείας, γιατί δυστυχώς δεν ξέρουν τα παιδιά. Κάνουν τον σταυρό και λένε γιατί κάνουν τον σταυρό ή γιατί λένε « Άγιος ο Θεός, άγιος ισχυρός, άγιος αθάνατος ελέησον ημάς» ή γιατί βάζουμε πρώτα το χέρι μας στο μέτωπο και μετά στην κοιλιά. Είναι μερικά πράγματα που δεν ξέρω, δεν τα λένε στο σχολείο; Πρέπει να γίνει μια παρέμβαση από το σχολείο προς την Μητρόπολη για να μάθουν μερικά πράγματα τα παιδιά.
- Σας έχει πει το παιδί σας ότι τα παιδιά μέσα στην τάξη για να κάνουν κάποιες δραστηριότητες χωρίζονται σε ομάδες;
- Το έχει πει στην πρεσβυτέρα.
- Ξέρετε αν ποτέ το έχει ξεχωρίσει;
- Όχι, όχι, όχι.
- Προβλήματα με τα άλλα τα παιδιά είχε ποτέ το δικό σας στις σχέσεις του;
- Όχι, απλώς είναι λίγο ζόρικός, φωνάζει κάνει και είναι λίγο ζόρικός. Από προβλήματα όχι δεν είχαμε.
- Έχει βοηθήσει η νηπιαγωγός να λυθεί αυτό το πράγμα;
- Βεβαίως, βεβαίως.
- Πως θα ήταν για εσάς το ιδανικό σχολείο; Αν μπορούσατε να φτιάξετε εσείς ένα δικό σας σχολείο, ένα δικό σας νηπιαγωγείο συγκεκριμένα.
- Δεν πιστεύω ότι θα ήταν διαφορετικό όπως είναι αυτό τώρα. Είναι πάρα πολύ ζεστό και μας έχει αγκαλιάσει όλους. Οπότε δεν πιστεύω να 'ταν πιο καλύτερο. Δεν ξέρω αν σας (...)
- Με έχετε καλύψει
- Κάλυψα.
- Απλά θέλω να μου πείτε εσείς αν θέλετε κάτι άλλο να προσθέσετε πάνω σε αυτά που είπαμε;
- Όχι, όχι δεν έχω τίποτα άλλο.
- Ωραία, σας ευχαριστώ πολύ
- Κι εγώ!

3^η Συνέντευξη (ΣΓγ3)

- Θέλω να μου πεις τι δουλειά κάνεις και μέχρι ποια τάξη έχεις πάει. Τι έχεις τελειώσει;
- Έχω τελειώσει γυμνάσιο, έχω πάει και κάποιες τάξεις Λύκειο αλλά δεν κατάφερα να τελειώσω και ασχολούμαι σε ένα μίνι μάρκετ δικό μας τώρα.
- Ο σύζυγος;
- Ο σύζυγος μέχρι πριν ένα περίπου μήνα ήταν άνεργος τώρα ξεκίνησε κανονικά πάλι δουλειά. Είναι όμως εποχιακή η δουλειά του.
- Ωραία. Μέχρι ποια τάξη έχει πάει ο σύζυγος;
- Ε δημοτικό έχει τελειώσει.
- Ε εσείς, θέλω να μιλήσουμε μόνο για σας. Έχεις μετανιώσει καθόλου που δεν συνέχισες το σχολείο;
- (...) Ντάξει, λίγο ναι
- Για ποιους λόγους;
- Ε εντάξει μες στο σχολείο είναι πιο ελεύθερα, πιο... Παντρεύτηκα και νωρίς και ίσως για αυτό μου φαίνεται κάπως.
- Όταν εσείς ήσασταν μαθήτρια οι γονείς σας μιλούσανε, ερχόντουσαν στην τάξη να ρωτήσουν πως πάτε κι αυτά;
- Όχι, καθόλου. Τίποτα.
- Γιατί;
- Δεν ξέρω γιατί. Γιατί είχαν το μαγαζί; Έτρωγαν πολλές ώρες εκεί και δεν έρχονταν καθόλου.
- Θεωρούσαν σημαντική την μόρφωση οι γονείς σας; Θέλαν να...
- Ε σχολείο, θελαν. Μας έστελναν και ορισμένες μέρες που λέγαμε εμείς ότι δεν θέλουμε να πάμε όχι θα πάτε. Αλλά μέχρι εκεί..
- Ωραία. Εσάς ποια είναι η άποψή σας για το σχολείο;
- (...) Είναι το άλφα και το ωμέγα το σχολείο. Δεν... Όσο μπορεί το κάθε παιδί να προσπαθεί και να συνεχίζει, μέχρι εκεί που μπορεί.
- Αν δεν ήταν υποχρεωτική η εκπαίδευση θα τον έστελνες; Γιο ή κόρη έχεις δεν ξέρω.
- Εδώ στο σχολείο, γιο.
- Θα τον έστελνες σχολείο;
- Ναι.
- Θέλεις δηλαδή να σπουδάσει;
- Αν τα καταφέρουμε ναι. Αν τα καταφέρει και αυτός, αλλά και εγώ να τον στηρίξω στο (...)
- Για ποιο λόγο θα θελες να σπουδάσει;
- Ε γιατί θα μορφωθεί περισσότερο, θα έχει ένα χαρτί επιπλέον στα χέρια του να μπορεί να πιάσει μια πιο καλή δουλειά (...)
- Από τότε που ξεκίνησε ο μικρός το νηπιαγωγείο έχεις παρατηρήσει διαφορές;
- Πάρα πολύ μεγάλες.
- Τι διαφορές;
- Ε αυτοεκτίμησης, ε συμπεριφορών, απόψεις που έχει, ιδέες που δεν τις είχε.
- Με την επαφή σας με την νηπιαγωγό; Πώς είναι;
- Πάρα πολύ καλή. Άψογη.
- Μπορείς να μου περιγράψεις λίγο την σχέση σας;
- Ε είναι πάρα πολύ καλή. Θα με ενημερώσει ή όταν θα την χρειαστώ να την ρωτήσω κάτι οποιαδήποτε στιγμή θα είναι δίπλα μου. Ε και δουλειά να έχει και της πω σε θέλω θα 'ρθει και θα με ακούσει. Είναι πάρα πολύ καλή.

- Πώς συμπεριφέρεται στο παιδί σου;
- Ε πολύ καλά θεωρώ.
- Σε σένα;
- Και σε μένα.
- Εσύ θεωρείς σημαντικό το να συνεργάζεσαι και να επικοινωνείς μαζί της;
- Απόλυτα!
- Για ποιους λόγους;
- Ε γιατί θα της πω τα προβλήματά μου και θα με βοηθήσει σε αυτό. Ούτως ώστε εγώ θα μπορέσω να βοηθήσω το παιδί μου. Αυτά.
- Ποιον πιστεύεις ότι βοηθάει περισσότερο η επικοινωνία μαζί της; Εσένα σαν γονιό; Εκείνη να καταλάβει καλύτερα το παιδί σου; Το παιδί σου;
- Εμένα, ε θεωρώ και εμένα και το παιδί μου. Αλλά σε θέματα που λύνονται εδώ στο σχολείο καλύτερα στο παιδί μου. Αλλά σε θέματα που θέλω εγώ να ενημερωθώ για να βοηθήσω το παιδί μου, εμένα..
- Ε μπορείς πάντα ας πούμε όταν κάνουν ομαδικές συγκεντρώσεις ή...
- Ναι. Θα αφήσω οτιδήποτε. Οτιδήποτε.
- Ε σε θέματα που της μιλάς εσύ για κάποια προβλήματα ή εκείνη σου λέει κάποια προβλήματα που έχει με το παιδί είναι πρόθυμη να βοηθήσει; Πώς την βλέπεις;
- Ναι, πάρα πολύ. Γιατί είχαμε πρόβλημα στο συγκεκριμένο παιδί και δεν το είχα αντιληφθεί εγώ αυτό το πρόβλημα και μου το είπε η νηπιαγωγός.
- Εσύ πως αντέδρασες όταν σου είπε αυτό για το παιδί σου;
- Ε αμέσως πήγαμε να κάνουμε τις εξετάσεις και αυτά (..) εντάξει λίγο σοκαρίστηκα γιατί το αποτέλεσμα δεν ήταν αυτό που περίμενα, αλλά εντάξει. Μαζί το παλέψαμε και συνεχίσαμε και βρήκαμε μια πολύ έναν πολύ καλό δρόμο και είμαστε σε μια πολύ καλή πορεία.
- Περίπου πόσες φορές τον μήνα συζητάς μαζί της προσωπικά ή σε ομαδικές συγκεντρώσεις;
- Ε τον μήνα ανάλογα. Μπορεί να είναι 5 φορές, μπορεί να είναι και δέκα. Ανάλογα τις ερωτήσεις που έχω να της κάνω, τα προβλήματα, ανάλογα.
- Περίπου πόση; (...) Σας έχει πει ποιες μέρες και ώρες να...
- Όχι, όποτε θέλουμε είναι ανοιχτή. (χαχα)
- Ωραία, ε περίπου πόση ώρα μιλάτε;
- Ε ανάλογα το θέμα που θα έχουμε. Αν ένα θέμα θέλει περισσότερη ανάλυση μπορεί και μισή ώρα, μπορεί και παραπάνω.
- Τον θεωρείς αρκετό χρόνο ή;
- Όχι, είναι, με καλύβει απολύτως.
- Ωραία. Ποιος κυρίως κανονίζει να μιλήσετε; Εσείς; Εκείνη;
- Ε όποτε χρειάζομαι εγώ την βοήθειά της θα το κανονίσω, θα της πω εγώ. Όποτε με χρειαστεί εκείνη εκείνη.
- Θα ήθελες να επικοινωνείς μαζί της μόνο όταν εσύ θέλεις;
- Δεν το κατάλαβα αυτό. (..) Μόνο όταν εγώ την θέλω; Μόνο όταν την έχω ανάγκη; Όχι δεν έχω, όποτε να ναι. Εγώ στις συζητήσεις είμαι ανοιχτή.
- Ωραία. Με ποιον τρόπο συνήθως μιλάει μαζί σου; Σε παίρνει τηλέφωνο; Ομαδικές συγκεντρώσεις; Μεμονωμένες συναντήσεις;
- Και με ομαδικές συγκεντρώσεις και όταν έρχομαι εδώ συνήθως ή όταν θα φέρω το πρωί το παιδί στο σχολείο ή όταν θα φέρω το φαγητό θα μου πει ότι εγώ σε θέλω.
- Ποιον τρόπο προτιμάς για να μιλάς μαζί της;
- Ε тет а тет, ναι.

- Για ποια πράγματα περίπου, συνήθως μιλάτε; Για τον τρόπο που κάνει μάθημα; Γιατί;
- Για την συμπεριφορά του κυρίως και για το πώς τα αντιλαμβάνεται κάποια πράγματα.
- Συνήθως στις ομαδικές συγκεντρώσεις θεωρείς πως είναι προγραμματισμένη, ε προετοιμασμένη για το τι θα σας πει πριν;
- Όχι.
- Δηλαδή;
- Όχι, όχι. Ότι της βγει εκείνη την ώρα. Ανάλογα το θέμα που θα ακούσει και αυτά θα δώσει τις λύσεις της.
- Ωραία. Όταν ήρθες για πρώτη φοράς το νηπιαγωγείο, σου παρουσίασε τον χώρο να δεις πως είναι.
- Πώς;
- Αν σου παρουσίασε τον χώρο για να τον δεις.
- Ναι, ναι.
- Δηλαδή; Μπορείς να μου περιγράψεις λίγο εκείνη την ημέρα;
- Ε τώρα βασικά επειδή εγώ είμαι συνεχόμενη εδώ πέρα στα 7 χρόνια, φέρνω το ένα παιδί και πέρσι είχα το άλλο. Με πας πολύ πίσω πριν 7 χρόνια. Ε ήρθαμε στην εγγραφή μας είπαν, μας έδειξε τις τάξεις, βγήκαμε έξω στο προαύλιο, μας έδειξε τις κούνιες και αυτά. Αυτά.
- Ωραία. Ε σας έχει πει τι ακριβώς... μου είπες πριν ότι σας έχει πει τι ακριβώς κάνει μέσα στην τάξη της και σας δίνει και τρόπους για να βοηθάτε και εσείς τα παιδιά στο σπίτι. Δηλαδή ένα παράδειγμα, μια δραστηριότητα που σου έχει πει να κάνεις στο σπίτι με το παιδί;
- Ε τώρα επειδή είμαστε στο νήπιο και αυτά ε μας πει να κάνουμε πάζλ πολλά και τέτοια γιατί βοηθάνε το παιδί και κάποιες κάρτες μας είχε δώσει με αντικείμενα και συλλαβές, που χωρίζ ας πούμε την πατάτα να λέει πα τα τα. Ε τέτοιου είδους.
- Ε σε ρωτάει τι λέει το παιδί όταν γυρνάει στο σπίτι για την μέρα του; Σε έχει ρωτήσει ποτέ η νηπιαγωγός;
- Όχι. Συνήθως εμείς της λέμε (..)
- Και πώς αντιδρά;
- Καλά, πολύ καλά, κάθεται και ακούει.
- Ε αν κάτι δεν σου άρεσε από τον τρόπο που κάνει μάθημα, από τον τρόπο που φέρεται στο παιδί σου θα της το έλεγες;
- Ε είχα πέρσι μία τέτοια. Την... της το έδωσα να το καταλάβει. Δεν της το είπα. Μου ζήτησε να την εμπιστευόμαι. Αλλά η εμπιστοσύνη δεν δίνεται, κερδίζεται.
- Ωραία. Ο μικρός έρχεται κάθε μέρα σχολείο;
- Ναι.
- Υπάρχει ένα διάστημα που να χει λείπει για αρκετές μέρες;
- Όχι, πάνω από δύο μέρες, όχι. Όταν είναι άρρωστος.
- Όταν είναι άρρωστος σας έχουν πάρει ποτέ τηλέφωνο να σας ρωτήσουν για ποιο λόγο δεν ήρθε το παιδί; Αν δεν ξέρουν ότι είναι άρρωστος.
- Ναι, ορισμένες φορές. Ναι.
- Πώς το βλέπετε αυτό; Σας αρέσει που...
- Ναι, ναι. Βέβαια.
- Ωραία. Έχει επισκεφτεί ποτέ το σπίτι σας η νηπιαγωγός;
- Όχι.
- Σας ρωτάει για το πού ζείτε, πώς ζείτε, με τι συνθήκες;

- Ε όχι αλλά ξέρει. Της το έχουν μεταφέρει.
- Ωραία.
- Και όπου υπάρχει πρόβλημα βοηθάει. Και επειδή έχω ακούσει από άλλες οικογένειες ότι βοηθάει με τρόφιμα και με ότι της φέρουν.
- Ε ωραία. Θα θελες να βοηθάς την νηπιαγωγό και σε άλλα;
- Ναι, βέβαια.
- Σε τι θα μπορούσες νομίζεις να την βοηθήσεις;
- Σε οτιδήποτε. Να τώρα ας πούμε συζητούσαμε μέσα για την ενώ σε άλλο νηπιαγωγείο για τη μεταφορά των παιδιών σε σε έναν χώρο που πρέπει να γίνει η γιορτή και της είπα αν θέλετε πολύ ευχαρίστως να μεταφέρω κι εγώ τα παιδιά με το αυτοκίνητο.
- Άρα δηλαδή ζητάει την συνεργασία σας; Θέλει τη βοήθειά σας;
- Ε απλά το ανέφερε. Λέει όχι εντάξει.
- Α γενικά σας έχει ζητήσει ποτέ να την βοηθήσετε σε οτιδήποτε;
- Όχι.
- Ε αν μπορούσες να είσαι μέσα στην τάξη να παρακολουθήσεις το μάθημα, θα ήθελες;
- Ναι.
- Πιστεύεις ότι θα είχε πρόβλημα εκείνη;
- Ε δεν ξέρω τώρα το κατά πόσο θα (...) θα ασχολιόντουσαν τα παιδιά με μένα, ίσως να μην μιλάγαν, ίσως να 'ταν σαν ένα ξένο άτομο και δεν θα πρόσεχαν την κυρία; Δεν ξέρω.
- Ε για ποιους λόγους θα ήθελες να είσαι μέσα;
- Ε γιατί γενικά μου αρέσουν τα παιδιά και γενικά μου αρέσει η δουλειά τους αυτή που κάνουνε. Προσφέρουν. Μου αρέσει πάρα πολύ η προσφορά.
- Ε ανάλογα από αυτά που θα σας πει ο (XXX) όταν γυρίσει σίτι, ότι η δασκάλα μπορεί να με μάλωσε σήμερα, γιατί έκανα μια αταξία. Επηρεάζεται η γνώμη σου για εκείνη;
- Όχι, γιατί ξέρω σίγουρα ότι κάτι έχει κάνει.
- Ε μπροστά στο παιδί σου έχεις πει ποτέ την γνώμη σου για την νηπιαγωγό;
- Όχι.
- Για ποιο λόγο;
- Δεν έχει τύχει. Ή μάλλον τώρα που το λες ορισμένες φορές έχει πει για κάποια άλλη δασκάλα του τμήματός του ότι μπορεί να μην του άρεσε ξέρω 'γω και να του έχω πει όχι είναι πολύ καλή και αυτά.
- Ποιος από τους δύο; Εσύ ή ο σύζυγος έρχεστε στις συναντήσεις που έχετε με την νηπιαγωγό;
- Εγώ.
- Γιατί;
- Γιατί ο σύζυγος δεν το έχει και πολύ με τα παιδιά. Δεν είναι πολύ της δραστηριότητας. Σε σχέση με τα παιδιά πάντα.
- Ναι, μου είπες πως έχεις κι άλλο μεγαλύτερο παιδί. Κορίτσι ή αγόρι;
- Από όλα.
- Ωραία. Πιο πολύ επισκέπτεστε την νηπιαγωγό ή τις δασκάλες των άλλων των παιδιών;
- Και στα δύο πηγαίνω. Και στο δημοτικό και στο νηπιαγωγείο.
- Με την ίδια συχνότητα;
- Όχι, σίγουρα όχι. Απλά επειδή εδώ έχουμε κι ένα πιο σοβαρό πρόβλημα ας πούμε. Και για αυτό είμαι πιο πολύ εδώ.
- Ε ωραία, έχεις και κορίτσια είπαμε;

- Ναι.
- Μεγαλύτερα;
- Ναι. Ένα μεγαλύτερο και ένα μικρότερο.
- Αν έπρεπε να τα σταματήσεις τα παιδιά... κάποιο από τα παιδιά σου από το σχολείο, αναγκαστικά για κάποιους λόγους. Δεν ξέρω για ποιους λόγους. Φαντάσου το απλά. Θα σταματούσες το κορίτσι ή το αγόρι; Και για ποιο λόγο;
- Το κορίτσι.
- Γιατί;
- Ε γιατί πρώτον δεν πηγαίνει τόσο καλά στο σχολείο αλλά και εκτός αυτού (..) Το αγόρι θα είναι άντρας, θα πρέπει αργότερα να ζήσει την οικογένειά του, ενώ η κοπέλα εντάξει. Μπορεί να ασχοληθεί και λίγο με τα οικιακά ας πούμε.
- Ωραία, ε έχεις παρατηρήσει ποτέ η νηπιαγωγός να σε ξεχωρίζει σε σχέση με τους άλλους γονείς;
- Όχι.
- Για κάποιο λόγο...
- Όχι, όχι.
- Σε έχει κάνει ποτέ να νιώσεις άσχημα, έστω και άθελά της;
- Όχι. Απλά μου έχει πει με τον τρόπο της αυτό έπρεπε να χε γίνει από χτες ας πούμε. Θα πάω ξέρω 'γω το παιδί στον οφθαλμίατρο και θα μου πει αυτό έπρεπε να χε γίνει από χτες όχι σήμερα που μου το λες. Αυτό. Μέχρι εκεί όμως.
- Το ότι επικοινωνείς μαζί της και συνεργάζεσαι μαζί της θεωρείς ότι αυτό σε στα μάτια της σε έχει κάνει πιο αρεστή; Πιο καλή;
- Ναι, ναι.
- Από ότι αν δεν ερχόσουν σε επαφή;
- Ναι, ναι.
- Για ποιους λόγους το πιστεύεις αυτό;
- Ε γιατί η επικοινωνία είναι ότι καλύτερο ανάμεσα σε δύο ανθρώπους. Αν δεν επικοινωνείς δεν μπορείς και να συνεχίσεις.
- Τα παιδιά στο νηπιαγωγείο χωρίζονται σε ομάδες. Σου έχει παραπονεθεί ο μικρός ότι η δασκάλα με ξεχώρισε ή με έβαλε με παιδάκια που δεν θα 'πρεπε να με βάλει;
- Όχι.
- Συνεργάζεται με όλα τα παιδιά δηλαδή;
- Ναι.
- Ε ας πούμε εγώ στο σπίτι μου η μαμά μου μου λέει ένα συγκεκριμένο παραμύθι που κάποια άλλη μαμά ίσως να μην το ξέρει. Ή κάποιο τραγούδι ας πούμε, ή κάποια συνταγή που έχει ο καθένας σπίτι του. Ε φαντάζομαι και εσύ θα έχεις κάτι τέτοιο. Σου έχει ζητήσει η νηπιαγωγός να το φέρεις μέσα στην τάξη; Να τους πεις ένα παραμύθι, να τους δώσεις ένα τραγούδι, να φτιάξετε μαζί κι άλλες μαμάδες συνταγές ή οτιδήποτε;
- Όχι, αντιθέτως εγώ της έχω ζητήσει συνταγές.
- Κατάλαβα, ωραία. Αν ήθελες να αλλάξεις κάτι μεταξύ σας τι θα ήταν αυτό;
- Τίποτα. Είμαστε υπέρ καλυμμένοι μέχρι εκεί.
- Ωραία, τελευταία ερώτηση. Αν μπορούσες να φτιάξεις ένα δικό σου νηπιαγωγείο, πώς το έχεις ονειρευτεί; Πώς θα θελες να είναι;
- Θα ήθελα να είναι, ένα μεγάλο νηπιαγωγείο, να είναι ευρύχωροι οι χώροι του, καθαροί και ωραίοι, να έχει κούνιες, πολλά παιχνίδια και αυτά. Και πολύ ικανές δασκάλες. Αυτά.

- Θεωρείς τώρα ότι είναι ικανές;
- Ναι.
- Θα ήθελες να πεις κάτι άλλο για την σχέση σου μαζί τους που δεν το έχεις αναφέρει; Είτε αρνητικό είτε θετικό έτσι. Γενικά ότι σου 'ρχεται το μυαλό...
- Όχι, είναι πολύ καλές, πάρα πολύ συνεργάσιμες, πολύ επικοινωνιακές. Και οι δασκάλες που είναι στο τμήμα του παιδιού μου αλλά και οι υπόλοιπες, γενικά είναι πολύ ανοιχτές. Έχουν όλη την καλή διάθεση να βοηθήσουν.
- Ωραία. Ευχαριστώ πολύ.
- Κι εγώ σε ευχαριστώ.

4^η Συνέντευξη (ΣΓγ4)

- Θέλω να μου πείτε τι δουλειά κάνετε και τι τάξη έχετε πάει; Μέχρι τι τάξη;
- Εγώ δεν δουλεύω, έχω πάει μέχρι πρώτη Λυκείου.
- Πρώτη Λυκείου. Ο άντρας σας;
- Ο άντρας μου έχει τελειώσει το λύκειο και είναι μηχανικός αυτοκινήτων.
- Ωραία, έχετε μετανιώσει που δεν τελειώσατε το λύκειο;
- Εννοείται.
- Για ποιον λόγο;
- Για ποιον λόγο μετάνιωσα; Πήγαινα τεχνικό, πήγαινα κομμωτική και το άφησα στην μέση και το μετάνιωσα. Έπρεπε να το χα τελειώσει.
- Όταν εσείς ήσασταν μαθήτρια οι γονείς σας έρχονταν σε επαφή με τους δασκάλους σας για να μάθουν την πρόοδό σας;
- Ε όχι συχνά γιατί δουλεύουνε οπότε ήταν λίγο αδύνατον. Σπάνια.
- Τι γνώμη είχαν για τον.. για τους δασκάλους σας.. οι γονείς σας;
- Καλή.
- Θεωρούσαν σημαντική την μόρφωση; Θέλανε να σπουδάσετε;
- Ναι, ναι,
- Αλλά;
- Αλλά εγώ τα 'κανα θάλασσα! (γέλια)
- Ωραία. Δηλαδή (-//-) Δηλαδή αν η εκπαίδευση δεν ήταν υποχρεωτική θα θέλατε το παιδί σας να συνεχίσει το σχολείο και για ποιους λόγους;
- Ναι, βεβαίως. δεν θέλω να κάνει τα λάθη που έκανα εγώ, που σταμάτησα το σχολείο και επίσης θέλω να μορφωθεί. Να σπουδάσει, να έχει μια δουλειά στα χέρια της και να προχωρήσει.
- Από τότε που άρχισε το νηπιαγωγείο έχετε παρατηρήσει διαφορές στην συμπεριφορά της, στον τρόπο που μιλάει και αυτά;
- Πάρα πολύ, πάρα πολύ. Εκφράζεται τώρα καλύτερα. Τα συναισθήματά της, τα εκφράζει (..)
- Είστε ευχαριστημένη με την επαφή σας με την νηπιαγωγό;
- Πάρα πολύ.
- Ε ποια είναι η σχέση σας ακριβώς; Θα μπορούσατε να μου την περιγράψετε;
- Είναι καλές. Κουβεντιάζουμε αρκετά συχνά, σε συνελεύσεις, όλα, τα πάντα έρχομαι παντού και η δική μας υπεύθυνη είναι πολύ καλή.
- Πώς συμπεριφέρεται στο παιδί σας; Ξέρετε;
- Από ότι λέει η μικρή πολύ όμορφα.
- Σε σας;
- Και σε μένα.
- Ε θεωρείται αναγκαίο να μιλάτε μαζί της και να συνεργάζεστε μαζί της;
- Βεβαίως. Για το καλό του παιδιού.
- Ωραία. Πώς νομίζετε ότι βοηθάει το παιδί η συνεργασία σας;
- Η συνεργασία η δική μου με την νηπιαγωγό; Ε κοιτάζτε τα προβλήματα που είχα εγώ στο σπίτι και τα έχω συζητήσει με την δασκάλα, έχει βοηθήσει εκείνη εμένα και εγώ την δασκάλα με το παιδί.
- Δηλαδή όποτε συζητάτε, έρχεστε εδώ να συζητήσετε σε ομαδικές συγκεντρώσεις ή ατομικά εσείς έρχεστε από ότι καταλαβαίνω.. Εεεε έχετε συναντήσει κάποιες δυσκολίες με εκείνη; Με την επαφή σας με εκείνη;
- Όχι, όχι.
- Είναι πρόθυμη να σας βοηθήσει όταν έχετε το οποιοδήποτε πρόβλημα; Θα μπορούσατε να μου δώσετε ένα παράδειγμα; (-//-)

- Να σας πω ένα παράδειγμα (...). Επειδή είχα πρόβλημα με την συμπεριφορά της, έκοψε την πιπίλα απότομα και άλλαξε λίγο η συμπεριφορά της, γκρίνιαζε (...) αυτήν την απότομη διακοπή την έβγαζε με την γκρίνια. Το συζήτησα με την περσινή νηπιαγωγό και τα καταφέραμε σε ένα σημείο μαζί. Και εκείνη από εδώ και εγώ από το σπίτι.
- Με τις συγκεκριμένες νηπιαγωγούς που είναι φέτος εδώ (...)
- Φέτος δεν έχει συμβεί κάτι τραγικό για να πω ότι (...)
- Νιώθετε όμως ότι είναι πρόθυμες να σας βοηθήσουν;
- Ναι, ναι ενδιαφέρονται αρκετά για το παιδί.
- Ωραία. Πόσες φορές τον μήνα περίπου έρχεστε στο σχολείο; Όχι απλά για να αφήσετε ή να πάρετε το παιδί σας αλλά για να μιλήσετε μαζί της..
- Για να κουβεντιάσουμε; Ναι. Όταν πιστεύω ότι υπάρχει κάποιο ζήτημα ε έρχομαι ή αν είναι σοβαρό ή αν είναι κάτι απλό.
- Ε έχουν οριστεί συγκεκριμένες ώρες που μπορείτε να επικοινωνείτε μαζί τους;
- Εγώ συνήθως έρχομαι τέτοια ώρα. Στις 12.
- Ε προτιμάτε να μιλάτε μαζί τους μόνο όταν θέλετε εσείς ή και όταν σας καλούν και εκείνες;
- Και όταν με καλούν και όταν υπάρχει κάποιο θέμα από εμένα.
- Εσείς έρχεστε κυρίως σε επαφή μαζί της ή εκείνη μαζί σας;
- Αναλόγως. Αν υπάρχει κάποιο θέμα από την νηπιαγωγό πρέπει να μου το πει (...)
- Ποιον από τους παρακάτω τρόπους που θα σας πω χρησιμοποιεί σε.. για την επικοινωνία μαζί σας. Ας πούμε σας παίρνει τηλέφωνο; Σας καλεί σε ατομικές συζητήσεις;
- Συνήθως όταν έρχομαι εδώ. Θα με βάλει στην άκρη και θα μου πει αυτά που θέλει να μου πει.
- Πόση ώρα περίπου κρατάει η συζήτησή σας;
- Ανάλογα το θέμα.
- Ε σας ικανοποιεί ο τρόπος που επικοινωνείτε μαζί της; Θα θέλατε κάτι να αλλάξει;
- Όχι.
- Ωραία.
- Ε το περιεχόμενο των συζητήσεων; Τι συζητάτε κυρίως μαζί της;
- Είναι αναλόγως το θέμα που θα πούμε. Αναλόγως το θέμα που θα προκύψει
- Την εμπιστεύεστε; Θα μπορούσατε να της πείτε το οτιδήποτε για το παιδί σας;
- Ναι, ναι.
- Την έχετε κρύψει κάτι σκόπιμα;
- Όχι.
- Ε εσείς τι ρωτάτε συνήθως την νηπιαγωγό όταν βρίσκεστε μαζί της;
- Πώς τα πάει; Πώς είναι με τα άλλα παιδάκια. Αν είναι ομιλητική, αν συμμετέχει σε δραστηριότητες (...)
- Σε σχέση με τα άλλα παιδάκια έχει αντιμετωπίσει ποτέ πρόβλημα;
- Όχι, είναι ήρεμο παιδάκι, δεν έχουμε θέματα.
- Ωραία. Όσον αφορά, αν μπορούσατε να έρθετε μέσα στην τάξη και να παρακολουθήσετε το μάθημα θα σας το επέτρεπε πιστεύετε η νηπιαγωγός; Θα σας ενδιέφερε και εσάς κιόλας;
- Εμένα ναι, απλά ξέρω ότι όταν βρίσκονται μέσα στην τάξη οι γονείς τα παιδιά λίγο αλλάζουν (...). Ή δεν θα συμμετέχει ή θα είναι κολλημένη σε μένα οπότε δεν θα ήταν και το πιο ωραίο.

- Ε η νηπιαγωγός σας έχει ζητήσει να βοηθήσετε σε καθημερινές δραστηριότητες, σε σχολικές γιορτές και τέτοια;
- Ναι κάνουμε σε σχολικές γιορτές, όταν βρισκόμαστε όλοι μαζί, με όλα τα παιδάκια.
- Τι βοήθεια σας ζητάει συνήθως;
- Κάνουμε χειροτεχνίες με τα παιδάκια (..)
- Ωραία. Ε όταν αντιμετωπίσατε αυτά τα προβλήματα που μου είπατε ας πούμε που κατά καιρούς μπορεί να έχετε κάποια προβλήματα νιώθετε ότι είναι ικανή να σας βοηθήσει να τα λύσετε;
- Βεβαίως, βεβαίως.
- Δηλαδή;
- Και συμβουλευτικά θα με βοηθήσει και πρακτικά πιστεύω.
- Αν κάτι δεν σας αρέσει στον τρόπο που κάνει μάθημα στον τρόπο συμπεριφοράς της ξέρω 'γω απέναντι στο παιδί σας, ε θα μπορούσατε να της το πείτε;
- Θα της το έλεγα ναι, αν μου έλεγε το παιδί ότι δεν μου αρέσει η συμπεριφορά θα της το έλεγα ναι.
- Πώς πιστεύετε ότι θα αντιδρούσε εκείνη;
- Ε εντάξει άσχημα. Λογικό.
- Γιατί το λέτε αυτό;
- Εντάξει δεν θα έλεγα δεν μου αρέσει ο τρόπος που συμπεριφέρεστε. Αλλά θα το έλεγα λίγο πιο (..) με τρόπο να μην την προσβάλω.
- Έχει συμβεί ποτέ κάτι τέτοιο;
- Όχι, ποτέ.
- Ωραία. Αν (..) έρχεται κάθε μέρα το παιδί σας σχολείο; Έχει χρειαστεί να λείπει για κάποιο μεγάλο χρονικό διάστημα;
- Έλειψε τώρα, για δύο βδομάδες.
- Ε αν δεν είναι προσωπικός ο λόγος, για ποιον λόγο;
- Έκανε χειρουργείο, αμυγδαλές.
- Περαιστικά της.
- Ευχαριστώ.
- Ε η νηπιαγωγός σας έδειξε ότι ενδιαφέρεται για το παιδί σας; Σας πήρε τηλέφωνο να σας ρωτήσει τι συνέβη; Γιατί δεν ήρθε το παιδί; Το αναζήτησε;
- Ε ενημέρωσα εγώ μια μέρα πριν ότι θα φύγω, ότι θα λείπει το παιδί, τα είχαμε πει και είχα πει ότι όταν γυρίσω θα φέρω και τα υπόλοιπα χαρτάκια που μου έλειπαν (..)
- Σας έχει ρωτήσει ποτέ η νηπιαγωγός τι σας λέει το παιδί στο σπίτι;
- (..) Όχι, όχι δεν με έχει ρωτήσει.
- Σας έχει επισκεφτεί ποτέ στο σπίτι σας;
- Όχι, όχι.
- Θα θέλατε;
- Δεν έχω πρόβλημα.
- Σας έχει δείξει πως ενδιαφέρεται να μάθει για το πώς ζείτε, πώς τα περνάτε, που ζείτε;
- Δεν με έχουν ρωτήσει κάτι τέτοιο. Όχι. (-//-)
- Είπαμε σας έχει ζητήσει βοήθεια έτσι; Επηρεάζεται η άποψη την νηπιαγωγό σε σχέση με αυτά που σας μεταφέρει το παιδί σας;
- Δηλαδή;
- Δηλαδή αν κάποια στιγμή το μαλώσει και έρθει και σας πει με μάλωσε, θα αλλάξει η γνώμη σας απέναντί της;

- Όχι, όχι. Γιατί για κάποιο λόγο θα το μαλώσει. Όπως και εγώ. Για κάποιο λόγο το μαλώνω.
- Εσείς ανάλογα με την άποψη που έχετε για το παιδί σας (..) ε την έχετε εκφράσει ποτέ μπροστά στο παιδί σας;
- Για το τι είναι το παιδί;
- Ορίστε;
- Για το τι είναι το παιδί;
- Όχι, για την νηπιαγωγό στο παιδί σας.
- Όχι, την ρωτάω αν σου φέρεται όμορφα. Αυτά!
- Έχει κάποιο παράπονο;
- Όχι παράπονο, κανένα. Τις αγαπάει κα τις δύο πολύ.
- Ποιος από τους δύο, εσείς ή ο σύζυγος έρχεστε κυρίως στις συζητήσεις με την νηπιαγωγό;
- Εγώ.
- Για ποιο λόγο;
- Εγώ έρχομαι συνήθως και παίρνω τα παιδιά, οπότε (..)
- Κατάλαβα. Έχετε και άλλα παιδιά μεγαλύτερα;
- Ένα μεγαλύτερο και ένα μικρότερο;
- Ποιο συχνά επισκέπτεστε την νηπιαγωγό ή την δασκάλα του άλλου;
- Ε φέτος νομίζω εδώ.
- Για ποιο λόγο;
- Για διάφορα θεματάκια. Δεν υπήρχε κάτι συγκεκριμένο ή κάτι σοβαρό. Για διάφορα. Συνελεύσεις περισσότερες εδώ.
- Κατά πόσο αν το παιδί σας είναι κορίτσι ή αγόρι ε πώς να σας πω; (..) Θα σταματούσατε κάποιο από τα παιδιά σας από το σχολείο; Εννοώ όπως εσείς που παντρευτήκατε μικρή όπως καταλαβαίνω (...)
- Όχι, όχι δεν θα τα σταματούσα με τίποτα. Ίσα ίσα θα τα ενθαρρύνω να συνεχίσουν, να συνεχίσουν (..)
- Έχετε παρατηρήσει διαφορές ανάμεσα σε σας στην σχέση σας με την νηπιαγωγό σε σχέση με άλλους γονείς;
- Όχι.
- Ε ποια γλώσσα μιλάτε κυρίως στο σπίτι;
- Ελληνικά μιλάμε, τι άλλο να μιλάμε; (δείχνει παραξενεμένη)
- Οκ. Εντάξει. Θα θέλατε μέσα στις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου να συμπεριλάβει σε κάποιες από τις δραστηριότητες μέσα στο νηπιαγωγείο να υπάρχουνε και δικά σας ε (..)
- Όταν λέτε δικά μας; (δείχνει ενοχλημένη)
- Όλοι μας κουβαλάμε μια διαφορετική κουλτούρα, για αυτό. Θα θέλατε ας πούμε να παρουσιαστούν στο σχολείο κάποια παραμύθια, τραγούδια, και τέτοια;
- Δεν ξέρω. (δείχνει πειραγμένη)
- Θα θέλατε να αλλάξει κάτι στην μεταξύ σας σχέση με την νηπιαγωγό;
- Όχι.
- Και τελευταία ερώτηση πως θα θέλατε.. να είναι για εσάς το ιδανικό νηπιαγωγείο; Αν μπορούσατε να αλλάξετε κάτι Να το φτιάξετε όπως θέλετε εσείς.
- Δεν θα άλλαζα κάτι. Είμαι ευχαριστημένη.
- Ωραία. Θέλετε να πείτε κάτι άλλο για την σχέση σας με την νηπιαγωγό;
- Όχι εντάξει.
- Ευχαριστώ.

5^η Συνέντευξη (ΣΓγ5)

- Τι δουλειά κάνετε και τι έχετε τελειώσει;
- Δεν δουλεύω, κάθομαι στο σπίτι και έχω τελειώσει κομμωτική.
- Ε ο άντρας σας;
- Ε είναι αυτοκινητιστής και δεν είναι εδώ. Λείπει όλη την βδομάδα.
- Εντάξει. Όχι, δεν χρειάζεται. Ε όταν εσείς ήσασταν μαθήτρια οι γονείς σας έρχονταν σε επαφή με τον δάσκαλο;
- Ναι.
- Τι γνώμη είχανε για εκείνον;
- (...) Την καλύτερη (γέλια)
- Θεωρούσαν οι γονείς σας σημαντική την μόρφωση;
- Ναι,
- Βλέπω για να έχετε προχωρήσει.. Ε δηλαδή σας ωθούσανε, σας βοηθούσανε να σπουδάσετε;
- Ναι, πάρα πολύ.
- Εσάς ποια είναι η άποψή σας για το σχολείο;
- Ότι είναι η καλύτερη εκπαίδευση που μπορεί να έχει ένα παιδί γενικά και το βοηθάει πολύ.
- Πώς πιστεύετε ότι το βοηθάει;
- (...). Να ξεκινήσουμε από εδώ; Πρώτα από τα νήπια;
- Από το νήπιο θέλω μόνο ναι.
- Ε κοινωνικοποιούνται. Έρχονται σε επαφή με πολλά παιδάκια, που δεν το έχουν στο σπίτι αυτό. Ε μαθαίνουν πράγματα τα οποία δεν μπορεί ένας γονιός να τα μάθει. Δεν είναι το ίδιο. Δεν πιστεύω ότι είναι το ίδιο.
- Από τότε που ξεκίνησε ο μικρός το νηπιαγωγείο έχετε παρατηρήσει διαφορές στον τρόπο που φέρεται, που μιλάει (...) δεν ξέρω (...)
- Πάρα πολύ.
- Δηλαδή;
- Έχει αρχίσει να φέρεται πιο πώς να στο εξηγήσω; Και πιο καλά. Ο τρόπος του έχει αλλάξει και η συμπεριφορά του με τα άλλα παιδάκια. Και έχει αρχίσει να μοιράζεται (...). Πριν δεν το έκανε εύκολα. Ε πιστεύω ότι είναι πιο καλά τώρα.
- Η σχέση σας με την νηπιαγωγό πως είναι;
- Καλή, δεν έχουμε κανένα πρόβλημα.
- Ε ξέρετε πως συμπεριφέρεται στο παιδί σας;
- Πάνω- κάτω ναι.
- Τι σας λέει το παιδί σας;
- Ότι όταν είμαι εγώ εντάζει και δεν έχω κάνει κάτι κακό είναι και οι δασκάλες μου εντάζει σε μένα.
- Σε σας πως φέρεται;
- Ε (...)
- Η νηπιαγωγός.
- Η νηπιαγωγός. Ε μια χαρά δεν έχω κανένα πρόβλημα με καμία από τις δασκάλες.
- Ε θεωρείτε ότι είναι αναγκαίο να επικοινωνείτε μαζί τους; Να έχετε συνεργασία με τις νηπιαγωγούς;
- Βέβαια.
- Για ποιο λόγο;
- Γιατί κάτι μπορεί να κάνει ο (XXX) στο σπίτι και να καθίσω να το συζητήσω με την δασκάλα.

- Ε ποιον βοηθάει κυρίως η επικοινωνία; Εσάς τους γονείς ας πούμε, το παιδί, την εκπαιδευτικό;
- Πρώτα το παιδί, πρώτα το παιδί και μετά όλους τους άλλους
- Ωραία, ε έχει συμβεί ποτέ να έχετε δυσκολία να επικοινωνήσετε μαζί της; Έχει τύχει;
- Όχι, όχι.
- Ε σε προβλήματα που αντιμετωπίζετε με το παιδί ας πούμε, είτε συμπεριφοράς είτε το οτιδήποτε είναι πρόθυμη να σας βοηθήσει;
- Ναι.
- Θα μπορούσατε να μου δώσετε ένα παράδειγμα που να το έχει κάνει;
- Αα (γελάει αμήχανα) και είναι και πρόσφατο. Ήταν πριν τα Χριστούγεννα. Ε μαθαίναν να γράφουνε αριθμούς και είναι κάποια παιδάκια στην τάξη που είναι λίγο πιο ντροπαλά, πιο μαζεμένα και επειδή το έγραψαν και τα χειροκροτούσαν μετά τα άλλα παιδάκια ήρθε και μου 'κανε παράπονα ότι δεν το 'κάναν σε αυτόν. Και λέω εντάξει λέω θα το συζητήσουμε με την δασκάλα και μόλις ήρθα και της το είπα μου λέει εντάξει δεν υπάρχει πρόβλημα την επόμενη φορά που θα γίνει αυτό ο (XXX) θα το έχει.
- Ωραία, έχετε παρατηρήσει να υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στο πως φέρεται στο δικό σας το παιδί σε σχέση με τα άλλα;
- Όχι, πιστεύω ότι είναι το ίδιο σε όλα.
- Ε κάθε πότε περίπου επισκέπτεστε την νηπιαγωγό για να συζητήσετε μαζί της; Όχι για να πάρετε μόνο το μικρό (..)
- Α κάθε μέρα. Δεν είναι κάτι (..). Όταν θα τον πάρω θα ρωτήσω και πως πάει, τι κάνει (..)
- Στις ομαδικές τις συγκεντρώσεις ή σε αυτές που θέλει να σας πει κάτι η ίδια ή αν θέλετε εσείς να την ρωτήσετε κάτι για το παιδί σας υπάρχουν συγκεκριμένες ώρες που μπορείτε να την βρείτε; Συγκεκριμένες ώρες που μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί της;
- Όταν κάνουμε συνέλευση όλοι μαζί;
- Ναι γενικά όταν σας καλεί ή αν σας έχει πει από τότε μέχρι τότε ώρα μπορείτε να 'ρθείτε να μου μιλήσετε για το παιδί σας (..)
- Ε είναι οι ώρες μετά αφότου παίρνουμε τα παιδιά. Εντάξει όταν θα βρεθούμε όλοι οι γονείς σε κάτι που χρειάζεται το σχολείο βέβαια έτσι; Όχι σε κάτι για τα παιδιά εκεί.
- Παρόλα αυτά μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί της όποτε το επιθυμείτε;
- Ναι.
- Περίπου πόση ώρα διαρκεί μια συνάντηση μαζί σας; Μαζί της;
- Μισή ώρα;
- Θεωρείτε αρκετό τον χρόνο ή θα θέλατε κι άλλο;
- Όχι, είναι μια χαρά.
- Ωραία. Ποιος επιδιώκει κυρίως την επικοινωνία; Εσείς ή η νηπιαγωγός;
- Εγώ (χαχαχα)
- Προτιμάτε να επικοινωνείτε μαζί της μόνο όταν εσείς το επιθυμείτε;
- Όχι, και όταν θα έχει και αυτή έχει κάτι να μου πει, θα μου το πει
- Με ποιον τρόπο επικοινωνεί μαζί σας; Σας παίρνει τηλέφωνο; Σας καλεί σε ομαδικές συγκεντρώσεις; Πώς ακριβώς γίνεται;
- Προσωπικά για μένα;
- Ναι για εσάς.
- Θα μου το πει όταν θα βρεθούμε ή θα επικοινωνήσει στο τηλέφωνο αν εγώ η ίδια δεν έρθω να πάρω τον γιο μου.

- Εσείς ποιον τρόπο προτιμάτε για να μιλάτε μαζί της;
- Τον άμεσο.
- Τον άμεσο, ωραία. Συνήθως τι αφορά (..) ποιο είναι το περιεχόμενο των συζητήσεων; Τι συζητάτε μαζί της; Για τον τρόπο ας πούμε που κάνει μάθημα; Για την συμπεριφορά του μικρού;
- Για την συμπεριφορά του κυρίως. Το μάθημα εντάξει είναι (..) δεν μπορούν να κάνουν και πολλά πράγματα εδώ. Εντάξει.
- Ε πριν ας πούμε από τις ομαδικές συγκεντρώσεις που μου λέτε ότι πραγματοποιούνται η νηπιαγωγός είναι πώς να το πω; Προετοιμασμένη για το τι θα σας πει;
- Όταν έχουμε ένα συγκεκριμένο θέμα ναι.
- Ε τι ρωτάτε συνήθως εσείς την νηπιαγωγό;
- (..) Ε για το αν χρειάζεται κάτι το σχολείο πρώτα και μπορώ να βοηθήσω και μετά για το παιδί. Το πώς φέρεται, αν είναι εντάξει, αν είναι ήσυχος (...)
- Εκείνη τι σας ρωτάει κυρίως για το παιδί; Τι την ενδιαφέρει να μάθει για το παιδί και για εσάς;
- (..) Το πώς είμαστε στο σπίτι. Η επικοινωνία μας (..)
- Πολύ ωραία. Στην αρχή της χρονιάς σας παρουσίασε τον χώρο του νηπιαγωγείου;
- Ναι.
- Σας εξήγησε τι δραστηριότητες πραγματοποιούνται;
- Ναι.
- Ε θεωρείτε ότι έχει υπερβολικές απαιτήσεις για αυτά που σας ζητάει; Ξέρω γω υλικά και τέτοια;
- Όχι, όχι. Δεν (..)
- Όσες φορές έχετε χρειαστεί την βοήθειά της και έχετε συζητήσει μαζί της σας έχει καλύψει η (..)
- Πάρα πολύ.
- Θα μπορούσατε να μου δώσετε ένα παράδειγμα; (-//-)
- Παράδειγμα; Τι έχουμε συζητήσει; Περισσότερο είναι για το θέμα του παιδιού (...) και στο πως μπορεί να είναι καλύτερος ο (XXX) και για το σχολείο.
- Σας έχει ρωτήσει ποτέ η νηπιαγωγός τι σας λέει το παιδί όταν γυρνάει στο σπίτι για το σχολείο; Για το νηπιαγωγείο του;
- Ναι.
- Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι το κάνει αυτό;
- (...) Για να με βοηθήσει το παιδί, ίσως;
- Μπορείτε νιώθετε άνετα μαζί της για να τις κάνετε σχόλια για το πώς φέρεται στο παιδί σας;
- Ναι.
- Ναι. Είναι σαν αυτό το παράδειγμα που μου δώσατε πριν, ωραία. Ο μικρός έρχεται κάθε μέρα στο σχολείο;
- Αυτή τη χρονιά όχι γιατί είναι η πρώτη μας χρονιά και ήταν συνέχεια άρρωστος.
- Έχει λείψει πολλές φορές για αρκετό διάστημα;
- Μπορεί να έκανε να 'ρθει και ενάμιση μήνα (...)
- Οι νηπιαγωγοί ας πούμε έχουν ενδιαφερθεί; Έχουνε πάρει τηλέφωνο να ρωτήσουν για ποιο λόγο;
- Ναι, ναι πολλές φορές. Έχει τύχει να μην μπορέσω εγώ να ενημερώσω και να πάρουνε τηλέφωνο.
- Σας έχει επισκεφτεί ποτέ στο σπίτι;

- Όχι.
- Θα θέλατε;
- (γελάει) Εντάξει, ναι. (..) Γιατί όχι;
- Ωραία. Σας βοηθάει, σας λέει ας πούμε να κάνετε κάποιες δραστηριότητες στο σπίτι ας πούμε για να μπορέσει να αναπτύξει κι άλλο την κοινωνικότητα του ή τις μαθησιακές του (..)
- Για τις μαθησιακές μου χουν πει να σταματήσω (χαχα) ναι γιατί είναι πολύ νωρίς. (..)
- Γενικά που πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να βοηθήσετε αν σας ζητούσαν την βοήθεια σας; Από ότι καταλαβαίνω σας βλέπω πρόθυμη να βοηθήσετε (..)
- Ναι, ναι.
- (..)Από αυτά που μου χετε πει μέχρι τώρα, σε τι θα μπορούσατε να βοηθήσετε; Τι θεωρείτε;
- Ε και οικονομικά όσο μπορώ ε και κάποιες άλλες δουλειές που χρειάζονται.
- Σε ποιες δραστηριότητες μπορείτε να βοηθήσετε; Έχετε βοηθήσει ποτέ σε γιορτές δεν ξέρω ‘γω το οτιδήποτε.
- Για γιορτές όχι δεν μας έχουν ζητήσει κάτι πέρα από κάποια πράγματα που μπορεί να χρειάζονται. Ε για άλλα πράγματα που χρειάζεται το σχολείο είτε ήτανε μια σήτα είτε ήτανε ένα χαρτί. Τέτοια πράγματα.
- Ωραία. Ανάλογα με αυτά που σας λέει ο μικρός για την δασκάλα του, για την νηπιαγωγό όταν γυρίζει στο σπίτι επηρεάζεται η γνώμη σας για εκείνη;
- Όχι, όχι. Δεν έχει έρθει ποτέ να μου πει ότι η δασκάλα μου φώναζε γιατί δεν έφταιγα εγώ έφταιγε εκείνο το παιδάκι (..)
- Ε εσείς έχετε πει στο παιδί σας την γνώμη σας για την νηπιαγωγό;
- (...) Ναι. Του το χω πει. Όταν για το παράδειγμα που σας έφερα πριν ε μου λέει η δασκάλα μου δεν μου αρέσει έτσι όπως είναι. Η η κυρία (XXX) είναι πιο καλή ή η κυρία (XXX) όχι και τόσο (..)
- Ναι.
- Λέω μην το λες αυτό γιατί και οι δυο οι δασκάλες σου είναι καλές. Τώρα έγινε αυτό μια φορά αυτό δεν σημαίνει ότι εσένα σε αφήνουν πίσω ή άλλα παιδάκια.
- Κατάλαβα. Αν όμως κάτι από όσα κάνει η νηπιαγωγός είτε στις δραστηριότητες είτε στον τρόπο συμπεριφοράς της (..) ε δεν σας έβρισκαν σύμφωνη θα της το θα της το λέγατε; Ότι δεν σας αρέσει ο τρόπος που συμπεριφέρεται στο παιδί σας ή που (..)
- Ναι, θα της το ‘λεγα.
- Έχετε αυτήν την άνεση; Πιστεύετε θα αντιδρούσε άσχημα εκείνη;
- Όχι θα καθόταν να το συζητήσουμε.
- Ε εσείς πως αντιδράτε όταν σας κάνει σχόλια για την συμπεριφορά ή την πρόοδό του;
- Ε για να μου το λέει θα έχει και δίκιο γιατί τον βλέπει περισσότερο από ‘μενα. Είναι τόσες ώρες εδώ. Οπότε (...)
- Όταν πρέπει να έρθετε στο σχολείο για να μιλήσετε με την νηπιαγωγό ποιος έρχεται κυρίως; Εσείς ή ο σύζυγος;
- Εγώ. Ο μπαμπάς λείπει.
- Αν ήταν εδώ πιστεύετε ότι θα ερχότανε;
- Ναι.
- Τον ενδιαφέρει δηλαδή. (..) Ε έχετε κι άλλα παιδάκια;
- Όχι.

- Μόνο αυτό, ωραία τότε. Ε θα σταματούσατε ποτέ τον μικρό από το σχολείο για να δουλέψει;
- Όχι, δεν υπάρχει περίπτωση (χαχα)
- Ωραία. Σας έχει κάνει ποτέ να νιώσετε μειονεκτικά ή νηπιαγωγός με την συμπεριφορά της έστω και άθελα της;
- Όχι, δεν έχει τύχει κάτι τέτοιο.
- Εδώ πέρα στην περιοχή ξέρω ότι υπάρχουν και πολύ Ρομά. Ε εσείς ποιες γλώσσες μιλάτε; Μιλάτε την τσιγγάνικη γλώσσα;
- Όχι (γελάει αμήχανα)
- Δεν την γνωρίζετε δηλαδή;
- Όχι, όχι
- Ωραία. Να σας ρωτήσω τώρα (..) Ελπίζω να μην σας κάνω προσωπικές ερωτήσεις..
- Όχι
- Για το θρήσκευμά σας..
- Χριστιανικό
- Χριστιανικό; Ωραία, μέσα στην τάξη θα θέλατε να μεταφερθούν πράγματα της δικιάς σας κουλτούρας; Κάθε άνθρωπος κουβαλάει την δικιά του κουλτούρα. Εγώ έχω ας πούμε τα δικά μου ενδιαφέροντα, εσείς κάποια άλλα. Θα θέλατε να σας ζητούσαν ας πούμε να φέρετε κάποιο παραμύθι, κάποια συνταγή.. (//-) Κάποια παραμύθια, κάποια τραγούδια, δεν ξέρω. Θα θέλατε;
- Ε αν μου το ζητούσαν ναι. Πιστεύω όμως ότι είναι αρκετά τα πράγματα που υπάρχουν εδώ.
- Θα θέλατε ας πούμε να παρακολουθήσετε πώς γίνεται το μάθημα μέσα στην τάξη; Θα σας ενδιέφερε;
- Ναι (γελάει).
- Πιστεύετε πως αν το ζητούσατε από τις νηπιαγωγούς θα σας το επέτρεπαν;
- Ναι.
- Αν βλέπατε ας πούμε κάτι που δεν σας άρεσε στον τρόπο που έκανε μάθημα θα παρεμβαίνατε;
- Όχι γιατί αυτή η κάθε μία νηπιαγωγός ξέρει κάτι παραπάνω έτσι; Δεν είμαστε το ίδιο. Δεν έχουμε τελειώσει το ίδιο, όπως αυτή δεν μπορεί να 'ρθει εμένα στην δουλειά να μου πει πώς να την κάνω από την στιγμή που δεν την ξέρει.
- Θα θέλατε να αλλάξει κάτι στην σχέση σας με εκείνη;
- Όχι, είναι μια χαρά.
- Τι άλλο θα μπορούσα να σας ρωτήσω (..) Ε σας έχει πει το παιδί σας ας πούμε έχει πρόβλημα με τα άλλα τα παιδιά ή είναι όλα μια χαρά;
- Όχι είναι εντάξει.
- Στις δραστηριότητες που κάνουνε εκτός από το παράδειγμα που φέρανε ας πούμε που κολλάνε αυτά που ζωγραφίζουν και κολλάνε τις ζωγραφιές στον τοίχο ας πούμε παραδείγματος χάρη. Έχετε παρατηρήσει να λείπει του δικού σας παιδιού;
- (...) Ε (..) αν έχει κάνει δικά του πράγματα;
- Ναι αν έχει κάνει δικά του πράγματα και όλων των άλλων παιδιών να είναι και αυτουνού να μην είναι (..)
- Όχι, είναι ο πρώτος που θα πάει να τα βάλει από μόνος του. (χαχαχα)
- Ωραία, πως θα (..) Αν μπορούσατε να αλλάξετε κάτι και θα θέλατε να φτιάξετε ένα δικό σας νηπιαγωγείο πως θα θέλατε να είναι;
- Σίγουρα να έχει πολλά πράγματα να απασχολούνται τα παιδιά και να 'ταν γεμάτο με ζωγραφιές δικές του και να 'χαν τα δικά τους πράγματα.

- Θέλετε κάτι άλλο να πείτε για την σχέση σχολείου- οικογένειας; Για την επικοινωνία σας με την νηπιαγωγό που ξεχάσατε πριν να αναφέρετε ή οτιδήποτε;
- Όχι (..)
- Ωραία σας ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ
- Κι εγώ

6^η Συνέντευξη (ΣΓγ6)

- Τι δουλειά κάνετε και τι έχετε τελειώσει;
- Σχολείο; Πρώτ γυμνασίου.
- Τι δουλειά κάνετε;
- Εγώ δεν δουλεύω, στο σπίτι είμαι. Ο άντρας μου δουλεύει.
- Ο άντρας σας τι δουλειά κάνει και τι έχει τελειώσει και εκείνος;
- Αυτός έχει τελειώσει δημοτικό και είναι αγρότης.
- Ε έχεις μετανιώσει καθόλου που δεν τελείωσες το σχολείο;
- Ναι έχω μετανιώσει.
- Γιατί;
- Ε γιατί ε δεν έμαθα αυτά που έπρεπε να μάθω (..) αυτά.
- Όταν ήσουν εσύ μαθήτρια οι γονείς σου έρχονταν σε επαφή με τους δασκάλους σου;
- Ναι έρχονταν.
- Θεωρούσαν σημαντική οι γονείς σου την μόρφωση; Θέλαν να σπουδάσεις;
- Ναι, ναι.
- Γιατί δεν το 'κανες τελικά;
- Γιατί ερωτεύτηκα, μετά ήταν αδύνατο και από τους γονείς μου σε οικονομικά αλλά το πρώτο ήταν ότι ερωτεύτηκα (χαχα)
- Ωραία ποια είναι η άποψή σου για το σχολείο; Θεωρείς δηλαδή την μόρφωση σημαντική;
- Ναι, σημαντική είναι. Βέβαια, να μαθαίνεις γράμματα, να γνωρίζεις πράγματα που δεν γνωρίζεις, μαθαίνεις να επικοινωνείς, μπορείς να βρεις και μια δουλειά αν είσαι γραμματισμένη όπως πρέπει (...) από ότι είμαστε ρε παιδί μου που ξέρουμε τα απαραίτητα αν ήξερες όμως και πιο πολλά μπορούσες να βρεις και μια δουλειά. Τώρα (..)
- Τα παιδιά θέλετε να συνεχίσουν το σχολείο;
- Ναι, ναι θέλω.
- Αν δεν ήταν υποχρεωτική η εκπαίδευση θα 'στελνες;
- Αμέ, θα τα 'στελνα.
- Για ποιο λόγο;
- Ναι για να μαθαίνουν αυτά που δεν έμαθα εγώ.
- Και τα δύο δικά σου είναι;
- Ναι, ναι και τα δύο.
- Ωραία, από τότε που άρχισαν τα παιδιά το νηπιαγωγείο έχεις παρατηρήσει διαφορές στην συμπεριφορά τους; Στον τρόπο που μιλάνε;
- Ναι, ναι πολύ πολύ. Ναι, ναι.
- Τι διαφορές παρατήρησες;
- Στον τρόπο ομιλίας, στην ακουή στο σπίτι που τους λέω (XXX) θα φας έτσι ή θα παίζεις με αυτό εσύ, με αυτό ο (XXX). Ε έχω ακόμα και ένα πιο μικρό παιδάκι που δεν είναι στην ηλικία τους. Αυτός θέλει δικά του πράγματα να παίζει. Του λέω μην παίζεις με αυτόν παίζε με τον (XXX) (..) Ε μ' ακούει, ξερ δυο-τρία πράγματα για το όνομα τ, για τα πάντα.
- Ωραία. Με την νηπιαγωγό τι σχέση έχετε;
- Την δασκάλα; Καλή. Μιλάμε για τα παιδιά πώς πηγαίνουν στο σχολείο, πώς είναι στο σπίτι (..) Καλή δεν έχω πρόβλημα.
- Ωραία. Γνωρίζετε πως φέρεται στα παιδιά σας; Φέρεται καλά; Πως φέρεται;
- Ναι, πολύ καλά. Πάρα πολύ καλά
- Με σας; Πώς είναι;

- Κι με μένα, κι με μένα πολύ καλά.
- Ωραία. Ε θεωρείς ότι είναι σημαντικό να έρχεσαι σε συνεργασία μαζί της, να μιλάς μαζί της;
- Ναι, το έχω γιατί θέλω να μαθαίνω πώς κάθονται στο σχολείο, τι πράγματα κάνουν, αν ακούν την δασκάλα, αυτά που τους λέει (..) Αυτά είναι σημαντικά.
- Ποιον πιστεύεις ότι βοηθάει αυτή η σχέση; Εσένα σαν γονέα; Τα παιδιά σου; Την εκπαιδευτικό; Το να συνεργάζεσαι μαζί της;
- Εγώ πιστεύω ότι όλους μας. Κι εμένα και τα παιδιά και την δασκάλα.
- Ωραία, ε έχεις αντιμετωπίσει καμιά δυσκολία μαζί της;
- Με την δασκάλα; Όχι, μέχρι στιγμής όχι.
- Όταν έχεις προβλήματα μαζί της, πχ. προβλήματα που έχεις με τα παιδιά πχ κάποιο παιδάκι σου χτύπησε ένα άλλο λέω εγώ τώρα ένα παράδειγμα. (..) Της μιλάς; Της λες ποιο είναι το πρόβλημα; Πιστεύεις ότι μπορεί να σε βοηθήσει;
- Να σου πω δεν μου έχει τύχει ας πούμε μέχρι τώρα κάτι τέτοιο πρόβλημα, δεν έχω, δεν μου έχει τύχει να μου κάνει κάποιο παράπονο η κυρία ή κάποιο παιδάκι να μου πει με έχει χτυπήσει. Δεν μου έχει να τύχει κάτι τέτοιο για να κάνω παράπονα.
- Ωραία, πόσες φορές περίπου τον μήνα βρίσκεστε με την δασκάλα για να τα πείτε προσωπικά;
- Τον μήνα (..) μας είναι δυο φορές
- Πόσο περίπου κρατάει μια συνάντησή σας;
- (..) Ε 20 λεπτά; Μπορεί να είναι και μισή ώρα.
- Είσαι ευχαριστημένη ή θα ήθελες παραπάνω;
- Όχι ευχαριστημένη είμαι.
- Ωραία. Ε έχεις την δυνατότητα να μιλάς μαζί της μόνο όταν το επιθυμείς εσύ ή πρέπει μόνο όταν σου ζητήσει εκείνη να πας στο σχολείο;
- Όποτε το θελήσω εγώ θα μιλήσουμε.
- Ωραία.
- Αν έχω κάτι πρόβλημα εγώ και θέλω να το πω πρώτου να μου το πει η κυρία δεν έχω πρόβλημα .
- Επικοινωνεί και τηλεφωνικά μαζί σας
- Ναι, ναι.
- Ωραία. Εσύ ποιον προτιμάς; Να σου λέει από το τηλέφωνο αυτά που έχει να σου πει; Να βρίσκεστε οι δυο σας;
- Όχι, όχι. Να με παίρνει τηλέφωνο για να μου πει να έρθω στο σχολείο να μου πει το πρόβλημα που έχει ο (XXX) ή ο (XXX).
- Σε ικανοποιεί ο τρόπος που επικοινωνείτε;
- Ναι, ναι.
- Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι;
- Όχι.
- Ωραία. Για ποια πράγματα μιλάτε συνήθως όταν μιλάτε με την νηπιαγωγό; Τι αφορά σε σχέση με τα παιδιά σου; Τον τρόπο που κάνει μάθημα; Ας πούμε, τι;
- Όχι, είναι προσωπικά. Δηλαδή κάποια προβλήματα με τα μάτια που είχα εδώ με το παιδί, με τα αφτιά, με τα δόντια. Τέτοια πράγματα.
- Για θέματα υγείας δηλαδή.
- Ναι τέτοια πράγματα.
- Ωραία. Όταν ας πούμε γίνονται οι ομαδικές συγκεντρώσεις που μαζεύεστε όλοι οι γονείς για να σας μιλήσει θεωρείς ότι είναι προετοιμασμένη για το τι θα σας πει ή;

- Όχι, προετοιμασμένη είναι, για αυτά που θα μας πούνε.
- Ωραία. Εσάς τι σας ενδιαφέρει κυρίως να μαθαίνετε; Την εμπιστεύεστε βασικά; Της λέτε τα πάντα που σας απασχολούν γύρω από τα παιδιά;
- Ναι, ναι της τα λέω τα πάντα.
- Της έχετε κρύψει για τα παιδιά ποτέ κάτι;
- Όχι, όχι.
- Ωραία. Στην αρχή της χρονιάς σας έδειξε τον χώρο του νηπιαγωγείου;
- Όλα, τα πάντα, ναι. Πού θα κάθονται, πώς θα τρώνε, πού θα κοιμούνται το μεσημέρι, τα πάντα, τα πάντα.
- Σας λέει τι; Πώς κάνει το μάθημά της μέσα στην τάξη; Σας έχει ενημερώσει για το τι κάνει; Πώς το κάνει;
- Ναι, ναι ,με έχει ενημερώσει. Τώρα που να το θυμάμαι κι εγώ τόσα που (...), τα έχω και γραμμένα μέσα σε τετράδιο.
- Σας ζητάει να την βοηθήσετε μέσα σε δραστηριότητες που κάνει μέσα στην τάξη;
- Όχι.
- Θα θέλατε να την βοηθάτε;
- Ε σε μερικά πράγματα αν είχε κάποιο πρόβλημα που δεν ήταν υπάκουα αυτά ξέρω 'γω τι. Θα μου άρεσε να την βοηθούσα σε κάτι.
- Από αυτά που σας ζητάει, μπορεί να σας ζητάει να φέρετε υλικά από το σπίτι ή (...)
- Ναι, ναι.
- Συμμετέχετε σε γιορτές και τέτοια;
- Ναι, ναι, ναι.
- Θεωρείτε ότι είναι υπερβολικά αυτά που σας ζητάει;
- Όχι, όχι. Μια χαρά είναι.
- Σας ρωτάει για το τι λένε τα παιδιά στο σπίτι;
- Ναι με ρωτάει.. Πως αν φέρονται καλά. Μου έχει πει πως φέρονται στο σχολείο, μου δει αν φέρονται καλά το ίδιο στο σπίτι. Το ίδιο είναι δεν έχουνε αλλαγή (...)
- Σε ρωτάει τι λένε τα παιδιά για εκείνη όταν γυρνάνε στο σπίτι;
- Ναι μου λένε.
- Σε ρωτάει η νηπιαγωγός;
- Α όχι η δασκάλα δεν ε (...) τα παιδιά μου λένε ρε παιδί μου τι έκανε σήμερα η κυρία.
- Α και πως είναι συνήθως;
- Όχι, καλά πράγματα. Όχι για για μάλωμα και τέτοια. Για καλά πράγματα. Μαμά σήμερα η κυρία (XXX) με πήρε αγκαλιά, μου έκανε αυτό (...)
- Αν τους έχει μαλώσει ας πούμε για κάποιο λόγο, μπορεί και τα παιδιά ας πούμε να έχουν κάνει κάποια αταξία (...)
- Ναι.
- εσείς επηρεάζεστε από τη (...)
- Εν μου έχουν πει μέχρι στιγμής τα παιδιά ότι (...) αλλά ούτε και η δασκάλα ότι τα χουνε μαλώσει στο σχολείο.
- Ωραία. Τα μικρά πάνε κάθε μέρα σχολείο;
- Όχι, δεν πάνε κάθε μέρα γιατί δεν μπορώ να τα φέρνω (...) Μένω μακριά. Δηλαδή την βδομάδα δεν θα 'ρθουν σίγουρα τις δύο φορές
- Ωραία, όταν έχετε μέρες να τα πάτε σχολείο σας τηλεφωνεί για να δει γιατί δεν ήρθατε;
- Ναι, ναι.

- Δηλαδή δείχνει ενδιαφέρον;
- Ναι, ναι.
- Σας έχει επισκεφτεί ποτέ στο σπίτι σας;
- Όχι, όχι στο σπίτι απλώς από το τηλέφωνο.
- Ωραία. Ξέρει ας πούμε πού ζείτε, πώς ζείτε (..)
- Ναι, ναι τα ξέρει
- Τα πάντα.. Ωραία. Ε σε τι θα μπορούσατε να την βοηθήσετε εσείς να κάνει μέσα στην τάξη;
- (...)
- Θα μπορούσατε; Ε αν σας επιτρεπόταν μάλλον θα θέλατε να είσατε μέσα στην τάξη να δείτε πως κάνει μάθημα;
- Ναι, θα το ήθελα.
- Το έχετε ζητήσει;
- Όχι.
- Γιατί;
- Γιατί δεν πιστεύω ότι μπορώ να το κάνω αυτό.
- Αν κάτι από αυτά που έκανε, πείτε ότι είστε μέσα στην τάξη (..)
- Ναι (..)
- και βλέπατε κάτι που δεν σας αρέσει που κάνει μέσα στην τάξη στα παιδιά θα της το λέγατε;
- Ναι, θα της το έλεγα.
- Έχετε δηλαδή την δυνατότητα;
- Ναι, ναι.
- Πιστεύετε ότι θα αντιδρούσε ωραία;
- Όπως αντιδρούσε δεν με πείραζε αυτό. Εγώ θα το έλεγα γιατί δεν θα μου άρεσε αυτό. Όχι μόνο στα δικά μου τα παιδιά σε όλα τα παιδιά της τάξης που θα 'τανε. Θα το έλεγα και όπως το έπαιρνε.
- Όταν σας λέει ας πούμε ότι τα παιδιά ήταν άτακτα σήμερα (..)
- Ναι (..)
- (...) Εσείς πώς το παίρνετε; Πώς αντιδράτε; Θυμώνετε; Πώς το βλέπετε;
- Ναι σε τι να ήταν άτακτα; (θυμώνει) Ρε παιδί μου, δηλαδή να ήταν σε πράγματα που (...)
- Δεν ξέρω. (..)Σας λέω ένα παράδειγμα τώρα!
- Ναι εντάξει θα τα μάλωνα κι εγώ λίγο σε αυτό που θα κάνανε.
- Ωραία.
- Ποιος από τους δυο γονείς πάει περισσότερο στις συγκεντρώσεις που γίνονται στις (..)
- Εγώ.
- Εσείς (...). Για ποιο λόγο;
- Ε δουλεύει ο άντρας μου πιο πολλές φορές, λείπει συνέχεια από το σπίτι (...)
- Κατάλαβα. Έχετε αυτά και ένα μικρό παιδάκι.
- Ναι ναι τρία
- Θα σταματούσατε ποτέ τα παιδιά για να δουλέψουνε;
- Από το σχολείο; Όχι.
- Όχι τώρα (..)
- Και μεγάλα, όχι. Δεν θα το έκανα.
- Ωραία, έχετε παρατηρήσει η νηπιαγωγός να έχει διαφορετική συμπεριφορά σε σας σε σχέση με άλλους γονείς;
- Όχι, το ίδιο, το ίδιο σε όλους
- (πετάγεται η φίλη της) Όντως;

- Ναι, ναι. Δεν κρύβω σε τίποτα από όσα έχω πει. Δεν έχω δει να μιλάει αλλιώς σε μένα αλλιώς σε σένα. Όχι (...)
- Η συνέντευξη όπως βλέπετε δεν είναι καν ονομαστική. Δεν σας έχω ρωτήσει καν το όνομά σας. Την αλήθεια θεωρώ ότι μου λέτε..
- Ναι, ναι, (...) δεν έχω πρόβλημα όχι.
- (πάλι πετάγεται η φίλη της) Αυτό γιατί μερικές δασκάλες το μεταδίδουν αυτό το πράγμα, να σου μιλάει διαφορετικά σε σένα και διαφορετικά στον άλλο άνθρωπο (...)
- Όχι, όχι δεν έχω τέτοιο πρόβλημα από το σχολείο. Δεν κάνει κάποιους ξεχωρισμούς.. (κακός ήχος) όχι. Καμία δασκάλα από το σχολείο. Ούτε πέρσι, ούτε φέτος, όχι. Μου είναι πολύ καλά και στα παιδιά και σε μένα.
- Ωραία. Να σας ρωτήσω κάτι άλλο ε στο σπίτι ποια γλώσσα μιλάτε;
- (...) Ελληνικά μιλάμε!
- Λέω μήπως μιλάτε και (...)
- Όχι, όχι δεν έχω άλλη γλώσσα. (...) Αυτή, ελληνικά
- (πετάγεται πάλι η φίλη της την κοιτάει έντονα) Ξένα σου λέει (...)
- Όχι, όχι.
- Θρήσκευμα;
- Ελληνικό.
- Ε χριστιανή ορθόδοξη δηλαδή,
- Ναι. Ναι.
- Ωραία.
- Εντάξει. Σας ρωτάω γιατί έχω και αυτές τις ερωτήσεις. Για αυτό σας ρωτάω
- Ναι, ναι.
- Ωραία, θα θέλατε τα παιδιά σας ας πούμε να μάθουνε και μέσα στην τάξη πράγματα που αφορούν την κουλτούρα σας, τα ήθη, τα έθιμα σας (...) Ξέρω 'γω τραγούδια που εμένα ας πούμε η μάνα μου μου 'λεγε ένα τραγούδι που μπορεί κάποιες μαμάδες να μην το ξέρουνε, σας λέω εγώ τώρα ένα παράδειγμα (...) Κάποιο τραγούδι, κάποιο παραμύθι (...)
- Τα λέω εγώ. Και να μην τα λένε στο σχολείο, τα λέω εγώ στα παιδιά
- Ναι εννοώ, θα θέλατε να πάτε μέσα στην τάξη να τα πείτε αυτά;
- Όχι, δεν θέλω. Γιατί άλλα παιδάκια μπορεί να μην το θέλουν αυτά να τα ακούσουν αυτό το τραγούδι ή αυτό το έθιμο. Να πειράξει τους άλλους γονείς που θα πάω εγώ και θα πω αυτό το πράγμα μέσα στην τάξη.
- Γιατί; θα μπορούσαν να 'ρθουν και άλλοι γονείς και να μάθουν (...)
- Εντάξει. Δεν μπορεί... Άλλος το θέλει, άλλος δεν το θέλει.. Αυτό δεν το ξέρω.. δεν θα το έκανα. Όχι
- Εντάξει. Ε αν θέλατε να αλλάξετε κάτι μεταξύ της σχέσης σας με το σχολείο; Αν κάτι σας προβληματίζει; Κάτι να βελτιώσετε;
- Δεν με απασχολεί τίποτα. Είναι όλα καλά από το σχολείο. Δεν έχω πρόβλημα.
- Ωραία. Τα παιδιά στο νηπιαγωγείο χωρίζονται σε ομάδες για να κάνουν κάποιες δραστηριότητες (...)
- Ναι, ναι.
- Έχει δείξει ποτέ η νηπιαγωγός, σας έχουν πει τα παιδιά να τα χει ξεχωρίσει με κάποιον τρόπο; Με οποιονδήποτε τρόπο;
- Όχι, όχι, όχι. Ποτέ δεν τα έχει ξεχωρίσει. Δεν μου το έχουν πει.
- Τα βάζει συνήθως μαζί επειδή είναι αδερφάκια;
- Ναι, ναι. Επειδή ο (XXX) είναι νήπιο, όχι προνήπιο και αυτός είναι νήπιο άλλα τα χουν στο ίδιο τμήμα και τα δύο επειδή έκλαιγε αυτός που ήτανε πιο μικρός

- Ωραία, και για τελευταία ερώτηση για να μην σας κουράσω (..)
- Εντάξει, σιγά δεν με κουράζεις. Εμένα μου αρέσει
- Πως θα ήταν για σένα το ιδανικό νηπιαγωγείο; Αν μπορούσατε να φτιάξετε εσείς ένα δικό σας νηπιαγωγείο πως θα θέλατε να είναι;
- Ναι δεν έχω, όπως είναι αυτό τώρα που πηγαίνουν. Δεν (..)
- (πετάγεται πάλι η φίλη της) Δεν θα ήθελες να έχει κούνιες; Να έχει πράγματα (..)
- Ε εντάξει και αυτό που πηγαίνουνε τώρα έχει. Έχει τις κούνιες (..) έχει.
- (πετάγεται πάλι η φίλη της) Σε σχέση με άλλα σχολεία; Πράγματα περισσότερα μέσα (..)
- Εντάξει άλλα σχολεία δεν έχουνε και (..), εντάξει έχουμε μάθει με αυτά που έχουμε τώρα και και δεν μας ε πειράζει. Έχει και αυτοκινητάκια εδώ στο σχολείο. Τα πάντα έχει. Τα πάντα.
- Ωραία. Κάτι άλλο που θα θέλατε να πείτε για την σχέση με την νηπιαγωγό;
- Όχι, όχι δεν έχω κάτι άλλο.
- Ωραία, σας ευχαριστώ πολύ.

7^η Συνέντευξη (ΣΓα7)

- Θέλω να μου πείτε τι δουλειά κάνετε και μέχρι ποια τάξη έχετε πάει;
- Ε δημοτικό μόνο έχω πάει.
- Τι δουλειά κάνετε;
- Όπου βρω εποχιακά. Τώρα σε μπαμπάκι δουλεύω, σε τριφύλλια (...) όπου βρούμε, ναι.
- Η σύζυγος;
- (...) Πουθενά.
- Μέχρι τι τάξη έχει πάει εκείνη;
- (...) Τώρα δεν θυμάμαι ακριβώς. Ή πρώτη ή δεύτερα Γυμνασίου.
- Εσείς έχετε μετανιώσει καθόλου που δεν συνεχίσατε τελικά το σχολείο;
- Και ναι και όχι.
- Για ποιους λόγους;
- Να το μετάνιωσα για τι πράγμα; Ε δεν έβγαλα κάποια τάξη παραπάνω να μάθω πέντε γράμματα, να μπω σε μια δουλειά σταθερή και τέτοια πράγματα.
- Ε όταν ήσασταν εσείς μαθητής οι γονείς σας έρχονταν σε επαφή με τον δάσκαλό σας;
- Όχι.
- Για ποιους λόγους;
- Για ποιους λόγους; Δεν το γνωρίζω αυτό. Δεν ερχόντουσαν καθόλου. Δηλαδή σαν να μην πήγαινα καθόλου σχολείο εγώ, αυτό ήταν. Δεν νοιαζόντουσαν καθόλου για μένα.
- Δεν θεωρούσαν σημαντική την μόρφωση;
- Όχι.
- Καθόλου ε;
- Όχι.
- Εσείς τα παιδιά θέλετε να τελειώσουν το σχολείο;
- Εννοείται.
- Πώς το έχετε σκεφτεί;
- Εννοείται.
- Για ποιου λόγους;
- Για ποιους λόγους;
- Που πιστεύετε ότι θα τους βοηθήσει;
- Για να μην είναι σαν κι εμένα. Δηλαδή ψάχνω από εδώ και από εκεί να βρω το μεροκάματο για να τα ζήσω. Να ζήσουν πιο καλύτερα αυτά από εμένα. Να έχουν πιο καλύτερη δηλαδή ζωή στο μέλλον.
- Και τα δύο δικά σας είναι έτσι;
- Έχω κι άλλο τρίτο. Έχω κι άλλο.
- Ωραία, να σας ζήσουν. Από τότε που άρχισαν το νηπιαγωγείο τα μικρά έχετε παρατηρήσει να έχουν διαφορές;
- Πάρα πολύ, πάρα πολύ (...)
- (...) Στην συμπεριφορά τους; Που ακριβώς; Σε ποια πράγματα;
- Πάρα πολύ, πάρα πολύ. Φέρονται καλύτερα, μιλάνε πιο καλά (...) είναι πάρα πολλά πράγματα.
- Θα σταματούσατε κάποιο από τα παιδιά σας για να δουλέψει;
- Όχι.
- Αν τα βγάζατε πέρα δύσκολα;
- Όχι, όχι. Ούτε μία στο εκατομμύριο. Δεν υπάρχει αυτή η περίπτωση.

- Παίζει ρόλο το ότι ας πούμε (..) Θα ήταν πιο εύκολο να σταματήσετε το κοριτσάκι σας από το αγοράκι από το σχολείο; Θα σταματούσατε ας πούμε το κοριτσάκι ή το αγοράκι από το σχολείο; Αν έπρεπε ας πούμε (..)
- Αν έπρεπε; (...) (μιλάει στο παιδί του) (-//-) Για ξαναπείτε μου (..)
- Αν έπρεπε να σταματήσετε υποχρεωτικά κάποιο από τα δυο παιδιά σας είτε το κορίτσι από το σχολείο είτε το αγόρι. Ποιο θα σταματούσατε και για ποιο λόγο;
- Ποιο θα σταματούσα; Θα σταματούσα από νήπιο μιλάμε τώρα ή;
- Ε γενικά από το σχολείο;
- Γενικά από το σχολείο. (..) Θα σταματούσα την (XXX) γιατί ο μικρός δεν είναι τόσο (..) δηλαδή έμπιστος για να μάθει. Κατάλαβες τώρα; Η (XXX) τα παίρνει πιο γρήγορα τα γράμματα. Άμα της πεις κάτι τα καταλαβαίνει πιο γρήγορα από τον μικρό. Για να μάθει πιο γρήγορα ο μικρός δηλαδή. Θα άφηνα τον μικρόν στο σχολείο.
- Εσείς θεωρείτε σημαντικό το σχολείο; Και για ποιους λόγους;
- Ναι εγώ το θεωρώ πιο σημαντικό γιατί θα μορφωθεί, θα έχει πιο καλή συμπεριφορά, θα μιλάει πιο όμορφα. Θα φέρεται πιο καλά.
- Στην επαφή σας με την νηπιαγωγό, στην επικοινωνία σας. Είστε ευχαριστημένος μαζί της;
- Πάρα πολύ. Δεν έχω παράπονο, όχι.
- Για ποιους λόγους;
- Για πολλούς λόγους. Πάρα πολλούς λόγους. Και με έχουν βοηθήσει, γιατί είχα κάποιο πρόβλημα οικογενειακό και οικονομικό πρόβλημα και μου είπαν ότι πρόβλημα έχετε (..)
- Θα μπορούσατε να μου πείτε με λίγα λόγια πώς είναι η σχέση σας;
- Με ποιους;
- Με την νηπιαγωγό.
- Εντάξει εγώ δεν έχω και πολλά πάρε δώσε, πιο πολύ με την γυναίκα μου γιατί εγώ δεν έρχομαι συχνά.
- Ε στις συγκεντρώσεις που γίνονται όταν σας μιλάει η νηπιαγωγός και αυτά (..)
- Όχι δεν είμαι εγώ (..)
- Έρχεται κυρίως η γυναίκα σας έτσι;
- Ναι, ναι. Δεν είμαι εγώ.
- Ε ξέρετε όμως παρόλα αυτά πως συμπεριφέρεται η νηπιαγωγός στα παιδιά σας; Σας έχουν πει;
- Λογικά (..) γιατί είναι και πιτσιρίκια έτσι; Κάν και αταξίες, πρέπει να φερθείς και λίγο ζόρικα για να μπουν στην θέση (..) Δεν είναι ε τώρα είχε έρθει ο μικρός και μου είχε πει ακόμα και ότι μπαμπά η κυρία με χτύπησε, άραγε κάτι έκανε. Δεν υπάρχει περίπτωση (...)
- Κατά τα άλλα η συμπεριφορά της πως είναι;
- Καλό, καλώς. Εντάξει.
- Απέναντι σε εσάς τους γονείς;
- (...) Σε μένα καλά θα φερθεί. Δεν έχω πρόβλημα. Κι εδώ με βάλανε και έβαψα κάτι πράγματα (..), να και τις ζάντες, αυτά εδώ τις ρόδες εγώ τα έβαψα για να πάρω και το μεροκάματο, όχι τίποτα άλλο. Με βοηθήσανε.
- Ωραία
- Βοήθησα.
- Θεωρείτε σημαντικό να μιλάτε μαζί της για θέματα που αφορούν τα παιδιά σας;
- Ε λογικό είναι.

- Σας έχει βοηθήσει σε προβλήματα που έχετε μαζί τους;
- Μαζί τους;
- Μαζί τους των παιδιών. Είτε συμπεριφοράς είτε (..)
- Όχι, δεν έχει τύχει. Δεν έχω μιλήσει καν για αυτό. Δεν μου έχουν πει. Αυτά πρέπει να τα κουβεντιάσεις με την γυναίκα μου..
- Παρόλα αυτά την θεωρείτε ικανή την νηπιαγωγό να σας βοηθήσει σε προβλήματα που έχετε;
- Σε αυτά τα προβλήματα που έχουμε εδώ ναι.
- Εσείς πόσες περίπου φορές τον μήνα έρχεστε για να μιλήσετε με την νηπιαγωγό;
- Από τότε πουάρχισε δεν έχω έρθει καν. Δεν έχω έρθει για να (..) δεν έχω έρθει για να μιλήσω
- Άρα δεν ξέρετε αν υπάρχουν συγκεκριμένες ώρες που επικοινωνεί με τους γονείς κι αυτά;
- Όχι, όχι.
- Δεν ξέρετε (..) Ωραία, εεε αν επειδή από ότι καταλαβαίνω δουλεύετε πολύ για αυτό δεν έρχεστε σε επαφή μαζί της (..)
- Ναι, ναι.
- Θα προτιμούσατε να σας πάρει τηλέφωνο να σας πει αυτά που θέλει; Επειδή δεν ευκαιρείτε να έρθετε εδώ πέρα (..)
- Δεν έχω πρόβλημα. Δεν έχω πρόβλημα. Και τώρα από την δουλειά. Τριφύλλια (..) έφυγα από την αποθήκη για να έρθω να τα πάρω να τα πάω σπίτι και να φύγω πάλι.
- Ωραία. Ξέρετε περίπου τι συζητάνε όταν έρχεται εδώ πέρα η γυναίκα σας με την νηπιαγωγό;
- Όχι, όχι.
- Καθόλου έτσι;
- Εγώ πάω σπίτι το βράδυ μόνο κοιμάμαι και το πρωί ξαναφεύγω πάλι. Ούτε με την γυναίκα μου δεν προλαβαίνω καν να μιλήσω, καν δεν προλαβαίνω.
- Παρόλα αυτά την νηπιαγωγό όσες φορές έρχεστε, μιλάτε μαζί της νιώθετε ότι της έχετε εμπιστοσύνη; Μπορείτε να της πείτε τα πάντα; Που αφορούν εσάς και το παιδί; Που αφορούν την οικογένεια και το παιδί (..)
- Να σας πω (..) τώρα εγώ αν δω το παραμικρό εννοείται θα της την πω δηλαδή με λίγα λόγια, ότι γιατί έγινε αυτό, πως έγινε αυτό. (...) Κατάλαβες;
- Δηλαδή όταν δεν σας αρέσει κάτι το λέτε; (..)
- Ναι, ναι θα της το πω στα ίσα. Δεν κρύβομαι.
- Εκείνη πως αντιδρά;
- (...)
- Πώς φέρεται όταν εσείς της λέτε ότι έχετε κάποιο παράπονο από εσένα. Τι λέει;
- Αυτό δεν της το χω πει για να την δω προσωπικά, για να την δω πως αντιδρά (..)
- Ναι.
- Ε μια φορά είχε (..) πριν κανά μήνα; Δύο; Κάπου εκεί. Δεν θυμάμαι ακριβώς πότε ήταν. Τώρα ο μικρός τα 'κανε πάνω του (..) Τώρα έτσι είπαν πως δεν τον είχαν προσέξει (...)
- Ναι, ναι.
- (...) Ήρθαμε εδώ και ήτανε λερωμένος. Γιατί δεν πήραν ένα τηλέφωνο να μας πουν ότι φέρτε ρούχα να τον αλλάξουμε και αυτά; Εκεί εγώ τα πήρα λίγο στο στην ανάποδη αλλά (..)

- Άρα δηλαδή δεν είστε και πολύ ικανοποιημένος δηλαδή καταλαβαίνω (..)
- Ναι εκεί αυτή την μέρα μόνο τα πήρα στην ανάποδη και λέω στην γυναίκα μου για κοίτα τι θα κάνουμε αν είναι (...) (κάνει κίνηση με τα χέρια του: τέλος) να σταματήσουμε από εκεί τα παιδιά. Γιατί; Έτσι είναι το σωστό
- Τα παιδιά δηλαδή (..).
- Να κάθονται δηλαδή τα δικά μου τα παιδιά στην γωνία, θα μυρίζουν και αυτά και τα άλλα τα παιδιά να τα κοροϊδεύουν; Όχι. Δεν υπάρχει αυτό.
- Δηλαδή έχετε νιώσει πως τα ξεχωρίζει σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά;
- Αυτή τη μέρα ναι. Το ένιωσα αυτό. Να μην λέμε χαζομάρες (...)
- Και όταν της το είπατε;
- Δεν της το είπα εγώ.
- Όταν της το είπε η σύζυγος πως αντέδρασε;
- Εγώ αν ήμουν εδώ μπορεί να τσακωνόμουν κιόλας, δεν κρατιέμαι σε τέτοια πράγματα.
- Ναι.
- Αυτή την μέρα είχα νευριαστεί πολύ. Πάρα πολύ. Γιατί μόλις ήρθαμε πήραμε τον μικρόν ήταν γεμάτο (...) τόσες ώρες εκεί (...) Ήταν και ολοήμερο, καθόταν μέχρι τις 4. Δηλαδή τόσες ώρες, 8 ώρες δεν τον προσέχανε εδώ πέρα; Δεν τον είδανε; Δεν τους μύριζε ούτε καν στην τάξη; Τίποτα;
- (...) Τα μικρά έρχονται κάθε μέρα σχολείο;
- Ε όχι κάθε μέρα.
- Για ποιον λόγους δεν έρχονται κάθε μέρα;
- Γιατί δεν έρχονται κάθε μέρα (..) οικονομικά. Δεν έχουμε να πάω να ψωνίσω για να φάνε τοστ, για αμίτες, χυμούς και αυτά και για αυτό δεν τα στέλνω κάθε μέρα. Γιατί εγώ δουλεύω τώρα και μπορεί πχ. Να πει το αφεντικό μου θα πληρωθούμε σε 15 μέρες τώρα, σε 20 μέρες. Μας χρωστάει τόσα λεφτά, θα μας δώσει μια προκαταβολή (..) Τώρα όποτε μπόρεσα (..) γιατί έχω ΟΓΑ έχω πολλές υποχρεώσεις.
- Σας καταλαβαίνω, τι λέτε τώρα; Όταν λείπουν για αρκετές μέρες τα παιδιά από το σχολείο σας σας έχουν πάρει τηλέφωνο οι νηπιαγωγοί να ρωτήσουνε για ποιο λόγο; Έχουν ενδιαφερθεί δηλαδή για ποιο λόγο δεν ήρθαν σήμερα τα παιδιά σας στο σχολείο;
- Ε η κυρία διευθύντρια (..), δεν θυμάμαι πως την λένε.
- Δεν χρειάζεται να μου πείτε ονόματα.
- Ε αυτή μόνο μας είπε ότι πρόβλημα έχουνε τα παιδιά και δεν έχουνε φαγητό και αυτά.. Δηλαδή θα κόβουμε και από τα άλλα τα παιδάκια και θα δίνουμε και σε αυτά. Αυτό μόνο.
- Εσάς πως σας φάνηκε αυτό; Σας άρεσε;
- Ναι. Πολύ. Και με έχει βοηθήσει και πολύ αυτή δεν θυμάμαι πως το λένε το όνομά της και πήραμε και τα γυαλιά των παιδιών γιατί δεν είχα εγώ χρήματα. Με βοήθησε πάρα πολύ. Δεν έχω παράπονο.
- Στο σπίτι σας έχουνε έρθει ποτέ οι νηπιαγωγοί;
- Όχι.
- Θα θέλατε;
- Δεν έχω πρόβλημα (..) κανένα!
- Έχουν ενδιαφερθεί όμως για το πώς ζείτε; Που ζείτε; Τα οικονομικά σας προβλήματα (..) Δηλαδή από ότι μου λέτε (...)
- Ναι. Με έχει ρωτήσει. Ότι πρόβλημα έχουμε, ότι θέλετε και θα βγάλει και βοήθεια να μας δίνει και τρόφιμα και τέτοια. Και μας έχει δώσει κανά δυο τρεις φορές. Και ρούχα για τα παιδιά. Δεν έχουμε πρόβλημα σε αυτά..

- Ωραία. Ε αν σας επιτρεπόταν να μπειτε μέσα στην τάξη και να δείτε πως γίνεται το μάθημα μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου. Θα θέλατε;
- Να είμαι με τα παιδιά μαζί;
- Ναι, να βλέπατε πως γίνεται το μάθημα. Αν είχατε χρόνο (..)
- Αν είχα χρόνο πολύ ευχαρίστως, δεν δεν είχα πρόβλημα.
- Αν το ζητούσατε από την νηπιαγωγό θεωρείτε ότι θα το δεχόταν;
- (...) Δεν μπορώ να την καταλάβω σε αυτό. Και ναι και όχι. Δεν δεν ξέρω
- Ε από ότι καταλαβαίνω σε αυτά που σας λένε τα παιδιά σας όταν έρχονται στο σπίτι για το πώς πέρασε η μέρα τους στο νηπιαγωγείο επηρεάζεται η γνώμη σας για τις νηπιαγωγούς, όπως τώρα που μου είπατε ότι θυμώσατε με την νηπιαγωγό που τον άφησε τόσες ώρες το παιδάκι έτσι (...) Ε εσείς μπροστά στα παιδιά σας λέτε την γνώμη σας για την νηπιαγωγό;
- Όχι. Δεν την κουβεντιάζω αυτό μπροστά στα παιδιά. Γιατί πχ. αντιδράσω εγώ κάπως παράξενα και βρίσω μετά ο μικρός ή η μικρή θα 'ρθουν να τα πούνε και μετά αυτά θα δημιουργηθούν για τσακωμούς. Δεν είναι αστεία.
- Όταν σας λε (..)
- Και μετά θα βάλουν και λίγο σάλτσα μέσα. Ο μπαμπάς είπε αυτό, αυτό (..)
- Ε όταν σας λέει η νηπιαγωγός ότι δεν ήταν καλά παιδιά σήμερα ας πούμε ή ότι (..) δεν πάνε μπροστά, δεν πίνουν τόσο εύκολα αυτά που τους λέει, θυμώνετε μαζί της; Πώς αντιδράτε εσείς;
- Όχι, όταν μου λέει ότι τα παιδιά δε.. δεν παρακολουθούν καλά, δεν... αλλά δεν μου το έχει πει αυτό. Δεν μου το έχει πει γιατί (..)
- Σας δίνω απλά ένα παράδειγμα (..)
- Γιατί ειδικά για την (XXX) (..) Η (XXX) τα παίρνει (..) και παρόλο που δεν φορούσε τα γυαλιά, είχε πρόβλημα πάλι πήγαινε σε άριστα.
- Μπράβο. Ε το άλλο το παιδάκι που έχετε είναι μεγαλύτερο ή μικρότερο;
- Η μικρή μικρή είναι 2,5..
- Α είναι μικρή. Ναι, εντάξει.
- Είναι μικρή, ναι.
- Ωραία. Στις σχέσεις σας με την νηπιαγωγό και με τους άλλους γονείς έχετε παρατηρήσει ας πούμε να (..) να μιλάει κάπως αλλιώς σε σχέση με τους άλλους;
- Ναι, ναι.
- Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό; Και πώς;
- Ε αυτό το παρατήρησα στη γιορτή (..) Τώρα Χριστούγεννα ήτανε (..) δεν θυμάμαι τώρα (..) δεν θυμάμαι. Εντάξει, τώρα με έμενα και την γυναίκα μου δεν καθίσανε να μιλήσουνε όπως μιλάει με τον άλλο κόσμο. Να ανοίξει συζήτηση, να (..) Να φερθεί, να πει δηλαδή το παιδί σου έτσι, το παιδί σου έτσι (..) Σε μας δεν έχει (..) δεν έχει μιλήσει (..)
- Γιατί όμως;
- Μήπως μας ανταλλάζουν; Μήπως μας θεωρούνε τσιγγάνους; Δεν ξέρω τι να πω (..) Εγώ (...)
- Γιατί είναι κακό να είναι κάποιος τσιγγάνος;
- Εγώ δεν είμαι τσιγγάνος γιατί δεν μένω σε παράγκα, τίποτα.. Εντάξει φτωχός είμαι. Δεν το λέω. Φτωχός είμαι και παλεύω για το μεροκάματο, όπως παλεύει όλος ο κόσμος για να ζήσει. Εντάξει δεν έχω τα προσόντα και τα (..) τα λεφτά όπως έχουν οι άλλοι.
- Ναι αλλά αυτό που μου λέτε δεν είναι (...). Δηλαδή, ωραία και τσιγγάνος να ήσασταν δεν είναι κάτι κακό.

- Δεν υπάρχει περίπτωση. Εγώ σου μιλάω, σου φέρομαι σαν τσιγγάνος και τέτοια;
- Όχι εντάξει απλά (..)
- Απλά φοράω παλιά ρούχα τώρα.
- Όχι, όχι δεν λέω αυτό. Απλά λέω ότι και να ήσασταν δεν θα έπρεπε να ξεχωρίζει κανέναν (..)
- Αυτό είναι.
- Αυτό λέω.
- Αυτό πιστεύω και εγώ. Όλοι στην ίδια κολυμπήθρα γεννηθήκαμε.
- Εννοείται, έχετε δίκιο. Τι λέτε τώρα (...)
- Ωραία. Σε τι θρήσκευμα πιστεύετε; (...)
- (με κοιτάει πολύ περίεργα και άγρια) Όχι γενικά τους ρωτάω όλους τους γονείς μην νομίζετε κάτι επειδή είχαμε και την συζήτηση προηγουμένως (...)
- Δεν υπάρχει τέτοια περίπτωση. Εμείς χριστιανοί.
- Ωραία επειδή μέσα στις ερωτήσεις μου (...) μπορεί να 'σασταν καθολικός έτσι;
- Όχι, όχι.
- Μπορεί να μην πιστεύατε κάπου.
- Όχι, χριστιανοί.
- Ωραία από πράγματα που συμβαίνουν στο σπίτι σας, δηλαδή στοιχεία του σπιτιού σας, το πώς είναι ο χαρακτήρας ο δικός σας, τι τραγούδια ξέρετε, τι παραμύθια η γυναίκα σας ας πούμε. Έμενα η μαμά μου μου λέει ένα παραμύθι ας πούμε που το έχει βγάλει από το μυαλό της. Εσείς θα θέλατε κάτι τέτοιο ας πούμε από αυτά που κάνετε εσείς στο σπίτι στις δραστηριότητες, θα θέλατε να έρθει η νηπιαγωγός να μάλλον να φέρετε στην νηπιαγωγό κάποια συνταγή ιδιαίτερη που φτιάχνει η γυναίκα σας φαγητού. Θα θέλατε όλα αυτά να περάσουν μέσα στην τάξη; Να έχετε περισσότερη ανάμειξη μέσα (..)
- Ναι, ναι. Γιατί όχι;
- Να έχετε περισσότερη ανάμειξη σε αυτά που γίνονται μέσα στην τάξη.
- Ναι, ναι. Καθόλου πρόβλημα.
- Το έχει ζητήσει ποτέ η νηπιαγωγός;
- Όχι, όχι. Δεν μας το έχει πει αυτό.
- Ωραία. Αν μπορούσατε να φτιάξετε ένα δικό σας νηπιαγωγείο πώς θα το χате σκεφτεί;
- (...) Πώς θα το χω σκεφτεί; (..) Πολύ καλύτερα από ότι εδώ.
- Για πείτε μου λίγο περίπου (...)
- Θα μιλούσα με όλον τον κόσμο, όχι να ξεχωρίζω. Δεν πα να ήταν ο άλλος αν ήταν τσιγγάνος, αν ήταν αλβανός, δεν πα να τον (...) Για το καλό του παιδιού του θα φερόμουν όμορφα, ωραία. (..) Θα βοηθούσα εκεί που μπορούσα. Ότι καλύτερο δηλαδή για να είμαι και εγώ ασπροπρόσωπος μπροστά στον άλλο. Γιατί όπως εσύ (..) μου φέρνεις και λες ότι εντάξει ε είναι βολεμένα τα παιδιά είναι (..) σιγουριά στο δικό μου το νήπιο (..) έτσι πρέπει να φερθώ και εγώ και σε σένα όμορφα. Για να μην υπάρχουνε (..) για να μην έχεις και εσύ παράπονο από εμένα. (..) Αυτό είναι (...)
- Θα θέλατε να πείτε κάτι άλλο σχετικά με όσα συζητήσαμε; Αν θέλετε να προσθέσετε κάτι, να πείτε κάτι παραπάνω;
- Να προσθέσω σε τι πράγμα;
- Για την σχέση σας με την νηπιαγωγό κάτι που θέλετε να πείτε κάτι ακόμα (...)

- (...) Δεν θέλω να (...) να κατηγορήσω άλλο. (...) Δηλαδή εντάξει, δεν έχω πρόβλημα.
- Όχι, δεν κάνουμε αυτή τη δουλειά εδώ πέρα και όπως βλέπετε δεν σας έχω ρωτήσει καν το όνομά σας γιατί είναι ανώνυμη η έρευνα.
- Δεν (...) δεν έχω πρόβλημα (...)
- (...) που γίνεται. Και αυτό γίνεται στα πλαίσια της εργασίας μου, δεν θα διαβάσουν εκείνες τίποτα. Είναι για την δικιά μου εργασία. Ψάχνω να δω γενικά με τους γονείς πως είναι οι σχέσεις (...)
- Ε εντάξει. Εγώ το μόνο παράπονο που είχα από εδώ ήταν αυτό. Για το παιδί μου. Τίποτα άλλο. Και εγώ (...) δεν τον πρόσεξα. Ήτανε λερωμένος πίσω και όποτε ερχόμουν και τον έπαιρνα, γιατί δεν ερχόμουν με το αυτοκίνητο (...) τον παίρνω και μου λέει να τον πάρω καβάλα και όπως τον σηκώνω και τον βάζω μου 'ρχεται μυρωδιά (...)
- Ναι (...)
- (...) Και τον λέω τι έκανες ρε συ; Μου λέει μπαμπά λέει δεν πρόλαβα να να πάω τουαλέτα και τα έκανα πάνω μου. Και λέω τόσες ώρες κάθισες σχολείο, στην κυρία δεν είπες τίποτα; Λέει δεν με άφηνε, δεν με άφηνε να σηκωθώ από την καρέκλα. Κατάλαβες τώρα; Ήθελα να γυρίσω πίσω εδώ να γίνει εδώ μέσα πανικός. Αλλά (...) μου λέει η γυναίκα μου άστο. Θα πάω εγώ αύριο. Τώρα Παρασκευή ήτανε... Θα πάω εγώ την Δευτέρα και θα μιλήσω λέει εγώ. Εκείνοι είπανε ότι δεν το προσέξανε. Τώρα να είσαι σε κλειστό χώρο και σε ανοιχτό να είσαι μυρίζει αυτό το πράγμα. Όσο και να (...)
- Σας καταλαβαίνω.
- Δεν μπορείς να το καταλάβεις τώρα; Δεν μπορούσα.. Δεν μπορώ να το δικαιολογήσω αυτό το πράγμα. Με τίποτα. Ούτε μία στο εκατομμύριο.
- Άρα όπως καταλαβαίνω θα θέλατε λίγο να (...) αυτό. Να μην ξεχωρίζουμε τους ανθρώπους
- Ναι, ναι (...)
- Το κάνουν όλες οι νηπιαγωγοί ή κάποιες; Δεν θέλω να μου πείτε ονόματα. Μόνο αυτό.
- Και να θελες να σου πω ονόματα δεν τις ξέρω. Δεν τις ξέρω. Γιατί είναι δυο τάξεις.
- Ναι, ναι.
- Από την μία την τάξη όπως μπαίνουμε αριστερά ο μικρός μου λέει ότι την αγαπάει αυτή την κυρία πάρα πολύ. Και αυτή το ίδιο. Και μόλις φεύγουμε τον παίρνει αγκαλιά, τον χαιρετάει.
- Αλλά τα παιδιά σας είναι από την άλλη την τάξη (...) κατάλαβα.
- Τώρα (...) Οι δύο κυρίες που είναι από εδώ αυτές δεν (...) δεν πιάνουν συζήτηση να (...) να μας πούνε κάποια πράγματα
- Καταλαβαίνω
- Κάτι άλλο που θα θέλατε να πείτε αλλιώς έχουμε...
- Δεν θέλω να τίποτα άλλο.
- Ωραία, εντάξει. Ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ για τον χρόνο σας.

8^η Συνέντευξη (ΣΓγ8)

- Θέλω να μου πείτε τι δουλειά κάνετε;
- Όταν βρίσκω πάω στα χωράφια, να βοηθάω έτσι να καθαρίζω χόρτα. Τέτοια πράγματα..
- Ε μέχρι τι τάξη έχετε πάει;
- Εγώ δεν έχω πάει πολύ. Δεν ξέρω και πολλά πράγματα. Μόνο σύζυγος ξέρει γράμματα καλά.
- Ο σύζυγος τι δουλειά κάνει;
- Ο σύζυγός μου και αυτός όταν βρίσκει δουλειά πάει στα χωράφια και αυτός, σοβαντίσματα. Ότι δουλειά βρίσκει παγαίνει.
- Μέχρι τι τάξη έχει πάει ο άντρας σας;
- Έχει πάει ο άντρας μου. (..) Ως το γυμνάσιο.
- Α πάρα πολύ καλά.
- Μόνο εγώ δεν έχω πάει. (χαχα)
- Έχετε μετανιώσει που δεν πήγατε σχολείο;
- Ε βέβαια και πολύ!
- Για ποιους λόγους;
- Γιατί, θέλω κάτι να γράψω και δεν ξέρω να γράψω. Ή θέλω κάτι να διαβάσω έχω και εγώ την κόρη μου 10 χρονών που τα καταλαβαίνει όλα και μου διαβάξ η κόρη μ. βλέπουμε κανά έργο καμιά φορά και μου τα διαβάζει η κόρη μου το έργο.
- Γιατί σταματήσατε το σχολείο; Αν δεν γίνομαι (..)
- Γιατί, γιατί η μαμά μου ήσαντε στα χωράφια για δουλειά και δεν είχε ποιος να μας αφήσει, να μας κρατήσει ο άλλος και μας έπαιρνε και μας κοντά στα χωράφια. Και για αυτό (...)
- Όσο πήγατε σχολείο (..) η μαμά σας ερχότανε ή ο μπαμπάς σας για να ρωτήσει την δασκάλα πως τα πάτε;
- Ναι, ερχότανε. Όμως όχι πολλές φορές γιατί όλες τις φορές γιατί παγαίνανε συνέχεια για δουλειά γιατί ήμασταν φτωχοί και δεν τα βγαίναμε πέρα. (..) Για αυτό (..)
- Ωραία. Ε οι γονείς σας θέλανε να συνεχίσετε το σχολείο; Στεναχωρήθηκαν που το αφήσατε;
- Εμ (...) (χαχα)
- Εσάς ποια είναι η άποψή σας για το σχολείο;
- Για τον (XXX); Μια χαρά. (..) Μια χαρά
- Θα θέλατε να συνεχίσει το σχολείο ο μικρός;
- Ναι, ναι.
- Για ποιους λόγους;
- Να ξερ τουλάχιστον να γράφει, να ξερ να διαβάζει κάτι, να ξέρει τουλάχιστον κάτι να μπορεί να βρει μια δουλειά. Τουλάχιστον κάτι. Όχι σαν και εμάς. Δεν ξέρουμε γράμματα, δεν μας παίρνουν και για δουλειά. (..) Τίποτα.
- Δηλαδή ακόμα και αν δεν ήταν υποχρεωτικό να έρχεται στο σχολείο θα τον φέρνατε;
- Ναι.
- Αν υπήρχαν οικονομικοί λόγοι και έπρεπε να (..) θα τον σταματούσατε ποτέ από το σχολείο;
- Όχι, όχι, όχι.
- Από τότε που ξεκίνησε κυρίως το σχολείο, θα μου πείτε (..) Βασικά για ποιους λόγους δεν θα τον σταματούσατε;

- Για να μάθει γράμματα, τουλάχιστον κάτι να διαβάζει, όχι όπως... μην μένει πίσω όπως εμείς πίσω και δεν ξέρει τίποτα. Τουλάχιστον, άσε εμάς τώρα εδώ μπροστά. Τουλάχιστον να ξέρουν τα παιδιά τι κάνουνε (..)
- Από τότε που ξεκίνησε ο μικρός το σχολείο έχετε παρατηρήσει διαφορές σε εκείνον;
- Ναι.
- Σε ποια πράγματα;
- Σε τι πράγματα; Ξέρει να γράφει, να ζωγραφίζει.. Πριν αυτά ο (XXX) δεν τα 'ξερε. Ούτε η (XXX).
- Στην συμπεριφορά τους; Έχετε δει αλλαγή;
- Στην (XXX) ναι, πάρα πολύ.
- Δηλαδή;
- Δεν μας φώναζε καθόλου. Τώρα μας φωνάζει. Λέει το όνομά της. Ξέρει να γράφει το όνομα της, το επίθετο της. Όλα, τα πάντα.
- Πολύ ωραία. Εσείς με την νηπιαγωγό πώς τα πάτε;
- Μια χαρά. Και μας έχνε βοηθήσει πάρα πολύ. Και για την (XXX) και για τον (XXX) μας έχουνε βοηθήσει.
- Θα μπορούσατε να μου πείτε λίγα παραπάνω για αυτό;
- Μας βοηθήσαν, μάθαν την (XXX) να γράφει, την μάθαν να ζωγραφίζει. Τον (XXX) τα ίδια. Μου χανε βάλει ταξί τον χειμώνα που έβρεχε και ερχόμουνα με το ποδήλατο. Μου βάλανε ταξί (..) Με έχουν βοηθήσει πάρα πολύ. Δεν έχω κάτι (...) Με βοηθήσαν πάρα πολύ. Πάρα πολύ οι δασκάλες.
- Πώς συμπεριφέρεται στα παιδιά σας;
- Πολύ ωραία. Πολύ καλά. Πολύ καλά. Δεν έχω δηλαδή παράπονο. Και τα τρία τα παιδιά μου που τα χω εδώ μέσα είναι πάρα πολύ καλά. Με έχνε βοηθήσει πάρα πολύ.
- Σε σας πως φέρεται;
- Εμένα; Καλά, όλα, τα πάντα.
- Θεωρείτε σημαντικό το να μιλάτε μαζί της; Μαζί με την νηπιαγωγό για θέματα που αφορούν το παιδί σας;
- Ναι (...)
- Δηλαδή;
- Πολύ καλά.
- Για ποιους λόγους; Ποιον πιστεύετε ότι βοηθάει; Το παιδί σας; Εσάς; Η επικοινωνία με την νηπιαγωγό;
- Και το παιδί μου πιο πολύ βοηθάει. Κι εμένα με βοηθάει. Μου λέει ότι γίνεται εδώ μέσα. Τα λέει και σε μένα. Ότι εμείς μαθαίνουμε αυτό στον (XXX). Μαθαίνουμε στην (XXX) αυτό. Μπορείς να το κάνεις κι εσύ στο σπίτι; Καλό για δικό σου. Και ότι μου λένε οι δασκάλοι τα κάνω και εγώ μετά στο σπίτι μου.
- Πάρα πολύ ωραία. Την εμπιστεύεστε;
- Ναι.
- Της λέτε τα πάντα;
- Ναι . Καμία φορά μου λέει γιατί δεν έφερες τον (XXX) σχολείο; Λέω γιατί δεν έχω χρήματα να πάρω κάτι να φάει το παιδί και κάτι να πιει. Και μου λέει δεν πειράζει εσύ θα το φέρνεις και θα το έχουμε εμείς εδώ πέρα.
- Ωραία. Ε υπάρχουνε κάποια διαστήματα που από ότι καταλαβαίνω δεν έρχεται ο μικρός σχολείο. Ε όταν δεν έρχεται για αρκετές μέρες σχολείο σας παίρνουν τηλέφωνο να ρωτήσουν γιατί δεν έρχεται το παιδί σχολείο;

- Ναι, ναι. Με παίρνουνε. Μου λένε υπάρχει κανά πρόβλημα γιατί όταν παγαίνει ο (XXX) να κάνει εξετάσεις στο νοσοκομείο (..) γιατί μου λένε φέρε τον (XXX) σχολείο. Ή αύριο δεν θα τον φέρω, θα πάω για εξετάσεις. Αύριο θα τον φέρω (..) και μου λένε καλά. Δεν έχουν έτσι κανά πρόβλημα.
- Ωραία. Όταν σας καλούν οι νηπιαγωγοί να μιλήσετε μαζί τους για θέματα που αφορούν τον μικρό (..)
- Ναι.
- Έρχεστε;
- Ναι. Ναι, ναι, ναι. Έρχομαι, βέβαια.
- Ε σας έχουν ζητήσει ποτέ να τους βοηθήσετε σε κάτι; Σε κάποια δραστηριότητα που κάνουν στο σχολείο ή οτιδήποτε;
- Μου λένε καμιά φορά να τους βοηθάω εδώ και μου λέει ότι τελείωσε ως εδώ. (..) Περάστε σε μας. Δεν έχω είμαι πολύ φτωχιά.
- Δεν πειράζει από την στιγμή που βλέπετε ότι (..) Κάποια στιγμή που νιώσατε ότι δεν μπορείτε να τα βρείτε με την νηπιαγωγό για κάποιο λόγο, ότι δεν τα πάτε καλά; Υπήρξε;
- Όχι σου λέω ποτέ. Αφού σου λέω έχω εδώ τρία παιδιά ποτέ δεν έχω. (..) Από τότες που έφερα και την μια την κόρη που είναι τώρα 10 χρονών και την (XXX) που την πάω σχολείο τώρα, και τον (XXX) (..) όχι, όχι ποτέ δεν είχα πρόβλημα με τις δασκάλες. Ποτέ.
- Πόσες φορές τον μήνα περίπου βρίσκεστε με την νηπιαγωγό για να μιλήσετε για προσωπικά θέματα;
- Τρεις τον μήνα; Και μας λένε οι μαμάδες θα μαζευτείτε ή για καμιά φορά δεν μπορώ την λέω δεν θα μπορέσω να έρθω. Μου λένε την άλλη μέρα τι γίνεται. Με βοηθάνε, εντάξει.
- Πόση ώρα περίπου μιλάτε με την νηπιαγωγό; Αν χρειάζεστε την βοήθειά της;
- Καθόμαστε μισή ώρα; Καθόμαστε το μεσημέρι.
- Σας φτάνει ή θεωρείτε ότι θέλετε...
- Όχι, όχι εντάξει φτάνει. Κι όποτε παίρνω τον (XXX) μου λέει ο (XXX) αυτό αυτό. Όλα καλά.
- Ε εσείς ή νηπιαγωγός κανονίζετε πότε θα βρεθείτε να μιλήσετε;
- Η δασκάλα.
- Θα θέλατε να επικοινωνείτε μαζί της όταν θα θέλατε εσείς;
- Ναι, ναι.
- Το κάνετε;
- Ναι.
- Της το έχετε πει;
- Ναι.
- Με ποιον τρόπο; Σας παίρνει τηλέφωνο; Βρίσκεστε;
- Όχι, όχι. Όταν έρχομαι και παίρνω τον (XXX). Ή καμιά φορά όταν τύχει και δεν φέρνω τον (XXX) με παίρνει τηλέφωνο και μου λέει σε θέλω να κατέβεις κάτω.
- Ωραία. Ε για πράγματα συνήθως συζητάτε μαζί της;
- Μου λέει για τον (XXX), μου λέει πώς τα πας στο σπίτι. Μην στεναχωριέσαι, όλα θα πάνε καλά. Όλα καλά μου λέει. Μην στεναχωριέσαι καθόλου. Γιατί σου λέει εντάξει (..) σου λέει είσαι και εσύ μικρή (..) έχεις δυο παιδάκια που δεν ακούνε (..). Με βοηθάνε πάρα πολύ. Δηλαδή μου δίνουν κουράγιο.
- Ε πριν από τις συναντήσεις ξέρει τι θα σας πει ή σας λέει...
- Δηλαδή;
- Έχει σημειώσει τι θα σας πει ή σας λέει ότι θέλει και ότι της έρχεται (..)

- Όχι, όχι, όχι.
- Ξέρει τι θέλει να σας πει;
- Ξέρει τι θέλει...
- Ε εσείς τι την ρωτάτε συνήθως; Τι ενδιαφέρεστε να μάθετε;
- Πως πάει ο (XXX), αν είναι ήσυχο παιδάκι, άμα γράφει το όνομά του (..) Μου λέει όλα καλά πάει.. Δεν έχουμε πρόβλημα. Παράπονο δεν έχω λέει από τον (XXX), της είπα μια χαρά (...)
- Σας έχει ζητήσει ποτέ να την βοηθήσετε σε κάποια δραστηριότητα μέσα στην τάξη; Να 'ρθείτε να πείτε ένα δικό σας τραγούδι, παραμύθι, κάτι (..)
- Όχι, όχι, όχι. Τίποτα δεν μου έχει ζητήσει. Με βοηθάνε πάρα πολύ εδώ μέσα οι δασκάλοι.
- Όχι λέω αν σας έχει ζητήσει εκείνη (...)
- Όχι, όχι.
- Θα θέλατε;
- Αμέ. Στο σπίτι όμως που κάθομαι κάθομαι εντάξει (..) Δεν έχω πρόβλημα.
- Αν σας έλεγε ότι μπορείτε να βρεθείτε μέσα στην τάξη την ώρα που κάνει μάθημα για να ακούσετε πώς κάνει μάθημα, θα θέλατε;
- Αμέ!
- Της το έχετε ζητήσει;
- Όχι, δεν της έχω πει. Γιατί (..) γιατί ο (XXX) εντάξει δεν (..) δεν μιλάει και τι να της πω; Δεν μου έχει πει κάτι. Η άλλη η κόρη μου να μου λέγανε δεν μου λέει.
- (...) Ε αν κάτι από όσα κάνει η νηπιαγωγός δεν σας αρέσει είτε στον τρόπο που φέρεται στο παιδί σας είτε οτιδήποτε. Θα της το λέγατε;
- Βεβαίως.
- Πώς πιστεύετε ότι θα αντιδρούσε;
- (...) Εντάξει έχει και πολλά παιδάκια εδώ μέσα μου έχει πει εδώ πέρα η δασκάλα η διευθύντρια 12:30 η ώρα να έρχομαι να παίρνω τον (XXX) και της λέω γίνεται να έρχομαι να τον παίρνω στη 1 γιατί παγαίνω καμιά φορά για δουλειά; Μου λέει ναι. Δέχτηκε. Για αυτό έρχομαι και το παίρνω τέτοια ώρα
- Ναι, όταν ας πούμε πρέπει να (..) σε αυτές τις συγκεντρώσεις που κάνουν με όλους τους γονείς (...)
- Ναι (...)
- Ποιος έρχεται; Εσείς ή ο σύζυγος;
- Εγώ!
- Γιατί;
- Γιατί ο σύζυγος βαστάει τα άλλα τα παιδάκια (..) (χαχα)
- Κατάλαβα. Ε έχετε παρατηρήσει η νηπιαγωγός να φέρεται διαφορετικά σε σας από ότι σε άλλους γονείς ή στα παιδιά;
- Όχι, το ίδιο. Το ίδιο, το ίδιο. Όχι. Δεν έχω δηλαδή, ποτέ δεν έχουνα δεν μου έχουνα πει κάτι να στεναχωρέσουνε ποτέ. Πάω και της λέω και λέει μην στεναχωριέσαι θα σε βοηθήσουμε εμείς. Δεν έχω.
- Θα θέλατε να αλλάξει κάτι μεταξύ σας;
- Όχι, όχι. Ποτέ.
- Ωραία.. Και τελευταία ερώτηση για να μην σας καθυστερώ. Αν μπορούσατε να φτιάξετε ένα δικό σας νηπιαγωγείο, πως θα θέλατε να είναι;
- Όπως είναι, αυτό εδώ πέρα (χαχαχα)
- Ωραία, θα θέλατε να πείτε κάτι άλλο;
- Όχι, δηλαδή δεν έχω παράπονο με τις δασκάλες. Με έχουνα βοηθήσει πάρα πολύ.

- Ευχαριστώ πάρα πολύ
- Και τα τρία παιδάκια. Με έχουνε βοηθήσει πάρα πολύ. Πάρα πολύ με έχουνε βοηθήσει οι δασκάλες.
- Ευχαριστώ πάρα πολύ.
- Κι εγώ ευχαριστώ πάρα πολύ.

9^η Συνέντευξη (ΣΓγ9)

- Λοιπόν θέλω να μου πείτε τι επάγγελμα κάνετε και μέχρι ποια τάξη έχετε πάει στο σχολείο;
- Οικιακά και έχω τελειώσει το δημοτικό.
- Ωραία. Ο σύζυγος;
- Ε είναι ιερέας και έχει τελειώσει το λύκειο.
- Ωραία, εσείς (..) Για σας μόνο θα μιλήσουμε (..) έχετε μετανιώσει καθόλου που δεν συνεχίσατε το σχολείο;
- Βεβαίως.
- Για ποιο λόγο;
- Γιατί είχε πολύ παλιομοδίτικα μυαλά ο μπαμπάς μου όσον αφορούσε το θέμα ότι τα κορίτσια δεν συνεχίζουμε (..). Μόνο, επειδή έχω έναν αδερφό είμαστε από πολύτεκνη οικογένεια ήθελε να συνεχίσει ο αδερφός μου. Ο αδερφός μου όμως δεν του άρεσε, οπότε παραμείναμε οι υπόλοιπες και ο αδερφός ακολούθησε το επάγγελμα του μπαμπά.
- Κατάλαβα. Όταν εσείς ήσασταν μαθήτρια οι γονείς σας έρχονταν σε επαφή με τον δάσκαλο της τάξης σας;
- Όχι πολύ συχνά λόγο της δουλειάς (..) αλλά ναι, ερχόντουσαν.
- Τι γνώμη είχανε για τον δάσκαλο οι γονείς σας;
- Ε ο δάσκαλος για τους γονείς ήταν και είναι ένα σεβαστό πρόσωπο τον οποίο έπρεπε να σεβόμαστε τους κανόνες του σχολείου και γενικά το σχολείο για μας (..) ήτανε το δεύτερό μας σπίτι όσο αφορούσε το θέμα με εκείνη την δουλειά των γονιών, γιατί δουλεύανε (..)
- Πολλές ώρες.
- Γιατί δουλεύανε στα χωράφια.
- Οι γονείς σας δηλαδή θεωρούσαν πολύ σημαντική την μόρφωση αλλά μόνο για τον αδερφό από ότι καταλαβαίνω, έτσι;
- Ναι, βεβαίως.
- Αν δεν ήταν υποχρεωτική η εκπαίδευση των παιδιών σας (..). Πόσα παιδιά έχετε;
- Τέσσερα.
- Τέσσερα. Θα τα στέλνατε τα παιδιά σας στο σχολείο;
- Βεβαίως.
- Για ποιον λόγο;
- Για το λόγο ότι εγώ παρέμεινα πίσω, εντάξει Δόξα το Θεό πήρα ένα σύζυγο, είμαι αποκατεστημένη, είμαι εντάξει αλλά δεν παύει όμως να αναρωτιέμαι αν με είχε αφήσει ο πατέρας μου να συνεχίσω (..) είχα και μια αγάπη τότε για τους γιατρούς χωρίς σύνορα (..) και ήθελα κάτι τέτοιο να κάνω, να φύγω ξέρω γω, να βοηθήσω, να συνεχίσω (..)
- Ωραία. Θεωρείτε ότι αν τα παιδιά σας σπουδάσουνε, πάνε σχολείο και αυτά, θα έχουνε καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση;
- Βεβαίως.
- Από τότε που ο (..). Εδώ πέρα πόσα παιδιά έχετε στο νηπιαγωγείο;
- Ένα.
- Ένα. Από τότε που άρχισε το νηπιαγωγείο ο μικ (..) Μικρός ή μικρή;
- Μικρός.
- Ο μικρός (..) έχετε παρατηρήσει να έχει αλλαγές; Στην συμπεριφορά; Στην επικοινωνία;

- Έχει. Πώς δεν έχει; Βεβαίως έχει. Έχει προς το καλύτερο. Από ότι δηλαδή εγώ τον βοήθησα και τον βοηθάμε στο σπίτι με τα υπόλοιπα αδέρφια και τον μπαμπά ξέρω εγώ όσο αφορά το θέμα της μάθησης, τους τρόπους (..) έχει βελτιωθεί πιο καλύτερα (..)
- Ωραία. Ας πάμε λίγο προς την επαφή σας με την νηπιαγωγό (..) είστε ευχαριστημένη;
- Ναι, πάρα πολύ.
- Πώς συμπεριφέρεται στα παιδιά σας;
- Συμπεριφέρεται όπως θα έπρεπε να συμπεριφέρεται αναλόγως με τις ώρες και με τα διάφορα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει. Και με στοργή, και με κανόνες και με αγάπη και με πολλά και διάφορα συναισθήματα. Είμαι ευχαριστημένη.
- Σε σας πώς συμπεριφέρεται;
- Ε πάνω από όλα υπάρχει ένας σεβασμός και ένα δέσιμο το ότι το θέμα το ότι δεν είναι ντε και καλά είμαι η δασκάλα και πρέπει να με σέβεται γιατί είμαι δασκάλα. Υπάρχει ο σεβασμός ότι είναι δασκάλα αλλά υπάρχει και το άλλο το πιο καλύτερο, το δέσιμο το ότι μπορώ να γίνω και φίλη σου όταν σε στεναχωρέσει κάτι όχι μόνο όσο αφορά το θέμα του παιδιού εδώ στο σχολείο. Αλλά και στο σπίτι μου έχει τύχει να συζητήσουμε διάφορα πράγματα επειδή έχω 4 αγόρια και να δεχτώ καλές συμβουλές. Τις οποίες με έχουν βοηθήσει (..)
- Την εμπιστεύεστε δηλαδή αρκετά έτσι;
- Ε αρκετά, ναι.
- Υπάρχει κάτι που της έχετε κρύψει σκόπιμα για τον (..) για τον συγκεκριμένο που έχετε εδώ πέρα στο νηπιαγωγείο;
- Όχι, όχι (..)
- Ωραία. Ε άρα από ότι καταλαβαίνω από αυτά που μου λέτε είναι αναγκαία η επικοινωνία σας μαζί της (..)
- Ναι.
- Ποιον πιστεύετε ότι βοηθάει κυρίως η επικοινωνία σας μαζί της;
- Όσον αφορά το θέμα γενικά ξέρω γω του παιδιού ή και της οικογενείας; Γιατί εγώ θα έλεγα ότι μας βοηθάει και στην οικογένεια. Δεν είναι μόνο εδώ στο σχολείο. Βοηθάει και στο σπίτι (...)
- Ωραία. Όταν σας ζητάει να βρεθείτε για να συζητήσετε εσείς είστε πάντα πρόθυμη; Ανταποκρίνεστε θετικά;
- Ε ανταποκρίνομαι αναλόγως και με το όταν έχω χρόνο. Επειδή είναι και ο σύζυγός μου ιερέας. Το γνωρίζουνε εδώ πάρα πολύ καλά και δεν υπάρχει πίεση ότι ντε και καλά πρέπει να συναντηθούμε. Μπορεί και αρκετές φορές, όχι μπορεί (..) ε έχουνε ζητήσει όταν μπορέσω εγώ να μπορέσουμε να επικοινωνήσουμε για διάφορα θέματα που θα θέλουμε να συζητήσουμε.
- Ωραία. Ε όταν βλέπετε ας πούμε ότι έχετε κάποιες δυσκολίες στη σχέση σας με την νηπιαγωγό, τι κάνετε;
- Προσπαθώ να να μπορέσω να επικοινωνήσω μαζί της και να συζητήσουμε το πρόβλημα που υποτίθεται ότι έχω. Ή ίσως ξέρω γω την έλλειψη επικοινωνίας που μπορεί να έχει το παιδί μου. Γιατί από τη στιγμή που ήρθε το παιδί μου στο σχολείο δεν είχε κάποιο πρόβλημα. Ούτε μαθησιακό, ούτε σε θέμα συμπεριφοράς, δεν αντιμετώπιζε κάποιο πρόβλημα. Αλλά γνωρίζω από κάποιες άλλες κυρίες που είτε τα έχουμε συζητήσει είτε είναι φίλες μου ότι έχουν βοηθήσει πάρα πολύ. Δεν υπάρχει πρόβλημα όσον αφορά το θέμα της δασκάλας.

- Ωραία. Ε είπατε όταν έχετε πρόβλημα με τα παιδιά σας είναι πολύ πρόθυμη να σας βοηθήσει. Ωραία. Πόσες φορές περίπου τον μήνα έρχεστε στην νηπιαγωγό για να συζητήσετε; Όχι απλά ας πούμε για να έρθετε να πάρετε το παιδί ή να το αφήσετε. Πόσες φορές συναντιέστε για να μιλήσετε μαζί της για ότι αφορά το παιδί;
- Θα μπορούσα να πω δύο; Και πολύ είναι. Δύο. Εκτός αν πρέπει ντε και καλά να είμαστε για κάποιο πρόβλημα ή κάτι που θα πρέπει να συζητήσουμε γενικά οι γονείς και οι κηδεμόνες, όσον αφορά το θέμα του σχολείου.
- Ναι.
- Αλλά έτσι προσωπικά (..) δύο και πολύ θα είναι γιατί δεν υπάρχει πρόβλημα. Και το δύο που είπε πολύ είναι. Δεν έχω κάποιο πρόβλημα.
- Ωραία, όταν σε αυτές τις συγκεντρώσεις που λέτε που είστε όλοι οι γονείς έχουν οριστεί συγκεκριμένες ώρες επικοινωνίας μαζί της;
- Ναι υπάρχει μία ώρα την οποία ξέρω γω φροντίζουν οι δασκάλες να μας ενημερώσει σχεδόν ένα μήνα πάντα η ανακοίνωση, είτε είναι τοιχοκολλημένη έξω στο σχολείο (..) και μέσα σχολάζοντας, φροντίζουν να μας ενημερώσουν ώστε να έχουμε και εμείς τον χρόνο οπότε να έχουμε τακτοποιήσει τα πράγματα που θέλουμε να τακτοποιήσουμε και να μπορέσουμε να ρθούμε στις συγκεντρώσεις.
- Α ωραία. Ωστόσο έχετε την δυνατότητα να επικοινωνείτε μαζί της όποτε εσείς επιθυμείτε;
- Βεβαίως!
- Πόση ώρα περίπου διαρκεί μια συνάντησή σας;
- Μια συνάντηση δεν θα έλεγα ότι διαρκεί πάρα πολύ. Ε όταν λέτε συνάντηση εννοείτε συνάντηση με τους γονείς ή γενικά μόνο για μένα;
- Εεε μόνο για εσάς (..)
- Μόνο για εμένα εξαρτάται το πρόβλημα που θα έχω. Είναι διατεθειμένη να (..) ε επειδή υπάρχουν δύο δασκάλες είναι δύο τμήματα είναι διατεθειμένη να επικοινωνήσει με την διπλανή δασκάλα, οπότε να πηγαίνει και στα δικά της παιδιά και να καθίσουμε και μία ώρα; Εξαρτάται (..)
- Ναι.
- Δεν έχει κανένα πρόβλημα. Όχι εξαρτάται. Θα επικοινωνήσει με την δασκάλα και θα της πει είμαι στο γραφείο οπότε πρόσεχε ξέρω γω και τα παιδιά στο δικό μου τμήμα. Δεν τίθεται θέμα χρόνου (...)
- Ωραία. Ε εσείς ή εκείνη συνήθως σας λέει πότε (..) λέτε πότε θα βρεθείτε;
- Συνήθως όταν είναι κάποιο πρόβλημα ξέρω γω δικό μου οικογενειακό μπορώ να της πω εγώ. Δεν έχει πρόβλημα. Ε θα μας πει ξέρω γω ότι ξεκινάμε από τις 8:30 μέχρι 4 παρά τέταρτο βρίσκομαι εδώ, όποτε θέλεις. Αν ξέρω γω σε συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει κάποιο πρόβλημα είναι διατεθειμένη να είναι και πρόθυμη πάνω από όλα να παραμείνει ακόμα και όταν έχει σχολάσει να μείνει στο σχολείο να συζητήσουμε το πρόβλημα που αντιμετωπίζω.
- Ωραία. Με ποιον τρόπο κυρίως επικοινωνεί μαζί σας; Σας παίρνει τηλέφωνο; Τι; Ομαδικές συγκεντρώσεις; Προσωπικά μαζί σας;
- Προσωπικά (..) προσωπικά.
- Εσείς ποιον τρόπο προτιμάτε;
- Και εγώ προτιμώ το προσωπικά, όσον αφορά το θέμα να αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα είτε στη συμπεριφορά τη δικιά μας ως κηδεμόνες είτε του παιδιού μου. Όσον αφορά το θέμα γενικά πώς θα πρέπει ξέρω γω ανταποκρίνονται τα παιδιά ομαδικά στην τάξη και πρέπει οι γονείς να επικοινωνήσουμε είμαστε ομαδικά, μας έχει μαζί όλους και θέτει τα προβλήματα χωρίς να αναφέρει το

- όνομα ξέρω εγώ του παιδιού που υποτίθεται ότι την προβληματίζει ή τον κηδεμόνα. Απλώς ξεκινάει αναφέρει το θέμα χωρίς να λέει το όνομα (..)
- Ωραία. Το (..) ποιο είναι το περιεχόμενο συνήθως των συναντήσεων; Για ποιο πράγμα σας μιλάει συνήθως;
 - Συνήθως είναι πολλά και διάφορα. Έχει.. έχουν αναφέρει.. τώρα τελευταία είχε έρθει και ψυχολόγος για την ξεκίνηση των παιδιών όσον αφορά το θέμα της μετάβασης στο δημοτικό, ε πώς θα είναι η ψυχολογία του παιδιού, των γονιών (..) Πολλά και διάφορα πράγματα. Και με θέματα του σπιτιού, και των αδερφών (..) όταν υπάρχουν μεγαλύτερα αδέρφια, πως συμπεριφέρονται στα μικρότερα, ε πόση υπομονή και κατανόηση θα πρέπει να δείξουμε εμείς οι γονείς. Γιατί εμένα τα δικά μου παιδιά ξεκινάνε από 17(..) 17, 14, 10 και 5. Οπότε είναι ανάμεικτες οι ηλικίες, ανάμεικτα τα συναισθήματα, είναι και τα τέσσερα αγόρια (..) Εφηβεία (..) πολλά προβλήματα. Και για αυτό το λόγο με έχουνε στηρίξει, με έχουνε βοηθήσει. Με έχουνε βοηθήσει πολύ προσωπικά εμένα (..)
 - Όταν ας πούμε η νηπιαγωγός σας καλεί η ίδια για τις συγκεντρώσεις τις ομαδικές που είπαμε πριν, θεωρείτε ότι είναι προετοιμασμένη, πώς να το πω (..) προετοιμασμένη για το τι θα σας πει;
 - Ναι. Είναι προετοιμασμένη όταν θα καλέσει το γονέα ξέρω γω για κάποιο θέμα των παιδιών του παιδιού μου. Είναι προετοιμασμένη, έχοντας εντάξει, έχοντας την γνώμη να θέσει το πρόβλημα που έχουνε. Τώρα όσον αφορά το θέμα για το πώς θα ανταποκριθούνε οι γονείς γιατί είμαστε και λίγο, όχι είμαστε είμαστε πάρα πολύ μυγιάγγιχτοι, τα αγγελούδια μας ξέρω γω και αυτά, και οι πιο πολλοί γονείς ξέρω γω έτσι όπως έχουμε γίνει θεωρούμε προσβολή το να πει κάτι κακό για το αγγελούδι μας η δασκάλα. Εγώ δεν είμαι σε τέτοιο τύπο. Οπότε δεν θα έλεγα ότι είναι πάρα πολύ προετοιμασμένη. Δεν θα έλεγα ότι είναι πάρα πολύ προετοιμασμένη γιατί εντάξει μπαίνει στην διαδικασία ότι εγώ ενημερώνω ξέρω γω αυτά και δεν ξέρει πως θα ανταποκριθεί ο γονιός.
 - Ωραία, ε εσείς τι την ρωτάτε συνήθως την νηπιαγωγό;
 - Πάνω από όλα την ρωτάω αν είναι καλό παιδί. Αυτό με ενδιαφέρει πάρα πολύ, το να είναι καλός ε όχι μόνο στο σπίτι και στο σχολείο και σε διάφορα πράγματα που ξέρω γω επισκέψεις και σε αυτά. Αν έχει καλή επικοινωνία με τα παιδιά. Αυτό με ενδιαφέρει. Και από εκεί και έπειτα ξεκινάμε μετά το πώς πάει ξέρω γω γιατί βοηθάνε στο να αρχίσει να γράφει ξέρω γω, να ξεχωρίζει κάποια γράμματα της αλφαβήτας, καλλιτεχνικά και αυτά αλλά πάνω από όλα ρωτάω την δασκάλα αν είναι καλό παιδί.
 - Ωραία. Ε εκείνη τι σας ρωτάει (..) για το παιδί;
 - Εκείνη θα με ρωτήσει όταν θα έχει κάποιο πρόβλημα το παιδί. Δεν υπάρχει, δηλαδή όσον αφορά το δικό μου παιδί, δεν θα μου πει κάτι, όταν θα έρθω να τον επάρω αλλά έχει τύχει να έχει κάνει καμιά ζαβολιά ξέρω γω θα πει. Τι έκανε ξέρω γω, χτύπησε το τάδε παιδάκι αλλά ζητήσαμε συγγνώμη, είναι καλό παιδί, δεν θα επαναληφθεί. Εμένα όμως δεν μου κοινοποιείται για ποιο λόγο; Το αποδέχομαι. Γιατί μπορεί στο σπίτι να είναι αγγελούδι και εδώ πέρα υπάρχουνε πολλά παιδιά. Στο σπίτι είναι μόνος, οπότε ανταποκρίνεται διαφορετικά στο σχολείο. Και το αποδέχομαι. Και για αυτό είπα ότι η δασκάλα δεν είναι και τόσο προετοιμασμένη. Δεν είμαι ξέρω γω, ακούω μερικές μανούλες που λένε μα το δικό μου το παιδί είναι ήσυχο στο σπίτι ξέρω γω, τακτοποιεί τα πάντα (..) όχι δεν με ενοχλεί αυτό. Ε στο σχολείο είναι όσον αφορά το θέμα της νοικοκυροσύνης τέλειος. Τακτοποιεί τα πράγματα,

- βάζει.. στο σπίτι δεν το κάνει. Δεν με ενοχλεί. Ε με ενδιαφέρει μόνο αυτό. Το να είναι καλό παιδί, να σέβεται τους κανόνες και να υπακούει..
- Ωραία, πολύ ωραία. Ε στην αρχή της χρονιάς η νηπιαγωγός σας παρουσίασε τον χώρο του νηπιαγωγείου;
 - Βεβαίως (..) μας τον παρουσίασε. Και μη και θέλοντας η καημένη δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά γιατί όταν τελείωσε ο αγιασμός άλλα κλαίγανε ξέρω γω, άλλα ήταν ευτυχισμένα, οπότε τα βούτηξε η καημένη χεράκι να κάνουμε ένα τρενάκι λέει, να ρθούνε και από κοντά και οι μανούλες και οι μπαμπάδες και έτσι έγινε και μια ξενάγηση του σχολείου.
 - Ωραία. Έχει συζητήσει με εσάς για τις μεθόδους που χρησιμοποιεί μέσα στην τάξη για την διδασκαλία της;
 - Ε προσωπικά μαζί μου (..) όπως είναι στο σπίτι ως μητέρα και εκείνη γιατί είναι η κυρία (XXX) και εκείνη μητέρα, και με την κυρία (XXX) πάλι (..) λοιπόν όσον αφορά το θέμα αυτό είναι και εκείνες μητέρες οπότε ξέρουνε πως θα παιδαγωγήσουνε τα παιδιά αλλά (..) αυτό είναι ένα πλεονέκτημα, έτσι; Δεν μπλέκουμε τώρα τις δασκάλες έτσι; Γιατί είναι μητέρες ή όχι. Απλώς έχουνε ένα πλεονέκτημα όσον αφορά το θέμα των παιδιών. Υποτίθεται ότι σαν μητέρες ξέρουνε λίγα παραπάνω.
 - Ναι.
 - Όχι μόνο τυπικά στα βιβλία τις σπουδάσανε και αυτά (..)
 - Καταλαβαίνω τι θέλετε να πείτε. Ε θεωρείτε ότι με αυτά που σας ζητάει, ας πούμε να φέρνεται κάποια υλικά από το σπίτι, να συμμετέχετε σε δραστηριότητες, στις σχολικές γιορτές και αυτά, δεν ξέρω και τι ακριβώς σας ζητάει. Θεωρείτε ότι έχει υπερβολικές απαιτήσεις από εσάς;
 - Όταν φτάνει κάτι το υπερβολικό και ότι αφορά το θέμα στο να φέρουμε κάποια πράγματα ξέρω γω και τυχαίνει κάποιες φορές το οικονομικό να μην είναι αρκετό υπάρχει κατανόηση από τις δασκάλες. Όταν θα πεις ξέρω γω θα ζητήσουν κάποια πράγματα να φέρουμε ξέρω γω για χειροτεχνία, ψαλίδια, χρώματα, τέτοια και πεις ξέρω γω στις δασκάλες ότι το οικονομικό μου αυτή τη στιγμή εμένα δεν με διευκολύνει να φέρω τα πράγματα που θέλετε εσείς, γιατί είναι σε ένα μηδενικό ποσό ξέρω γω στα 5 ευρώ αλλά εγώ δεν έχω την οικονομική δυνατότητα, δεν υπάρχει πρόβλημα.
 - Ωραία. Έχει δείξει να θέλει αν συνεργάζεται μαζί σας; Ας πούμε σε δραστηριότητες, την βοήθειά σας αν την έχει ζητήσει.
 - Την έχει ζητήσει. Την έχει ζητήσει. Και επειδή γνωρίζει όπως είπα και προηγουμένως το επάγγελμα του συζύγου μου δεν είμαι όλες τις ώρες στο σπίτι. Δηλαδή σήμερα περίμενα όλη την μέρα στο σπίτι. Από το πρωί ξέρω γω μέχρι το απόγευμα, και το απόγευμα να φύγω και να έρθω στις 11 η ώρα το βράδυ. Να κάνω μια επίσκεψη, κάτι ξαφνικό, αυτά οπότε δεν υπάρχει. (..)
 - Ε νιώθετε άνετα να μιλάτε μαζί της από ότι κατάλαβα. Είπατε πως δεν της έχετε κρύψει ποτέ κάτι. (..) Ε στις συζητήσεις σας κάλυψε η συζήτηση από ότι καταλαβαίνω από αυτά που μου έχετε πει μέχρι τώρα, έτσι;
 - Ναι.
 - Θεωρήσατε ότι ήταν όπως πρέπει οι συμβουλές της ή θα θέλατε να σας πει και κάτι παραπάνω;
 - Ε κοιτάζετε να δείτε όσον αφορά το θέμα από την εμπειρία της δασκάλας ως νηπιαγωγός, το είπα και πάλι και το ξαναλέω. (..) Εμένα ατομικά με βοήθησε όχι μόνο ως νηπιαγωγός. Δεν με βοήθησε μόνο στην ηλικία των 5 ετών. Με βοήθησε και με την ηλικία των 17. Όποτε είμαι ευχαριστημένη.

- Ωραία. Σας έχει ρωτήσει ποτέ το τι λέτε, το τι μάλλον λέει το παιδί σας όταν γυρνάει στο σπίτι για την μέρα του στο σχολείο;
- Βεβαίως. Με έχει ρωτήσει και έχει πει και αρκετές φορές επειδή ξέρω γω αρκετές φορές μπορούν τα παιδιά να υπερβαίνουν και λιγάκι. Γιατί έχει τύχει ο γιος μου να μου πει κάτι και δεν του έχω δώσει σημασία. Οπότε την επόμενη μέρα όταν ήρθα ρωτάω την δασκάλα και μου λέει ναι σου έλεγε αλήθεια. Καλό θα είναι να ακούμε και λίγο το τι μας λέει το παιδί μας έστω και αν είναι 5 ετών.
- Ναι.
- Οπότε δεν το διαψεύδουμε. Εμείς καθόμαστε, τον ακούμε και ψάχνουμε να βρούμε αργότερα αν αυτό που είπε ήταν αλήθεια ή ψέματα. Εκεί με διόρθωσε. Εκεί με βοήθησε, γιατί αυτό το έκανα. Έλεγα εντάξει είναι πέντε χρονών, τώρα τι λέει; Ας τον να λέει, ξέρω γω, φαντασίες. Αλλά έλα μου που έλεγε ο καημένος την αλήθεια και έτσι (..)
- Για ποιον λόγο νομίζετε ότι σας ρωτάει το τι μεταφέρεται από το παιδί στο σπίτι;
- Ε με ρωτάει για να της πω τις εμπειρίες του όσον αφορά το θέμα του σχολείου. Όσον αφορά το θέμα της φιλίας που έχει με τα παιδιά εδώ, όσον αφορά το θέμα του σεβασμού και της αγάπης που έχει προς τις δασκάλες. Γιατί λέει στο σπίτι ότι ξέρω γω η δασκάλα μου σήμερα ήρθε με αυτά τα ρούχα και τι όμορφη που ήταν ξέρω γω, ή άλλαξε το χτένισμα. Ή ο φίλος μου είχε γενέθλια, μας έφερε τούρτα. Οπότε εγώ δέθηκα περισσότερο με τον 17 γιατί είναι στην προεφηβεία και ξέχασα τον καημένο τον 5άρι (..)
- Ναι.
- Οπότε έρχεται η δασκάλα και μου κάνει ένα ταρακούνημα ότι εί ξύπνα, δεν είναι μόνο η προεφηβεία. Είναι και ο καημένος που πρέπει να ακούσεις αυτά που έχει να σου πει. Έστω και αν εσύ θεωρείς ότι είναι φαντασίας. Οπότε (-//)
- Άρα θεωρείτε ότι το κάνει για να σας βοηθήσει.
- Ναι, ναι.
- Όχι για να μαθαίνει ας πούμε.
- Όχι, όχι. Δεν είναι καμιά υπεροψία, καμιά υπερηφάνεια ότι επ εγώ είμαι η δασκάλα και οι συμβουλές μου είναι αυτές ή ξέρω γω η γνώμη μου είναι αυτή, θα πρέπει να το κάνεις, σαν να μαι μαθήτριά ξέρω γω με λίγα λόγια. Όχι. Παλιά ήταν αυτό το σύστημα και από μια άποψη εντάξει αυστηροί πάρα πολύ αυστηροί, οι δασκάλοι δεν είχανε και εκείνοι άδικο. Όταν οι γονείς δουλεύανε ξέρω γω δεν υπήρχε χρόνος για συζήτηση να δούμε πως θα πάει το παιδί, επιστρέψαμε τα καημένα στο σπίτι, δεν βρίσκαμε γονείς, οι γονείς ερχόντουσαν διαβάσατε, κάνατε (..) Ήταν ένα τέτοιο πράγμα.. οπότε θεωρώ ότι τα σημερινά δεδομένα είναι πιο καλύτερα. Και για αυτό το λόγο δεν θα ήθελα τα παιδιά μου να παραμείνουνε στο σπίτι. Όχι ότι να είναι υποχρεωτικό ότι πρέπει να πάνε να σπουδάσουν ξέρω γω, να πάνε στο σχολείο. Όχι, έχασα πολλά πράγματα εγώ και δεν θα ήθελα να τα χάσουνε και τα παιδιά μου.
- Ωραία. Της έχετε κάνει ποτέ σχόλια για τον τρόπο που κάνει μάθημα; Αν κάποια δραστηριότητα ας πούμε δεν σας αρέσει, το οτιδήποτε;
- Όχι δεν έχω κάνει κάτι τέτοιο. Γιατί από ότι είπα είμαι ευχαριστημένη. Δεν έχω δει κάτι. Δεν μου έχει πει κάτι και ο μικρός, οπότε δεν έχω κάνει κανένα σχόλιο.
- Το παιδί έρχεται κάθε μέρα σχολείο;
- Ναι.
- Έχει τύχει ποτέ να λείψει για κάποιο μεγάλο χρονικό διάστημα;

- Ε μια φορά λείψαμε και αυτό γιατί ήμασταν άρρωστοι και γύρω στην τέταρτη μέρα όταν τον έφερα τον υποδεχτήκανε μετά κλαδίων και βαΐων. Οι δασκάλες θα παίρνανε και τηλέφωνο για ποιο λόγο ξέρω γω (...) Μόνο όταν είχε αρρωστήσει μια φορά. Τον υπόλοιπο καιρό έρχεται κανονικά στο σχολείο.
- Ε αυτή τη φορά ας πούμε που έλειπε το παιδί σας σας πήραν τηλέφωνο να δούνε τι συμβαίνει; Γιατί δεν έρχεται;
- Ε επειδή τυχαίνει ξέρω γω κάποια παιδάκια να είμαστε μια γειτονιά και να ερχόμαστε εδώ μαθαίνανε από τις μητέρες που φέρνανε τα παιδιά το ότι ο Θάνος είναι άρρωστος. Οπότε δεν πήρανε τηλέφωνο. Αλλά την τέταρτη μέρα όταν ήρθαμε μας υποδεχτήκανε με αγάπες, με λουλούδια, με φωνές και τώρα θα παίρνουμε και τηλέφωνο λέει γιατί εντάξει καθυστερήσατε εσείς πολύ, να πούμε τουλάχιστον ένα περαστικά.
- Ναι
- Δεν υπήρχε πρόβλημα γιατί εντάξει. (...) Υπάρχουνε παιδιά, τα οποία τα γειτονόπουλά μας παίζοντας μεν τα παιδάκια και γνωρίζοντας οι μαμάδες εμένανε ενημερώνανε και τις δασκάλες. Εμένα τώρα και δικιά μου, τώρα εντάξει, δεν επικοινωνήσα να πω ότι ο Θάνος είναι άρρωστος, γιατί το ξαναλέω πάλι δεν έδωσα βάση στο ότι ο Σάρης εντάξει είναι Σάρης (...)
- Ναι.
- Είμαι πιο πολύ με τον 17. Οπότε εντάξει εκεί λιγάκι δεν έσκασα (...)
- Σας αγχώνει λίγο περισσότερο προφανώς γιατί είναι μεγάλος.
- Ναι, ναι.
- Έχει άλλα.
- Ναι, ναι. Είναι πάρα πολύ διαφορετικά όσον αφορά το θέμα με τον μικρότερο. Ο Σάρης εντάξει είναι και αυτός τα δικά του ο καημένος αλλά δεν είναι τόσο πολύ το άγχος όσο είναι για η προεφηβεία με τον μεγάλο (...)
- Σας καταλαβαίνω. Εε η νηπιαγωγός σας έχει επισκεφτεί ποτέ στο σπίτι;
- Όχι. (απογοητευμένη)
- Θα θέλατε;
- Θα θέλαμε και θα δώσουμε και μία πρόσκληση επειδή έχουμε έναν οικογενειακό ναό και θα πανηγυρίσει τώρα οπότε έχουμε καλέσει και την δασκάλα μας παρακαλώ από τον παιδικό σταθμό, μας επισκέφτηκε και θα μας επισκεφτεί και φέτος, οπότε θα καλέσουμε και τις δασκάλες από το νήπιο.
- Έχουν ενδιαφερθεί ποτέ πώς ζείτε; Πού ζείτε;
- Βεβαίως.
- Ωραία. Σας παρέχει πληροφορίες για το πώς να βοηθήσετε τα παιδιά σας σε διάφορες δραστηριότητες που κάνετε στο σπίτι;
- Ε δεν μπαίνει σε βαθιά νερά η δασκάλα αν δεν ζητηθεί βοήθεια. Γιατί αυτά, δραστηριότητες και βοήθεια στο σπίτι είναι ένα θέμα που από την δικιά μου άποψη νομίζω ότι είναι το θεωρεί οικογενειακό, είναι σεβαστό και δεν θα μπει σε βαθιά νερά να πει πράγματα τα οποία δεν έχει ζητηθεί πάνω από όλα η βοήθεια. Όταν θα ζητηθεί η βοήθεια, τότε θα πράξει και θα πει. Αν όμως δεν ζητηθεί βοήθεια, και καλό είναι αυτό, πάρα πολύ καλό, δεν λέει το πώς θα συμπεριφερθούμε στο σπίτι.
- Ωραία (...)
- Μόνο θα πει όσον αφορά το θέμα του παιδιού. (-//-)
- Εκτός από τις συναντήσεις σας σχετικά με την πρόοδο του παιδιού ή την συμπεριφορά, θεωρείτε χρήσιμο να συνεργάζεστε μαζί της;
- Ε είναι χρήσιμο. Ναι.

- Αν μπορούσατε να μπειτε μέσα στην τάξη και να παρακολουθήσετε τον τρόπο που κάνει το μάθημα (...) Θα θέλατε;
- Θα ήθελα. Βεβαίως και θα ήθελα γιατί τώρα μου θυμίζατε όταν είχαμε την πρώτη επικοινωνία με τις δασκάλες σε μία συγκέντρωση γονέων, το πρώτο πράγμα που μας έδωσε η δασκάλα και αυτό δεν (...) ήταν πάρα πολύ παιδικό λέγοντάς μας ότι μπαίνοντας στο νήπιο θα αντιμετωπίσουμε και θα βρούμε ένα άτομο μπροστά μας το οποίο θα πρέπει να το αγαπήσουμε και να προσπαθήσουμε να επικοινωνήσουμε μαζί του. Μας έδωσε ένα κουτί, μας δώσανε μάλλον ένα κουτί οι δασκάλες, μας βάλαν να κάνουμε έναν κύκλο καθισμένοι σε καρεκλάκια και να ανοίξουμε το κουτί να πάρουμε υποτίθεται αυτό που είχε μέσα χωρίς να το δείξουμε στους άλλους και μετά ο ένας με τον άλλον ξέρω γω χέρι με χέρι μέχρι να επιστρέψει στις δασκάλες. Αυτό ήτανε το κάτι καλύτερο. Ότι δεν μπορούσα να φανταστώ, δεν μου είχε ξανατύχει πάλι κάτι τέτοιο, δεν μου είχε τύχει πάλι κάτι τέτοιο. Είχε βάλει στο είχαν μάλλον βάλει οι δασκάλες μέσα στο κουτί έναν καθρέφτη. Λοιπόν βλέποντας τον καθρέφτη γιατί μας είπαν ότι αυτό που θα αντιμετωπίσουμε θα προσπαθήσουμε να επικοινωνήσουμε μαζί του ξέρω γω και αυτά, εμείς περιμέναμε να δούμε κάτι. Τι ήταν αυτό; Όσο αφορούσε ξέρω γω το θέμα των παιδιών, κάποιο παιχνίδι, κάτι. Εγώ πάντως ατομικά δεν περίμενα να έχει έναν καθρέφτη και βλέποντας, σηκώνοντας τον καθρέφτη να δω τον εαυτό μου! Οπότε είδα τον εαυτό μου, γέλασα και αισθάνθηκα και εγώ σαν να ήμουν ένα μικρό παιδί το οποίο ερχόταν και αυτό στο νηπιαγωγείο. Με έβαλε μέσα στην τάξη με λίγα λόγια, κάνοντας κάνοντας αυτό το ωραίο παιχνίδι, που θεωρήσαν ότι έπρεπε να το κάνουμε και να αισθανθούμε όπως τα παιδιά!
- Αν της ζητούσατε να μπειτε μέσα στην τάξη, θεωρείτε ότι θα σας το επέτρεπε;
- Ναι.
- Ωραία. Σας έχει ζητήσει ποτέ την βοήθειά σας ας πούμε να φέρετε υλικό, να την βοηθήσετε σε κάποια δραστηριότητα;
- Ναι, έχει ζητήσει.
- Ε σε τι περίπου; Μπορείτε να μου αναφέρετε;
- Ε έχουν ζητήσει συνήθως ότι αφορά το θέμα με τις γιορτούλες που γίνονται με τα παιδιά, ε ζητάνε βοήθεια από τους γονείς οπότε δεν είναι μόνο η βοήθεια είναι το θέμα που αφορά το ότι πρέπει να μπούμε με λίγα λόγια και να βιώσουμε να αισθανθούμε το ότι αυτή τη στιγμή εμείς σε μια βδομάδα έχουμε την σχολική γιορτούλα την οποία αυτή η γιορτή θα κλείσει και τέλος η σχολική χρονιά των παιδιών και έχουμε την μετάβαση στο δημοτικό. Οπότε πρέπει να αισθανθούμε και εμείς, μπαίνουμε στο ρόλο αυτό, μπαίνουμε και εμείς υποτίθεται ως γονείς στην ψυχολογία των παιδιών και αισθανόμαστε και εμείς παιδιά. Προσπαθούμε να κάνουμε το κάτι καλύτερο.
- Εσείς θέλετε να συμμετέχετε στην οργάνωση τέτοιων δραστηριοτήτων;
- Όταν μπορώ ναι.
- Ε ανάλογα με αυτά που σας μεταφέρει ο μικρός στο σπίτι.. πως του φέρθηκε η δασκάλα; Τι έφτιαξε η νηπιαγωγός ας πούμε σήμερα στην τάξη; Επηρεάζεται η γνώμη σας για αυτήν;
- Ναι, την επηρεάζει. Την επηρεάζει με όσο αφορά το θέμα το ότι (...) με στεναχωρεί όταν έχω εγώ την γνώμη αυτή που είπα ότι είναι, δεν είναι μόνο δασκάλα για μένα ατομικά. Εκτός από δασκάλα είναι και μια καλή σύμβουλος, είναι και μια καλή φίλη γιατί πάντα εγώ μπορώ και έρχομαι. Με τον σύζυγο δεν έχουμε έρθει μαζί, μόνο δυο φορές. Οπότε υπάρχει ένα δέσιμο περισσότερο μαζί μου. Και όταν εκείνος μου λέει ότι ξέρεις κάτι μαμά η

δασκάλα με μάλωσε ή (..) εκείνη την ώρα πέφτει η ψυχολογία μου αλλά προσπαθώ να το κρύψω, έτσι; Αισθάνομαι και εγώ ναι ότι ήμουν μαζί του στο σχολείο, είμαι και εγώ 5 χρονών, ενώ την αγαπάω την δασκάλα μου, είμαι καλό παιδί, για ποιο λόγο με μάλωσε; (γέλια). Αλλά δεν το κρατάω έτσι; Αυτό εννοείται. Ενώ γνωρίζω την δασκάλα, δεν το κρατάω. Αλλά εκείνη την ώρα που θα μου πει ναι. Αισθάνομαι λίγο ότι πέφτει η ψυχολογία μου. Και εγώ όπως είναι ο μικρός όταν ήρθε στο σπίτι.

- Ναι. Του έχετε πει ποτέ την γνώμη σας για την νηπιαγωγό του;
- Ναι.
- Ε τι του λέτε συνήθως;
- Ε περισσότερες φορές εγώ ξεκινάω και εκείνος τελειώνει. Εγώ θα ξεκινήσω με το ότι η δασκάλα σου είναι ένας πάρα πολύ καλός άνθρωπος και θα τελειώσει την συζήτηση ο γιος μου με τα περισσότερα και τα καλύτερα λόγια όσον αφορά το θέμα με τις δασκάλες. Εγώ θα λέω ότι η δασκάλα είναι σεβαστή, θα πρέπει να την σεβόμαστε, δεν κάνουμε άσχημα πράγματα, ε υπακούμε αυτά που μας λέει, μας αγαπάει όπως η μαμά και ο μπαμπάς. Το σχολείο είναι όπως είναι το σπίτι μας. Το πρωί φεύγεις από το σπίτι οπότε μέχρι το μεσημέρι είναι το σπίτι σου, θα πρέπει να το σέβεσαι. Θα πρέπει να αγαπάς την δασκάλα, τους συμμαθητές, να υπακούς τους κανόνες. Όχι. Εκείνος λέει τα καλύτερα λόγια. Εκείνος ξεκινάει με ένα θαυμασμό (χαχα) και εκείνος τελειώνει με πολύ περισσότερα. (χαχα) Μέχρι το θέμα ότι εγώ είπα στην δασκάλα ότι δεν μου αρέσει αυτό το χρώμα στα μαλλιά της, μου αρέσει εκείνο να τα βάψει. (χαχα)
- Ωραία. Αν κάτι από όσα κάνει η νηπιαγωγός μέσα στην τάξη δεν σας βρίσκουν σύμφωνη (..) ας πούμε σχετικά με τον τρόπο που φέρεται στο παιδί σας, σχετικά με τον τρόπο που προσπαθεί να ανταποκριθεί σε κάποιες προβληματικές καταστάσεις, ε σχετικά με τον τρόπο που κάνει το μάθημά της (..). Αν δεν σας βρίσκαν σύμφωνη θα της το λέγατε;
- Ναι. Βεβαίως θα της το έλεγα.
- Ε μέχρι τώρα το έχετε κάνει ποτέ;
- Όχι!
- Ωραία. όταν η νηπιαγωγός ας πούμε σας λέει κάτι άσχημο για το παιδί σας, είτε για την συμπεριφορά του είτε για την πρόοδό του. Πώς αντιδράτε; Θυμώνετε μαζί της; Πώς το βλέπετε;
- Ο σωστός ο γονιός όταν έχει χρόνο και έχει ασχοληθεί με ότι αφορά το θέμα την ανάπτυξη του παιδιού δεν μπορώ εγώ τώρα να την κατηγορήσω την δασκάλα λέγοντας μου ξέρω γω πχ. ότι ο γιος σου άρχισε να λέει άσχημες κουβέντες από την στιγμή που το παιδί μου αυτό το κάνει στο σπίτι. Από την στιγμή που εγώ δεν έχω τον χρόνο να μπορέσω να τον μαλώσω ή ξέρω εγώ να συζητήσουμε, να πούμε κάτι.. οι άσχημες κουβέντες δεν είναι καλό ξέρω γω και για αυτό το λόγο το είπα στο σχολείο και μου είπε η δασκάλα ότι αυτό το λες ρε παιδί μου. Ξέρω γω, θα προσπαθήσω να επικοινωνήσω με το παιδί, όταν δεν έχω τον χρόνο. Οπότε σεβαστώ και καλό από την στιγμή που θα μου το επιβεβαιώσει η δασκάλα. Εγώ δεν νομίζω ότι είναι σωστό να κλείσω τα αυτιά και τα μάτια και να πω ότι δεν υπάρχει. Όχι. Από την στιγμή που το αντιμετωπίζω μέσα στο σπίτι, γιατί από το σπίτι ξεκινάει. Θα το μεταφέρει και στο σχολείο, θα το μεταφέρει και σε μια επίσκεψη και παραπέρα. Οπότε καλό είναι να ακούσω αυτό που θα μου πει η δασκάλα και να προσπαθήσω, γιατί από την στιγμή που θα μου το πει μου δείχνει το ότι είναι διατεθειμένη να με βοηθήσει, να προσπαθήσουμε μαζί, να επιλύσουμε το πρόβλημα που έχει το

παιδί. Όχι, δεν θα το θεωρώ σωστό να αρχίσω την καημένη να την κατηγορώ και να την σκυλοβρίζω. Όχι, αυτό όχι. Δεν είναι καθόλου σωστό. Αποδέχομαι την γνώμη της και προσπαθώ μαζί της να βρω έναν τρόπο να επικοινωνήσω μαζί με το παιδί μου.

- Μου αναφέρατε πριν πως εσείς κυρίως εμφανίζεστε στις εκδηλώσεις (..)
- Ναι.
- Γιατί;
- Επειδή ο σύζυγος τυχαίνει τις ώρες που θα έχουμε εκδηλώσεις λόγω της δουλειάς του να μην μπορεί να έρθει.
- Ε μου είπατε έχετε και άλλα παιδιά (..)
- Ναι.
- Ε επισκέπτεστε πιο πολύ τους δασκάλους, τους καθηγητές των παιδιών ή την νηπιαγωγό του μικρού;
- Ε περισσότερο (..) την νηπιαγωγό. Περισσότερο. Όσον αφορά το θέμα των άλλων παιδιών είναι μεγαλύτερα, δεν υπάρχει πρόβλημα και με εκείνα. Αλλά με το μικρότερο είναι το θέμα το ότι θα πρέπει να έρθω εγώ να τον επάρω. Για αυτό έχουμε τόσο πολύ την επίσκεψη την καθημερινή, έχουμε τόσο πολύ το δέσιμο αυτό και την ευχαρίστηση αυτήν. Γιατί είναι μικρός. Μεν και τα υπόλοιπα παιδιά γιατί είναι δημοτικό, γυμνάσιο ξέρω γω υπάρχει επικοινωνία, αλλά περισσότερο με τον μικρό επειδή είναι μικρός και πρέπει να είμαστε είτε θέλουμε είτε δεν θέλουμε παρών, όταν θα έρθει και όταν θα φύγει.
- Ωραία. Θα σταματούσατε ποτέ κάποιο από τα παιδιά σας από το σχολείο για να δουλέψει;
- Όχι.
- Ε η νηπιαγωγός έχετε παρατηρήσει ποτέ να συμπεριφέρεται διαφορετικά σε σας από ότι στους άλλους γονείς;
- Όχι, η συμπεριφορά της είναι ίδια με όλους τους γονείς.
- Σας έχει κάνει (..) έστω κατά λάθος έτσι, να νιώσετε μειονεκτικά για κάτι; Για το οτιδήποτε;
- Όχι. Όχι. Δεν με έχει κάνει να νιώσω μειονεκτικά. Όχι. Η συμπεριφορά της είναι ίδια με όλους τους γονείς, όπως είπα και προηγουμένως όταν γίνεται ένα συμβούλιο ξέρω γω που πρέπει να είμαστε εμείς όλοι οι γονείς είναι το ίδιο η συμπεριφορά της με όλους τους γονείς, ανεξαιρέτως εντάξει όταν υπάρχει κάποια φιλία με κάποιον γονέα περισσότερο κάτι σε περισσότερο δέσιμο αυτό είναι όταν είναι προσωπικά μαζί. Αλλά όταν είμαστε όλοι οι γονείς όχι, δεν μας έχει κάνει να αισθανθούμε κάτι το ξεχωριστό δηλαδή ξέρω γω πχ. αυτή εδώ είναι η φίλη μου. Μιλάει με πιο καλύτερο τρόπο ξέρω γω. Όχι. Σε όλους το ίδιο.
- Ε σε δραστηριότητες που πραγματοποιεί μέσα στην τάξη. Σας έχει ζητήσει ποτέ να της δώσετε κάποια δικά σας παραμύθια, κάποια δικά σας τραγούδια, ε να σας καλέσει ας πούμε να φτιάξετε μια δικιά σας συνταγή ας πούμε. Για διάφορες δραστηριότητες που πραγματοποιεί..
- Ε έχει ζητήσει για να μην μπαίνουμε στον κόπο αυτό έχουν ζητήσει μάλλον να πάρουμε κάποια πράγματα βοηθώντας οικονομικά εννοείται, ε μέχρι ένα χρονικό διάστημα. Μαζεύοντας κάποια χρήματα τα οποία να πάρουμε κάποια πράγματα ωστόσο να μείνουν στο σχολείο για να μπορέσουν να τα βρουν και τα υπόλοιπα παιδάκια. Δηλαδή σε κάθε αλλαγή χρόνου που γίνεται με τους καινούριους μαθητές φεύγοντας οι παλιοί έχουν αφήσει κάτι στο σχολείο για να το βρουν οι καινούριοι. Και αυτό γίνεται μια αλυσίδα. Οπότε οι δικοί μας φέτος ξέρω γω πχ. αφήσανε χρώματα, cd, θα τα βρουν οι επόμενοι. Οι

επόμενοι που θα φύγουνε θα αφήσουνε κάτι άλλο και το θεωρώ ότι αυτό είναι κάτι καλό.

- Ωραία. Κάτι από τα ήθη και τα έθιμα σας αν έχει συμπεριλάβει ας πούμε (...). Κάτι από την κουλτούρα σας (...) Από (...)
- Ναι το έχει συμπεριλάβει και έχει τύχει και ναι και ναι να 'ναι και σκετσάκια σε γιορτές. Βάζοντας κάποια έθιμα, μια κουλτούρα ξέρω γω, μια παραδοσιακή στολή, κάποιο παραδοσιακό τραγούδι, ένα χορό. Ναι. Έχει. Έχουμε κάνει και τέτοια. Έχει συμπεριλάβει και τέτοια. Έχουμε μάλλον, όχι έχει.
- Ε το επικοινωνείτε μαζί της θεωρείτε ότι έχει επηρεάσει την γνώμη της για εσάς; Δηλαδή αν δεν επικοινωνούσατε τόσο μαζί της θεωρείτε ότι θα ήταν χειρότερη η γνώμη της για σας ας πούμε; Δεν θα 'ταν τόσο καλή η γνώμη της για εσάς;
- Ε όχι, δεν το θεωρώ ότι δεν θα ήταν τόσο καλή η γνώμη της απέναντι σε μένα. Ε από την στιγμή που δεν θα είχε κάποιο πρόβλημα να αντιμετωπίσει όσον αφορά το θέμα της παιδαγωγησης του γιου μου δεν θεωρώ ότι θα είχε κάποια κακή γνώμη για μένα ,γιατί πιστεύω ότι είναι (...) ξεκίνησε και ήρθε έτοιμος και με καλή επικοινωνία και με κανόνες, και με σεβασμό. Τώρα αν το παιδί μου δεν ήταν έτοιμο και είχε κακή συμπεριφορά είτε προφορική είτε στην δασκάλα ξέρω 'γω, η καημένη προσπαθούσε να επικοινωνήσει μαζί μου και εγώ ήμουνα στον κόσμο μου, οπότε ναι και με το δίκιο της πιστεύω θα είχε κακή άποψη για μένα.
- Θα θέλατε να αλλάξετε κάτι στο στη σχέση σας με την νηπιαγωγό;
- Όχι.
- Και αν ναι τι;
- Όχι, όχι. Δεν θα ήθελα να αλλάξω τίποτα. Δεν θέλω να αλλάξω κάτι. Θεωρώ ότι ξεκινήσαμε και τελειώνουμε με πάρα πολύ καλές βάσεις, τελειώνει η σχολική χρονιά μας, υπήρξαν πάρα πολύ καλές οι δασκάλες απέναντι στα παιδιά μας, απέναντι στο παιδί μου, έμεινα πάρα πού ευχαριστημένη οπότε δεν θα ήθελα να άλλαξα κάτι. Όχι, δεν θα άλλαξα κάτι σε αυτό. Δεν θα άλλαξα κάτι. Αντιθέτως με βοηθήσανε πάρα πολύ, με στηρίξανε και έμαθα και εγώ κάποια πράγματα τα οποία είχα άγνοια. Τα οποία έπρεπε να τα μάθω. Και εντάξει θεωρώ ότι καλό είναι μερικές φορές να βάζουμε λίγο κάτω το θέμα ότι εγώ είμαι γονιός ενώ εσύ είσαι δασκάλα. Εσύ είσαι ξέρω 'γω μόνο στα βιβλία και εγώ είμαι ξέρω γω στο σπίτι ζω και αυτά. Όχι. Θα πρέπει να ρίξουμε λίγο τον εγωισμό μας, την περηφάνια μας και να βοηθήσουμε την δασκάλα γιατί η δασκάλα βοηθάει το παιδί μας. Και από την στιγμή που βοηθάει το παιδί μας και θέλουμε ότι καλύτερο καλό είναι να έχουμε μια πάρα πολύ καλή επικοινωνία με τους δασκάλους, δασκάλες. (...) Γενικά με όλους. Και όλα αυτά γιατί δεν εντάζει είπαμε και το ξαναλέμε πάλι ότι όλα αυτά γίνονται για το παιδί. Για να μπορέσει το παιδί να έχει καλές βάσεις να βγει ότι καλύτερο. Και ότι καλύτερο βγαίνει πηγάζει μέσα από το σπίτι πρώτον και δεύτερον το πρώτο σπίτι του είναι το σπίτι του και το δεύτερο σπίτι του είναι το σχολείο. Οπότε καλό είναι να έχουμε επικοινωνία με τους δασκάλους. Είτε αυτό που θα μας πούνε μας ικανοποιεί είτε δεν μας αρέσει. Καλό θα είναι όταν δεν μας αρέσει από την στιγμή που επικοινωνεί ο δάσκαλος μαζί μας σημαίνει ότι θέλει να μας βοηθήσει. Να ρίχνουμε την υπερηφάνεια μας, να ακούμε λίγο και τον δάσκαλο.

- Ωραία. Ε όπως γνωρίζετε συνήθως τα παιδιά μέσα στην τάξη χωρίζονται σε ομάδες εργασίας, έτσι; Για να πραγματοποιούν κάποιες δραστηριότητες. Σας έχει παραπονεθεί ποτέ το παιδί σας ότι το ξεχώρισε;
- Όχι, όχι. Αντιθέτως μου έχει πει ότι ξέρω 'γω πχ ήμασταν 5 παιδάκια σε δυο ομάδες ξέρω 'γω από πέντε παιδάκια, εμένα δεν μου άρεσε η ομάδα αυτήν γιατί είχα φίλους τους άλλους ξέρω 'γω και όταν το είπα στην δασκάλα ξέρω 'γω ότι εγώ δεν θέλω να είμαι με τα παιδάκια αυτά, με ρώτησε για ποιο λόγο της είπα ότι είναι οι φίλοι μου.
- Ναι.
- Οπότε με άφησε να πάω στα παιδιά εκεί. Αλλά και μου (..) αφήνοντάς μου μου είπε ότι δεν είναι σωστό να αφήνουμε, δεν είναι ωραίο τους άλλους μόνο και μόνο επειδή θέλουμε να πάμε με τους φίλους μας. Καλό θα είναι να μείνουμε και με τους άλλους, να γίνουμε φίλοι και με τους άλλους οπότε τον έχει βοηθήσει και στο να ε δεν τον έχει αποκόψει όσον αφορά το θέμα είναι φίλοι μου, φίλοι μου αλλά του έχει δώσει και συμβουλή το ότι δεν ξεχωρίζουμε. Γιατί αυτό προσπαθεί να το κάνει μόνος του, όχι η καημένη η δασκάλα. Αυτό το κάνει μόνος του. Οπότε η δασκάλα δεν φταίει. Μοιράζοντας τα παιδιά και λέει 5 από εδώ και 5 από εκεί και εκείνος πάει τώρα και λέει μα κυρία εγώ έχω την φίλη μου εκεί ξέρω 'γω την (XXX), τον φίλο μου τον (XXX).. Εκείνος τα κάνει τον διαχωρισμό. Η δασκάλα επεμβαίνει και του λέει τώρα θα πας αλλά αύριο που θα κάνουμε ξανά πάλι ξέρω 'γω τη ζωγραφική να μου κάνεις την χάρη να μην φύγεις. Να μείνεις μαζί με τα παιδιά αυτά. Δεν το έχει κάνει, όχι. Εκείνος ναι. Το κάνει. Η δασκάλα όχι.
- Ε το παιδί σας έχει αντιμετωπίσει ποτέ προβλήματα στη σχέση του με τα άλλα τα παιδιά του νηπιαγωγείου;
- Ε όχι δεν μου έχει πει κάτι. Όπως δεν μου έχει πει και η δασκάλα. Εντάξει τον πρώτο χρόνο όταν ήμασταν για μια.. για ένα μήνα ήμασταν λίγο κατσουφιασμένοι, δεν γνωρίζουμε, δεν τα ξέρουμε τα παιδάκια, φύγαμε με δύο παιδάκια από τον παιδικό σταθμό τα οποία τα γνωρίζαμε, είχαμε περισσότερο δέσιμο με αυτά, δεν κάναμε παρέα με τα υπόλοιπα. Όταν σχολάγαμε ξέρω 'γω και αυτός με έσπρωξε, με έκανε. Όχι. Μια χαρά είμαστε, δεν είχαμε πρόβλημα.
- Ε (...) σας έχει καλέσει ποτέ να μιλήσετε για τα ήθη και τα έθιμά σας; Τις παραδόσεις σας; Ε κάποια γιορτή ας πούμε που γιορτάζετε εσείς προσωπικά. Δεν ξέρω (..)
- Αυτό γίνεται μόνο όταν είναι όλοι οι γονείς. Ξέρω 'γω όταν τίθεται ένα θέμα τέτοιο θεωρούν καλύτερα οι δασκάλες ότι πρέπει αν είμαστε όλοι οι γονείς παρών να συζητήσουμε. Και εγώ νομίζω ότι είναι το καλύτερο αυτό. Ακούγοντας και υπόλοιπα ήθη και έθιμα και γνώμες από άλλους. Όχι ντε και καλά μόνο από μένα το συγκεκριμένο γονιό..
- Όχι, δεν λέω μόνο για σας, λέω για όλους.
- Γενικά ναι.
- Δεν το λέω για εσάς προσωπικά αλλά αφού έχω εσάς τώρα μπροστά μου ρωτάω εσάς (..)
- Όχι, όχι, όχι. Αυτό δεν μου έχει τύχει. Μόνο όταν είναι κάτι είμαστε όλοι οι γονείς παρών. Από μένα αποκλειστικά όχι.
- Ωραία. Εκτός από ελληνικά τι άλλη γλώσσα μιλάτε εσείς;
- Μόνο ελληνικά.

- Εντάξει. Αν μπορούσατε να φτιάξετε το δικό σας σχολείο, το δικό σας νηπιαγωγείο, πώς θα θέλατε να είναι; Πως το έχετε σκεφτεί;
- Ε πώς να το έχω σκεφτεί να το φτιάξω (...). Να έχει κάποιες περισσότερες δραστηριότητες εννοείτε; Να έχει κάτι και σαν κτίριο;
- Και στο κτίριο, ας πούμε δεν θα θέλατε να έχει περίφραξη λέω εγώ τώρα, θα θέλατε να είναι πιο χρωματιστές οι αίθουσες; Θα θέλατε να αλλάξετε κάτι στις δραστηριότητες; Το σιδιάποτε. Ότι σας έρχεται στο μυαλό..
- Ε μέχρι στιγμής είμαι ευχαριστημένη όσο αφορά το θέμα του συγκεκριμένου νηπιαγωγείου το μόνο που θα ήθελα είναι να υπήρχε και αυτό το κάνουνε τώρα (...) ίσκιος γιατί τώρα δεν υπάρχουνε τα δέντρα, είναι το προαύλιο πολύ ωραίο, είναι φραγμένο. Θα ήθελα να υπήρχε και ο ίσκιος. Αυτό θα γίνει μερικά χρόνια αργότερα, αλλά θα φρόντιζα να υπήρχε και αυτή η αναδάσωση να υπήρχε και λίγο δέντρο για να έχουμε ίσκιος. Είναι μικρά τα παιδάκια ξέρω 'γω μια τραμπάλα γιατί λέμε ότι είναι στο νήπιο. Μια κούνια την οποία όταν θα ήταν ο χώρος, ο καιρός όπως είναι τώρα ανοιξιάτικος, ζεστός να μπορέσουν να υπάρχει ο ίσκιος και να μπορέσουνε να παίζουνε μισή ώρα ξένοιαστα. Όσον αφορά το θέμα της παιδικής χαράς. Θα ήθελα μία παιδική χαρά και τον ίσκιος. Δεν θα άλλαζα τίποτα άλλο στο συγκεκριμένο σχολείο. Είμαι ευχαριστημένη.
- Ωραία. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι άλλο σχετικά με αυτά που με όσα συζητήσαμε. Θα θέλατε να πείτε κάτι παραπάνω εσείς.
- Όχι δεν θα ήθελα να πω κάτι παραπάνω. Όχι, δεν θα ήθελα, είναι όσα είπα μέχρι στιγμής με έχουνε καλύψει. Είμαι ευχαριστημένη ε από τις δασκάλες. Ξεκίνησε η σχολική χρονιά με άγχος όσον αφορά το θέμα όχι μόνο του παιδιού αλλά και το δικό μου για το πως θα αντιμετωπίσουμε τον χρόνο που θα περάσει και αυτή τη σχολική χρονιά, τι δασκάλες θα βρούμε, πως θα είναι ο χώρος. Ο χώρος είναι πάρα πολύ ωραίος, οι δασκάλες καταπληκτικές, ε οι φίλιες μας μεγαλώσανε όσον αφορά το θέμα του μικρού και γενικά θα κλείσει η σχολική χρονιά με πάρα πάρα πολύ μεγάλη ικανοποίηση, με ευχαρίστηση, με αγάπη για τις δασκάλες, με σεβασμό και με πάρα πάρα πολύ μεράκι υποτίθεται τώρα από μένα αυτό τώρα για να βοηθήσω το μικρό στη μετάβαση του σχολείου.
- Ωραία. Εντάξει. Ευχαριστώ πάρα πολύ
- Κι εγώ!

10^η Συνέντευξη (ΣΓγ10)

- Θέλω να μου πεις τι δουλειά κάνεις εσύ και τι έχεις τελειώσει;
- Εγώ είμαι αγρότισσα. Δουλεύω στα χωράφια και έχω τελειώσει μέχρι την τετάρτη.
- Ωραία, ο σύζυγος;
- Ο σύζυγος αγρότης κι αυτός.
- Τι έχει τελειώσει;
- Μέχρι τετάρτη, μέχρι τρίτη δημοτικού.
- Εσύ έχεις μετανιώσει καθόλου που δεν συνέχισες το σχολείο
- Εμ βέβαια. Πολύ όχι λίγο.
- Για ποιον λόγο;
- Γιατί δεν μπορώ να πάω να δουλέψω σε μια δουλειά μόνιμη. (..) Δεν μπορώ να κάνω τίποτα, τίποτα. Δεν μπορώ να βοηθήσω τα παιδιά που πηγαίνουνε σχολείο. Γιατί έχω και άλλο παιδί που πηγαίνει τώρα στο δημοτικό. Πηγαίνει τώρα δευτέρα. Δεν μπορώ να τον βοηθήσω. Δύσκολα.
- Ωραία, ε όταν εσύ ήσουν μαθήτρια οι γονείς σου ερχόντουσαν στο δάσκαλο να τον ρωτήσουν πως τα πας;
- Όχι.
- Γιατί;
- Γιατί παλεύαν και αυτοί με τα χωράφια, δεν είχανε χρόνο, είχανε και τα άλλα τα παιδιά στο σπίτι. Δεν έρχονταν.
- Παρόλα αυτά τι γνώμη είχανε για τον δάσκαλό σας;
- Εγώ κοίταξε να δεις, τα έπαιρνα τα γράμματα, δηλαδή έκλαιγα για να πάω σχολείο. Αλλά η μητέρα μου επειδή είχε άλλο ένα μωρό στο σπίτι, ήτανε δύσκολα, δεν της το κράταγε κανένας και καθόμουν εγώ πίσω.
- Κατάλαβα, οι γονείς σας θεωρούσαν σημαντικό το να πάτε σχολείο;
- Όχι, κοίταξε να δεις να σου πω την αλήθεια, όχι δεν το κοιτάγανε σημαντικό. Γιατί άμα το κοίταγε σημαντικό θα με άφηνε να πάω.
- Εσύ τι γνώμη έχεις για το σχολείο;
- Εγώ θέλω να πάνε, θέλω να πηγαίνουνε τα παιδιά μου σχολείο, να μάθουν κάποια πράγματα, να μπουν μεθαύριο σε κάποια δουλειά.. Να κάνουν κάτι, θέλω. Αλλά εντάξει άμα ήξερα και εγώ γράμματα θα τα βοηθούσα περισσότερο.
- Ε δηλαδή ακόμα και αν δεν ήταν υποχρεωτική η εκπαίδευση θα τα στέλνατε σχολείο;
- Βέβαια.
- Γιατί; Πού πιστεύετε ότι θα το βοηθήσουν;
- Σε πάρα πολλά πράγματα.
- Ο μικρός έρχεται στο νηπιαγωγείο εδώ;
- Όχι, όχι.
- Ο άλλος; Έχετε κι άλλο παιδί.
- Ναι, ναι.
- Αγόρι ή κορίτσι;
- Ε αγοράκι.
- Να σας ζήσουν.
- Ευχαριστώ.
- Από τότε που έχει ξεκινήσει ο άλλος το σχολείο (..)
- Ο μεγάλος.

- Που έρχεται στο νηπιαγωγείο (..) έχετε παρατηρήσει διαφορές στην συμπεριφορά του;
- Ναι είναι καλύτερα από τότες που έρχεται σκολείο. Έχει καλύτερη συμπεριφορά, αλλάζει μόνος του, θα φάει μόνος του. Δεν έχω τέτοιο πρόβλημα. Θα έρθει στο σχολείο, θα γνωρίζει και φίλους, μου λέει μαμά θα με πας στο τάδε σπίτι με περιμένει ο φίλος μου. Είναι πιο καλύτερα τα παιδιά στο νηπιαγωγείο.
- Με τις νηπιαγωγούς πώς τα πάτε εδώ πέρα;
- Μια χαρά, με έχουνε βοηθήσει πάρα πολύ.
- Πώς;
- Πώς, γιατί εμένα κανονικά ο (XXX) έπρεπε να πάει στο δημοτικό αλλά δεν είναι έτοιμος για να πάει στο δημοτικό. Δεν ξέρει τίποτα γιατί γιατί δεν δίνει και τόσο σημασία στη δασκάλ. Καθόλου. Το πήγαμε στον ψυχολόγο, τον πήγαμε στον Βουδούρη που μας στείλανε από εδώ να πάρουμε μια γνωμάτευση για να παραμείνει άλλη μία χρονιά στο νηπιαγωγείο για να είναι έτοιμος για το δημοτικό.
- Εσύ όταν σου είπαν οι νηπιαγωγοί ότι υπάρχει αυτό το πρόβλημα (..)
- Ναι, ναι.
- Εντάξει; Εσύ πώς το πήρες;
- Όταν μου είπαν ότι υπάρχει πρόβλημα με τον (XXX);
- Ναι, και ότι πρέπει να ξαναπαρακολουθήσει το σχολείο. Ε το νηπιαγωγείο για άλλη μία χρονιά.
- Ε λίγο στεναχωρεύτηκα εντάξει γιατί έφταιγα και εγώ στον (XXX), γιατί ο (XXX) μέχρι και πριν δυο εβδομάδες έπαιρνε πιπίλα. Στο σπίτι δεν ασχολεινόμουννα συνεχώς με τον (XXX). Καθόλου. Ερχόταν από το σχολείο, πως τα πήγες (XXX); Εντάξει. Δεν έδινε σημασία στον (XXX). Τι έκανες σήμερα; Πώς τα πήγες με τις δασκάλ, το ένα το άλλο. Ασχολεινόμουννα εκεί με τον μεγάλο. Δεν ξέρω και εγώ γράμματα σου λέω για να τον βοηθήσω και ότ μπορώ κάνω.
- Ε εντάξει. Όλοι οι γονείς ότι μπορούν κάνουν. Μην νιώθεις άσχημα για αυτό. Ε εννοώ ότι όταν σου είπαν οι νηπιαγωγοί ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα, δεν ασχολείται ο (XXX) ή οτιδήποτε εσύ πως αντέδρασες απέναντί τους;
- Στον (XXX), τον μάλωσα.
- Στις νηπιαγωγούς;
- Εντάξει δεν είπα τίποτα. (..) Εντάξει στεναχωρεύτηκα, ντροπιάστηκα να σου πω την αλήθεια. Ντροπιάστηκα να σου πω την αλήθεια όταν μου είπε ότι ο (XXX) δεν δίνει σημασία, παίρνει αντικείμενα τα βάζει στο στόμα του, δεν συμμετέχει πουθενά... Γιατί και στο σπίτι αυτό κάνει ο (XXX). Δεν συμμετέχει κάπου. Έπαιρνε, μόλις ερχόταν από το σχολείο έπαιρνε την πιπίλα, την έβαζε στο στόμα, έπαιρνε ένα παιχνίδι οτιδήποτε, καθόταν στην άκρη και δεν μίλαγε. Εμένα αυτό το πράγμα που έκανε ο (XXX) μου ήταν εύκολο. Ξέρεις τι έλεγα; Θα του δώσω την πιπίλα και δεν θα με ενοχλήσ. Ε και μετά το είπα στην κυρία. Κυρία (XXX) υπάρχει πρόβλημα. Ο (XXX) παίρνει ακόμα πιπίλα. Και μου λέει το χα καταλάβει ότι ο (XXX) παίρνει πιπίλα γιατί ότι βρίσκει, ότι αντικείμενο βρίσκει το βάζει κατευθείαν στο στόμα και δεν συμμετέχει πουθενά ο (XXX) εδώ μέσα. Λέω ότι μπορείς κυρία (XXX) κάνε. Μάλωσέ τον κάνε ότι μπορείς. Λέει εγώ ότι μπορώ κάνω αλλά πρέπει να έχω και την βοήθεια από εσένα.
- Είσαι ευχαριστημένη με τον τρόπο που έχεις επικοινωνία με την νηπιαγωγό;
- Ναι, πάρα πολύ.

- Για ποιους λόγους;
- Γιατί ότι κάνει ο (XXX) μου το λέει, σε πολλά πράγματα. Τα κουβεντιάζουμε, ότι πρέπει να κάνω αυτό στο σπίτι με τα παιδιά. Μην κοιτάς μόνον με τον μικρόν αυτόν, ασχολήσου και με τον (XXX). Εντάξει (...)
- Πως είναι η σχέση σου με την νηπιαγωγό;
- Την κυρία (XXX); Πολύ καλή!
- Με όποια έχεις σχέση (...)
- Κοίτα εγώ πιο πολύ έχω σχέσεις με την κυρία (XXX) και με τις άλλες τις κοπέλες εντάξει, αλλά μιλάω πιο πολύ θάρρος στην κυρία (XXX).
- Ωραία, ε ξέρεις πώς φέρεται στο παιδί σου;
- Ναι ξέρω.
- Πώς; Θα μπορούσες να μου περιγράψεις;
- Όπως τα λέει ο (XXX) έτσι; Εγώ δεν είμαι στο σχολείο για να βλέπω. Μου λέει ότι η κυρία μου μου δίνει σημασία, εγώ δεν της δίνω σημασία. Με φωνάζει να παίξω με τα άλλα τα παιδιά, είναι καλή η κυρία (XXX) και τέτοια.
- Σε σας πως φέρεται;
- Μια χαρά, δεν έχω πρόβλημα.
- Θεωρείς ότι είναι σημαντικό να μιλάς μαζί της για όσα σε απασχολούν;
- Ναι.
- Γιατί;
- Γιατί (...)
- Ποιον πιστεύεις ότι βοηθάει περισσότερο;
- Εμένα βοηθάει περισσότερο για να έχω διαφορετικούς τρόπους στα παιδιά.
- Έχει τύχει ποτέ να έχεις κάποιο πρόβλημα μαζί της;
- Όχι, ποτέ.
- Αν κάτι από αυτά που έκανε μέσα στην τάξη στο νηπιαγωγείο, δεν σου άρεσαν, είτε στον τρόπο που φερόταν στον (XXX), είτε στον τρόπο που έκανε το μάθημα από αυτά που σου λεγε ο (XXX) όταν γυρνάει σπίτι. Θα της το έλεγες;
- Ναι θα της το έλεγα, ότι κυρία (XXX) ο (XXX) ήρθε στο σπίτι και μου είπε αυτό και αυτό. Για ποιο λόγο έγινε αυτό χτες ή σήμερα;
- Έχει τύχει ποτέ κάτι τέτοιο;
- Όχι, ποτέ, ποτέ.
- Πώς πιστεύεις ότι αν συνέβαινε κάτι τέτοιο; Πώς πιστεύεις ότι θα αντιδρούσε εκείνη;
- Η κυρία (XXX); Ε (...)
- Η νηπιαγωγός της τάξης του παιδιού σου.
- Δηλαδή; Δεν κατάλαβα τώρα τι μου είπες.
- Πώς πιστεύεις ότι θα αντιδρούσε εκείνη;.
- Την ώρα που το 'λεγα εγώ;
- Ναι. Αν της έλεγες πως έχω κάποιο πρόβλημα μαζί σου, στον τρόπο που φέρεσαι στο παιδί μου ή στον τρόπο που κάνεις το μάθημά σου;
- Δεν ξέρω.
- Ωραία, πόσες φορές περίπου τον μήνα έρχεσαι εδώ πέρα για να συζητήσεις μαζί της;
- Ε με την κυρία (XXX) σε πληροφορώ ότι μέρα παρά μέρα μιλάμε.
- Συγκεκριμένες ώρες;
- Όχι, όχι. Όταν έρχομαι το πρωί αν είναι εδώ η κυρία (XXX). Γιατί δεν είναι εδώ όλες τις ώρες. Είναι μία το πρωί μία το απόγευμα. Ε μιλάμε. Κάθομαι

τελευταία εγώ και ρωτάω, τι έγινε σήμερα κυρία (XXX); Μου λέει: Κόψε την πιπίλα. Κόψε την πιπίλα.

- Περίπου πόση ώρα μιλάτε;
- Πολλές φορές μπαίνω και μέσα, θα κάθομαι στο γραφείο. Αλλά τις περισσότερες μιλάμε στην πόρτα. Και μόλις φεύγει ο κόσμος την ρωτάω κυρία (XXX) τι έγινε σήμερα; Πώς πήγε ο μικρός; Θα μου πει (XXX) δεν δίνει σημασία. Ζόρισέ τον και εσύ λίγο στο σπίτι και εγώ από εδώ μπας και κάνουμε τίποτα.
- Σε ότι πρόβλημα είχες μέχρι τώρα σε έχει βοηθήσει; Σου έχει δώσει καλές συμβουλές; Πώς νιώθεις;
- Ναι.
- Δηλαδή;
- Ότι και να της πω με συμβουλεύει.
- Εκείνη κυρίως σε καλεί να 'ρθείτε να μιλήσεις μαζί της ή εσύ της ζητάς να μιλήσεις μαζί της;
- Όχι, κι εκείνη. Με παίρνει καμιά φορά όταν δουλεύω εγώ και στέλνω τον παππού ή την γιαγιά να πάρει και δεν με έχει δει εμένα με παίρνει τηλέφωνο. Μου λέει αύριο το πρωί να έρθεις εδώ. Άμα έχει ένα πρόβλημα δηλαδή με τον (XXX).
- Σε ενοχλεί ή θα θελε. Σε ενοχλεί; Θα θελες να επικοινωνείς μαζί της μόνο όταν εσύ θες ή δεν σε πειράζει;
- Όχι, δεν με πειράζει. Δεν με πειράζει καθόλου.
- Με ποιους τρόπους συνήθως μιλάτε; Από κοντά; Στο τηλέφωνο; Πώς;
- Από κοντά, εδώ. Τις περισσότερες φορές σου είπα επειδή δουλεύω στέλνω την γιαγιά και τον παππού όταν δεν με έχει δει εμένα δυο μέρες με παίρνει τηλέφωνο. Όταν έχει να μου πει κάτι σημαντικό. Ότι (XXX) θα έρθεις σήμερα από το σχολείο;
- Με ποιον τρόπο θες να μιλάς μαζί της; Προτιμάς να μιλάς στο τηλέφωνο; Τι;
- Όχι, από κοντά. Τι, δεν έχω πρόβλημα.
- Ωραία, ε για ποια θέματα συνήθως μιλάτε;
- Για τον (XXX). Που δεν λέει να συμμετέχει πουθενά.
- Τι την ρωτάς συνήθως εσύ;
- Ότι πώς τα πήγε ο (XXX) συμμετέχει στα εκεί που γράφει, ζωγραφίζει και αυτά. Ή θα μου πει ή ναι ή όχι.
- Ε την εμπιστεύεσαι; Της λες τα πάντα όσον αφορά την οικογένειά σου και τα παιδιά σου;
- Τα πάντα.
- Της έχεις κρύψει ποτέ κάτι;
- Ποτές.
- Για ποιο λόγο;
- Γιατί με έχει βοηθήσει πάρα πολύ. Της έχω πάρα πολύ εμπιστοσύνη. Και ένα πρόβλημα που έχω στο σπίτι για τα παιδιά θα της το πω και αν μπορεί θα με βοηθήσει.
- Θέλω να σε πάω τώρα λίγο πίσω στην πρώτη φορά που ήρθες στο νηπιαγωγείο φέτος.
- Δεν είναι η πρώτη χρονιά. Έφερνα και τον (XXX) εδώ. Σχεδόν πάω τέσσερα χρόνια εδώ.
- Ωραία. Σε πάω λίγο πίσω, πολύ πίσω μάλλον τις πρώτες φορές που ήρθες εδώ πέρα σας είχε δείξει το νηπιαγωγείο πώς είναι; Τις αίθουσες; Σας είχε πει πως θα κάνει το μάθημα της;

- Ναι γιατί όταν πρωτοάνοιξε όταν ήρθαμε είχαμε συνέλεψη όλες οι μαμάδες. Ε για το σχολείο, ότι να μην φοβόμαστε. Ότι ζέστη έχουμε για τον χειμώνα. Μην ντύνετε πολύ υπερβολικά τα παιδιά. Δεν έχουμε τέτοιο πρόβλημα στο σχολείο. Κατάλαβα. Σας έχει πει με ποιον τρόπο και τι ακριβώς κάνει μέσα στην τάξη της; Τι δραστηριότητες κάνει;
- Όχι.
- Θα θέλατε να ξέρετε;
- Ναι.
- Θα θέλατε να μου πείτε λίγα παραπάνω για αυτό;
- Θα ήθελα. Πώς φέρεται, τι κάνει; Θα ήθελα να δω και για να δω τι τρόπο έχει ο μικρός.
- Και για να δείτε πώς να τον προσεγγίσετε και εσείς από ότι καταλαβαίνω. Ωραία, από όσα σας ζητάει ας πούμε να φέρεται από το σπίτι σας υλικά ή να συμμετέχετε σε διάφορες δραστηριότητες, στις γιορτές.
- Ναι.
- Θεωρείτε ότι ζητάει υπερβολικά πράγματα;
- Όχι, όχι, καθόλου όχι. Ίσα ίσα αυτό που κάνει που μας καλάνει εδώ, που ασχολείται και με μας τις μαμάδες μου αρέσει.
- Ωραία. Σας ρωτάει τι σας λέει ο (XXX) όταν γυρνάει στο σπίτι;
- Ναι.
- Για ποιο λόγο νομίζετε ότι το κάνει αυτό;
- Δεν ξέρω.
- Πώς το βλέπετε εσείς;
- Για να μάθει άμα ασχολείται στο σχολείο, άμα το έχει στην σκέψη του να το πει σε μένα.
- Ο μικρός έρχεται κάθε μέρα σχολείο;
- Όχι.
- Για ποιους λόγους όχι;
- Ποιους λόγους; Γιατί τώρα αυτήν την εποχή είμαστε δύσκολα. Σήμερα ήταν να τον εφέρω, δεν είχαμε ψωμί. Λέω εκεί που να τον πάω σήμερα σχολείο εντάξει η κυρία (XXX) μου έχει πει. Φέρε το παιδί. Πρωινό του δίνει η κυρία (XXX), εντάξει μεσημεριανό λέει λίγο δύσκολα αλλά δεν θα τον αφήσω. Αλλά εντάξει νιώθει και αυτός άβολα. Νομίζει ότι τον κοροϊδεύουν τα άλλα τα παιδάκια και δεν θέλει να 'ρθει. Καταλαβαίνετε.
- Ε όταν ας πούμε κάνει μέρες να εμφανιστεί ο (XXX) στο σχολείο (..)
- Με παίρνει τηλέφωνο (..)
- Με προλάβετε πριν σας το πω!
- Με παίρνει τηλέφωνο. Λέει ότι (XXX) τι πρόβλημα υπάρχει; Της λέω ότι κυρία (XXX) δεν υπάρχει φαγητό, δεν υπάρχει πρωινό.. Μου λέει φέρτον εδώ και θα το φροντίσω εγώ αυτό. Το έχει κάνει πολλές φορές. Δεν θέλω να γίνω και βάρος.
- Μην αισθάνεστε βάρος από την στιγμή που σας το λέει πάντως. Ε μου είπατε ότι σας δίνει πληροφορίες για το πώς να φέρεστε στο παιδί σας και πώς ας πούμε να του μάθετε διάφορα πράγματα, έτσι; Δηλαδή;
- Δηλαδή, ο (XXX) όταν πρωτοήρθε δεν ήξερε να πιάνει το κουτάλι του, ούτε πιρούνι, ούτε να αλλάζει. Τίποτα, τίποτα, τίποτα. Εγώ θα τον άλλαζα, έπινε γάλα στο μπιμπερό. Δεν ήθελε ποτήρι καθόλου, μόλις έβλεπε το μπουκάλι στον μικρόν το άρπαζε και πήγαινε στη γωνία δηλαδή να μην τον βρω εγώ να το φάει. Σε τέτοια πράγματα. Μου είπε ότι θα είσαι λίγο αυστηρή, ότι όχι το μπουκάλι, σε μεγάλο ποτήρι. Θα σε κοροϊδεύουν στο σχολείο και τέτοια.

- Ωραία. Ε αν σας ζητούσε την βοήθειά σας σε κάποιες δραστηριότητες, να την βοηθήσετε σε οποιαδήποτε δραστηριότητα που πραγματοποιείται μέσα στο νηπιαγωγείο θα θέλατε να βοηθήσετε;
- Ναι.
- Σας το έχει ζητήσει ποτέ;
- Όχι.
- Σε τι νιώθετε ότι θα μπορούσατε να την βοηθήσετε; (-//-)
- Σε ότι μπορούσα θα έκανα. Ότι μπορούσα και περνούσε από το χέρι μου θα το έκανα.
- Σας έχει ζητήσει ποτέ βοήθεια για γιορτές; Για;
- Όχι. Μια φορά μας είχε δώσει κάτι σεντόνια που στρώνουν και κοιμούνται και τέτοια. Μου λέει σου είναι εύκολο να τα σιδερώσεις και να τα φέρεις; Και λέω ναι.
- Ωραία. Γυρνάει μια μέρα από το σχολείο ο (XXX) και σας λέει για παράδειγμα ότι η δασκάλα σήμερα με μάλωσε. Πώς αντιδράτε εσείς;
- Στον (XXX) θα τον ρωτήσω για ποιο λόγο τον μάλωσε, δεν θα του δώσω θάρρος, θα του πω εντάξει, εσύ έφταιγες, κάτι θα έκανες στο σχολείο, αλλά στην κυρία (XXX) θα το πω. Κυρία (XXX) τι έγινε; Αλλά όχι να ναι και ο Βαγγέλης μπροστά. Θα της έλεγα μου έκανε παράπονα ότι τον έβαλες τιμωρία, ότι τον μάλωσες και η κυρία (XXX) θα μου πει για ποιο λόγο το έκανε.
- Ανάλογα με αυτά που σας λέει ο (XXX) όταν γυρνάει στο σπίτι ότι σήμερα με μάλωσε. Αλλάζει η γνώμη σας για την νηπιαγωγό;
- Όχι, όχι, όχι.
- Μπροστά στο παιδί από ότι καταλαβαίνω δεν αναφέρετε την γνώμη σας για την νηπιαγωγό (..)
- Όχι, όχι.
- Για ποιον λόγο;
- Δεν θέλω να του δίνω έτσι θάρρος. Δηλαδή και κάτι που να έχει κάνει ο (XXX) η κυρία (XXX) θα μου το πει. Ότι σήμερα (XXX), με διαφορετικό τρόπο να έχει βγει ο (XXX) έξω, θα μου το πει ότι σήμερα (XXX) ο (XXX) έκανε αυτό αλλά τον μάλωσα, τον στρίμωξα λίγο. Θα μου το πει. Κι εγώ μετά στο σπίτι μόλις τον κοιτάζω εγώ με άγριο το καταλαβαίνει. Μου λέει μαμά δεν ήθελα να το κάνω. Όταν κάτι στο σχολείο εμένα μου το λέει η κυρία (XXX) και αυτός το καταλαβαίνει. Και μετά φοβάται, γιατί του κόβω και καμία. Δεν παθαίνει τίποτα, αλλά φοβάται.
- Ε αν κάτι από όσα κάνει η νηπιαγωγός είτε στον τρόπο που κάνει μάθημα είτε στην συμπεριφορά της απέναντι στον (XXX) δεν σου άρεσε. Θα της το 'λέγες;
- Θα της το 'λεγα
- Έχεις αυτό το θάρρος;
- Ναι.
- Ωραία, πολύ ωραία. Ε ποιος από τους δύο γονείς έρχεται πιο πολύ στο σχολείο;
- Εγώ, ο σύζυγος δεν έρχεται.
- Για ποιο λόγο;
- Γιατί δουλεύει.
- Ωραία. Ε (..)
- Πολύ σπάνια.
- Έχετε και μεγαλύτερα παιδιά;

- Ναι, έχω. Έχω εδώ πέρα τα δύο τα παιδιά μου. Η κόρη μου και ο γιος μου. Η κόρη μου όμως φεύγει φέτος και πάει στο...
- Δημοτικό.
- Στο δημοτικό, και θα μείνει ο (XXX). Και έχω και έναν άλλον γιο που είναι 9 χρονών και πάει δευτέρα.
- Ωραία. Ε πιο πολύ πάτε έρχεστε στο νηπιαγωγείο και ρωτάτε πως τα πάνε τα παιδιά σας ή στο δημοτικό που πηγαίνει ο άλλος;
- Στο νηπιαγωγείο.
- Για ποιους λόγους;
- Γιατί, για ποιους λόγους. Ντάξει με την κόρη μου δεν έχω πρόβλημα αλλά (...)
- Νόμιζα ότι είχατε μόνο ένα παιδί εδώ πέρα αλλά θα σας ρωτήσω (...)
- Για την κόρη μου δεν έχω κανένα κανένα πρόβλημα. Συμμετέχει στα πάντα. Είναι.. Πάει στο νηπιαγωγείο και ξέρει την αλφαβήτα, ξέρει να συλλαβίζ (...) τα πάντα. Τον (XXX).. γιατί ο (XXX) έχει περάσει και κάτι ο (XXX), είχαμε ένα χρόνο.. όχι ένα χρόνο.. έξι μήνες στα νοσοκομεία τρέχαμε, τον χαϊδέψαμε, τον κάναμε, δεν τον χτυπάγαμε, ότι ήθελε το είχε. Μπορεί φερ' ειπείν να μην έπαιρνα κάτι σε αυτόν και να το έπαιρνα τελικά μόνο για τον (XXX) και είχε χαϊδευτεί λίγο. Και ρωτάω περισσότερο για τον (XXX)
- Ωραία. Ε αν..θα σταματούσες ποτέ κάποιο από τα παιδιά από το σχολείο για να δουλέψει;
- Όχι.
- Αν ήταν δύσκολα τα οικονομικά;
- Όχι.
- Ωραία. Αν έπρεπε αναγκαστικά να σταματήσεις ένα από τα τρία σου παιδιά θα σταματούσες κάποιο από τα αγόρια ή το κορίτσι από το σχολείο;
- Το κορίτσι.
- Για ποιους λόγους;
- Για ποιους λόγους; Το κορίτσι εντάξει μπορεί να βοηθήσει σε κάτι στην δουλειά που κάνω εγώ, αλλά όχι τώρα. Όχι τώρα. Τα αγόρια δεν μπορούν να με βοηθήσουν στην δουλειά που κάνω εγώ, πιστεύω.
- Ωραία. Έχεις νιώσει ποτέ ότι η νηπιαγωγός σε ξεχωρίζει από τους άλλους γονείς; Είτε τα παιδιά σου.
- Δεν το έχει κάνει ποτές, ποτές. Κοίτα είναι μερικοί άλλοι που το κάνουν. Παράδειγμα όταν το πήγαινα τον μεγάλο τον γιο μου στο παιδικό σταθμό που έχουμε εκεί στο Λιβάδ που λένε, το χανε κάνει. Το είχαν ξεχωρίσει.
- Για ποιους λόγους;
- Ε δεν ξέρω. Είχανε τον (XXX) τον είχαν με ένα παιδάκι και τα άλλα τα παιδιά όλα τα είχαν μαζί. Αλλά πήγα στο σχολείο, πήγα στην διευθύντρια και της το πα. Όσες φορές έρχομαι να πάρω το παιδί, το παιδί το βλέπω μόνο του και οι δασκάλες ασχολούνται μόνο με τα άλλα τα παιδιά. Ποιος είναι ο λόγος που μου το κάνει αυτό; Υπάρχει κάποιος λόγος; Εγώ λέει δεν ξέρω. Εσύ όμως είσαι η διευθύντρια στο σχολείο και πρέπει να κοιτάξεις. Θα σε παρακαλέσω πάρα πολύ, για να μην πάω σε άλλα θέματα.
- Εδώ πέρα έχετε νιώσει έτσι;
- Όχι..
- Γιατί τα παιδιά δουλεύουν εδώ πέρα σε ομάδες.
- Όχι, ποτές, ποτές. Και χωρίς αυτό και κάτι να πάθει το παιδί μου, έτσι να πει κυρία πονάω σήμερα θα με πάρει αμέσως τηλέφωνο. Δεν έχω τέτοιο πρόβλημα. Θα μου πει Γεωργία έλα αμέσως το παιδί είναι άρρωστο. Δεν έχω

- τέτοιο πρόβλημα. Δεν έχω νιώσει ότι με ξεχωρίζει η κυρία (XXX) τα παιδιά ή οι άλλες κοπέλες που έρχονται εδώ πέρα ποτές.
- Στο σπίτι μιλάτε και άλλη γλώσσα εκτός από τα ελληνικά;
 - Όχι, όχι.
 - Τι θρησκεία έχετε;
 - Κανονικιά.
 - Ωραία. Θα θελα να μου πεις πιστεύεις ότι το ότι έρχεσαι σε επικοινωνία συνέχεια με την νηπιαγωγό και από ότι καταλαβαίνω βλέπω ότι έχετε καλή σχέση. Έχει επηρεάσει την γνώμη της για σένα; Δηλαδή πιο καλή, πιο σημαντική από ότι αν δεν ερχόσουν;
 - Ε άμα δεν ερχόμουν να. Δεν θα με είχε τόσο σημαντική. Θα 'λεγε δεν ενδιαφέρεται για το παιδί της τι κάνει.. Δεν υπάρχει λόγος να ασχοληθώ και εγώ μαζί της.
 - Ωραία. Μέσα στο σχολείο έχει τύχει ποτέ να έρθεις να πεις κάποιο παραμύθι; Κάποιο τραγούδι; Κάποια συνταγή; Καλεί τους γονείς;
 - Ναι, μας είχανε πει κάτι παλιά ρούχα να τα πάρουμε στο σπίτι για τα παιδιά, να γράψουμε ένα παραμύθι και να 'ρθούμε την άλλη μέρα να το πούμε εδώ.
 - Α για πες μου για αυτό (..)
 - Ε εγώ δεν το έγραψα όμως γιατί δεν ξέρω γράμματα. Το έγραψε η πεθερά μου και έπρεπε να το φέρουμε εδώ πέρα να το πει η δασκάλα σε κάθε παιδί που χε γράψει το παραμύθι. Και μόλις τα φέραμε είχαν χαρά τα παιδιά και την άλλη μέρα το απόγευμα που ήρθαμε και τα πήραμε μας είπαν ότι μάμα είτε η κυρία ότι σε ευχαριστεί πάρα πολύ για αυτό που έκανες. Ή μερικές φορές μας καλεί κάθε απόγευμα, αυτό το κάνουμε στις αρχές που ανοίγουν εδώ τα σχολεία και ερχόμαστε μόνο εμείς οι μαμάδες μας βάζει η κυρία (XXX) ζωγραφίζουμε, φτιάχνουμε σχέδια και τα κολλάμε στον τοίχο.
 - Τέλεια. Πώς σε κάνει να νιώθεις αυτό;
 - Πάρα πολύ ωραία. Πάρα πολύ ευτυχισμένη. Θυμάμαι όταν πήγα να σχολείο.
 - Αυτό με το παραμύθι πώς σε έκανε να νιώσεις;
 - Ωραία ένιωσα. Αλλά θα ένιωθα πιο πολύ ωραία αν το έγραφα και εγώ μόνη μου.
 - Σε καταλαβαίνω. Καταλαβαίνω πως το λες. Ε τι άλλα σας έχει ζητήσει να φέρεις εσύ ας πούμε από το σπίτι;
 - Τίποτα.
 - Τι δραστηριότητα άλλη να κάνετε; Να βοηθήσετε σε παραμύθια, τραγούδια και τέτοια.
 - Όχι, τίποτα άλλο. Εγώ ξέρει η κυρία (XXX) ότι δεν ξέρω γράμματα και με βοηθάει η κυρία (XXX). Αυτό που είναι να κάνω εγώ μου το κάνει η κυρία (XXX).
 - Πάρα πολύ ωραία. Αν μπορούσες να φανταστείς ένα δικό σου νηπιαγωγείο, άμα έφτιαχνες από την αρχή ένα δικό σου νηπιαγωγείο πώς θα το χες φανταστεί;
 - Δεν ξέρω πως θα το είχα φανταστεί. Αναλόγως (...)
 - Τι θα ήθελες να αλλάξεις και τι θα ήθελες να αφήσεις ίδιο;
 - Εδώ μέσα συγκεκριμένα; Τι θα άλλαζα; Θα άλλαζα τις κουρτίνες, τα ράφια. Θα έβαζα άλλα καλύτερα. Θα το ήθελα κάπως διαφορετικό.
 - Και τι θα ήθελες να μείνει ίδιο;
 - (...) Τίποτα.
 - Στην σχέση σου με την νηπιαγωγό τι θα ήθελες να αλλάξεις και τι να αφήσεις ίδιο;

- Τίποτα, τίποτα, τίποτα.
- Θα ήθελες να μου πεις κάτι άλλο σε σχέση με αυτά που συζητήσαμε; Να προσθέσεις κάτι άλλο;
- Όχι.
- Ευχαριστώ πάρα πολύ!
- Κι εγώ!

11^η Συνέντευξη (ΣΓγ11)

- Ωραία. Θέλω να μου πείτε τι δουλειά κάνετε; Και τι έχετε τελειώσει; Μέχρι ποια τάξη έχετε πάει;
- Λοιπόν, έχω βγάλει το δημοτικό και εγώ και ο σύζυγος. Δουλειά δεν έχω. Όπου βρω πηγαίνω. Και ο σύζυγος εν τω μεταξύ. Δούλεψα στα 5μηνα στην δημαρχία και τελείωσα. Τώρα όπου βρω μεροκάματο πηγαίνω.
- Ωραία. Επειδή μου είπατε δεν έχετε τελειώσει το σχολείο (...)
- Το δημοτικό το τελείωσα.
- Το δημοτικό, ναι. Ε στεναχωριέστε καθόλου που δεν συνεχίσατε το σχολείο;
- Πολύ.
- Για ποιους λόγους;
- Για ποιους λόγους. Διότι δούλευα κάποια στιγμή πριν πολλά χρόνια, δούλευα σε κομμωτήριο. Με έπαιρνε ο ξάδερφός μου. Και ήθελα πολύ να πραγματοποιήσω το όνειρό μου να γίνω κομμώτρια αλλά δυστυχώς ήταν οι καταστάσεις τέτοιες και.. Οι γονείς είχανε πολλά παιδιά, είμαστε 13 αδέρφια και είναι οι καταστάσεις τέτοιες.
- Οι γονείς σας όταν ήσασταν μικρή ερχόντουσαν στο σχολείο να ρωτήσουν πώς τα πάτε;
- Όχι.
- Γιατί;
- Δεν πήγαιναν. Δούλευαν συνέχεια στα χωράφια, μετά ο πατέρας μου είναι άρρωστος χρόνια (...)
- Θέλανε να συνεχίσετε το σχολείο;
- Ποιος γονιός δεν θέλει να συνεχίσει το παιδί του στο σχολείο; Να τα πάει καλά;
- Τελικά γιατί δεν συνεχίσατε;
- Δεν συνέχισα γιατί μετά παντρεύτηκα, άνοιξα δικιά μου οικογένεια και τουλάχιστον αυτά που δεν έκανα εγώ προσπαθώ με όλη την δύναμη της ψυχής μου να τα κάνουν τα παιδιά μου.
- Ε από τότε που άρχισε ο μικρός το σχολείο εδώ πέρα, το νηπιαγωγείο, έχετε παρατηρήσει διαφορές; Στον χαρακτήρα του; (...)
- Έχει γίνει πολύ σκληρός. Πάρα πολύ σκληρός και δεν ακούει καθόλου.
- Γιατί; Πού πιστεύετε ότι οφείλεται αυτό;
- Δεν ξέρω (...)
- Στην συμπεριφορά του είπατε πως έχει γίνει πιο σκληρός. Στον προφορικό του λόγο; Στον τρόπο που μιλάει; Έχει διαφορές;
- Πολλές (...)
- Όπως;
- Όπως... Τώρα τελευταία και όσο μεγαλώνει, είναι και η παρέα (...) και και και και (...)
- Ε με την νηπιαγωγό πώς είναι η σχέση σας;
- Καλή. Ρωτήστε και την νηπιαγωγό.
- Όχι. Θέλω μόνο την δικιά σας άποψη.
- Μια χαρά. Δεν έχω παράπονο.
- Πώς σας φέρεται;
- Ορίστε;
- Πώς σας φέρεται;
- Καλά.
- Στο παιδί;

- Και στο παιδί καλά.
- Εσείς θεωρείτε αναγκαίο, ότι είναι σημαντικό να μιλάτε μαζί της; Για θέματα που αφορούν τον μικρό;
- Ναι.
- Για ποιους λόγους;
- Γιατί θέλω να γνωρίζω την συμπεριφορά του. Πώς συμπεριφέρεται με τα παιδάκια τα υπόλοιπα, πώς αυτά που... πώς να το πω τώρα; Να μπορέσω και εγώ να του δώσω κάτι. Να μπορούμε να συζητάμε, να μπορούμε να λέμε ότι αυτό είναι καλό, αυτό είναι άσχημο. Τέτοια θέματα.
- Είχατε αντιμετωπίσει δηλαδή κάποια προβλήματα ποτέ;
- Όχι, ποτέ.
- Έχει μαλώσει ποτέ το παιδί;
- Όχι, ποτέ.
- Ωραία. Ε σε κάποια προβλήματα που είχατε όπως σε αυτό που είπατε για την συμπεριφορά του, ότι έχει γίνει λίγο σκληρός, ήταν πρόθυμη να σας βοηθήσει; Ήθελε να βοηθήσει;
- Ο (XXX);
- Η δασκάλα. Θα μπορούσατε να μου δώσετε ένα παράδειγμα;
- Παράδειγμα. Ποιο από όλα να σου δώσω; Γιατί αυτό το παιδί μας έχει κάνει πάρα πολλά. Με τις κόρες μου δεν είχα παράπονο. Με βοηθάνε οι δασκάλες γιατί μου λένε πώς να πώς να το πω τώρα; Κουβεντιάζω με τις δασκάλες και μου λένε ξες κάτι και τους λέω πώς να τον βάλω φερ' ειπείν να κάνει το σωστό; Μου λέει θα κάνεις αυτό. Θα κάνεις εκείνο. Με ενδιαφέρει πάρα πολύ η γνώμη τους. Δεν μπορώ να πω άσχημη κουβέντα.
- Η επικοινωνία μαζί τους βοηθά εσάς σαν γονιό, το παιδί σας ή την εκπαιδευτικό; Ποιον πιστεύετε ότι βοηθάει περισσότερο το να συνεργάζεστε μαζί της;
- Δεν ξέρω. Σε αυτό δεν μπορώ να σου απαντήσω.
- Πόσες φορές τον μήνα περίπου έρχεστε στο σχολείο για να μιλήσετε μαζί της;
- Δεν έρχομαι συνέχεια.
- Για ποιους λόγους;
- Διότι έχω κάποιο (..) Έρχομαι κάθε μέρα βέβαια, αν δεν έρθω εγώ θα έρθει ο μπαμπάς. Συζητάμε με τις δασκάλες, αλλά να μου μιλάνε συνέχεια δεν πολύ έρχομαι, γιατί έχω πρόβλημα υγείας και δεν πολύ έρχομαι.
- Περαιστικά σας. Εε πόση ώρα περίπου όσες φορές έχετε έρθει μιλάτε μαζί της;
- Κανά 10λεπτό; 20λεπτό; Αναλόγως.
- Θέλετε περισσότερο χρόνο ή σας είναι αρκετός;
- Είναι αρκετός!
- Εσείς κυρίως ή η εκείνη επιδιώκετε να βρεθείτε να μιλήσετε;
- Και οι δύο πιστεύω. Γιατί και εγώ σαν γονιός θέλω να μάθω το τι γίνεται με το παιδί. Ενδιαφέρομαι! (χαχα)
- Με ποιον τρόπο επικοινωνείτε; Με τηλέφωνο; Βρισκόσαστε μόνοι σας;
- Εδώ στο σχολείο.
- Ποιον τρόπο θα προτιμούσατε; Θα προτιμούσατε τηλεφωνικώς ας πούμε;
- Όχι
- Για ποιον λόγο;
- Δεν θέλω τηλεφωνικώς. Τετ α τετ είναι πιο καλά.

- Ωραία. Όταν μιλάτε, όταν συναντιέστε και μιλάτε μεταξύ σας τι ακριβώς λέτε; Για τον τρόπο που κάνει μάθημα; Για την συμπεριφορά του παιδιού σας; Για τί; Τι περιεχόμενο έχουν οι συναντήσεις;
- Κοίταξε να δεις λέμε και για τη συμπεριφορά και για το παιδί που δεν ασχολείται συνέχεια γιατί είναι πολλά τα παιδάκια και είναι πολύ σκληρό το παιδί μου, πάρα πολύ σκληρό. Και δεν συμμετέχει πολλές φορές. Και ας έχουμε συζητήσει με την δασκάλα πάρα πολλές φορές.. ότι πρέπει να του βάζουμε να εκπαιδεύετε, να... Αλλά αυτός έχει ένα φίλο που μας τα χαλάει. Αλλά δεν πειράζει θα τον εκπαιδεύσω εγώ τώρα το καλοκαιράκι μια χαρά.
- Τι ρωτάτε συνήθως την νηπιαγωγό; Τι σας ενδιαφέρει να μάθετε για το παιδί;
- Με ενδιαφέρει για τις ασχολίες του.
- Δηλαδή;
- Αν κάνει χειροτεχνία, αν ζωγραφίζει.. Στην αρχή δεν μου μίλαγε καλά, δεν μπορούσε να εκφράσει τις λέξεις, να πει μερικές λέξεις, το φι, το πι, το μι, το δέλτα, το γάμα. Δεν μπορούσε να τα πει και ήρθα εγώ, μιλήσαμε με την δασκάλα και μου λέει θα του λες ότι αυτό είναι τραπέζι. Θα του λες τρα-πέ-ζι. Και έτσι μιλάμε πιο πολύ για αυτά.
- Ωραία. Ε δηλαδή σας βοηθάει και πώς να το μαθαίνετε πράγματα;
- Ναι.
- Ε σας ενημερώνει;
- Πάντα!
- Ωραία. Σας έχει πει πως κάνει το μάθημα; Τι ακριβώς τους κάνει περίπου;
- Όχι.
- Θα σας ενδιέφερε να μάθετε;
- Ναι.
- Για ποιο λόγο δεν το έχετε ζητήσει;
- Δεν το έχω ζητήσει γιατί έρχομαι γρήγορα και φεύγω. Έχω και τις μεγάλες με τα διαβάσματα και (..)
- Ναι.
- Θα σας γυρίσω λίγο πίσω, στην αρχή της χρονιάς. Σας παρουσίασε τον χώρο του νηπιαγωγείου και σας είπε περίπου πως θα είναι το μάθημα που θα κάνει;
- Ναι. Αν και ήξερα από τις κόρες μου τις άλλες ναι..
- Σας έχει ζητήσει ποτέ να την βοηθήσετε σε οτιδήποτε; Σε κάποια δραστηριότητα που κάνει μέσα στην τάξη; Σε κάποια γιορτή;
- Να βοηθήσω εγώ ατομικά την δασκάλα;
- Ναι.
- Όχι.
- Όλους τους γονείς απλά αν και σε σας το έχει ζητήσει ξεχωριστά.
- Όχι.
- Ωραία. Ε επειδή ξέρω ότι ζητάνε κάποιες φορές να φέρετε υλικά ή να συμμετέχετε σε δραστηριότητες και τα λοιπά και τα λοιπά...
- Όχι, τίποτα.
- Ωραία, εντάξει. Νιώθετε άνετα να μιλάτε για οτιδήποτε μαζί της;
- Ορίστε;
- Νιώθετε άνετα να μιλάτε για οτιδήποτε μαζί της;
- Ναι, ναι γιατί τις ξέρω χρόνια.
- Ε της έχετε κρύψει ποτέ κάτι σκόπιμα για το παιδί;
- Όχι, τίποτα.
- Ε όταν είχατε κάποια προβλήματα σας καλύπτουν αυτά που σας λέει για να σας βοηθήσει;

- (...) Έτσι και έτσι.
- Τι θα θέλατε να αλλάξει σε αυτό;
- Πολλά. Πάρα πολλά...
- Θα μπορούσατε να μου δώσετε ένα παράδειγμα;
- Άστο καλύτερα...
- Εντάξει δεν θέλω να σας πιέσω. Ε σας ρωτάει όταν έρχεστε εδώ πέρα τι σας λέει ο μικρός στο σπίτι;
- Ναι.
- Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι το κάνει αυτό η νηπιαγωγός;
- Ίσως για να δει την συμπεριφορά του;
- Εσείς αν δεν σας αρέσει κάτι από αυτά που κάνει ή μια μέρα δεν συμπεριφερθεί ας πούμε καλά και τον βάλει τιμωρία τον μικρό, πως αντιδράτε;
- Όταν τον βάλει η δασκάλα τιμωρία;
- Ναι.
- Συμμετέχω μαζί με την δασκάλα. Γιατί σου είπα είναι τόσο σκληρός που δεν ακούει με τίποτα.
- Αν σας επιτρεπότανε να μπειτε μέσα στην τάξη να παρακολουθήσετε πως γίνεται το μάθημα, θα το κάνατε;
- Ναι.
- Γιατί για το θέλατε;
- Θα το ήθελα για να δω τι γίνεται. Να δω πώς πάει το παιδί. Αν συμμετέχει και αυτός.
- Το έχετε ζητήσει ποτέ;
- Όχι, αλλά δυο φορές μας έχουν καλέσει.
- Και πώς ήταν αυτή η εμπειρία;
- Πάρα πολύ όμορφα!
- Τι ακριβώς κάνατε;
- Ζωγραφίσαμε, χορέψαμε. Κάναμε πολλά, συζητήσαμε... Ήταν πολύ όμορφα.
- Πολύ ωραία. Ε αν μια μέρα ο μικρός έρθει στο σπίτι και σας πει ότι σήμερα η δασκάλα μου με μάλωσε. Εσάς θα αλλάξει η γνώμη σας απέναντί της;
- Όχι, όχι. Γιατί ξέρω τον (XXX), ξέρω τον γιο μου και είμαστε οι καλύτερες φίλες με τις νηπιαγωγούς. Συζητάμε τα πάντα.
- Εσείς λέτε στον (XXX) την γνώμη σας για την νηπιαγωγό του;
- Ναι, του λέω ότι η δασκάλα είναι καλή, να προσέχεις την δασκάλα. Τα πάντα! Ναι μαμά την αγαπάω, αλλά του λέω δεν την ακούς.. Αλλά δεν την ακούς του λέω. (-//-)
- Ωραία όταν...
- Ωραία. Όταν πρέπει να έρθετε στο σχολείο έρχεστε εσείς ή ο σύζυγος για να συζητήσετε στις ομαδικές συγκεντρώσεις που γίνονται;
- Όχι, ο σύζυγος δεν έρχεται. Εγώ έρχομαι. Πάντα εγώ πηγαίνω.
- Ε για ποιο λόγο δεν έρχεται ο σύζυγος;
- Δεν πολυπάει. Κάθεται στο σπίτι. Δεν του αρέσει. Αλλά με ρωτάει στο σπίτι τι έγινε και μου λέει εσείς πάτε. Είστε γυναίκες, συζητάτε πιο πολλά, μπορείτε να ανοιχτείτε, ενώ εμείς οι άντρες δεν μπορούμε να συμμετέχουμε σε αυτά τα θέματα.
- Ωραία. Έχετε και μεγαλύτερα παιδιά;
- Ναι.
- Ωραία. Ε πηγαίνετε να βλέπετε πιο πολύ τις δασκάλες των παιδιών σας ή την νηπιαγωγό;

- Κοίταξε να δεις και με αυτές τις υπόλοιπες δασκάλες και τους δασκάλους τα έχω πολύ καλά. Όταν (..) δηλαδή με τους άλλους δασκάλους στο δημοτικό με παίρνουν τηλέφωνο και μιλάμε και με σημειώματα. Έχουμε πολύ καλή σχέση με τους δασκάλους. Έχω πολύ καλή σχέση.. Αλλά εντάξει και εδώ πιστεύω ότι είναι όλα (...)
- Περισσότερο έρχεστε εδώ ή στο δημοτικό;
- Εδώ.
- Ωραία. Ε τα άλλα τα παιδιά σας είναι αγόρια ή κορίτσια;
- Κορίτσια. Τρεις κόρες.
- Α, να σας ζήσουν! Ωραία.
- Ευχαριστώ.
- Αν έπρεπε κάποιο από τα παιδιά σας να σταματήσουν από το σχολείο, θα σταματούσατε τα αγόρια ή τα κορίτσια; Και για ποιο λόγο;
- Κανένα δεν θα σταματούσα.
- Ωραία.
- Το είπα από την αρχή. Αυτό που δεν έκανα εγώ, τουλάχιστον να το κάνουν τα παιδιά μου. Να πραγματοποιήσουν τα όνειρά τους.
- Έχετε νιώσει ποτέ ότι η συμπεριφορά της νηπιαγωγού δεν είναι ίδια όπως με όλους τους γονείς;
- Όχι, δεν το έχω νιώσει.
- Ωραία. Σας έχει ζητήσει ποτέ η νηπιαγωγός να φέρετε κάποιο τραγούδι στην τάξη; Να πείτε κάποιο παραμύθι; Να φέρετε κάποια συνταγή;
- Όχι.
- Θα θέλατε;
- Θα ήθελα αλλά εντάξει σου είπα λόγω επειδή έχω το πρόβλημα υγείας και ξέρουν οι δασκάλες και δεν με πολύ φωνάζουνε.
- Ωραία τι θρήσκευμα έχετε; Χριστιανή ορθόδοξη;
- Ναι! (με κοιτάει με απορία)
- Εντάξει, υπάρχουν και καθολικοί στην Ελλάδα.
- Ναι, δεν είμαι αυτό. Είμαι Ελληνίδα (χαχα)..
- Ωραία, τα παιδιά μέσα στο νηπιαγωγείο χωρίζονται σε ομάδες, σας έχει παραπονεθεί ποτέ ο γιος σας ότι τον έχουν ξεχωρίσει με οποιονδήποτε τρόπο;
- Όχι.
- Έστω και άθελά τους σας έχουν κάνει ποτέ να νιώσετε άσχημα για το οτιδήποτε οι νηπιαγωγοί; Χωρίς να το θέλουν έτσι; Σας έχουν κάνει να νιώσετε άσχημα είτε για το παιδί, την συμπεριφορά που είπαμε πριν;
- Ναι, ναι.
- Για πείτε μου...
- Με έπιασε πριν καμιά 15αριά μέρες μια δασκάλα, από εδώ..
- Δεν θέλω να μου πείτε ονόματα.
- Ναι δεν θέλω να την ονομάσω. Και μου είπε ότι ο (XXX) μάλωσε κάποιο παιδάκι. Και μου το είπε με έναν τρόπο! Και λέω τι φταίω εγώ; Φταίω εγώ για αυτό;! Για αυτό και εγώ, για αυτό και εγώ της λέω είναι μικρά παιδιά.
- Εννοείται..
- Εσείς της λέω που είστε μες στο σχολείο πρέπει να προσέχετε πιο πολύ από μένα. Και μετά βγήκε έξω και μίλησε με τον μπαμπά του παιδιού και είπε κάτι άσχημο και την άκουσε ο σύζυγός μου και πικράθηκα πολύ.
- Θέλετε να μου το αναφέρετε ή όχι;
- Όχι.

- Εντάξει, δεν θα ήθελα να σας πιάσω. Ωραία, ε το ότι (..) Τι θα θέλατε να αλλάξετε στην σχέση σας με τις νηπιαγωγούς; Και τι θα θέλατε να αφήσετε ίδιο;
- Κοίταξε να δεις, με όλες τα έχω πάρα πολύ καλά, δεν το συζητώ, αλλά επειδή η μία με στράβωσε λίγο (..) άστο καλύτερα.
- Ωραία, της το συζητήεις... Της είπατε ότι άκουσα ότι είπατε αυτό και αυτό. Για ποιο λόγο;
- Όχι, δεν ήθελα να τώρα στο τέλος, επειδή εδώ είναι 11 χρονών η μεγάλη μου η κόρη και από μικρά έχω τα παιδιά μου εδώ, χρόνια δηλαδή. Έχουν περάσει όλα τα παιδιά μου από εδώ και ήταν η ίδια δεν ήθελα να χαλάσω κάποια σχέση τώρα που τελειώνει το παιδί μου.
- Ωραία, σας καταλαβαίνω. Ωραία και μια τελευταία ερώτηση για να σας αφήσω γιατί σας έχω κουράσει κιόλας...
- Όχι, εντάξει. Δεν πειράζει.
- Ε αν μπορούσατε να φτιάξετε ένα δικό σας νηπιαγωγείο πώς θα το φτιάχνατε; Πώς το έχετε ονειρευτεί;
- (χαχα) Μου βάζεις πολύ δύσκολα. Τι να σου πω τώρα; Θα ήθελα να έχει πολλά παιδάκια πάνω από όλα, πιο πολύ μου αρέσουν τα κοριτσάκια, και τα αγοράκια μου αρέσουν αλλά να είναι λίγο ήσυχα. Να μην είναι... ξέρεις! Να είχανε μέσα δέντρα, να είχανε πολλά παιχνίδια, να μην μπορούσαν να στερηθούν τίποτα τα παιδάκια, να είχανε θέρμανση να είχανε. Πολλά πράγματα. Πολλά. Έναν παράδεισο ας πούμε. Σαν ένας παράδεισος μέσα για τα παιδάκια. Για όλα τα παιδάκια του κόσμου.
- Ωραία, θα θέλατε να πείτε κάτι άλλο πάνω σε αυτά που είπαμε; Σε αυτά που συζητήσαμε;
- Όχι, τίποτα άλλο.
- Ωραία.
- Τίποτα άλλο.
- Σας ευχαριστώ πολύ!
- Τίποτα. Να 'σαι καλά!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

&

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Οδηγός συνέντευξης νηπιαγωγών

1η Ενότητα Βιογραφικά στοιχεία

1. Φύλο
2. Χρόνια υπηρεσίας
3. Είναι η πρώτη φορά που έρχεστε σε επαφή με Ρομά μέσα στην τάξη; Αν όχι, πώς ήταν η μέχρι τώρα εμπειρία σας; Φέτος;
4. Μέσα από τις συνεντεύξεις παρατήρησα ότι αρνούνται την ταυτότητά τους για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό πιστεύετε; Είναι τόσο καλά αφομοιωμένοι;
5. Ποιοι παράμετροι έπαιξαν ρόλο στην αφομοίωσή τους;
6. Πώς και κανείς τους δεν μιλάει την ρομανί;

2η Ενότητα Αναγκαιότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τους γονείς

7. Είναι αναγκαία η επικοινωνία και η συνεργασία με τους γονείς; Αν ναι γιατί; Ποιον πιστεύετε ότι βοηθάει κυρίως; Αν όχι γιατί;
8. Εσείς επιδιώκετε αυτήν την επαφή;
9. Με βάση ποια κριτήρια διαφοροποιείται έναν γονέα που ενδιαφέρεται για το παιδί του σε σχέση με κάποιον που δεν ενδιαφέρεται;
10. Οι γονείς Ρομά πιστεύετε ότι ενδιαφέρονται;
11. Είστε ευχαριστημένοι με την επαφή σας με τους γονείς Ρομά;
12. Οι γονείς Ρομά ανταποκρίνονται θετικά; Γιατί;
13. Όταν βλέπετε δυσκολίες στις σχέσεις σας μαζί τους τι κάνετε; Προσπαθείτε περισσότερο, χρησιμοποιείτε κάποιες τεχνικές για να έρθετε σε επαφή μαζί τους;
14. Θεωρείτε ότι οι γονείς καταλαβαίνουν την αναγκαιότητα αυτής της επαφής;
15. Θεωρείτε πως η συνεργασία του σχολείου με το σπίτι θα έπρεπε να ενταχθεί στο πρόγραμμα σπουδών ή επιμόρφωσης των νηπιαγωγών;
16. Θεωρείτε τους Ρομά μια ιδιαίτερη ομάδα; Πιστεύετε ότι θα έπρεπε να είχαν περισσότερη επιμόρφωση για το πώς να τους προσεγγίσουν;
17. Εσείς συμβουλευτήκατε κάποιον ή κάτι για το πώς να πλησιάζετε τους γονείς;

3η Ενότητα Μορφές και τρόποι επικοινωνίας

18. Εσείς κυρίως ή οι γονείς επιδιώκετε την επικοινωνία μεταξύ σας;
19. Έχετε ορίσει συγκεκριμένες ώρες επικοινωνίας με τους γονείς;
20. Ωστόσο, οι γονείς έχουν την δυνατότητα να επικοινωνήσουν όποτε επιθυμούν μαζί σας; Τι προτιμάτε;
21. Πόση ώρα περίπου διαρκεί μια συνάντησή σας; Θεωρείτε επαρκή τον χρόνο;
22. Με ποιον τρόπο επικοινωνούν συνήθως μαζί σας;

23. Ποιον από τους παρακάτω τρόπους χρησιμοποιείται κυρίως στην επικοινωνία σας με τους γονείς; Πόσο συχνά; (Τηλέφωνο, ομαδικές συγκεντρώσεις, μεμονωμένες συναντήσεις, σύντομες συζητήσεις κατά την έναρξη ή την λήξη του σχολείου, συγκεντρώσεις σχολείου, επίσκεψη στο σπίτι του μαθητή, ημερολόγιο επικοινωνίας, πίνακας ανακοινώσεων)
24. Το πρόγραμμα δραστηριοτήτων αναρτάται στους τοίχους του σχολείου ώστε να μπορούν οι γονείς να ενημερώνονται; Τι γίνεται με τους γονείς που δεν ξέρουν ανάγνωση;

4η Ενότητα Περιεχόμενο συναντήσεων

25. Ποιο είναι το περιεχόμενο των συναντήσεων; (μέθοδοι διδασκαλίας, συμπεριφορά παιδιού, συμβουλές που θα βοηθήσουν τον γονιό σε σχέση με το παιδί του;)
26. Νιώθετε άνετα να μιλάτε με τους γονείς Ρομά για όλα τα θέματα που αφορούν τα παιδιά τους; θεωρείτε ότι απαντούν άνετα; Νιώθετε πως σας εμπιστεύονται;
27. Τι ρωτάνε συνήθως οι Ρομά γονείς; Τι λένε συνήθως για τα παιδιά τους;
28. Στην αρχή της χρονιάς παρουσιάσατε τον χώρο του νηπιαγωγείου στους γονείς;
29. Έχετε αναφερθεί σε θέματα στα οποία επιθυμείτε την συνεργασία τους;
30. Συζητάτε με τους γονείς για τις μεθόδους που χρησιμοποιείτε ή για τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη; Γιατί;
31. Με όλους τους γονείς;
32. Νιώθετε άνετα να μιλάτε με τους γονείς για όλα τα θέματα που αφορούν τα παιδιά τους;
33. Πριν από τις προγραμματισμένες συναντήσεις σας με τους γονείς έχετε κρατήσει κάποιες σημειώσεις; Αν ναι τι θέματα αφορούν αυτές οι παρατηρήσεις συνήθως; Πότε τις καταγράφετε;
34. Αν παρατηρήσετε κάτι σημαντικό για κάποιο παιδί θα ενημερώσετε τους γονείς ή περιμένετε τις προγραμματισμένες συναντήσεις;
35. Ρωτάτε τους γονείς για να μάθετε τι μεταφέρουν τα παιδιά στο σπίτι από την παραμονή στο σχολείο;
36. Παρουσιάζεται στους γονείς ενδεικτικές εργασίες των παιδιών τους για να δουν την πρόοδό τους και να έχουν την ευκαιρία να θέσουν τις ερωτήσεις τους και να κάνουν τα σχόλια τους;
37. Έχετε νιώσει ποτέ ότι δεν κατανοούν πόσο σημαντική είναι η δουλειά της νηπιαγωγού;
38. Νιώθετε άνετα να τους κάνετε παρατηρήσεις ή σχόλια που αφορούν τα παιδιά τους ή την συμπεριφορά τους;
39. Υπάρχουν παιδιά Ρομά που δε έρχονται κάθε μέρα σχολείο; Για ποιους λόγους; Πώς προσπαθήσατε να το λύσετε; Οι γονείς τους σας ενημερώνουν;

40. Έχετε επισκεφθεί ποτέ τους γονείς στο σπίτι; Ξέρετε που μένουν και κάτω από ποιες συνθήκες;
41. Πολλοί γονείς Ρομά είπαν ότι τους έχετε βοηθήσει πάρα πολύ σε διάφορα θέματα. Θα μπορούσατε να μου δώσετε μερικά παραδείγματα;
42. Υπήρξε κάποια παρεξήγηση κατά την διάρκεια της χρονιάς; Πώς λύθηκε;

5^η Ενότητα Όρια συνεργασίας

43. Εκτός από τις συναντήσεις σχετικά με την πρόοδο ή την συμπεριφορά του παιδιού θεωρείται χρήσιμη την συνεργασία με τους γονείς και σε άλλα επίπεδα; Πως;
44. Είστε σύμφωνη με την εθελοντική βοήθεια των γονιών στο σχολείο;
45. Θα ήσασταν θετικοί με το να μουν οι γονείς (αν σας το ζητούσαν) στην τάξη για να παρακολουθήσουν τον τρόπο διδασκαλίας σας; Για ποιον λόγο θα το επιτρέπατε; Για ποιον λόγο θα ήσασταν επιφυλακτικοί;
46. Θα ήσασταν το ίδιο δεκτικοί σε όλους τους γονείς;
47. Πιστεύετε ότι θα παρεμπόδιζαν το έργο σας στην τάξη; Θα ήταν παρεμβατικοί;
48. Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ την βοήθεια τους μέσα στην τάξη; Με ποιον τρόπο; Γιατί; Ζητάτε την βοήθεια των γονιών για την οργάνωση καθημερινών δραστηριοτήτων, γιορτών; Ζητάτε από τους γονείς άχρηστο υλικό;
49. Σε ποιες δραστηριότητες θα μπορούσαν να σας βοηθήσουν;
50. Οι γονείς Ρομά θέλουν να βοηθούν; Είναι συνεπείς απέναντι στις υποχρεώσεις τους; Ενδιαφέρονται για το σχολείο;
51. Αν οι γονείς σας έλεγαν πως δεν συμφωνούν με τον τρόπο που κάνετε το μάθημά σας πώς θα αντιδρούσατε; Έχει συμβεί ποτέ κάτι τέτοιο;
52. Μπορείτε να μου δώσετε παραδείγματα καλής και κακής συνεργασίας με τους γονείς Ρομά;

6^η Ενότητα Παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία σχολείου- οικογένειας

53. Όλοι οι γονείς είναι σε θέση να ανταποκριθούν; Ποιοι γονείς ανταποκρίνονται περισσότερο; Έχετε παρατηρήσει διαφορές στους γονείς στον βαθμό ανταπόκρισής τους στα ζητήματα που αφορούν το σχολείο;
54. Υπάρχουν παράγοντες που επηρεάζουν την επαφή σχολείου- οικογένειας; Από ποιους παράγοντες επηρεάζεται η αποτελεσματικότητα της συνεργασίας;
55. Στις προσωπικές συναντήσεις έρχονται κυρίως οι μητέρες ή οι πατέρες των μαθητών σας; Στις γιορτές του σχολείου;
56. Θεωρείτε πως η ηλικία των μαθητών σας σχετίζεται με την συχνότητα που οι γονείς επισκέπτονται το σχολείο για να ενημερώνονται για το παιδί τους; Το φύλο; Έχετε παρατηρήσει διαφορές;

57. Η συμπεριφορά/ο χαρακτήρας του παιδιού παίζουν ρόλο στην συχνότητα επαφής σχολείου- οικογένειας;
58. Κατά την γνώμη σας παίζει ρόλο το μορφωτικό επίπεδο του γονέα στη συχνότητα της επικοινωνίας σας;
59. Δίνετε την ίδια βαρύτητα στις απόψεις γονιών χαμηλού μορφωτικού επιπέδου με αυτές των γονιών ανωτέρου μορφωτικού επιπέδου;
60. Υπάρχουν δυσκολίες στην συνεργασία/επικοινωνία σας με γονείς χαμηλού μορφωτικού επιπέδου;
61. Έχετε παρατηρήσει διαφορές ανάλογα την κοινωνική θέση των γονιών;
62. Ποιες οι διαφορές στην επικοινωνία σας με τους αλλοδαπούς ή Ρομά γονείς σε σχέση με τους άλλους; Υπάρχουν προβλήματα; Αν ναι πως το αντιμετωπίζετε;
63. Υπάρχουν διαφορές ως προς το ενδιαφέρον για συμμετοχή και συνεργασία αυτών των ομάδων;
64. Παίζουν ρόλο οι πολιτισμικές διαφορές στην επικοινωνία τελικά;
65. Όσον αφορά τις σχολικές εορτές; Δημιουργούν προβλήματα οι διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις; Τι κάνετε για αυτό;
66. Οι γονείς Ρομά μιλάνε την ρομανί; Έχει δημιουργηθεί ποτέ πρόβλημα εξαιτίας της διαφορετικής κουλτούρας; Πώς αντιμετωπίστηκε;
67. Στις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη έχετε συμπεριλάβει πράγματα από την κουλτούρα τους; (τσιγγάνικες λέξεις, τραγούδια, παραμύθια)
68. Θεωρείτε πως νιώθουν ότι τους ξεχωρίζετε σε σχέση με τους άλλους γονείς; Σας το έχουν πει; Πώς το έχετε λύσει;
69. Θα θέλατε να αλλάξετε κάτι στη σχέση σας με τους γονείς Ρομά; Τι δεν θα θέλατε να αλλάξετε;
70. Θεωρείτε πως η επικοινωνία γονέων-σχολείου επηρεάζεται από το κατά πόσο εκτιμούν οι γονείς Ρομά την νηπιαγωγό του παιδιού τους;
71. Θεωρείτε ότι οι γονείς των παιδιών που δεν επιδιώκουν την επαφή μαζί σας δεν έχουν σε προτεραιότητα το παιδί τους;
72. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι άλλο;

1^η Συνέντευξη νηπιαγωγού (ΣΝγ1)

- Ωραία. Πόσα χρόνια υπηρεσίας έχετε;
- 28.
- Είναι η πρώτη φορά που έρχεστε σε επαφή με Ρομά στην τάξη;
- Όχι.
- Ε πώς ήταν μέχρι τώρα η εμπειρία σας;
- (...) Θετική. Πάντα είχα θετικές εμπειρίες. Κλειστό (-//-) (...) Θετική από τους Ρομά. Ε είναι μία διαφορετική κουλτούρα ανθρώπων που όμως εκείνο που την χαρακτηρίζει είναι η σχολειοφοβία. Αν λοιπόν τους άρεις καταφέρεις και άρεις αυτό το πράγμα και τους δώσεις εμπιστοσύνη, δηλαδή σου δώσουν εμπιστοσύνη ότι αγαπάς το παιδί τους και το προσέχεις από εκεί και μετά είναι πάρα πολύ συνεργάσιμοι σαν άνθρωποι. Αλλά και τα παιδιά έχουν καλή εξέλιξη σαν μαθητές. Και τουλάχιστον αυτό που έχω δει εγώ είναι ότι αυτό που καταφέρνει και τους δίνει το νηπιαγωγείο με προγράμματα ενισχυτικά και πρώιμης παρέμβασης είναι ότι τουλάχιστον μέχρι και τη δευτέρα δημοτικού πάνε καλά. Τα παιδιά από μόνα τους όμως. Χωρίς την βοήθεια του γονιού. Από εκεί και μετά όλη αυτή η προσπάθεια θέλει ανατροφοδότηση. Την οποία για το δημοτικό δεν μπορώ να την ελέγξω. Δεν ξέρω τι γίνεται. Ε επίσης τα ίδια μαθησιακά προβλήματα που μπορεί να έχει ένα παιδί (..) από εδώ τέλος πάντων, το ίδιο πρόβλημα μπορεί να έχει και εκείνο. Απλά σε ένα παιδί που έχει μαθησιακή δυσκολία το δικό μας μπορεί να το αποδεχτεί ο γονιός και να το βοηθήσει περισσότερο (..) να είναι πιο από πάνω δηλαδή. Αλλά νομίζω ότι η αυτονομία και η ανεξαρτησία που έχουν αυτοί την τάση να μεγαλώνουν τα παιδιά τους ισοσταθμίζ το το άλλο κομμάτι. Αλλά ως μαθητές τα προβλήματα είναι τα ίδια. Πιο πολύ κούραση βέβαια είναι στις συνθήκες έτσι υγιεινής και αυτά, δηλαδή η χρήση της τουαλέτας, το πλύσιμο των χεριών. Η αγωγή υγείας είναι το πρώτο που κάνεις όταν μπαίνουν μέσα στο σχολείο. Από εκεί και μετά θεωρώ ότι είναι συνεργάσιμοι, αρκετά. Στην φοίτηση τώρα και στην διαρροή (..) ένα μεγάλο πρόβλημα που έχουμε εμείς εδώ στον Ορχομενό είναι η μεταφορά την οποία ο δήμος δεν αναλαμβάνει και πολλές φορές που οι γονείς ας πούμε μπορεί να είναι πολύ μακριά δηλαδή το νηπιαγωγείο είναι ένας καλός τρόπος ας πούμε να μην έρθουν όλες τις μέρες. Εκεί θέλει ένα καλό κυνήγημα. Και βέβαια οι δραστηριότητες που γίνονται εδώ μέσα πρέπει να είναι αρκετές στον έξω χώρο. Ε έχω δει δηλαδή τσιγγανόπαιδο ας πούμε που βιώνει σχέση εγκλεισμού με το σχολείο. Πηδούσε από το παράθυρο γιατί όχι ότι δεν τ' άρεσε το σχολείο. Δεν άντεχε τον κλειστό χώρο. Και τις πολλές ώρες, δεν τον πείραζε ποτέ αυτόν δηλαδή (..) Τα παιδιά αυτά είναι κοινωνικά κατά βάση. Σου έχω πει πάρα πολλά πράγματα τώρα μαζί και μπορεί να πρέπει να στα αναλύσω (..)
- Όχι, εγώ τα κρατάω στο μυαλό μου.
- Αλλά κατά βάση είναι κοινωνικά (..) Όμως δεν μπορούν πολλές ώρες, ξέρεις την (..) αυτήν την σχολική τάξη, την μετωπική διδασκαλία. Θέλουν πιο κινητικές δράσεις πιο... Πάντως σε γενικές γραμμές στα 28 χρόνια που δουλεύω εγώ είχα πάντα. Πάντα ε τέτοια παιδιά ε αρνητικές εμπειρίες είναι ελάχιστες και αυτές νομίζω είναι ισόποσες, με των άλλων.
- Το παρατήρησα και εγώ από τις συνεντεύξεις με τους γονείς ότι όντως τα παιδιά δεν έρχονται καθημερινά στο σχολείο. Μου το έλεγαν και εκείνοι ότι λείπουν για αρκετά διαστήματα. Τι συμβαίνει; Για ποιους λόγους γίνεται αυτό και πώς προσπαθείτε να το διορθώσετε;

- Ε κοίταξε να δεις εμείς οι προσπάθειες μας είναι σε σχέση με τον δήμο. Δηλαδή ένα πρόβλημα που έχει τώρα αυτή τη στιγμή ο Ορχομενός είναι ότι θα έπρεπε ένα νηπιαγωγείο κανονικά να ήταν πάνω, κοντά τους. Δηλαδή αυτό το νηπιαγωγείο που μεταφέρθηκε εδώ θα έπρεπε να είναι να έχει φροντιστεί να γίνει εκεί. Που είναι μια περιοχή, στη Δραγατσούλα που λέμε εμείς που έχει πάρα πολλούς. Η απόσταση είναι τεράστια μέχρις εδώ. Άρα θα πρέπει ο γονιός να έχει αυτοκίνητο να τον μεταφέρει. Αυτοί επειδή δουλεύουν σε αγροτικές δουλειές και είναι λαϊκατζήδες και τέτοια κάποιες φορές έχει τέλος πάντων δουλειά ο κόσμος (..) δεν μπορούν να τα φέρουνε. Αυτό είναι το μεγάλο πρόβλημα. Αν όμως υπήρχε ένα ταξί υπήρχε ξέρω εγώ ένα λεωφορείο του Δήμου που θα περνούσε τακτικά να τους πάρει δεν θα χαμε κανένα πρόβλημα. Ένα αντίστοιχο πρόβλημα είχαμε εδώ με τον συνοικισμό όταν τον (..) τώρα όμως ο συνοικισμός έρχεται. Και καλύπτεται πολύ περισσότερο και στην πρώτη σχολική ηλικία, στον παιδικό σταθμό γιατί είναι πολύ κοντά.
- Ναι.
- Είναι στην περιοχή τους. Δηλαδή αν κάτι αντίστοιχο συνέβαινε και εκεί θα πιάναμε πιο πολύ κόσμο. Και δεν θα είχαμ τόσο μεγάλη διαρροή στην φοίτηση. Αυτό θέλει λίγο κινήγημα η διαρροή. Ειδικά ας πούμε στα νήπια (..) αλλά από τον καιρό που η εκπαίδευση έγινε υποχρεωτική, ο ένας χρόνος, και φοιτούν πιο πολύ στα νηπιαγωγεία αλλά και πιο συστηματικά.
- Εσείς από την μεριά σας σαν σχολείο, σαν αυτό το νηπιαγωγείο τι κάνετε όταν βλέπετε ότι περνάνε μέρες και δεν εμφανίζονται;
- Επαφή με τον γονιό, δηλαδή εμείς δεν αφήνουμε να περάσει μια βδομάδα. Μόλις αρχίζει δηλαδή η βδομάδα και τελειώνει, επαφή με τον γονιό. Αρκετή αυστηρότητα θα έλεγα στον τρόπο της αντιμετώπισής. Ε αν είναι άρρωστο θέλω χαρτί από τον γιατρό (..) ε δεν θα πάρετε βεβαίωση φοίτησης άρα δεν θα μπορέσετε να γραφτείτε στο δημοτικό σχολείο. Κρατάμε βέβαια παρουσίες, μετράμε και καλούμε γονιό. Έχει τύχει να στείλουμε και έγγραφο στο σπίτι. Ότι ξέρετε; Ότι με αυτόν τον τρόπο, με μια παραίνεση τέλος πάντων (..)
- Ναι
- Και έχει πιάσει. Δηλαδή μετά από χαρτί αποφάσισε να γίνει ο γονιός πιο σοβαρός.
- Θεωρείτε αναγκαία την επικοινωνία μαζί τους;
- (...) Οποσδήποτε. Δηλαδή πάνω από όλα η επαφή που πρέπει να έχεις με έναν τέτοιο γονιό είναι πολύ περισσότερη από των άλλων και η προσωπική σχέση που πρέπει να δημιουργήσεις αλλά και το μπλα μπλα την ώρα που έρχεται να πάρει το παιδί του. (..) Αν αν τον αγνοείς τον έχασες. Είναι κουραστικό και έχω δει συναδέλφους που δεν μπορούν να το ενστερνιστούν αυτό και μια άσχημη συμπεριφορά ας πούμε ε του τύπου να μιλήσει λίγο άσχημα ή πιο αγενής ή πιο το παίρνει προσωπικά. Εμείς όμως δεν το παίρνουμε προσωπικά γιατί το έχουμε ζήσει πάρα πολλά χρόνια αυτό το κομμάτι και ξέρουμε ότι δεν έχει να κάνει με μας. Έχει να κάνει γενικά με το όλο σύστημα. Ένας άνθρωπος που είναι απέναντι από το σύστημα αυτό. Αν του χρησιμοποιήσεις λοιπόν την λέξη νόμος τον έχασες. Δεν τον ενδιαφέρει να αν θα είναι νόμιμος ή αν θα είναι παράνομος. Εκείνο που όμως πιάνει πάρα πολύ είναι το καλό του παιδιού σας. Αυτό πιάνει. Γιατί έχουνε και μια ιδιαίτερη αδυναμία μπορώ να πω, ας κάνουν πολλά παιδιά. Είναι πιο στοργικοί σαν γονείς. Δεν ξέρουν να βάλουν όρια, γιατί δεν είχαν οι ίδιοι. Ε δεν ξέρουν ας πούμε να πώς να σου πω βρε παιδί μου; Τι να σου πω τώρα; Ένα παράδειγμα ας πούμε ξέρω 'γω (...) Είναι πιο κακομαθημένα παιδιά

αυτά. Πιο έξω από το (...) από το πλαίσιο ας πούμε το κοινωνικό. Αλλά είναι πιο ανεξάρτητα, πιο αυτόνομα και πολύ πιο γρήγορα κατακτάν πράγματα από τα άλλα. Αυτό είναι σίγουρο.

- Από ότι έχετε παρατηρήσει μέχρι τώρα ε οι γονείς επιδιώκουν πιο πολύ την επαφή μαζί σας ή εσείς;
- (...) Να σου πω ότι είναι μια αμφίδρομη σχέση που δεν ξέρω πια; Δηλαδή δεν προσωπικά δεν μπορώ να το (...) δεν ξέρω ποιανού είναι πιο πολύ η ανάγκη. Η δική μου για να κερδίσω ε τον μαθητή και το πλαίσιο; Εκείνο που ξέρω είναι ότι εγώ μπαίνω σε μια τέτοια διαδικασία σε καθημερινή βάση. Πρέπει να τον πλαισιώσω και για αυτό δεν ξέρω αν αυτήν την ανάγκη μου την έχει δημιουργήσει ο τρόπος που έχω μάθει να επικοινωνώ ή ο βαθμός δυσκολίας που θέλω σιγά σιγά να την κατακτήσω; Δεν ξέρω. Πάντως το χαμόγελο, το νεύμα, ε το τι κάνετε, το θερμό καλωσόρισμα στο σχολείο είναι εγγύηση για πρώτους φαύλους συνεργασίας. Και εδώ ας πούμε που έρχονται για να γραφτούν: ναι κύριε τι θέλετε; Αυτό νομίζω είναι είναι πολύ σημαντικό. Αλλά δεν ξέρω να σου πω ποιος το προκαλεί τώρα πια. Εγώ προσωπικά. Έχω χαθεί. Δεν ξέρω (...)
- Πιστεύετε ότι ενδιαφέρονται δηλαδή οι γονείς Ρομά για το σχολείο;
- Ναι, αλλά εφόσον το σχολείο (...) Κοίταξε, τα πρώτα χρόνια θεωρούσαν ότι δεν τους ήταν απαραίτητο. Από την στιγμή όμως που έτυχε, γιατί αυτοί κάνουν πολλά παιδιά, και φέρανε το ένα τους παιδί και είδανε ότι στην πρώτη δημοτικού το παιδάκι έγραφε και διάβαζε, μάνι-μάνι θεωρούσαν ότι είχε ανεβεί ένα σκαλοπάτι πάνω από αυτούς. Που μπορεί να είναι κάποιοι αγράμματοι ας πούμε. Λειτουργικά αναλφάβητοι, έτσι; Ε αυτό, αυτός ο τρόπος δηλαδή μας βοήθησε πάρα πολύ μετά. Δηλαδή ήξερε μετά ότι το επόμενο παιδί που θα έφερνε ήξερε πόσο χρήσιμο του ήταν αυτό. Γιατί είχε βοηθήσει και τον ίδιο στην καθημερινή του πρακτική αυτό το παιδί. Είχε μπει σε ένα κοινωνικό σύνολο που τον αποδέχεται, είχε συμβιώσει μαζί με άλλους γονείς, είχε δει μια άλλη (...) μια άλλη κατάσταση η οποία του άρεσε και κυρίως τώρα τελευταία ας πούμε τα τελευταία χρόνια είναι αρκετοί αυτοί που θέλουνε τα παιδιά τους να μάθουνε γράμματα και να ξεφύγουνε από την μοίρα τους. Και η γενιά των μανάδων που έχει τελειώσει τουλάχιστον το δημοτικό μέχρι και την τρίτη γυμνασίου γιατί έχουμε αρκετά δείγματα πια ε είναι πάρα πολύ συνεργάσιμοι.
- Το παρατήρησα από τις συνεντεύξεις ότι όντως οι περισσότεροι έλεγαν ότι δεν θέλουν να είναι σαν και εμένα, θέλω να μην ψάχνετε για δουλειά, να είναι πιο σταθερός, να τελειώσει το σχολείο και αυτά.
- Ναι.
- Αλλά παρατήρησα στην ερώτηση που τους έκανα ας πούμε αν είχαν αν έπρεπε να σταματήσουν κάποιο από τα δυο τους παιδιά από το σχολείο ε όλοι 'λεγαν το κορίτσι (...)
- Ναι. Αυτό επίσης ένα είναι ένα πολύ σοβαρό θέμα. Υπάρχει ένας σεξισμός. Εδώ. Δηλαδή η θέση της γυναίκας για τους ανθρώπους αυτούς συνεχίζει να είναι ακόμα χαμηλή. Δηλαδή το κορίτσι πρέπει να μάθει να πλένει, να σιδερώνει, να φροντίζει τα παιδιά, πράγματα που τα κάνουν και πεντάχρονα. (...) Εδώ, είχαμε εμείς κοριτσάκι φέτος που η απασχόλησή του στο σπίτι ήταν αυτή. Με μια μάνα νέα, η οποία όμως το θεωρούσε αυτονόητο ότι θα κρατήσει την Ευσταθία στο σπίτι για να κάνει αυτά. Ε να σκεφτείς ένα ένα πράγμα που μου 'κανε πάρα πολύ μεγάλη εντύπωση, έχουμε βγει στην αυλή και παίζαμε μπάλα. Μπάλα με τα χέρια έτσι; Όχι ποδόσφαιρο! Πετάμε μια

μπάλα. Ε (..) πετάχτηκε ένας πιτσιρικάς και λέει τα κορίτσια δεν παίζουνε μπάλα. Και πραγματικά ήταν ένα αντικείμενο το οποίο δεν το είχαν πιάσει τα κορίτσια. Τους άρεσε πάρα πολύ αλλά δεν το είχαν πιάσει. Υπάρχει μια ιδιαιτερότητα ακόμη και στον τρόπο που τα ντύνουν ας πούμε τα κορίτσια που έρχονται εδώ. Είναι καθαρά ο τρόπος στολισμένα με πολλά πολλά κοκαλάκια, με δηλαδή το ξεχωρίζεις από το κεφάλι να στο δώσω να το καταλάβεις. Όχι πλέον από τα ρούχα. Γιατί εμάς δεν ντύνονται διαφορετικά, δεν έχουν (..) και καθαρά ήταν τα παιδιά. Δεν είχαμε δηλαδή τέτοια προβλήματα με την καθαριότητα που ερχόντουσαν στο σχολείο. Επίσης όμως δεν ξέρω αν αυτό ήταν ένα κομμάτι πάλι το οποίο το χα δουλέψει πάρα πολύ. Έχω μπερδευτεί δηλαδή. Αν αυτό γινόταν από μόνο του ή αν ήταν (..) δική μας δουλειά. Αλλά ο τρόπος που τα χτενίζουν, που τα στολίζουν τα παιδιά έδειχνε ότι η γυναίκα είναι για αυτό. Το να προκαλέσει το άλλο φύλο ας πούμε για να παντρευτεί και να κάνει παιδιά. (...) Όμως, την ίδια περίπου κατάσταση την συνάντησα και στο Τσαμάλι. Δηλαδή στον Διόνυσο που είναι Βλάχοι. Η καταγωγή δηλαδή είναι βλάχικη, βλάχικη καταγωγή. Και σε πληροφορώ ότι και εκεί η θέση και η φύση της γυναίκας ήταν μόνο αυτό. Παρόλο που εκείνα είχαν πολύ καλά μυαλά, είχαν μαθητές πάρα πολύ καλούς, έχουε βγάλει και αυτά, αλλά εκεί καταρχήν η συνεργασία ως επί το πλείστον σε σοβαρά θέματα παιδιών είχε να κάνει με τον πατέρα. Δηλαδή μιλάγαμε για πατριαρχικές κοινωνίες. Και εδώ αυτές έχουε μάθει να υπηρετούνε τον άντρα δηλαδή. Δηλαδή είδα κάτι αντίστοιχο που μου έκανε εντύπωση. Που δεν το βλέπω πια σε μας (...)

- Ναι, οι επαφές σας με τους γονείς Ρομά πώς είναι; Θα μπορούσατε να μου την περιγράψετε λίγο;
(...) Δεν νομίζω ότι έχει διαφορά με έναν άλλο γονιό. Δεν νομίζω. Είναι ίδια ακριβώς.
- Μέσα στην φετινή χρονιά είχατε αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα στη σχέση σας; Υπήρξε κάποιο περιστατικό που (...)
- Ναι. Με κάποιο γονιό, όμως θέματα φοίτησης του παιδιού. Δηλαδή, ήταν μια μάνα η οποία είχε δύο παιδάκια. Ένα κοριτσάκι στο νήπιο και ένα αγοράκι στο προνήπιο. Ε λοιπόν θεωρούσε αυτονόητο ότι το κοριτσάκι θα 'ρθει στο σχολείο ενώ το αγοράκι ας πούμε με την επιρροή του πατέρα μπορούσε να κάνει ότι θέλει και πότε να έρχεται και πότε να μην δεν έρχεται. Δηλαδή του χαριζόταν πιο πολύ. Εκεί αναγκαστήκαμε να γίνουμε πάρα πολύ αυστηροί με την μάνα για να της δώσουμε να το καταλάβει ότι όπως ακριβώς αντιμετωπίζει, πάμε είδες πάλι με το προηγούμενο κομμάτι ε θα κάνει αυτό, δηλαδή αναγκαστήκαμε να της βάλουμε όρια. Αυτή νομίζω ήταν η μόνη (...)
- Τα συγκεκριμένα παιδιά. (..) Ε τους ρωτούσα τους γονείς βασικά αν σταματούσαν κάποιο από τα παιδιά για να δουλέψει και όλοι το αρνιόντουσαν. Αυτό όμως εσείς το έχετε παρατηρήσει; Συμβαίνει; Ξέρετε;
- (...) Δεν μπορώ να στο πω αυτό. Για μένα το παιχνίδι εκεί το κερδίζει η εκπαίδευση. Δηλαδή θεωρώ ότι η εκπαίδευση εκεί έχει ένα πάρα πολύ μεγάλο βάρος ευθύνης. Φέρει πολύ μεγάλη ευθύνη. Γιατί σου λέω μέχρι τη δεύτερα περίπου δημοτικού το νηπιαγωγείο εφόσον έχει βάλει στα έχει κάν ασκεί προγράμματα πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης τα έχει καταφέρει. Από εκεί και μετά όμως δεν ξέρω κατά πόσο η μετωπική διδασκαλία στο δημοτικό, το περιβάλλον στο δημοτικό του δημοτικού σχολείου τους απομονώνει και τους βάζει στην πάντα. Σαφώς έχουν παράλληλες στηρίξεις αλλά δεν αρκεί αυτό. Δεν πλαισιώνεις θεωρώ τον γονιό με τον τρόπο που τον πλαισιώνουμε εμείς.

Θέλει (..) θέλει ειδική ενίσχυση στο δημοτικό σχολείο για να μπορέσει να τους κρατήσει, τους γονείς Ρομά μέσα. Είναι κουραστικό. Είναι κουραστικό, αλλά τα προγράμματα των τσιγγανόπαιδων που κάνουνε δεν έχει να κάνει με το μαθητή μέσα στην τάξη. Έχει να κάνει με το κοινωνικό πλαίσιο. Δηλαδή και εμάς ένα πρόγραμμα που είχαμε εδώ πέρα φέτος, ενώ η κοπελίτσα που το έκανε ας πούμε ήταν πάρα πολύ καλή, οι έννοιες που δίδασκε εδώ ναι μας ενδιαφέρονε όλα. Είχανε να κάνουνε με διαθεματικές έννοιες γενικότερες, με την επικοινωνία, με την αλληλεπίδραση, με παγκόσμιες έννοιες όπως είναι η ειρήνη ας πούμε, τι άλλο να σου πω τώρα (..) δεν θυμάμαι. Γενικά με κομμάτια της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης. Τα οποία όμως το δικό μας νηπιαγωγείο είχε αυτήν την κουλτούρα γιατί δέχεται τέτοια επιρροή από τα παιδιά που τα υλοποιεί ούτως ή άλλως. Τώρα αυτό έδρασε ενισχυτικά για τις νηπιαγωγούς που δεν την είχαν, αλλά ουσιαστική βοήθεια εμείς θα θέλαμε σε αυτήν την πλαisiώση. Δηλαδή, θα ήθελα να μην αφιερώνω τόσο χρόνο με τον γονιό για την φοίτηση και την διαρροή. Πώς να στο πω; (..) Αν είχα έναν τέτοιο συνάδελφο θα ήθελα να μπορέσει να λειτουργήσει σε αυτό το πλαίσιο. Που κάποια στιγμή και ο διευθυντής ας πούμε στο δημοτικό κουράζεται. Τους κυνηγάει ας πούμε από πίσω, να κάνουν (..) σου λέει άσε αυτός τώρα ξέρω εγώ θα διακόψει. Και είναι ευθύνη του γονιού. Είναι ευθύνη του γονιού που διακόπτει. Δεν διακόπτει για να τον βάλει στην δουλειά. Απλά αυτό το παιδί ναι σαφώς όταν ζορίζεται με τα μαθήματα και όταν δεν βρίσκει κάποιο ενδιαφέρον γιατί αρχίζει να έχει την δυσκολία ε δεν είναι πιο εύκολο να βγει έξω και να πάει κοντά στον γονιό και να περάσει καλά; Άλλωστε πιο παιδί αγαπάει το σχολείο; Ελάχιστα!

- Άρα θεωρείτε ότι αυτοί οι γονείς δεν καταλαβαίνουν την αναγκαιότητα του σχολείου τόσο πολύ;
- Κοίταξε, ότι την έχουνε αποδεσμεύσει από την δουλειά, δηλαδή από την εργασία, αυτό είναι σίγουρο. Δεν θεωρούν δηλαδή ότι αν ξέρανε γράμματα θα είχαν και δουλειά, έτσι; Απλά έχουνε δει ότι αυτό μπορεί να διευκολύνει στην σχέση τους με τις υπηρεσίες, ε με τους γιατρούς ξέρω 'γω που παν. Σε πράγματα ε καθημερινότητας. Και όταν η εκπαίδευση σήμερα γενικότερα είναι πολύ μακριά από την ανάγκη της ανθρώπινης ζωής και δεν την καλύπτει, γιατί να την καλύψει αυτούς τους ανθρώπους; Άλλες δομές δηλαδή. Χρειαζόντουσαν αλλά στην καθημερινή βάση, όχι στα πλαίσια απλά κάποιων προγραμμάτων.
- Πιστεύετε ότι θα έπρεπε να υπάρχει περισσότερη επιμόρφωση για το πώς πλησιάζεις αυτούς τους γονείς και τα παιδιά;
- Νομίζω πως ναι. Αυτό που έχω δει δηλαδή από συναδέλφους που δεν έχουν ξαναμπει σε αυτό το περιβάλλον. Ε θεωρώ ότι θεωρούν πανάκεια την ύπαρξη ενός τέτοιου παιδιού γιατί τους δυσκολεύει. Και η παρατήρηση που γίνεται σε αυτό το παιδί είναι πολύ πιο βαριά σε σχέση με ένα άλλο παιδί. Δηλαδή, εξαντλούν την αυστηρότητά τους νομίζω και δεν δέχο δεν αποδέχονται. (..) Αυτό έχω δει εγώ κυρίως.
- Οι μικρότερες (..)
- Όχι δεν έχει να κάνει με μικρότερο και μεγαλύτερο. Με νηπιαγωγούς που δεν έχουν συνηθίσει το πλαίσιο.
- (...) Εσείς (..) ας σας γυρίσω πολύ πίσω. (...) Ε συμβουλευτήκατε κάποιον για το πώς θα τους φερθείτε; Επιμορφωθήκατε κάπου;
- Κοίταξε τώρα, εμείς που είμαστε στον Ορχομενό, που γεννηθήκαμε εδώ αυτήν την πραγματικότητα την έχουμε βιώσει πάρα πολύ. Επομένως ε δεν

συνάντησα για πρώτη φορά τέτοιο παιδί όταν έγινα εκπαιδευτικός. Ήταν το παιδί της γειτονιάς μου, ήταν το παιδί που συναντούσα πάντα στον δρόμο. Ο βαθμός δυσκολίας που είχα μέσα στην σχολική τάξη ήταν ο πρωταρχικός για όλα τα παιδιά. Άρα αφού τα περισσότερα χρόνια έχω δράσει μέσα σε αυτόν τον χώρο είναι ενσωματωμένο μέσα στην σχολική μου πραγματικότητα και μέσα στην επαγγελματική μου ζωή. Δεν μπορώ να το απομονώσω τώρα πια. Για αυτό ίσως θα έπρεπε ας πούμε να συζητήσετε με κάποιον, πχ. δηλαδή η (XXX) ξέρω 'γω που θα 'ρθει ε ίσως να μπορούσε να σου δώσει μια διαφορετική συνέντευξη ας πούμε από εμένα και κατά την γνώμη μου πάρτην όταν θα 'ρθει.

- Ωραία.. Ε στις συγκεντρώσεις που γίνονται, είτε στις ομαδικές συγκεντρώσεις που κάνετε είτε στις προσωπικές συζητήσεις που κάνετε με τους γονείς ποιο είναι κυρίως το περιεχόμενο που τους αφορά; Τι ακριβώς συζητάτε; Τι τους ενδιαφέρει για το παιδί τους ή για το σχολείο;
- Αν θα μάθει γράμματα. Αυτό, κυρίως αυτό.
- Ε για να επικοινωνήσουν μαζί σας έχετε ορίσει συγκεκριμένες ώρες και μέρες που μπορούν να 'ρθουν σε επαφή μαζί σας;
- Όπως με όλους τους γονείς.
- Όχι, ναι. Λέω (..)
- Όπως ακριβώς με όλους τους γονείς. Μόνο που μπορεί να αναγκαστώ να κάνω πιο συχνή επαφή για τους λόγους που σου είπα προηγουμένως.
- Ναι, ε (..) πόση ώρα διαρκεί περίπου μια συνάντηση με τους γονείς;
- Έχει τύχει να συζητήσω και μισή ώρα.
- Είναι αρκετός ο χρόνος ή θα θέλατε περισσότερο;
- (..) Δεν νομίζω ότι θα μπορούσα να δώσω παραπάνω πληροφορίες και να τις ακούσει. Με μικρές δόσεις. Μικρά κομμάτια κατακτάμε κάθε φορά. Δηλαδή ε για αυτή τη βδομάδα ας πούμε έχουμε ένα στόχο. Να έρχεται πχ. στο σχολείο καθαρό, περιποιημένο, έτσι; Και να χρησιμοποιεί την τουαλέτα. Κάνουμε μια ανατροφοδότηση σε αυτό, μπορεί να 'ρθει (..) να γίνει αυτό ξέρω εγώ να το κατακτήσουμε αυτό το κομμάτι και να ξαναπέσουμε πάλι στα ίδια. Γιατί μπορεί να χαλαρώσω λίγο εγώ, να χαλαρώσει και αυτός. Αυτό! Αυτό. Δεν θεωρώ ότι είχαμε άλλου τύπου προβλήματα.
- Ε εκείνοι όταν είναι για λόγους υγείας ή δεν ξέρω για ποιους λόγους τέλος πάντων απουσιάζουν τα παιδιά επικοινωνούν μαζί σας να σας ενημερώσουν ότι θα λείψουν;
- Εφόσον εμείς έχουμε γίνει πάρα πολύ αυστηροί ναι. Δηλαδή στα πρώτα, μόλις αρχίσουν να κάνουνε τέτοια πραγματάκια μετά όταν είναι να λείψει σε παίρνει τηλέφωνο, τουλάχιστον φέτος αυτό έγινε και σου λέει ξέρεις είναι άρρωστο. Δεν ξέρω κατά πόσο ήταν άρρωστο ή κατά πόσο ήταν δικαιολογία αυτό που χρησιμοποιούσε ο γονιός ότι δεν το έφερνε, αλλά ήξερε όμως πως θα έχει ένα θέμα και προσπαθούσε να το μπαλώσει, να το προλάβει.
- Με ποιον τρόπο κυρίως επικοινωνείτε μαζί τους;
- Τηλεφωνικά.
- Γιατί συμβαίνει αυτό και δεν έχετε προσωπική επαφή;
- Γιατί όλοι έχουν κινητό (χαχα). Προσωπική επαφή σε ραντεβού θα γίνει ρε παιδί μου. Πώς να γίνει αλλιώς ξέρω εγώ;
- Α δηλαδή είναι σας λένε ότι αύριο θα 'ρθω να σας βρω να μιλήσουμε ή είναι γίνεται εκείνη την στιγμή που έρχεται;
- Όχι, εγώ λέω. Ότι θα σας ήθελα αύριο για ξέρω γω το στις 12 ή στις 4 ας πούμε. Ή στις 10 είτε αύριο ή αν δεν μπορείτε αύριο την άλλη μέρα.

- Ε στις ανακοινώσεις ας πούμε που δίνετε που μοιράζετε στα παιδιά σε χαρτάκια τι γίνεται με τους γονείς που δεν ξέρουν ανάγνωση;
- Ε φροντίζουμε να είναι με κεφαλαία γιατί λίγο ως πολύ τα κεφαλαία τα διαβάζουνε και το λέμε και προφορικά.
- Ωραία. Ε με τις σχέσεις που έχετε με τους γονείς Ρομά νιώθετε άνετα να μιλάτε μαζί τους για οτιδήποτε;
- (...) Όταν λες οτιδήποτε τι εννοείς;
- Οτιδήποτε αφορά κυρίως τα παιδιά τους, εντάζει και την οικογένειά τους αν έχετε τέτοια οικειότητα (...)
- Ναι, νομίζω ότι ναι. Ναι, νομίζω ότι το έχουμε κατακτήσει αυτό.
- Νιώθετε ποτέ ότι σας έχουν αποκρύψει κάτι επίτηδες;
- Όπως όλοι. Κατά τον ίδιο τρόπο. Δηλαδή, δύσκολα θα σου πει ας πούμε ότι μπορεί να τρώει ξύλο ξέρω γω (...)
- Έμενα στις συνεντεύξεις μου αναφέρθηκε (...)
- Σου το είπανε; Α ναι; Αλλά αυτό το βλέπεις, το ξέρεις, είναι το ίδιο. Κάθε οικογένεια έχει κάτι να κρύψει. Κατά τον ίδιο τρόπο τα κρύβουν αυτά.
- Στην αρχή της χρονιάς ενδιαφέρθηκαν να δουν τον χώρο;
- Ναι, ναι. Και μάλιστα τώρα που έχουμε έρθει σε αυτό το κτίριο γιατί είναι καινούριο βλέπω ότι έχουνε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον και βοηθήσανε εδώ στα πράγματα που φτιάξαμε με τους γονείς. (-//-)
- Ε έχετε ζητήσει ποτέ την βοήθειά τους σε κάποιες δραστηριότητες ή σε γιορτές δεν ξέρω τι. (...)
- Ναι.
- Σε τι;
- (...) Στο να κουβαλήσουν τραπέζια έξω, στο να καθαρίσουν τον χώρο, στο να βάψουν τα λάστιχα. Κάνουν τέτοια πράγματα. Και ήρθανε αυτοί που μπορούσαν. (...)
- Ανταποκρίνονται δηλαδή όταν τους καλείται, όταν τους ζητάτε βοήθεια;
- Ναι. Κυρίως όμως στον δεύτερο χρόνο της φοίτησης. Όταν έχουν συνειδητοποιήσει αρκετά πράγματα από το σχολείο πια. Όταν η εκπαίδευση δηλαδή έχει καταφέρει να τους αγκαλιάσει.
- Ενδιαφέρονται για το τι κάνετε μέσα στην τάξη; Τι δραστηριότητες;
- Ναι.
- Δηλαδή; Σας ρωτάνε; Πώς;
- Ναι. Και καμαρώνουν με τις δουλειές που έχουνε κάνει τα παιδιά τους εδώ.
- Ε έχετε ρωτήσει ποτέ τους γονείς, ειδικά αυτούς τι λένε τα παιδιά όταν γυρνάνε στο σπίτι για το σχολείο; Σας ενδιαφέρει;
- Ναι (...) ναι. Καλά πράγματα κυρίως. Και νομίζω ότι κερδίζοντας το παιδί έχεις κερδίσει και αυτονόως. Αυτό που σου είπα στην αρχή, δηλαδή όταν δουν ότι το παιδί δεν είναι σε μια μεριά παραμερισμένο και τα άλλα σήμερα έκανα αυτό έκανα εκείνο έκανα το άλλο. Και αυτό πάει στο σπίτι του ενθουσιασμένο και το λέει και αυτοί μετά αρχίζουν και γίνονται πιο πιο θετικοί. Είναι σχέση εμπιστοσύνης που καλλιεργούνται ρε παιδί μου. (...)
- Σας έχουνε (...)
- Δεν διαφέρουν όμως από τους άλλους. Δηλαδή η στάση τους απέναντι στο παιδί δεν διαφέρει θεωρώ.
- Σας έχουν πει ας πούμε ότι νιώθουν ότι με κάποιο τρόπο ξεχωρίσατε το παιδί τους; Σας έχουν γίνει τέτοια παράπονα ποτέ;
- Άμεσα όχι. Έμμεσα ναι. (...)
- Θα μπορούσατε να μου πείτε κάτι παραπάνω για αυτό;

- Ας πούμε ο (XXX) ξέρω εγώ είπε ότι τον χτύπησε ο (..) ο (XXX) (..)
- Ναι.
- Και εσείς τον μαλώσατε ξέρω εγώ. (..) Ο τρόπος που σου κάνει την παρατήρηση γιατί τον μαλώσατε είναι πιο έντονος από έναν άλλο γονιό. Οπότε πρέπει να (..)εκεί να του εξηγήσεις ότι δεν τον μάλωσα για αυτό που είναι αλλά για αυτή τη συμπεριφορά που είχε.
- Έχετε νιώσει ότι δεν σας καταλαβαίνουν; Ότι δεν καταλαβαίνουν τι κάνετε μέσα στην τάξη, εννοώ ότι δεν καταλαβαίνουν πόσο σημαντική είναι η δουλειά σας;
- Αυτό δεν το καταλαβαίνουν όλοι οι γονείς. Οι περισσότεροι. Και κυρίως αυτοί που την σνομπάρουν πάρα πολύ την δουλειά μας είναι αυτοί που ανήκουν και στα πιο ανώτερα στρώματα. Είτε μορφωτικά είτε κοινωνικά. Ενώ αντιθέτως οι ε τον εκτιμούν πάρα πολύ δηλαδή τον όρο δάσκαλο στους ε (..)
- Αυτό το παρατήρησα ότι έχουνα μια ιδιαίτερη εκτίμηση στον δάσκαλο και στην δασκάλα..
- (..) Θεωρείται αυθεντία για αυτούς ακόμα. Δηλαδή είμαστε τυχεροί που τους έχουμε. Καταλαβαίνουμε και εμείς ότι κάτι κάνουμε ας πούμε.
- Ε πώς αντιδρούν όταν τους κάνετε σχόλια ας πούμε είτε για την πρόοδο είτε για την συμπεριφορά των παιδιών τους;
- Σε ακούνε. Σε κοιτάνε μες στα μάτια. Σε ακούνε. Τώρα για να την αλλάξουν όμως αυτή τη συμπεριφορά ε πάλι θα πω ότι είναι το ίδιο με τους άλλους γονείς εγώ. Γιατί μπορεί να την αποδεκτούνε. Βέβαια μια λίγο πιο βίαιη συμπεριφορά δεν μπορεί να την καταλάβει ο αυτός. Όταν το ζει σε αυτό το περιβάλλον. Όταν ζει σε ένα τέτοιο περιβάλλον. Δηλαδή όταν για πλάκα μπορεί να παίζουνε ξύλο ξέρω εγώ μπροστά στα παιδιά τους και αύριο, σε μια ώρα να είναι αγκαλιά γιατί να καταλάβει ας πούμε αυτό το παιδί ότι αυτού του τύπου η συμπεριφορά ότι σηκώνω το χέρι μου και χτυπάω τον άλλον δεν είναι αποδεκτή, όταν την ζει στο περιβάλλον του; Και ο ίδιος δεν μπορεί να καταλάβει πόσο σημαντικό είναι όταν ζει μες στην βία ας πούμε (..) Έτσι δεν είναι; Το περιβάλλον δεν μας διαμορφώνει;
- (...) Ε έχετε επισκεφτεί ποτέ κάποιον από αυτούς τους γονείς στο σπίτι;
- Ναι, μια χαρά.
- Πώς ήταν;
- Πέρασα πολύ ωραία και αισθάνθηκα πως ήμουνα και κάποια!
- Δηλαδή;
- Η υποδοχή ήτανε πρωθυπουργική! (γελάμε)
- Ωραία. Δηλαδή γνωρίζετε που μένουν; Με τι συνθήκες ζουν;
- Ναι.
- Σας έχουν ζητήσει ποτέ την βοήθεια σας για να πραγματοποιούν δραστηριότητες και εκείνοι με τα παιδιά τους στο σπίτι;
- Ο αυτό δεν μπορώ να το πω. Όχι. Όχι. Εκτός από μία μάνα ας πούμε που ήτανε πάρα πολύ καλά ενταγμένη, προσπαθώντας να κρύψει βέβαια. (..) Μάλλον είχε φτάσει στην τελειομανία και στην μεγάλη πίεση απέναντι στα παιδιά της προκειμένου να μην (..) διαφέρουνε καθόλου. Δηλαδή είχε περάσει στην άλλη όχθη.
- Αυτό το παρατήρησα και από τις συνεντεύξεις. Κανένας γονιός δεν αποδέχτηκε ότι είναι Ρομά και μάλιστα αντιδρούσανε (..) ή με άγρια βλέμματα ή κάναν σαν να μην καταλαβαίνουν τι τους λέω καν. Για ποιον λόγο συμβαίνει αυτό;

- Ο Ορχομενός έχει μια ιδιαιτερότητα. Με τον όρο Ρομά θεωρούμε τον πληθυσμό τον οποίο μετακινείται. Οι Ορχομένιοι δεν είναι Ρομά. Δεν είναι μετακινούμενος πληθυσμός. Είναι γενιές ολόκληρες στον Ορχομενό. Έχουνε σπίτια που μένουν κανονικά. Δηλαδή (...)
- Μου τον έκανε αυτόν τον διαχωρισμό ένας ότι εγώ δεν μένω σε καταυλισμό.
- Ακριβώς!
- Μου το τόνισε. Μου το είπε έτσι καθαρά.
- Ακριβώς. Διατηρούν όμως την κουλτούρα που έχουν εκείνοι οι άνθρωποι. Δηλαδή η κουλτούρα τους διατηρείται και είναι και πάρα πολλοί κλειστοί. Δεν μπορεί δηλαδή να μπει εύκολα κάποιος μέσα. Και οι συνήθειες τους και αυτά, όλα στην καθημερινή τους ζωή αλλά δεν είναι μετακινούμενοι. Έχουνε γεννηθεί εδώ, έχουνε μεγαλώσει εδώ, έχουνε ανθρώπους εδώ. Άλλωστε εγώ θυμάμαι η μαμά μου ας πούμε, έτσι; Γεννημένη το '40 για να σου δώσω να καταλάβεις, οι φίλες της οι περισσότερες ήτανε Ρομά. Τσιγγάνες ρε παιδί μου. Αλλά τότε ο Ορχομενός ήτανε γεμάτος από εργατικά χέρια. Δηλαδή όλοι μαζί δουλεύαν στα χωράφια για έναν σκοπό. Όταν λοιπόν μετά άρχισαν οι αυτοί που τέλος πάντων ήταν εδώ να αποκτούν χωράφια, να κάνουνε (...) μετά άρχισε ο διαχωρισμός. Αρχίζουν να τους χρησιμοποιούνε σαν εργατική τάξη. (...) Οι άλλοι ανεβήκανε, τους άρεσε το ανέβασμα που έκαναν και ξέχασαν τους άλλους παρακάτω, προφανώς όμως και γιατί τους θέλανε (...) εγώ νομίζω ότι καλλιεργείται αυτό το πράγμα εδώ. Πρέπει να κάνει μεγάλη προσπάθεια ε για να μπει μέσα σε αυτό το κοινωνικό σύνολο. Θυμάμαι ας πούμε ο γιος μου είχε βγει ένα Πάσχα έξω στην καφετέρια και λέει τι να κάνω; Δεν μπορείς να σταθείς, έχει γεμίσει γύφτους ο Ορχομενός και λέω πάντα είχε ο Ορχομενός γύφτους παιδί μου, απλά αυτοί οι γύφτοι που δεν βγαίνουν στην καφετέρια τώρα πια βγαίνουν. Αλλά βλέπεις ότι υπάρχει και εκεί διάκριση όμως. Και νομίζω ότι η μεγαλύτερη διάκριση δεν είναι γιατί είναι γύφτος, είναι από τη συμπεριφορά που έχει όταν βγαίνει έξω. Γιατί αυτός θεωρεί ότι άμα φωνάξω, άμα ξέρω εγώ χτυπήσ, άμα πει, άμα κάνει, άμα φτιάξει (...) θα γίνει σημαντικός. Είναι η εκπαίδευση δηλαδή. Και βέβαια εδώ είναι ένας πληθυσμός που χρησιμοποιείται ψηφοθηρικά και όχι ουσιαστικά. Για μένα είναι απαράδεκτο το γεγονός ότι δηλαδή δεν έχει καταφέρει με αυτούς τους ανθρώπους να μπουν σε μια κατάσταση σαν (...) να ενταχθούνε μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Όχι να, όχι να ενταχθούνε να απαρνηθούν την κουλτούρα τους ας πούμε (...) αλλά να μπορεί να λέει ότι είναι γύφτος και να ναι περήφανος για αυτό. Βέβαια το χρησιμοποιούμε και εμείς πάρα πολύ. Μου 'λεγε η μάνα μου: Τι κάνεις μωρέ εκεί; Τσαπατσουλιές. Γυφτιές κάνεις. Δηλαδή (...) ή λέμε ας πούμε την έκφραση γύφτικα πράγματα, έτσι. Είναι μέσα στην κουλτούρα μας δηλαδή. Είναι περασμένο μέσα μας αυτό. Αλλά ότι μπορούμε να συνυπάρξουμε και να συνυπάρξουμε πάρα πολύ καλά (...) θεωρώ ναι!
- Ε μου λέτε ότι διατηρούν την κουλτούρα τους. Εγώ αυτό που παρατήρησα από τις συζητήσεις που είχα μαζί τους, καλά εκτός από ότι κανένας δεν αποδέχτηκε ότι είναι Ρομά ε τους ρωτούσα ας πούμε αν γνωρίζουν τσιγγάνικες λέξεις, κάτι ιδιαίτερο από την δικιά τους κουλτούρα και κανένας δεν γνώριζε τίποτα (...)
- Πάντως οι μεγάλοι, οι γιαγιάδες τους ας πούμε αυτών που μίλησες εσύ τώρα χρησιμοποιούν τέτοιες λέξεις. Πολλές. Εγώ θεωρώ ότι είναι ο φόβος τους. Ο φόβος τους να μην στιγματιστούν.

- Πώς γνωρίζετε τότε, από την στιγμή που κανείς δεν αποδέχεται ότι είναι, πώς λοιπόν το γνωρίζετε; (..) Δηλαδή εγώ σε κάποια φάση στις συνεντεύξεις προβληματίστηκα και λέω (...)
- Πώς μπορούμε να γνωρίζουμε ότι είναι;
- Ότι είναι Ρομά τελικά. Αφού κανένας δεν το αποδέχεται.
- Κοίταξε εμείς που είμαστε από εδώ ξέρουμε, όπως ξέρω το ποιος είναι ο γείτονας μας ξέρω και ποιος είναι αυτός. Βέβαια οι ξένες κοπέλες που έρχονταν ας πούμε εδώ για παράδειγμα τους είπα ότι η (XXX) ξέρω 'γω ένα κοριτσάκι που από την μαμά πρέπει να πήρατε και συνέντευξη μάλιστα μια πολύ καλοβαλμένη κοπέλα, μπράβο, όταν τους είπα ότι η (XXX) είναι γυφτοπούλα δεν το πιστεύαν τα κορίτσια. (..) Γιατί η όλη συμπεριφορά του παιδιού, το ντύσιμο, το στυλ της μαμάς που ερχόταν εδώ (χαχα). Ή ξέρω εγώ είναι αρκετά ξανθά παιδιά, ναι και γαλανομάτικα ας πούμε. Και σου λέει δεν είναι γιατί οι άλλοι, ο ξένος εκπαιδευτικός που έρχεται εδώ έχει μια άλλη εικόνα για αυτό.
- Και εγώ επειδή δεν έχω έρθει σε επαφή ποτέ δηλαδή (..)
- Είναι εντελώς μια διαφορετική εικόνα.
- Ναι, ακριβώς. Καμία σχέση με αυτό που περίμενα να δω. (..) Ωραία. Αρκετοί γονείς Ρομά μου είπαν ότι τους έχετε βοηθήσει πάρα πολύ.
- Ναι, νομίζω ναι.
- Θα μπορούσατε να μου δώσετε μερικά παραδείγματα; Σε τι χρειάστηκαν την βοήθειά σας;
- Κοιτάζτε να δείτε, φέτος με την οικονομική κρίση εδώ οι άνθρωποι είχαν ανάγκη σίτισης. Τα παιδιά τους. Και εμείς φροντίσαμε και ήρθαμε σε επαφή με κάποιους συλλόγους εδώ, με κάποια (..) με κάποιους ανθρώπους τέλος πάντων και φροντίσαμε να έχουμε και δεκατιανό και μεσημεριανό στα παιδιά. (..) Ένα αυτό. Αν ξέρω εγώ κάποιος είχε ανάγκη ότι έπρεπε να πάει στη για γυαλιά να πάρει ξέρω εγώ. (..) Κάτι τέτοια πράγματα δηλαδή. (..)
- Μου το αναφέρανε. Ε μέσα στην διάρκεια της χρονιάς υπήρξε κάποια παρεξήγηση με αυτούς τους γονείς;
- Με την συγκεκριμένη μαμά που σου λέω που όμως τελικά ήταν της ίδιας η η συμπεριφορά (..) έτσι ρε παιδί μου. Πώς να σου πω; Η ίδια ήταν χύμα. Κατά τα άλλα όχι.
- Έτσι όπως φαίνονται, δηλαδή και εξωτερικά αυτό που λέγαμε πριν, αλλά και στον τρόπο ομιλίας οι περισσότεροι φαίνονται να ναι καλά ενταγμένοι δεν μπορώ να το πω, αλλά αφομοιωμένοι. Είναι πράγματι έτσι όπως το σκέφτομαι εγώ;
- (...)
- Προσπαθούν; Τι γίνεται;
- Προσπαθούν. Προσπαθούν από μόνοι τους. Και όταν βρίσκουν ένα πρόσφορο έδαφος ,όπως ας πούμε λειτουργούν τα νηπιαγωγεία στον Ορχομενό τότε είναι αποδεκτοί. Το θέμα είναι τι γίνεται από εκεί και πέρα, εκεί είναι το μεγάλο πρόβλημα μετά. Εκεί το χάνουν. Δηλαδή δεν υπάρχει πολιτική στον Ορχομενό. Τι θέλουν να κάνουν με αυτούς τους ανθρώπους τελικά; Τι θέλουν για αυτούς; Θέλουμε ας πούμε να είναι τι; Αυτοί οι περιθωριακοί τύποι που ευθύνονται για την όλη κατάσταση του χωριού; Ότι το χωριό ας πούμε δεν μπορεί να αναπτυχθεί γιατί ακριβώς έχει έναν αμόρφωτο πληθυσμό; Γιατί όμως δεν το παίρνουν και αλλιώς ότι θα μπορούσε το χωριό να αναπτυχθεί και αυτόν τον αμόρφωτο πληθυσμό τέλος πάντων και τον άξεστο να του δώσει την ευκαιρία να ανεβεί ένα σκαλοπάτι πιο πάνω; Δηλαδή θεωρώ ότι

- κρυβόμαστε πίσω (..) η τοπική κοινωνία δηλαδή κρύβεται πίσω από το πρόβλημα και της αρέσει να το πιπιλάει και να το λέει.
- Έχετε την αίσθηση ότι νιώθουν μειονεκτικά για αυτό αποκρύπτουν την ταυτότητά τους;
 - Ναι.
 - Προσπαθώ να καταλάβω γιατί (..)
 - Ναι.
 - (..) εγώ περίμενα ότι (..) έτσι όπως το είχα στο μυαλό μου πριν συναντηθώ τόσο κοντά (..)
 - Ναι.
 - Πριν έρθω σε τόσο κοντινή επαφή μαζί τους και μιλήσω, πίστευα ότι όλοι θα το αποδεχτούν, όλοι θα είναι περήφανοι για... και τελικά αντίκρισα κάτι τελείως διαφορετικό από αυτό που περίμενα.
 - Ναι. Θεωρούν ότι αν ένα παιδάκι γυρίσει και πει στον άλλο είσαι γύφτος, έρχονται εδώ την άλλη μέρα και κάνουν παράπονα. Είπε το παιδί μου γύφτο. Προφανώς και οι ίδιοι στις οικογένειες τους, δηλαδή βλέπεις ας πούμε ότι είναι μια οικογένεια τέσσερα αδέρφια, οι δύο είναι ξέρω εγώ με τις δουλειές τους, με τα σπίτια τους, με καλές οικογένειες και αυτά και οι άλλοι δύο ας πούμε μπορεί να δημιουργούν διάφορα προβλήματα έξω. Επειδή λοιπόν ντρέπονται για αυτούς δεν έχουν καλές σχέσεις μαζί τους ακριβώς γιατί αυτό θέλουν να αποφύγουν την επαφή για να μην στιγματιστούν. Είναι ένα μεγάλο κοινωνικό θέμα και κοινωνικό πρόβλημα στον Ορχομενό. Θα ήταν άξιο προς μελέτη. Αλλά το μοντέλο των μελετών που έχουνε ας πούμε τα άλλα προγράμματα ή τέλος πάντων αυτά που έχουμε από τα Πανεπιστήμια δεν έχουνε να κάνουνε καθόλου με το πρόβλημα της τοπικής κοινωνίας. Έχουν να κάνουνε με την διαφορετικότητα αλλά όχι έτσι όπως (..) δηλαδή εγώ δεν έχω ικανοποιηθεί με τα προγράμματα των τσιγγανόπαιδων ούτε από το Πανεπιστήμιο της Αθήνας ούτε από το από των Ιωαννίνων. Δηλαδή εδώ ίσως ίσως να υπάρχει μια διαφορετική ανάγκη την οποία αν δεν την προβάλουμε εμείς δεν θα προκύψει ποτέ.
 - Από την στιγμή που δεν αποδέχονται την κουλτούρα τους και την ταυτότητά τους, τι γίνεται με τις δραστηριότητες; Συμπεριλαμβάνονται στοιχεία της κουλτούρας τους;
 - Ε ναι.
 - Πώς γίνεται αυτό από την στιγμή που δεν το αποδέχονται; Δεν σας ρωτάνε γιατί τους μάθατε αυτό αφού (..)
 - Δεν κάνουμε κάτι διαφορετικό. Η ολιστική προσέγγιση της γνώσης, η διαθεματικές έννοιες, καλύπτουν όλο το φάσμα των ατομικών διαφορών εγώ θεωρώ. Και μακάρι όλη η εκπαίδευση να ήτανε έτσι. Δεν ξέρω αν σου απάντησα τώρα σε αυτό (..)
 - Όχι, απλά (..)
 - Θεωρώ ότι είναι αυτό. Οι διαθεματικές προσεγγίσεις και οι διαθεματικές έννοιες, οι παγκόσμιες έννοιες. Αυτά αφορούν όλους τους ανθρώπους.
 - Απλά...
 - Η τα προγράμματα της κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξης, τα στοχοκεντρικά αναφέρονται σε όλους. Εγώ ας πούμε από τον καιρό που άρχισα στοχοκεντρικά πια να δουλεύω την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη θεωρώ ότι έχω γίνει και εγώ καλύτερη σαν άνθρωπος. Έχω διαχειριστεί και εγώ καλύτερα τον εαυτό μου ας πούμε.

- Απλά γύρισα λίγο πίσω σε αυτό που λέγαμε για τις δραστηριότητες που πρέπει να γίνονται κυρίως έξω για να είναι μέσα στην κουλτούρα τους.
- Γιατί; Για όλα τα παιδιά των τεσσάρων και πέντε χρόνων. Δεν πρέπει να είναι κυρίως έξω;
- Σίγουρα. Σίγουρα. Αν σας ζητούσαν οι γονείς όχι μόνο οι Ρομά, όλοι οι γονείς να παρευρεθούν μέσα στην τάξη να δουν πως κάνετε το μάθημά σας (..)
- Εγώ δεν έχω αρνηθεί σε γονιό να μπει μέσα στην τάξη.. αλλά υπάρχουν συνάδελφοι που δεν το αποδέχονται καν. Όμως θέλει μια καλή εμπειρία.
- Πώς ήταν αυτή η εμπειρία όμως;
- Ο γονιός σε αυτό πριν και νομίζω ότι έμενα προσωπικά αυτό μου έχει λύσει το πρόβλημα. Η ύπαρξη του γονιού μέσα στην τάξη γιατί έχει καταλάβει τον διακριτό ρόλο. Τι μπορεί να κάνει αυτός στο σπίτι και τι μπορώ να κάνω εγώ στο σχολείο.
- Στο σχολείο ζητάτε κατά καιρούς ή στην αρχή της χρονιάς να φέρουν οι γονείς κάποια χαρτόνια, κάποια πράγματα. Οι γονείς οι Ρομά ανταποκρίνονται; Είναι εντάξει στις υποχρεώσεις τους;
- Ε όχι, όχι. Γιατί έχουνε μάθει αυτό που σου 'λεγα ότι δεν είναι υποχρέωσή τους. Ότι κάποιος άλλος θα το κάνει για αυτούς. Γιατί τους έχουν μάθει στην επαιτεία και νομίζω ότι εκεί θέλουν να τους αφήσουν. Και αυτή είναι η καλλιέργεια που κάνουμε εμείς εδώ. Τους φέρνουμε απέναντι στις ευθύνες και τις υποχρεώσεις που έχει απέναντι στο παιδί του. Του το έχουμε υπενθυμίσει. Φέτος βέβαια, δηλαδή με τα θέματα της κρίσης ας πούμε είναι οι πρώτοι άνθρωποι που χτύπησε, έτσι; Εντάξει, δεν τους πιέσαμε. Αλλά ότι ήταν υποχρέωσή του να το φέρει στην γιορτή ξέρω εγώ ή ότι ήταν υποχρέωσή του να έρθει στο εργαστήρι με τους γονιούς, στην συμβουλευτική των γονέων ήταν μέσα στις υποχρεώσεις του.
- Μπορείτε να μου δώσετε μερικά παραδείγματα καλής και κακής συνεργασίας μαζί τους;
- Καλή συνεργασία (...) έρχεται το παιδί κανονικά, στην ώρα του, φοιτά κανονικά στο σχολείο, μιλάμε για θέματα που αφορούν το παιδί (..) μια χαρά. Κακή συνεργασία να αναγκαστώ να χρησιμοποιήσω άλλο λόγο. Ας πούμε έχει έρθει γονιός 4:15 ας πούμε να πάρει το παιδί. Βγαίνει η συνάδελφος και του λέει κοιτάζτε δεν είναι ώρα αυτή που έρχεστε να πάρετε το παιδί ας πούμε. Και τι θες να κάνω; Εγώ δεν είχα κανέναν ή ερχόμουν τώρα από την Αθήνα για να πάρω το παιδί. Θα μου πεις εσύ εμένα ξέρω εγώ (..) εκείνη το πήρε προσωπικά, έγινε ένας πανικός, οπότε έπρεπε να επέμβω εγώ του τύπου ας πούμε ότι: Έλα εδώ, εσύ δεν θες να είναι το παιδί σου μέσα σε ένα περιβάλλον που θα το σέβονται, που θα το αγαπάνε; Άρα και εσύ δεν πρέπει να μιλάς με αυτόν τον τρόπο και πρέπει να βρούμε μια άκρη. Πιο κατευναστικά και τελείωσε.
- Από ποιους παράγοντες θεωρείται ότι η συνεργασία σχολείου-οικογένειας; Γενικά (...)
- Από την επικοινωνία, μόνο. Από τον τρόπο που επικοινωνείς. Αν καταφέρεις να επικοινωνήσεις (...) τότε νομίζω ότι (...) Βέβαια, υπάρχουν πολλές μορφές, έτσι; Επικοινωνίας. Πολλοί τρόποι που πρέπει να χρησιμοποιήσεις. Δεν υπάρχει ένας. Ούτε συνταγές θεωρώ.
- (..) Στις προσωπικές συναντήσεις, στις ομαδικές συγκεντρώσεις. Τι έχετε παρατηρήσει; Εμφανίζονται κυρίως οι μητέρες ή οι πατέρες;
- Οι μητέρες τους, οι μητέρες;
- Για ποιους λόγους πιστεύετε;

- Ε γιατί αυτές είναι για τα παιδιά. Ναι, ναι. Ο μπαμπάς εκεί δεν παίζει τον ρόλο που μπορεί να παίζει σε μια άλλη κοινωνική τάξη ανθρώπων. Είναι αυτό που είπαμε προηγουμένως.
- (...) Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι διαφορές τελικά και αν υπάρχουν στην επικοινωνία με τους Ρομά γονείς σε σχέση με τους άλλους;
- (...) Καμία. Μιλώντας πάντα για την πραγματικότητα του Ορχομενού, έτσι; Γιατί εγώ αυτή έχω ζήσει. Δεν έχω συναντήσει δηλαδή (...)
- Τους περισσότερους τους ρωτούσα για το θρήσκευμα και μου λέγανε ή ότι είναι χριστιανοί ορθόδοξοι ή ελληνικό. Το ξεχωρίζανε έτσι δηλαδή.
- Δεν 'ξέραν την λέξη ενδεχομένως (...)
- Ναι.
- Δεν αναγνωρίζαν την λέξη.
- Είναι όντως όλοι χριστιανοί ορθόδοξοι;
- Ε έχουν και μερικούς που είναι μάρτυρες του Ιεχωβά. Αλλά εμείς δεν είχαμε ως πούμε φέτος.
- Ναι.
- Άλλη χρονιά είχαμε.
- Εκείνοι πιστεύετε ότι νιώθουν ότι τους ξεχωρίζετε σε σχέση με τους άλλους γονείς;
- Νομίζω πως στο βάθος ναι και για αυτό και χρειάζεται τόσος κόπος. Αυτό που σου έλεγα προηγουμένως δηλαδή. Το νεύμα, η αυτή. (...) Δηλαδή να μην ξεχνιέσαι στην επαφή. Νομίζω ναι. Είναι όμως και τι βιώματα είχαν, έτσι; Δηλαδή, τι βιώματα έχει ο καθένας.
- Ναι. Αν αλλάζατε κάτι στην σχέση σας τι θα θέλατε να ήταν αυτό; Και τι δεν θα θέλατε να αλλάξετε;
- Δεν θα ήθελα να αλλάξω την καλή επαφή που έχω και εκείνο που θα ήθελα να αλλάξω είναι (...) να είχα την ευκαιρία (...) για περισσότερη (...) επαφή. Δηλαδή θα ήθελα να είχα μια πιο μικρή ομάδα παιδιών. Να μπορώ ε (...) πιο συστηματικά να το κάνω αυτό. Γιατί δεν φτάνουν ούτε οι ώρες ούτε οι μέρες (...) στα 25! Έχει μεγάλη σημασία δηλαδή η μικρή ομάδα.
- Ναι.
- Σε όλα τα πλαίσια όμως. Όχι μόνο εδώ.
- (...) Θα θέλατε να συμπληρώσετε κάτι άλλο πάνω σε αυτά που είπαμε;
- Δεν ξέρω. Όχι, νομίζω όχι.
- Εντάξει.
- Άμα εσύ καλύφθηκες καλύφθηκα και εγώ!
- (χαχα) Ευχαριστώ πολύ!

2^η Συνέντευξη νηπιαγωγού (ΣΝγ2)

- Ε πόσα χρόνια υπηρεσίας έχετε;
- Εφτά.
- Ε είναι η πρώτη φορά που έρχεστε σε επαφή με Ρομά μέσα στην τάξη;
- Όχι, τέταρτη είναι.
- Πώς ήταν οι εμπειρίες σας μέχρι τώρα;
- (...) Ε το πρόβλημα ήταν στην φοίτηση. Ότι δεν ερχόνταν συχνά στο σχολείο. Τις πιο πολλές χρονιές. Και όταν προσπαθούσες να πείσεις τους γονείς ενώ ήταν θετικοί όταν μιλούσατε ακολουθούσαν την ίδια τακτική και μετά.
- Φέτος; Πώς ήταν η χρονιά;
- (...) Φέτος, στη συνεργασία με τους γονείς ήταν καλύτερη. Αν και ήταν και προνήπια και δεν είχα την πίεση για το αν θα πάνε, πόσο προετοιμασμένα θα είναι για το δημοτικό.
- (...) Ε θεωρείται την επικοινωνία αναγκαία μαζί τους; Μαζί με τους γονείς Ρομά;
- Ναι για να κατανοήσουν ότι το παιδί τους πρέπει να μπει σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα. Αν θέλουν να αλλάξει ο τρόπος ζωής τους.
- Ποιος επιδιώκει κυρίως αυτήν την επαφή; Εσείς από την μεριά σας σαν νηπιαγωγός ή εκείνοι;
- Εμείς, ως εκπαιδευτικοί.
- Δηλαδή;
- Δηλαδή θα πρέπει να τους πιέσουμε και να επιμείνουμε ότι η συχνή φοίτηση βοηθάει τα παιδιά τους.
- Με ποια κριτήρια ξεχωρίζετε έναν γονιό που ενδιαφέρεται για το παιδί του από έναν που δεν ενδιαφέρεται;
- Με το πόσο συχνή επαφή έχει μαζί σου. Με την εκπαιδευτικό.
- Οι γονείς Ρομά; Ενδιαφέρονται;
- Όταν καταλάβουν ότι και θέλουνε, φέτος το είχαμε αυτό ότι θέλω να αλλάξω κάτι στον τρόπο ζωής τους (...) ενδιαφέρονται και συνεργάζονται πιο καλά πολλές φορές και από τους άλλους γονείς.
- Επομένως είστε ευχαριστημένη με την επαφή σας;
- Σε γενικές γραμμές ναι.
- Ε μέσα στην διάρκεια της χρονιάς υπήρξε κάποιο πρόβλημα με αυτούς τους γονείς;
- Ναι, με έναν συγκεκριμένα. Για το κορίτσι ήταν θετικό στο να έρχεται σχολείο. Το αγόρι πίστευε ότι θα έπρεπε να έρχεται όποτε θέλει εκείνο. Υπήρχε ένας διαχωρισμός και μέσα στην οικογένεια, ως προς στο κορίτσι και στο αγόρι.
- Πώς προσπαθήσατε να το αντιμετωπίσετε;
- Προσπαθήσαμε να το αντιμετωπίσουμε με την κυρία προϊσταμένη ότι θα πρέπει να ακολουθούν το πρόγραμμα του σχολείου. Δεν μπορεί να έρχεται σχολείο όποτε νομίζει το παιδί.
- Το παρατήρησα και από τις συνεντεύξεις αυτές που έκανα με τους γονείς ότι όταν τους ρωτούσα αν έπρεπε υποχρεωτικά να σταματήσουν κάποιο από τα δυο τους παιδιά εκείνοι έλεγαν ότι θα σταματούσαν το κορίτσι.
- Εδώ έχουμε αντίθετη περίπτωση. Ερχόταν το αγόρι όποτε ήθελε.
- Οκ. Ε όταν έχετε προβλήματα μαζί τους με ποιον τρόπο προσπαθείτε να τα λύσετε; Κάποιες δυσκολίες;
- Συζήτηση.

- Ε καταλαβαίνουν πόσο σημαντικό είναι το να επικοινωνείτε μαζί τους; Θεωρείται ότι το καταλαβαίνουν;
- Δεν νομίζω. Και ιδιαίτερα στην δική μας βαθμίδα της εκπαίδευσης. Δεν καταλαβαίνουν δηλαδή ότι είναι ορόσημο να περάσει το παιδί τους από το νηπιαγωγείο. Πιστεύουν ότι μπορεί να ανταπεξέλθει πηγαίνοντας κατευθείαν στο δημοτικό.
- Ε θεωρείται ότι η συνεργασία σχολείου και οικογένειας θα έπρεπε να ενταχθεί στο πρόγραμμα σπουδών των νηπιαγωγών;
- Ναι, είναι ένα δύσκολο κομμάτι.
- Εσείς πώς; Πώς τα καταφέρατε να επικοινωνήσετε με τους γονείς Ρομά; Επιμορφωθήκατε κάπως; Πώς;
- Όχι. Όχι.
- Με ποιον τρόπο έγινε;
- Μέσα από την εμπειρία! (χαχα) Κάθε φορά έχεις να αντιμετωπίσεις διαφορετικούς γονείς. Χρειάζονται διαφορετικό χειρισμό.
- Πόση ώρα περίπου διαρκεί μια συνάντησή σας για να μιλήσετε μαζί τους για θέματα που τους αφορούν;
- Γύρω στο ένα τέταρτο; Είκοσι λεπτά;
- Θεωρείτε επαρκή τον χρόνο;
- (..) Και οι ίδιοι δεν θα διέθεταν και περισσότερο χρόνο. (χαχα) Συνήθως οι γονείς βιάζονται όταν έρχονται σχολείο.
- Με ποιον τρόπο επικοινωνείτε εσείς συνήθως μαζί τους και πώς εκείνοι; Με ομαδικές συγκεντρώσεις; Μεμονωμένες συναντήσεις;
- Όχι. Συνήθως μεμονωμένες συναντήσεις.
- Εσείς ποιον προτιμάτε;
- Γιατί κάποιοι δεν αποδέχονται και τον τίτλο Ρομά.
- Ναι. Αυτό το παρατήρησα και από τις συνεντεύξεις ότι κανένας δεν τον αποδέχτηκε.
- Ναι.
- Για ποιον λόγο πιστεύετε συμβαίνει αυτό;
- Νομίζω να μην βγει (..) νιώθουν εκθέτονται στην τοπική κοινωνία; Δεν ξέρω.
- Θεωρείτε ότι είναι καλά αφομοιωμένοι; Ενταγμένοι; Δεν ξέρω (..)
- Όχι. Δηλαδή βλέπεις και τα παιδιά μέσα στην τάξη ότι θα πάνε όλα μαζί.
- Δηλαδή;
- Και τα άλλα παιδιά τους αντιμετωπίζουν αρνητικά κάποιες φορές.
- Α δηλαδή κάπως σαν...
- Ρατσιστικά!
- Να χωρίζονται σε ομάδες;
- Ναι .
- Πώς προσπαθείτε να το λύσετε αυτό; Τι κάνετε για αυτό;
- Δημιουργώντας ανομοιογενείς ομάδες. Τουλάχιστον την ώρα της εργασίας προσπαθούμε να κάνουμε αυτό.
- Αλλά στα διαλείμματα;
- Ε δεν μπορείς να τα (..) Όχι, δεν μπορείς να επέμβεις.
- Ε τις ανακοινώσεις που δίνετε ας πούμε για τις γιορτές, τα χαρτάκια που μοιράζετε για κάποια συνέλευση, συνάντηση, κάτι. (..) Τι γίνεται με τους γονείς που δεν ξέρουν ανάγνωση;
- Συνήθως το λέμε και προφορικά αλλά οι περισσότεροι εδώ ξέρουνε.
- Γιατί θέματα συνήθως ενδιαφέρονται να μάθουν οι γονείς Ρομά για τα παιδιά τους; Για την πρόδοό τους; Για την συμπεριφορά τους;

- Για τις δεξιότητες.. Η συμπεριφορά τους δεν νομίζω ότι τους ενδιαφέρει ιδιαίτερα (..) (χαχα)
- Ε νιώθετε άνετα να μιλάτε μαζί τους για οτιδήποτε αφορά τα παιδιά τους;
- Ναι .
- Πώς αντιδρούν;
- Όπως και με τους άλλους γονείς. Όχι, συνήθως μπορούν να αποδεχτούν το πρόβλημα, τώρα το πόσο θα συνεργαστούν για να βοηθήσουνε (...)
- Έχουν πάρει κάτι προσωπικά από αυτά που τους έχετε πει; Ότι ας πούμε το παιδί σου δεν ήταν ήσυχο σήμερα (..)
- Όχι, όχι δεν έχω αντιμετωπίσει κάτι τέτοιο.
- Ενδιαφέρθηκαν ας πούμε στην αρχή της χρονιάς να δούνε τον χώρο του νηπιαγωγείου;
- Κάποιοι ναι.
- Δηλαδή;
- Υπήρχε μια περίπτωση που μια μαμά ενδιαφέρθηκε να δει τον χώρο, τι παιχνίδια έχουμε. Που θα είναι το παιδί της. Δεν το κάνουν και οι άλλοι γονείς. Δεν είναι μόνο οι Ρομά που δεν το κάνουνε (..) (χαχα)
- Ε σας έχουν ρωτήσει ποτέ οι γονείς Ρομά τι ακριβώς κάνετε μέσα στην τάξη; Τι δραστηριότητες πραγματοποιούνται και τέτοια;
- Όχι, αλλά σου λέω είναι το αντίστοιχο και στους άλλους γονείς. Ότι πολλοί και από τους άλλους δεν ρωτάνε. Δηλαδή δεν εντοπίζεις το πρόβλημα σε αυτό το θέμα μόνο στους Ρομά.
- Γνωρίζετε τι μεταφέρουν τα παιδιά...
- Εμείς προσπαθούμε στην αρχή της χρονιάς να τους πούμε τι ακριβώς κάνουμε μέσα στο σχολείο.
- Σας έχει πει κανένας ότι δεν του άρεσε ο τρόπος που φερθήκατε στο παιδί του ή ότι δεν του αρέσουν οι δραστηριότητες που κάνετε μέσα στην τάξη;
- Όχι.
- Ωραία. Ε έχετε νιώσει ποτέ ότι δεν σας καταλαβαίνουν ή δεν καταλαβαίνουν την δουλειά που κάνετε εδώ μέσα;
- Πολλοί ναι. Και δεν το καταλαβαίνουν και όλοι οι γονείς (χαχα). Εγώ δεν το εντοπίζω μόνο σε αυτούς το πρόβλημα. Δηλαδή δεν είναι ότι οι άλλοι καταλαβαίνουν και οι Ρομά δεν καταλαβαίνουνε. Προσπαθούμε να πείσουμε όλους τους γονείς από την αρχή της χρονιάς για την δουλειά που γίνεται στο σχολείο και πόσο σημαντικό είναι να έρχονται τα παιδιά τους.
- Ε έχει τύχει ποτέ να χρησιμοποιήσετε την βοήθεια τους σε κάποιες δραστηριότητες ή σε κάποια σχολική γιορτή και τι ακριβώς βοήθεια ήταν αυτή;
- (...) Όχι, δεν χρειάστηκε.
- Ε μέσα από τις συνεντεύξεις παρατήρησα ότι τα παιδιά δεν έρχονται κάθε μέρα σχολείο.
- Ναι, κάποια όχι.
- Τα συγκεκριμένα παιδιά (..)
- Και φέτος είχαμε και ιδιαίτερο πρόβλημα γιατί είχαν και πρόβλημα σίτισης. Μέχρι να λύσουμε το πρόβλημα σίτισης ότι υπήρχε κάτι στο σχολείο για να τους δώσουμε απουσιάζανε αρκετές μέρες.
- Άρα δηλαδή οι λόγοι για τους οποίους δεν έρχονταν φέτος ήταν κυρίως οικονομικοί. Ήταν λόγοι σίτισης.
- Ναι, όταν το λύσαμε έρχονταν πιο τακτικά.

- Όταν τα παιδιά έλειπαν για αρκετές μέρες οι γονείς έμπαιναν στην διαδικασία να σας ρωτήσουν.. να σας ενημερώσουν ότι θα λείψουν;
- Όχι. Παίρναμε τηλέφωνο. (χαχα)
- Ε έχετε επισκεφτεί ποτέ κάποιον από αυτούς τους γονείς στο σπίτι του;
- Όχι.
- Ξέρετε πώς ζουν; Με τι συνθήκες ζουν; Σας ανοίγονται;
- Όχι.
- Πιστεύετε ότι σας έχουν αποκρύψει ποτέ κάτι;
- Φαντάζομαι πως ναι. (..)
- Ε σας έχουν ζητήσει ποτέ την βοήθειά σας για να πραγματοποιήσουν δραστηριότητες που κάνετε και εσείς εδώ στο σχολείο στο σπίτι τους;
- Ελάχιστα.
- Τι ακριβώς ας πούμε σας ζήτησαν;
- Ναι, κάποια παιχνίδια που υπήρχαν στο σχολείο να τα πάρουν και στο σπίτι, βιβλία από την βιβλιοθήκη, αλλά στις μεμονωμένες περιπτώσεις.
- Ε πολλοί γονείς μου ανέφεραν ότι τους έχετε βοηθήσει πάρα πολύ σε διάφορα θέματα. Ειδικά οικονομικά. Θα μπορούσατε να μου πείτε μερικά παραδείγματα;
- Οικονομικής στήριξης; Όπως με την σίτιση που είπαμε πριν.
- Γενικά μιλάω. Σε διάφορα πράγματα που τους έχετε βοηθήσει.
- Δεν ξέρω τώρα που αναφερότανε. Προσπαθούμε να συνεργαστούμε και να βοηθήσουμε όσο μπορούμε σε κάτι που μας ζητάνε. Τώρα δεν μου έρχεται κάτι συγκεκριμένο στο μυαλό.
- Μου είπανε ας πούμε ότι τους έχετε βοηθήσει και σε οικογενειακά προβλήματα και σε οικονομικά.
- Ναι κάτι που μας έχουν ζητήσει ας πούμε και το έχουμε συζητήσει μαζί τους, τους βοήθησε.
- Ε θα ήσασταν θετικοί να υπάρχουνε γονείς μέσα στην τάξη και να παρακολουθούν τον τρόπο που κάνετε μάθημα;
- Ναι γιατί όχι; Αν θέλουν να πειστούν για την δουλεία που κάνουμε και να έρχονται πιο συχνά τα παιδιά τους.
- Θα ήσασταν το ίδιο δεκτική θεωρείτε με όλους τους γονείς;
- Ναι. Εκεί δεν μπορείς να κάνεις εξαιρέσεις. Όταν έχεις ανοιχτό το σχολείο για να 'ρθουν κάποιοι γονείς δεν μπορείς, είσαι ανοικτή για όλους τους γονείς. Δεν μπορείς να αποκλείσεις κάποιους γονείς. Και για ποιο λόγο να το κάνεις;
- Ε στοιχεία της κουλτούρας των Ρομά έχετε συμπεριλάβει μέσα στις δραστηριότητες που κάνετε;
- Στοιχεία της τοπικής κοινωνίας ας πούμε. Γιατί εκεί μπορείς να εκμεταλλευτείς και εντός εισαγωγικών εκμεταλλευτείς και εθνικές κινήσεις που έχουνε ας πούμε στο τραγούδι, στην κίνηση. Αυτό στο δίνουν από μόνα τους τα παιδιά.
- Γιατί πιστεύετε δεν αποδέχονται την ταυτότητά τους όμως; Έχουν αντιδράσει; Τους έχετε πει ποτέ;
- Μάλλον πιστεύω ότι ο τρόπος που τους αντιμετωπίζει και η τοπική κοινωνία τους επηρεάζει. Νιώθουν ότι είναι στο περιθώριο.
- Στις υποχρεώσεις τους απέναντι στο σχολείο, οικονομικά ας πούμε τα χαρτόνια που ζητήσατε στην αρχή της χρονιάς...
- Όχι, ποτέ τίποτα.
- Η δικαιολογία τους;

- Ότι δεν έχουν χρήματα. Ή κάποιοι ότι δεν μπαίνουν και στην διαδικασία ότι να δικαιολογηθούν ότι δεν έχουν φέρει κάτι. Θεωρούν δεδομένο ότι δεν θα φέρουνε.
- Θα μπορούσατε να μου δώσετε μερικά παραδείγματα καλής και κακής συνεργασίας μαζί με τους γονείς Ρομά;
- (...) Νομίζω ότι σέβονται και ακούνε περισσότερο αυτά που τους λέμε, τον τρόπο που πρέπει να ακολουθήσουνε τα παιδιά τους, στις δυσκολίες που μπορεί να έχουνε. (..) Όταν τους καλείς έρχονται. Τώρα κακής συμπεριφοράς;
- Σε θέματα συνεργασίας.
- Ναι, ότι μπορεί κάποιες φορές να σου λένε ναι αλλά να εννοούν όχι. Δεν είναι ξεκάθαροι δηλαδή. Δεν στο αρνούνται αλλά ούτε φτάνουμε στην λύση. Μπορεί εκείνη την ώρα δηλαδή να συμφωνεί ότι το παιδί του ναι θα έρθει στο ολοήμερο και ότι πρέπει να συνεχίσει και μετά από δύο μέρες το ξεχνάνε αυτό και θα πρέπει να το επαναλάβουμε.
- Ε έχετε παρατηρήσει διαφορές στους γονείς, στο βαθμό που ανταποκρίνονται στο σχολείο;
- Δηλαδή;
- Αν υπάρχουν διαφορές, δηλαδή κάποιοι έρχονται πιο συχνά να επικοινωνήσουν μαζί σας, κάποιοι ενδιαφέρονται πιο πολύ, κάποιοι θα είναι εντάξει στις υποχρεώσεις τους.
- Ναι αυτό ισχύει και για όλους τους γονείς.
- Ποιοι παράγοντες πιστεύετε ότι επηρεάζουν αυτή τη σχέση σχολείου-οικογένειας;
- Το πόσο σημασία δίνει ο καθένας στην βαθμίδα που είναι το παιδί του. Πολλοί θεωρούν ότι δεν έχουν χρόνο, που για μένα είναι λάθος. Πάντα βρίσκεις χρόνο όταν θέλεις. Στον χρόνο που δίνουν και στο παιδί τους.
- Στις προσωπικές συναντήσεις που κάνετε μαζί τους ή στις ομαδικές συγκεντρώσεις που γίνονται εμφανίζονται περισσότερο οι μητέρες ή οι πατέρες Ρομά;
- Οι μητέρες.
- Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;
- Αυτό ισχύει και για την άλλη πλευρά. Εγώ επιμένω για την άλλη πλευρά. Δεν είναι φαινόμενο μόνο των Ρομά αυτό. Και τα άλλα παιδιά οι μητέρες συνήθως έρχονται. Υποτίθεται ότι ο μπαμπάς είναι πιο πολύσυχος. Η μαμά είναι πιο κοντά στο παιδί.
- Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι διαφορές στην επικοινωνία σας με τους Ρομά γονείς σε σχέση με τους άλλους; Αν υπάρχουν...
- Όχι, εγώ όλα αυτά τα χρόνια βλέπω ότι είναι θέμα ανθρώπου μόνο. Όχι αν είναι Ρομά ή... Πολλές φορές ενδιαφέρονται και περισσότερο για τα παιδιά τους απλά δεν έχουν τον τρόπο να το πραγματοποιήσουν αυτό που θέλουν.
- Τι δραστηριότητες πραγματοποιείται μέσα στην τάξη που να προσπαθείτε να συμπεριλάβετε μέσα και δικά τους στοιχεία; Στοιχεία της κουλτούρας τους;
- Δεν νομίζω ότι κάνουμε κάτι ιδιαίτερο. Ακολουθείται η ίδια γραμμή για όλα τα παιδιά. Δηλαδή, δεν... κάτι που υπάρχει στον τόπο τους. Αν κάνουν κάποιες δραστηριότητες που αφορούν όλη την τοπική κοινωνία. Όχι χωριστά τους Ρομά.
- Εκείνοι, θεωρούν ότι τους ξεχωρίζετε; Πιστεύουν ότι τους ξεχωρίζετε; Τι πιστεύετε εσείς;

- Ναι το πιστεύω. Γιατί βλέπουν τον διαχωρισμό που γίνεται έξω. Δηλαδή πρέπει να τους πείσεις ότι στο σχολείο τα πράγματα, τα παιδιά τα αντιμετωπίζεις το ίδιο.
- Σας έχει παραπονεθεί ποτέ κανένας γονιός ότι έχετε ξεχωρίσει, Ρομά γονιός, το παιδί του από ότι...
- Όχι. Τουλάχιστον κατά μέτωπο όχι. Δεν ξέρω τι μπορεί να σκέφτεται ή τι μπορεί να συζητάει έξω από το σχολείο.
- Τους έβλεπα ότι αντιδρούσαν όταν εγώ τους ρωτούσα κάτι για...
- Αυτό, ε ας πούμε εσύ που τους ρώτησες πιστεύουν ότι τα ξεχωρίζουμε τα παιδιά τους μέσα στην τάξη; Τι λέγανε;
- Οι περισσότεροι 'λέγαν πως όχι. Αλλά ας πούμε, έβλεπα ότι αντιδρούσαν όταν τους έλεγα, τους ρωτούσα τι γλώσσα μιλάνε στο σπίτι.
- Είναι αυτό που λέμε ότι δεν αποδέχονται ότι είναι Ρομά.
- Και μάλιστα είχα έντονη αντίδραση από έναν γονιό όταν τον ρώτησα μετά από αυτήν την ερώτηση δηλαδή τι γλώσσα μιλάτε μέσα στο σπίτι. Είχα ακόμη πιο άσχημη αντίδραση και μου είπε δεν σου είπα ότι δεν είμαι τσιγγάνος; Γιατί με ρωτάς και το θρήσκευμα;
- Ναι.. και Ρομά βέβαια δεν ξέρω κατά πόσο ανταποκρίνεται ο όρος που τους έχουμε δώσει.
- Γιατί;
- Γιατί είναι χρόνια εδώ. Είναι μόνιμοι κάτοικοι. Οι Ρομά είναι νομάδες. Μετακινούνται. Αυτοί είναι μόνιμοι κάτοικοι στον Ορχομενό εδώ και πολλά χρόνια. Δεν ξέρω πόσο ανταποκρίνεται.
- Τι θεωρείτε δηλαδή ότι ξεχωρίζει τους Ρομά γονείς από... τους Ρομά του Ορχομενού μάλλον από τους άλλους Ρομά;
- Ας πούμε στην Λαμία που υποτίθεται είναι Ρομά, αυτοί οι πληθυσμοί είναι μετακινούμενοι. Δεν είναι μετακινούμενοι εδώ. Έτσι; Έχουν ένα χώρο που μένουν. Έχουνε σπίτια οι πιο πολλοί. Δεν μένουν σε σκηνές ή οτιδήποτε.
- Ναι, κάποιος μου έκανε αυτόν τον διαχωρισμό. Μου λέει εγώ δεν μένω σε καταυλισμό.
- Ναι. Είναι διαφορετικές οι συνθήκες ζωής.
- Εσείς λοιπόν από την στιγμή που δεν αποδέχονται την ταυτότητά τους πώς αναγνωρίζετε ότι κάποιος είναι Ρομά;
- Εγώ, οι περισσότεροι ε οι εκπαιδευτικοί που είναι από εδώ τους ξέρουν ποιοι είναι. Από το επίθετο τους. Ξέρουν το επίθετο.
- Ωραία.
- Εγώ μπορεί να μην καταλάβω και ότι ένα παιδί είναι Ρομά.
- Αν μπορούσατε να αλλάξετε κάτι στις σχέσεις σας μαζί τους. Τι θα θέλατε να αλλάξετε και τι δεν θα θέλατε να αλλάξετε;
- Αυτό που θα ήθελα να αλλάξω με τους περισσότερους γονείς. Να είχαν περισσότερο χρόνο και να καταλάβουν και να ενδιαφέρονται για το τι πραγματικά γίνεται στο σχολείο.(χαχα)
- Ωραία.
- Στην καθημερινότητα του σχολείου και όχι μόνο στις συγκεντρώσεις, εκδηλώσεις, γιορτές, εκδρομές. Στην ουσία του θέματος αλλά αφορά όλους τους γονείς.
- Ναι, ε σας γυρνάω λίγο πίσω. Ποιοι παράμετροι πιστεύετε ότι έπαιξαν ρόλο στο να αφομοιωθούν οι Ρομά του Ορχομενού;
- Έχουν αφομοιωθεί;
- Δεν ξέρω, εσείς θα μου πείτε πώς νιώθετε.

- Εγώ το δικό τους συναίσθημα εισπράττω. Δεν νιώθω ότι έχουν αφομοιωθεί. Αυτό νιώθω, ότι ξεχωρίζουν.
- Από την στιγμή που...
- Και δεν βλέπω ότι παιδιά τους κάνουν παρέα έξω με τα άλλα παιδιά. Πώς να νιώθουν ότι έχουν αφομοιωθεί;
- Μήπως αυτό συμβαίνει επειδή στη γειτονιά είναι...
- Ναι, δεν μου είπανε ποτέ στην γειτονιά ότι εντάξει τα παιδιά που συναντηθήκαν το απόγευμα ήταν και με τα άλλα παιδιά. Δεν το βλέπω αυτό. Ενώ εδώ στο σχολείο μπορεί να κάνουν παρέα έξω δεν κάνουνε, ενώ ξέρω ότι κάποια άλλα παιδιά το απόγευμα συναντιούνται κάπου.
- Καταλαβαίνω. Κάτι άλλο που θα θέλατε να πείτε πάνω στη σχέση σχολείου οικογένειας και ή για τους Ρομά γονείς;
- Όχι, δεν έχω να πω κάτι άλλο.
- Εντάξει, ευχαριστώ πολύ!

3^η Συνέντευξη νηπιαγωγού (ΣΝγ3)

- Ωραία. Πόσα χρόνια δουλεύετε σαν νηπιαγωγός; Πόσα χρόνια εργάζεστε;
- Από το 08.
- Ε είναι η πρώτη φορά φέτος που έρχεστε σε επαφή με Ρομά γονείς;
- Όχι. Πάντα!
- Πώς ήταν μέχρι τώρα η εμπειρία σας;
- Ε κατά την άποψή μου πολύ καλή. Έχουμε καλή επικοινωνία, βρίσκουμε κώδικα. Ε από ένα σημείο και μετά επικοινωνούμε καλά. (...) Ε απλά προσπαθώ να υπάρχει ένας ένας δρόμος σεβασμού, ώστε να μπορέσουν να με εμπιστευτούνε και να μπορούμε να μιλάμε, να επικοινωνούμε και να συνεργαζόμαστε για τα μικρά.
- Φέτος πώς ήταν η εμπειρία σας;
- Με τους Ρομά;
- Ναι.
- Ε σε δύο μόνο περιπτώσεις ε δεν μπορώ να πω ότι είμαι και ευχαριστημένη, στις υπόλοιπες όχι, αρκετά καλά.
- Ε στα προβλήματα που αντιμετωπίσατε με αυτές τις δύο περιπτώσεις που λέτε, πώς προσπαθήσατε να τα λύσετε;
- Ε το ένα ήταν ότι η μία οικογένεια, μάλλον οι γονείς στην μία οικογένεια ε δεν έπαιρναν αρκετά σοβαρά το σχολείο, ε με την έννοια ότι υπάρχουν όρια, κανόνες και τα λοιπά, οπότε θεωρούσαν ότι μπορούσαν να κάνουν ότι θέλουνε και αναλόγως τα παιδιά να έρχονται ή να μην έρχονται όπως τους βολεύει. Σίγουρα υπήρχε ιδιαίτερη μεταχείριση ε υπέρ του αγοριού τους ενώ το κορίτσι κατά την γνώμη μου ήταν αρκετά υποτιμημένο. Ε δεν μπορώ να πω ότι είχα αυτό που λέμε καλή επικοινωνία μαζί τους. Είχε τα πάνω και τα κάτω. Αλλά στην άλλη οικογένεια ξεκίνησε ας πούμε με το να μην έρχεται καθόλου το παιδί με την δικαιολογία ότι έχουμε ένα μικρότερο οπότε θα κολλήσει κάποια αρρώστια και το μεγαλύτερο δεν το έφερναν παρόλο που ήταν νήπιο και έπρεπε να παρακολουθεί, ε μετά από αρκετή πίεση στην ιδίως προς την μαμά και με επίσημο χαρτί που έστειλα και με τηλέφωνο που πήρα σε ιδιαίτερα έντονο τόνο της ξεκαθάρισα ότι δεν θα δεχτώ το παιδί, δεν θα δεχτώ να δώσω βεβαίωση στο παιδί ότι φοίτησε εδώ όπου και δεν θα πάει νηπ... οπότε και δεν θα πάει δημοτικό. Ε ήταν ομολογώ ότι την πίεσα αρκετά και εν πάση περίπτωση από ένα σημείο και μετά ερχότανε το παιδάκι.
- Ε μέχρι στιγμής από αυτά που ζήσατε φέτος ε θεωρείται ότι οι γονείς, οι γονείς Ρομά, θεωρούν σημαντικό το σχολείο; Πώς το βλέπουν το νηπιαγωγείο;
- Ε σε γενικές γραμμές ναι. Πιστεύω όμως ότι καθαρά το θέμα σχολείου έχει σχέση έχει να κάνει σχέση με την μάνα Ρομά. Εάν η μάνα Ρομά ε είναι πεισμένη ε πεπεισμένη ότι αξίζει ο κόπος και θέλει να προσφέρει στα παιδιά της ε κάτι καλύτερο ε και θεωρεί ότι το δικαιούνται τα παιδιά της δεν έχουμε κανένα θέμα. Τουλάχιστον ως τα χρόνια που δούλεα εγώ σε στα νηπιαγωγεία εδώ στον Ορχομενό και στον παιδικό, όταν η μάνα είναι κατασταλαγμένη σε αυτό το θέμα δεν έχουμε κανένα πρόβλημα. Ε ομολογώ ότι υπάρχουνε μανάδες Ρομά που εδώ που λειτουργούν με απόλυτο σεβασμό στο σχολείο. Υπάρχουν! Υπάρχει βέβαια και η άλλη πλευρά που εντάζει, αυτό είναι και στους δικούς μας, έτσι. Λειτουργεί και στους (...)
- Γιατί ξεχωρίζετε τις μαμάδες από τους μπαμπάδες;
- Θα σας πω γιατί. Γιατί συνήθως οι μαμάδες είναι που ασχολούνται.

- Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι γίνεται αυτό όμως; Ασχολούνται περισσότερο οι μαμάδες;
- Πιστεύω για τους ίδιους λόγους που και από τον ντόπιο πληθυσμό της περιοχής οι μαμάδες είναι αυτές που ε ασχολούνται περισσότερο με το θέμα σχολείο. Με τους μπαμπάδες είναι λίγο πιο, ε δεν είναι αδιάφοροι απλά από την στιγμή που η μαμά ασχολείται εκείνος δεν έχει λόγο να ασχοληθεί.
- Μέσα από τις συνεντεύξεις που έκανα στους γονείς διαπίστωσα ότι όταν τους ρωτούσα αν αναγκαστικά έπρεπε να σταματήσουν κάποιο από τα παιδιά ποιο θα ήταν αυτό και μου λέγανε τα κορίτσια. Για ποιο λόγο πιστεύετε γίνεται αυτό;
- (...) Ε γιατί το αγόρι είναι ο συνεχιστής της οικογένειας υποτίθεται, άρα έχει περισσότερα δικαιώματα σε όλα, ενώ το κορίτσι απλά θα παντρευτεί νωρίς, θα κάνει παιδιά νωρίς, θα γίνει γιαγιά νωρίς και αυτό είναι όλο.
- Θεωρείτε σημαντικό να επικοινωνείτε με αυτούς τους γονείς; Γενικά με τους γονείς.
- Ναι, ναι.
- Για ποιους λόγους;
- Ε γιατί καταρχήν χωρίς συνεργασία, χωρίς ενημέρωση και συνεργασία και μία συζήτηση καθαρή πιστεύω ότι δεν μπορείς να επικοινωνήσεις μαζί τους και να βρεις λύση στα θέματά τους που κατά συνέπεια είναι και θέματα του σχολείου. Ας πούμε όπως σας είπα εκείνο το παιδάκι το οποίο σχεδόν την μισή χρονιά δεν παρακολούθησε (...) και αναγκάστηκε ας πούμε αναγκάστηκε να ασκήσω πίεση μεγάλη για να αναγκαστεί να το φέρει.
- Ε στην επικοινωνία σας με τους γονείς, ποιον πιστεύετε ότι βοηθάει περισσότερο; Εσάς σαν εκπαιδευτικό; Τους γονείς; Η επικοινωνία. Τα παιδιά;
- Εγώ θεωρώ όλους. Εγώ θεωρώ όλους γιατί το θέμα είναι να τους κάνω εγώ, να τους δείξω εγώ κάποια πράγματα, να τους εξηγήσω κάποια πράγματα, να τους δείξω ένα δρόμο ε να τους κάνω καταρχήν να εμπιστευτούν το σχολείο. Να τους κάνω να νιώσουν ότι εδώ πέρα είναι ένας χώρος που ε δεν λειτουργούμε διαφορετικά προς τα παιδιά τους. Έχουν τα ίδια δικαιώματα. Να τους πείσω, όχι εγώ σαν προϊσταμένη. Γενικά εγώ σαν σχολείο.
- Ναι.
- Το λέω με την ευρύτερη έννοια. Ε αν δεν τους κάνεις να σε εμπιστευτούν σίγουρα θα υπάρχουν πολλά θέματα και σοβαρά στη διάρκεια της χρονιάς. Το θέμα είναι να τους κερδίσεις την εμπιστοσύνη.
- Θεωρείτε πώς σας εμπιστεύονται;
- (...) Πιστεύω είχαμε ένα καλό, δεν σας λέω ότι ήταν μία τέλεια κατάσταση αλλά πιστεύω ότι είχαμε καταφέρει ένα καλό επίπεδο επικοινωνίας. Όχι τέλειο, όμως πιστεύω ότι υπήρχε.
- Από την στιγμή που λέτε ότι δεν το θεωρείτε τέλειο αλλά ήταν καλό, τι θα θέλατε να αλλάξει; Στην επικοινωνία σας και τι θα θέλατε να μείνει ίδιο;
- Ε νομίζω ότι το ότι θέλουμε και ζητούμε να είναι αυτά τα παιδιά μέσα στα σχολεία ε δείχνει και το πόσο σοβαρό το θεωρούμε εμείς. Δηλαδή δεν θέλουμε να είναι αποκλεισμένοι, δεν θέλουμε να στερούνται. Ε θεωρούμε ότι δικαιούνται ότι και τα δικά μας παιδιά και κακά τα ψέματα το σχολείο προσφέρει πάρα πολλά πράγματα και ένταξη και προσαρμογή και κοινωνικοποίηση και τα πάντα. Δηλαδή δεν θα μπορούσα να φανταστώ παιδί που θα είναι εκτός σχολείου. Δεν θέλω καν να το διανοηθώ.
- Ε οι γονείς Ρομά ενδιαφέρονται για το σχολείο;

- Ε φέτος από ένα σημείο και μετά ε, εντάξει φέτος ήταν αυτά τα χρόνια είναι και λίγο ιδιαίτερα λόγω οικονομικής κρίσης και τα λοιπά οπότε τα οικονομικά τους είναι στριμωγμένα αρκετά. Ε εμένα για να είμαι ειλικρινής δεν με ενδιέφερε να δώσουν συνδρομή ας πούμε στο σύλλογο ή να φέρουν κάτι. Εμένα με ενδιέφερε να είναι τα παιδιά εδώ. Αυτό ήταν που με ενδιέφερε προσωπικά. Το να ναι τα παιδιά εδώ σε καθημερινή ας πούμε βάση. Και το να νιώθει ο γονιός, ο γονιός να νιώθει ότι το παιδί του εδώ είναι ασφαλές. Δεν κινδυνεύει και ότι είναι ο φυσικός του χώρος. Αυτό ήταν που στην ουσία εμένα με ενδιέφερε φέτος. Όχι φέτος. Πάντα δηλαδή. Αλλά ειδικά φέτος λόγω των συνθηκών.
- Στην επικοινωνία σας μεταξύ τους ε θα λέγατε πως εσείς επιδιώκετε την επαφή μαζί τους ή εκείνοι;
- (...) Ε στις περισσότερες περιπτώσεις ε στις περισσότερες περιπτώσεις εγώ. Όμως από ένα σημείο και μετά είχανε χαλαρώσει, ήτανε πιο επικοινωνιακοί μαζί μου ή προς το σχολείο αλλά σίγουρα εγώ έκανα τις περισσότερες. Εγώ ήμουν λίγο πιο ανοιχτή ας πούμε οπότε και εκείνοι από ένα σημείο και μετά άρχισαν και χαλάρωναν.
- Όταν έχετε δυσκολία στην επικοινωνία μαζί τους πως προσπαθείτε να το λύσετε;
- (...) Ε ο δικός μου τρόπος είναι απλά να επιμένω και να προσπαθώ με χαμόγελο, με θέλοντας να τους δείξω και την δική μας πλευρά, εννοώ του σχολείου ε και προσπαθώντας να τους πείσω πόσο σημαντικό πόσο σημαντική είναι η παρουσία και πόσο θέλουμε εδώ να είναι. Ε για τον απλούστατο λόγο. Καλημέρα, καλημέρα (μιλάει σε άλλον). Ε για τον απλούστατο λόγο ότι δεν είναι εύκολο να εμπιστευτούν. Δεν είναι καθόλου εύκολο. Ε ειδικά όταν απέναντί τους έχουν ανθρώπους ας πούμε που είναι ή ταμπουρωμένοι στο ότι πως είναι εκείνοι και εγώ είμαι κάτι άλλο που ανθρώπους ας πούμε που δεν έχουν πειστεί ότι ε είναι σημαντικό να είναι αυτά τα παιδιά εδώ. Εντάξει μην κοροϊδευόμαστε υπάρχουν συνάδελφοι που δεν έχουν πειστεί σε αυτό το θέμα. (-//-)
- Με βάση ποια κριτήρια θα διαφοροποιούσατε έναν γονιό που ενδιαφέρεται και έναν γονιό που δεν ενδιαφέρεται για το σχολείο και το παιδί;
- (...) Ε καταρχήν το να έρχεται το παιδί σχολείο. Είναι το πρώτο που (..) είναι το πρώτο ας πούμε που φαίνεται. Η πρώτη εικόνα. Άμα ο γονιός δεν έχει πειστεί ή δεν το θεωρεί σημαντικό σημαίνει ότι κάπου έχω χάσει εγώ την επικοινωνία, δεν δούλεψα από την σωστή πλευρά μαζί του οπότε εκ των πραγμάτων αυτός δεν έχει πειστεί και εννοείται δεν φέρνει το παιδί του γιατί δεν είναι σοβαρό θέμα. Αλλά θεωρώ όμως ότι εγώ κάτι έχω κάνει. Δηλαδή ίσως ήθελε κάποια άλλη αντιμετώπιση.
- Συνήθως τα παιδιά, γιατί μου το ανέφεραν πολλοί γονείς ότι τα παιδιά τους λείπουν για αρκετό διάστημα από το σχολείο, μου ανέφεραν ότι αρρωσταίνουν συχνά.
- Ναι είναι μια κλασική δικαιολογία.
- Ε πώς προσπαθείτε αυτό να το... επικοινωνείτε μαζί τους; Τι κάνετε;
- Ε καταρχήν...
- Όταν τα παιδιά απουσιάζουν για καιρό (..)
- Για καιρό είναι οι περιπτώσεις αυτές που είπα πριν ε τηλέφωνο, σχεδόν αρκετές φορές μέσα στην βδομάδα, και απλά τους εξηγώ, τους εξηγούσα ότι δεν βρίσκω αυτό το πράγμα να συνεχίζεται έτσι πια γιατί είναι κακό για τα παιδιά γιατί μένουν πίσω, γιατί δεν προσαρμόζονται, γιατί δεν μαθαίνουν

καινούρια πράγματα, γιατί δικαιούνται και οι ίδιοι τους το στερούν και την στιγμή που η εκπαίδευση έχει ανοιχτό το σχολείο για τα παιδιά αυτά, ποιος ο λόγος; Να λέω την ίδια δικαιολογία είναι συνεχώς άρρωστα; Θα αρρωστήσουν εννοείται, έρχονται σε επαφή με τόσα πράγματα εδώ, εννοείται θα κολλήσει σε ιώσεις και επιδημίες αλλά δεν μπορεί να λείπει και μήνες. Να είναι άρρωστο μήνες. Τότε έχει κάποιο πρόβλημα, πρέπει να ναι σε νοσοκομείο λογικά. Ε απλά εκεί όταν βλέπω ότι με τον κλασικό τρόπο ας πούμε το χαμόγελο, την ανοιχτή πόρτα, την επικοινωνία όποτε θέλει, οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να μπει μέσα και να μιλήσουμε, να μου ζητήσει να μιλήσουμε για το οτιδήποτε, την γνώμη μου ή να ρωτήσω εγώ κάτι.. Αν δεν μπορούμε να κάνουμε αυτό το αποτέλεσμα είναι (...)

- Εκείνοι όταν λείπουν τα παιδιά τους για αρκετό καιρό, μπαίνουν στην διαδικασία να σας ενημερώσουν ότι δεν θα 'ρθουν;
- Ε πολύ σπάνια. Πολύ σπάνια. Έχει τύχει κάποιες φορές αλλά δεν είναι πολύ συνηθισμένο η αλήθεια είναι.
- Η επικοινωνία σχολείου- οικογένειας είναι ένα δύσκολο κομμάτι. Θεωρείτε ότι θα έπρεπε να υπήρχε περισσότερη επιμόρφωση στις σχολές για αυτό;
- Ναι.
- Εσείς πώς επιμορφωθήκατε και συγκεκριμένα πιο πολύ και για τους γονείς Ρομά; Πώς θα τους πλησιάσετε;
- Ο Ορχομενός είναι ένας χώρος που εμείς έχουμε μεγαλώσει με Ρομά. Δεν μας είναι περίεργη εικόνα ούτε κάτι αρνητικό. Ε σε μένα τουλάχιστον, παρόλο που ακριβώς λόγο έλλειψης παιδείας και ρατσισμού, εντάζει που υπάρχει ε θεωρώ ότι ε εδώ εμείς έχουμε μεγαλώσει με τους Ρομά, ε δεν είναι περίεργη εικόνα για μας, ε από το δημοτικό ήδη ε είχαμε στις τάξεις, ε παίζαμε μαζί τους, τουλάχιστον οι γενιές οι δικές μας που είμαστε πιο παλιοί. Δεν είχαμε έτσι αυτό το έντονο πράγμα το ε είναι ο άλλος ή δεν είναι. Ε το θέμα είναι ότι μέσα από τις μέσα από τις τάξεις που έχω δουλέψει εδώ ε θέλουν η αλήθεια είναι μια ειδική μεταχείριση.
- Δηλαδή;
- Δηλαδή θα πρέπει να τους κάνουν να νιώθουν ότι τους σέβεται. Ότι δεν τους υποτιμάς, ε τους παίρνεις στα σοβαρά, ε τους αντιμετωπίζεις σαν να έχουν ε τους αντιμετωπίζεις σαν ανθρώπους ας πούμε που που που αξίζει να επικοινωνείς μαζί τους, θέλουνε να νιώθουνε κατεξοχήν και πρώτα από όλα ότι αγαπάς το παιδί τους. Παρόλο που βλέπεις, δηλαδή η η εικόνα οι δικοί μας των απέξω από εκείνη την ομάδα ανθρώπων, αν τους δεις μοιάζει να έχουν χύμα τα παιδιά τους. Εγώ σου λέω τις περισσότερες φορές ναι ισχύει αυτό. Όμως ε αγαπάνε υπερβολικά τα παιδιά τους. Ασχέτως αν ο τρόπος που λειτουργούν απέναντί τους ή οι δρόμοι που τους δίνουνε είναι από εμάς ως ένα βαθμό κατακριτέοι. Τα παιδιά τους τα αγαπούν πολύ και αυτό που ζητούν πρώτα από τον εκπαιδευτικό είναι την αποδοχή και την αγάπη του παιδιού τους. Πιστεύω ότι όταν το νιώθουν αυτό καλύπτονται.
- Σας έχουν δείξει ποτέ ότι νιώθουν ότι τους διαφοροποιείτε από τους άλλους; Σας έχουν κάνει κάποιο παράπονο;
- Σε μένα όχι. Σε μένα όχι γιατί δεν αντιμετωπίζω τα παιδιά έτσι. Δηλαδή και μέχρι και πέρσι που ήμουν μέσα σε τάξη, γιατί φέτος δεν είμαι. Είμαι μόνο προϊσταμένη ε δεν διέφερα ε δεν ξεχώριζα παιδί ήμουν όπως δηλαδή όπως αν έπρεπε να μαλώσω κάποιο παιδί είτε ήταν Ρομά είτε ήταν από εδώ του χωριού ήταν το ίδιο, θα το μάλωνα, αν έπρεπε να το εμψυχώσω θα το εμψύχωνα, αν έπρεπε να αγκαλιαστούμε και να γαργαληθούμε θα το κάναμε. Ε δεν νομίζω

ότι βγάζω σαν άτομο αυτό γιατί δεν είναι στην κοσμοθεωρία μου δηλαδή το να ξεχωρίζω. Ε σέβομαι το διαφορετικό γιατί και εγώ είμαι διαφορετική για πολλούς ανθρώπους, άρα (..) ε οφείλω να τους σέβομαι.

- Οι γονείς όμως παρόλα αυτά έχουν νιώσει ποτέ ότι;
- Οι άλλοι ή οι Ρομά;
- Οι Ρομά γονείς αν έχουν νιώσει ποτέ ότι ή τους ξεχωρίζετε ή ας πούμε ότι μαλώσατε το δικό τους παιδί ενώ κάποιο άλλο δεν θα το μαλώνατε;
- Όχι.
- Δεν σας έχουν δηλαδή παραπονεθεί ποτέ για κάτι τέτοιο;
- Όχι, όχι.
- Συνήθως με ποιον τρόπο επικοινωνείτε μαζί τους;
- Ε καταρχήν θεωρώ πολύ σημαντικό το όταν έρχονται είτε το πρωί είτε το μεσημέρι, ανάλογα την βάρδια που είμαι, να είμαι εκεί, να να είμαι χαμογελαστή, να δείχνω ενδιαφέρον, ε να 'μαι φιλική. Προσέχω πάρα πολύ όταν πρέπει να τους μιλήσω ε το πώς θα πρέπει να αντιμετωπίσω το καθέναν γιατί όπως και εμείς δεν είναι δεν είμαστε όλοι ίδιοι. Έχουν διαφορετικό χαρακτήρα και θέλουμε και μια διαφορετική αντιμετώπιση. Προσέχω πάρα πολύ, προσέχω πάρα πολύ δηλαδή ποιος είναι απέναντι και το πώς θα τον πλησιάσω. Ε συνήθως όμως ο τρόπος μου είναι αυτό δηλαδή. Χαμογελαστά, με ευγένεια, ε και με ειλικρίνεια.
- Ε συνήθως μιλάτε μαζί τους στο τηλέφωνο;
- Ναι.
- Από κοντά; Πώς γίνεται;
- Και τα δύο.
- Πιο συχνά;
- Εγώ προτιμώ το από κοντά. Μου είναι πιο εύκολο. Πιο θεωρώ ότι είναι πιο.. Είναι λίγο ψυχρό το τηλέφωνο.
- Ο λόγος των συζητήσεων, των συναντήσεων; Ποιος είναι κυρίως;
- Ε μπορεί να είναι πράγματα που απασχολούν τα παιδιά ή πράγματα που πρέπει να τους ενημερώσουμε εμείς για τα παιδιά. Επίσης συμμετείχανε στην ομάδα εδώ που κάναμε με την κοπέλα από τον OKANA, συμμετείχαν, όχι όλοι. Συμμετείχαν όμως και θεωρώ αυτό ότι είναι πολύ σημαντικό. Ε φέτος πάλι στην πρώτη συνάντηση που είχαμε με τους γονείς χτες προχτές; Ε το απόγευμα με τους καινούριους γονείς ε είχαμε, είχε έρθει κοπέλα και χάρηκα πάρα πολύ που ήρθε γιατί μου αρέσει πάρα πολύ όταν συμμετέχουν στις ομάδες και εκφράζονται, ε το θεωρώ πάρα πολύ ωραίο. Ε είναι πολύ μεγάλη κατάκτηση. Αυτό!
- Νιώθετε άνετα να μιλάτε μαζί τους για το οτιδήποτε;
- Ναι.
- Νιώθετε ότι σας εμπιστεύονται;
- Ε οι περισσότεροι. Όχι όλοι. Εντάξει. Εγώ προσωπικά θεωρώ ότι δεν είναι θέμα αν είναι Ρομά, είναι θέμα ότι είναι άνθρωποι και με κάποιους θα ταιριάζεις περισσότερο και με κάποιους όχι. Από χαρακτήρα. Όχι από καταγωγή ή από φυλή ή από, εντάξει, αυτό θεωρώ εγώ.
- Ε τι σας ρωτάνε συνήθως οι γονείς Ρομά; Τι τους ενδιαφέρει;
- (...)
- Η συμπεριφορά ας πούμε των παιδιών; Τι;
- Ε ναι. Η συμπεριφορά τους ενδιαφέρει σίγουρα, ε μπορεί και τα απλά πράγματα ας πούμε. Αν μάλωσε με κάποιο παιδί ή αν κάποιος το μάλωσε, εννοώ καυγάδες παιδικοί. Τέτοιου είδους πράγματα. Ε μερικές φορές φέτος

μου εκμυστηρεύτηκαν και πιο σοβαρά πράγματα. Δηλαδή, οικογενειακά, οικονομικά, υγείας, θέματα σχέσεων μέσα στην οικογένεια. Κάποια θέματα με τα παιδιά τους.

- Άρα δηλαδή από ότι φαίνεται σας εμπιστεύονται.
- Κοίταξε, σου λέω εγώ δεν παρουσιάζω τον εαυτό μου τέλειο, γιατί δεν είναι τέλειος. Απλά είμαι όπως όλοι οι άλλοι άνθρωποι. Απλά θεωρώ ότι αν τους βάλουμε στην άκρη έχουμε χάσει το παιχνίδι. Άρα ποιος ο λόγος να χουμε τα σχολεία που χουμε; Και να περηφανευόμαστε κιόλας για τη για το διαφορετικό πόσο το δεχόμαστε και πόσο το σεβόμαστε από τη στιγμή που εμείς από φύση και θέση δεν το κάνουμε;
- Τα παιδιά μεταξύ τους (...)
- Τα Ρομά μεταξύ τους;
- Ε (..)
- Ή τα παιδιά εδώ;
- Τα παιδιά γενικά εδώ. Τα παιδιά μέσα στην τάξη αν (..)
- Ναι, καταλαβαίνω.
- Αν διαχωρίζονται.
- (..) Αν διαχωρίζονται. Ε σε γενικές γραμμές όχι. Όμως μέσω της οικογένειας, δηλαδή αν οι γονείς πούνε στο παιδί ότι ξέρεις ε δεν θα τον κάνεις παρέα τον γύφτο, κάποια στιγμή θα βγει εδώ πέρα αυτό. Και θα προσπαθήσουμε βέβαια να το αντιμετωπίσουμε, να βρούμε λύση, να το εξομαλύνουμε αλλά οπωσδήποτε είναι θέμα και η οικογένεια πως λειτουργεί. Δηλαδή έχει τύχει φέτος να ακούσω αυτό. Να το ακούσω εγώ η ίδια ότι ε δεν θέλω να κάνει παρέα ας πούμε με (...)
- Τι προσπαθήσατε να; Πώς προσπαθήσατε να το περάσετε; Τι προσπαθήσατε να κάνετε για να το βοηθήσετε;
- Το μόνο που είπα ήταν ότι αυτό είναι (..) μάλλον είναι καθαρά ότι είναι παιδιά όπως είναι όλα τα άλλα, έχουν τα ίδια δικαιώματα, αξίζουν τα ίδια πράγματα, κάνουν τα ίδια λάθη όπως κάνουμε όλοι, αλίμονο ε από εκεί και μετά όμως αν κοπεί το δικό σου και κοπεί και εκείνο το ίδιο αίμα θα τρέξει και ο ίδιος πόνος θα ναι για σένα και για την μάνα του. Άρα σε τι το κάνει διαφορετικά μόνο το χρώμα; Το κάνει διαφορετικό το χρώμα; Έτσι απλά; Δηλαδή, αυτομάτως το βάζεις στην κατηγορία του κατώτερου γιατί δεν είναι λευκό; Δεν νομίζω. Και εκτός αυτού θα σου άρεσε να ναι το δικό σου παιδί σε αυτή την θέση; Και να το κατηγορούν; Και εγώ σου λέω να ναι το καλύτερο, ψυχούλα. Πώς θα ένιωθες; Ξεκίνησαν μια φιλία τώρα, δεν ξέρεις ποτέ πως θα εξελιχθεί. Μπορεί να συνεχιστεί και να ναι μοναδική φιλία, να μην υπάρχει δεύτερη. Πώς το δικάζεις από καταγωγή; Και φυλή; Και διάφορα άλλα που τώρα δεν (..)
- Τι διαφορές έχετε παρατηρήσει ανάμεσα στους Ρομά γονείς και στους άλλους; Αν υπάρχουν (..)
- (...)Υπάρχουν πολλά κοινά και υπάρχει κάτι διαφορετικό. Ότι οι Ρομά, βέβαια δεν είναι Ρομά για μας τέλος πάντων ναι, εμείς εδώ δεν τους λέμε Ρομά, είναι (..) δεν είναι μετακινούμενοι πληθυσμοί αλλά επειδή είναι επίσημος όρος χρησιμοποιώ αυτόν τον όρο. Ε (...) αυτό που νιώθω εγώ ότι το έχουνε απλά κάποιοι το δείχνουν και κάποιοι όχι, είναι ότι ακριβώς αυτό το ότι ξέρουν ότι είναι διαφορετικοί και ότι οι άλλοι τους κοροϊδεύουν και τους υποτιμούν. Εκ των πραγμάτων είναι πολλές πολλές περιπτώσεις που αρνούνται την φυλή. Δηλαδή εδώ στον Ορχομενό είναι πάρα πολύ συνηθισμένο να ακούς από ένα παιδάκι από τον συνοικισμό που εμείς βασικά όχι μόνο εκεί, αλλά εκεί έχει αρκετούς (..) έχει και σε άλλες ε περιοχές ε εδώ

του δήμου. Ε να ακούσεις ας πούμε ένα παιδάκι από εκεί να πει (..) το έχω ακούσει πάρα πολλές φορές και στον παιδικό και στο.. στα νηπιαγωγεία που έχω περάσει ότι έλα μωρέ αυτός ο γύφτος τώρα ήρθε αυτός ο γύφτος και δεν ξέρω εγώ τι. Ενώ είναι και ο ίδιος.

- Το παρατήρησα αυτό από τις συνεντεύξεις ότι οι περισσότεροι γονείς αρνούνταν την ταυτότητά τους.
- Ναι.
- Όχι οι περισσότεροι, όλοι. Κανείς δεν το παραδεχόταν.
- Ναι, ναι.
- Και μου 'κανε τρομερή εντύπωση γιατί το είχα στο μυαλό μου τελείως αλλιώς.
- Όχι, όχι, όχι. Δεν είναι αλλιώς. Είναι ακριβώς αυτό που παρατήρησες.
- Γιατί πιστεύετε ότι (..)
- Όχι, ότι δεν ξέρουν. Αλλά δεν το παραδέχονται (..)
- Ναι. Και για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό;
- Και χρησιμοποιούν ας πούμε την λέξη γύφτος ως βρισιά και ως υποτίμηση και μεταξύ τους ακόμη. Έχω τύχει ας πούμε σε καυγά σε άλλο σχολείο, παιδιών στην τάξη μου που είπε που έλεγε ο ένας τον άλλον γύφτο. Και ήταν και οι δύο. Αλλά ήταν βρισιά. Και δεν ήταν ας πούμε η φυλή τους που στο φινάλε είναι σαν να βρίσεις εμένα ότι είμαι Ελληνίδα έτσι; Δεν είναι βρισιά.. Ή ότι είμαι Αρβανήτισσα που είμαι επίσης και εν πάση περιπτώσει δεν το θεωρώ βρισιά (χαχα). Κάπως έτσι είναι και αυτοί. Όμως εκείνοι το θεωρούν βρισιά. Πιθανόν, εντάξει η αλήθεια είναι ότι και εμείς, μας βάζω όλους ε στην ίδια σειρά ε ότι εντάξει είναι αιώνες υποτίμησης συγκεντρωμένοι. Οπότε αυτό το πράγμα δεν μπορούν εύκολα να το ξεπεράσουν. Είναι καταραμένο.
- Απλά μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση γιατί περίμενα ότι θα ναι πολύ (..)
- Ναι. Όχι δεν είναι. Δεν το δέχονται. Δεν το δέχονται, όχι.
- Τους είδα ότι θυμώσαν οι περισσότεροι. Ναι, ναι και μάλιστα με ρωτούσαν γιατί διάλεξες εμένα κάποιους.
- Σωστή ερώτηση.
- Ναι.
- Γιατί ξέρουν γιατί τους διάλεξες!
- Ναι. Εντύπωση επίσης μου έκανε ότι από όσους ρώτησα μου είπαν ότι κανένας δεν ξέρει την γλώσσα των Ρομά.
- Ε κάποιους την μιλούν.
- Από τους γονείς;
- Μπορεί και από τους παππούδες των παιδιών. Η αλήθεια είναι ότι τουλάχιστον οι ντόπιοι εδώ μιλούνε ελληνικά. Σε κάποιες περιπτώσεις όμως μιλούνε αυτή τη γλώσσα που δεν είμαι βέβαιη αν είναι Ρομά αλλά είναι μια γλώσσα που εμείς δεν καταλαβαίνουμε.
- Ναι.
- Εντάξει; Δεν αποκλείω να είναι Ρομά. Ε δεν ξέρω. Έξω όμως δεν την πολυακούς. Ακούς περισσότερο ε πώς να σου πω; Λέξεις ε συγκεκριμένες ε τις οποίες έχουμε υιοθετήσει και εμείς και τις χρησιμοποιούμε ας πούμε.
- Δηλαδή;
- Κάποιες. Είναι μερικές λέξεις που χρησιμοποιούνε ξεκάθαρα αυτής της φυλής ας πούμε που και εδώ ντόπιοι είναι φορές που τις χρησιμοποιούνε. Δεν μου έρχεται τώρα κάποια συγκεκριμένη αλλά όντως.
- Εσείς ποια στοιχεία από την κουλτούρα τους, γιατί ok εκείνοι μπορεί να μην το παραδέχονται.

- Ναι.
- (...) Αλλά εσείς γνωρίζετε. Ποια στοιχεία από την κουλτούρα τους έχετε ενσωματώσει μέσα στις δραστηριότητες και αν έχετε ενσωματώσει.
- (...) Ε (...) στα πλαίσια δηλαδή της λειτουργίας μέσα στο σχολείο εννοείς; Κοίταξε, φέτος ήταν μια δύσκολη χρονιά σε πάρα πολλά επίπεδα εδώ. Ήταν ως ένα βαθμό και σε αυτό το θέμα δηλαδή το πώς το πώς θα πειστούνε ας πούμε το πώς θα πειστεί η συνάδελφος να είναι λίγο πιο ανοιχτή μαζί τους. Να τα πλησιάζει, να τους απευθύνει τον λόγο, να τα αγκαλιάζει. Ε όλα αυτά που κάνουμε τέλος πάντων εμείς οι νηπιαγωγοί. Εγώ το είδα. Δεν με αφορά αν στο έχουνα καταγράψει. Σου καταγράφω αυτό που έζησα εγώ, έτσι; Δεν με αφορά η γνώμη. Ε θεωρώ ότι για μεγάλο διάστημα υπήρχε ένα τέτοιο θέμα. Δηλαδή ε δεν μου άρεσαν κάποια (...) κάποια στάση δεν μου άρεσε.
- Και τι κάνατε για αυτό;
- Μίλησα. Προσπάθησα κάποια πράγματα να τα εξηγήσω, να τα δείξω (...)
- Τελικά; Ποιο είναι το αποτέλεσμα πιστεύετε;
- Δεν είμαι βέβαιη. Βέβαια ξέρεις τι γίνεται; Είναι θέμα και σαν χαρακτήρας ο καθένας πώς νιώθει για αυτό που κάνει. Δηλαδή όπως αγκαλιάζω τα άλλα, αγκαλιάζω και τα Ρομά και θα παίξουμε, καλά κυνηγητό δεν μπορώ γιατί έχω κινητικό, και θα παίξουμε μαζί και όταν πρέπει να είμαι αυστηρή θα είμαι αυστηρή και όταν πρέπει να τα φιλήσω θα τα φιλήσω και όταν πρέπει να τα αγκαλιάσω θα τα αγκαλιάσω. Ε ακριβώς γιατί είναι παιδιά. Και γιατί σε αυτή τη φάση είναι παιδιά μου. Ε πιστεύω όμως ότι είναι περισσότερο μια κοσμοθεωρία του αν θες να δώσεις πράγματα από εσένα.
- Έχετε νιώσει ποτέ ότι δεν καταλαβαίνουν την δουλειά σας;
- Οι Ρομά;
- Οι γονείς Ρομά, ότι δεν την σέβονται, ότι την θεωρούν (...)
- Κάποιοι ναι. Κάποιες φορές ναι. Όχι από πολλούς όμως. Ε όσον αφορά συγνώμη τώρα σε επαναφέρω στην προηγούμενη ερώτηση.
- Δεν πειράζει, δεν έχω πρόβλημα.
- Σαν νηπιαγωγός εγώ (...) όσο τα προηγούμενα χρόνια που ήμουν σε τάξεις ε χωρίς βέβαια να αναφερθώ στα παιδιά που έχω στην τάξη μου ε το έφερα σαν γνωριμία ας πούμε με άλλες κουλτούρες και με άλλους ανθρώπους και με άλλους, ε όπως ας πούμε θα λέγαμε για τα παιδιά του κόσμου. Ε ασχοληθήκαμε με αυτό.
- Η αντίδραση των άλλων γονιών πώς ήταν;
- Ε μου ήταν αδιάφορη, η αντίδραση των άλλων γονιών.
- Υπήρξε;
- Όχι, κανείς δεν μου είπε τίποτα.
- Αυτοί οι γονείς;
- Τίποτα.
- Ούτε οι Ρομά δηλαδή;
- Όχι, το αντιμετωπίσαμε ότι κάποια παιδάκια που είναι έτσι, κάναμε παραμύθια δικά τους, είχαμε (...) βρήκα ας πούμε κάποια πράγματα ε με κάποιους, με κάποια παραμύθια, με την μουσική τους, με κάποια έθιμά τους, πώς λειτουργούν, κάναμε δραματοποιήσεις όλοι μαζί. Φέτος, δεν κάναμε κάτι τέτοιο. Φέτος όμως, είχαμε το πρόγραμμα για τα παιδιά Ρομά που έπαιζε από άλλες ας πούμε πλευρές το θέμα. Με βάση την κοπέλα που έμπαινε από το πρόγραμμα μέσα στις δύο τάξεις. Ε τα παιδιά την αποδέχτηκαν, ε δυστυχώς κόπηκε το πρόγραμμα λόγω οικονομικών οπότε μείναμε και περιμένουμε τώρα τι θα γίνει από του χρόνου πάλι.

- Ε το παρατήρησα αυτό όταν ήρθα στις συνεντεύξεις μαζί τους ότι παρόλο που αρνιόντουσαν την ταυτότητά τους.
- Ναι.
- Εγώ το πήγαινα από εδώ, το πήγαινα από εκεί.. και τους ρωτούσα αν ενδιαφέρονται αν θα θελαν στοιχεία, ας πούμε τους έλεγα ότι κάθε άνθρωπος έχει ένα δικό του παραμύθι.
- Ναι, ναι.
- (..) που μπορεί κάποιος άλλος να μην το ξέρει και αν θα θελαν αυτό να μεταφερθεί στην τάξη. Οι περισσότεροι ήταν θετικοί. Άλλοι φοβόντουσαν από ότι μου έλεγαν μήπως οι άλλοι γονείς αντιδράσουν.
- Κοίταξε, κακά τα ψέματα εδώ ζούμε χρόνια τώρα, χρόνια. Μιλάμε οι ντόπιοι ας πούμε είναι γενιές γενιών εδώ. Είναι πλέον Ορχομένιοι όμως όσο και να τους έχουμε δεχτεί και όσο και να λέμε ναι είναι μαζί μας ε το θέμα είναι ότι η λέξη ας πούμε είναι κάποιες εκφράσεις στην περιοχή πιστεύω και σε άλλες περιοχές που ζούνε Ρομά οι οποίες έχουν μπει στο καθημερινό λεξιλόγιο. Ας πούμε αν κάποιος βλέπεις κάνει κάτι ανάρμοστο, κάτι απαίσιο, κάτι (..) δεν ξέρω τι προσβλητικό, δεν ξέρω τι, θα σου ξεφύγει: Μα τι γυφτιές είναι αυτές; Αυτομάτως είναι ρατσισμός. Γιατί αυτό θα μας βγει και σε μας. Και σε μένα δηλαδή ότι και σε μένα έχει τύχει. Θα μου βγει. Και ας μην είναι κάτι. γιατί αυτό δεν είναι κάτι, δεν είναι η φυλή, η καταγωγή. Δεν είναι κάτι που καθορίζει η συμπεριφορά απαραίτητως. Καλή ή κακή όμως είναι μέσα.. πως να σου πω.. ακόμα και για μένα που δεν το δέχομαι, που δεν μου αρέσει, δεν συμφωνά και δεν θέλω να υπάρχει διαχωρισμός είναι κάποια πράγματα που έχουν περάσει. Ακόμα και στον τρόπο που μιλάμε ας πούμε.
- Ναι.
- Που δεν συμφωνώ. Αλλά είναι ρατσισμός. Έτσι δεν είναι;
- Θέλω να ρωτήσω θεωρείτε ότι είναι τόσο καλά ενταγμένοι; Αφομοιωμένοι;
- Όχι.
- Δηλαδή έτσι όπως τους παρατήρησα, γιατί τους είχα αλλιώς στο μυαλό μου τελείως. Μπορεί επειδή έχω συνηθίσει να βλέπω άτομα ε (..)
- Μετακινούμενο πληθυσμό (..)
- Ναι.
- Και δεν θα μπορούσα να τους ξεχωρίσω.
- Να σου πω, είναι λίγο μπερδεμένο. Δηλαδή ε έχουνε υιοθετήσει τουλάχιστον τα νέα παιδιά συμπεριφορές, στάσεις ζωής ίδιες. Είμαστε όμοια στον τρόπο ζωής. Ε κάποιος έχουν επιλέξει να κάνουν το καλύτερο για τους ίδιους και τα παιδιά τους οπότε το ζητούμενό τους είναι να είναι τα παιδιά τους στο σχολείο, σε δραστηριότητες έξω από το σχολείο, ε να διαβάζουνε, να παίρνουνε καλούς βαθμούς στο σχολείο, να μην είναι στο δημοτικό απλά, να πάνε γυμνάσιο, να πάνε λύκειο δηλαδή. Υπάρχουν παιδιά εδώ, όχι πολλά ε εγώ θα θεωρούσα ότι είναι ελάχιστα, που έχουν τελειώσει λύκειο και που έχουν πάει και λίγο πιο πέρα από το λύκειο. Ομολογώ ότι είμαι πολύ περήφανη για αυτά τα παιδιά. Νιώθω πάρα πολύ καλά για αυτό που κάνουν και για την προσπάθειά τους. Τους αξίζει. Όμως δεν είναι συνηθισμένο. Δηλαδή είναι κατά την γνώμη μου λίγες οι οικογένειες αυτές που θέλουν να πάνε παρά πέρα. Ε από την άλλη υπάρχουν και αυτοί που είναι πλήρως δηλαδή προσηλωμένοι στον τρόπο ζωής, στην κουλτούρα, στην συμπεριφορά, στην ομιλία, ε σε αυτό το εντελώς ανέμελο ας πούμε στυλ που έχουνε οι Ρομά.
- Εδώ έχουμε τέτοιες περιπτώσεις στο νηπιαγωγείο;

- Εδώ; Νομίζω ότι είχαμε. Μία τουλάχιστον περίπτωση είχαμε. Μία περίπτωση τουλάχιστον είχαμε, ναι είχαμε, είχαμε. Που ήταν ξεκάθαρο ας πούμε αυτή η διαφοροποίηση ανάμεσα στο αγόρι και στο κορίτσι. Το οποίο το αγόρι ήταν το σύμπαν όλο. Το ζητούμενο του πατέρα και το όνειρό του ήταν ο γιος του να γίνει όμορφος και δυνατός άντρας, ως εκεί. Και δυστυχώς και η μητέρα είχε μια τέτοια συμπεριφορά και το κοριτσάκι το οποίο ήταν ένα γλυκύτατο και πανέξυπνο παιδί, ξεκίνησε πολύ ωραία, έφτασε ως ένα σημείο, πανέξυπνο κορίτσι, με δυνατότητες. Έφτασε ως ένα σημείο της χρονιάς και από ένα σημείο και μετά δεν την αναγνωρίζω.
- Δηλαδή;
- Είναι ένα παιδί που μοιάζει δεν ξέρω, σαν να έχει πάθει μετάλλαξη. Κάτι άλλο. Έκλαιγε με το παραμικρό, ήτανε αρνητική, ένα παιδί που ήταν χαρούμενο, που ήταν γελαστό, που ήτανε εοικονομική υπέρ του δέοντος με το παραμικρό, ήξερε πράγματα, τα έβγαζε, χωνόταν στις ομάδες και αυτά. Δεν ήτανε δεν ήτανε απόμακρη και από ένα σημείο και μετά άλλαξε παντελώς αυτό το παιδί.
- Αναζητήσατε τους λόγους από τους γονείς;
- Ε ναι. Απάντηση βεβαίως δεν πήρα. Ε οι γονείς που είναι συνηθισμένοι στο να τους λύνουν οι άλλοι τα προβλήματα και να ζούνε πολύ διαφορετικά από αυτές τις δυνατότητες που έχουνε πάρα πολύ διαφορετικά ε σε σημείο που έφτασα ας πούμε να νιώσω ότι με κοροϊδεύουνε, με υποτιμούν τελικά (..) την νοημοσύνη μου, με εκμεταλλεύονται (..) πραγματικά, ε και άνθρωποι που έχουν μάθει να ζούνε εις βάρος άλλων. Όπως ήταν και η άλλη πλευρά Ρομά οικογενειών εδώ που ήταν πολύ σοβαρές, ε που δεν είχαν αυτό το στυλ ζητιανιάς και που ήρθανε ήρεμα και σοβαρά να μου πούνε ξέρεις δυσκολεύομαι να το φέρω στο σχολείο. Δεν έχω βενζίνη. Δεν έχω χρήματα για βενζίνη, η δουλειά μου έχει μειωθεί πάρα πολύ, και δεν έχω και να τους δώσω αυτό που πρέπει για να φάνε το πρωί. Και βρήκαμε στο σχολείο τη λύση, συνεργαστήκαμε εδώ με φορέα και τα παιδάκια είχανε πρωινό. Και φορέα να μην βρίσκαμε τα παιδάκια πάλι θα είχανε πρωινό. Αυτά!
- Μου το ανέφεραν ότι τους βοηθάτε πάρα πολύ σε διάφορα θέματα.
- Ε δεν θεωρώ ότι κάναμε κάτι ιδιαίτερο. Θεωρώ ότι απλά είχαμε μια ανθρωπιά. Αυτό! Γιατί σήμερα είναι αυτοί και αύριο είμαστε εμείς και αύριο.. ποτέ δεν ξέρεις για τον καθένα μας τι συμβαίνει.
- Ε θα μπορούσατε να μου δώσετε κάποια παραδείγματα καλής και κακής συνεργασίας μαζί τους;
- (...) Ναι. Κακή συνεργασία (..) είναι οι συγκεκριμένοι άνθρωποι που σου ανέφερα πριν όπου μας δημιούργησαν πάρα πολλά θέματα κατά καιρούς ε βλακωδώς, όχι σοβαρά θέματα δηλαδή να αξίζει ο κόπος να ασχοληθείς. Μας δημιούργησαν θέματα με το με την παρακολούθηση των παιδιών από ένα σημείο και μετά, μας δημιούργησαν θέματα με διάφορες αφορμές για φασαρία κατηγορώντας μας, για διάφορα ανύπαρκτα πράγματα. Ε επίσης με το να δημιουργούν θέματα γιατί τα παιδιά έρχονταν ολοήμερο, άρχισαν να δημιουργούν θέματα ως προς το ολοήμερο με το να τα φέρνουν να μην τα φέρνουν, να να λένε ψέματα. Όχι τα παιδιά, οι γονείς. Να λένε ψέματα, να μας δημιουργούν διάφορες κάθε τρεις και λίγο ανακατατάξεις και εμπλοκές σε ότι μπορείς και δεν μπορείς να φανταστείς και ήταν ιδιαίτερα κουραστικό. Από ένα σημείο και μετά δηλαδή και εγώ είπα τέλος, δεν ασχολούμαι ξανά. Τους το είπα. Δεν ξανασχολούμαι μαζί σας, δεν παίρνετε στα σοβαρά τίποτα, δεν παίρνετε τα παιδιά σας στα σοβαρά, αρνούμαι να ξανασχοληθώ, πάρτε τα από

το ολοήμερο, 12:15 θα τα παίρνετε, αλλά δεν θα ξαναρθείτε να με ενοχλήσετε για τίποτα. Τελειώσαμε. Ομολογώ ότι τους το είπα. Σε αυτούς μόνο.

- Και πώς αντέδρασαν;
- Τίποτα..
- Αδιαφορία δηλαδή.
- Αλλά αυτοί ήταν χαμένοι περίπτωση από την αρχή. Φαινόταν.
- Μάλιστα. Ε αν σας το ζητούσαν οι γονείς, όχι μόνο οι Ρομά, όλοι οι γονείς να...
- Τώρα βέβαια σου είπα μόνο το κακό ε;
- Δεν πειράζει, δεν πειράζει. Πείτε μου τώρα.
- Καλό, καλό είναι το ότι όταν ξεκίνησαν ας πούμε τα οικονομικά τους να στριμώχνονται και να μην μπορούν να φέρουν τα παιδιά ε κατόπιν επικοινωνίας που είχαμε και έτσι μιας ειλικρινούς συζήτησης ε άρχισαν να τα επαναφέρουν τα παιδιά. Δηλαδή να παρακολουθούνε το σχολείο ε και βεβαίως τους είπαμε ότι εμείς θα βρούμε λύση για τα.. για τα τρόφιμα για τα παιδιά. Ε μας βοήθησαν αρκετοί άνθρωποι από super market που μας δώσανε τρόφιμα και τα μοιράζαμε. Ε πιστεύω όμως δεν ήταν μόνο η δική μας καλή πρόθεση. Ήταν και εκείνων (..) γιατί είδες στην άλλη περίπτωση που σου ανέφερα ότι και να τους κάναμε, όπως και να τους φερθήκαμε δεν μας σεβάστηκαν. Ούτε τα παιδιά τους στην ουσία. Οι άλλοι όμως ήρθαν με ένα άλλο πνεύμα. Και αναγνώρισαν ότι το σχολείο αυτό θέλει τα παιδιά τους. Τα θέλει μέσα στην τάξη, τα χρειάζεται. Είναι σημαντικά τα παιδιά τους. Και από εκεί και μετά θεωρώ ότι βρήκαμε τις λύσεις και για τα πρωινά και για τα υπόλοιπα. Ότι λέγεται και δεν λέγεται εν πάση περιπτώσει. Είναι και κάποια πράγματα που δεν θέλω να πω.
- Ναι μου έχουν πει εκείνοι. Μου έχουν αναφέρει κάτι.
- Δεν θέλω να αναφέρω κάτι.
- Ε ωραία. Γυρνάω στην προηγούμενη ερώτηση πάλι. Θα ήσασταν θετικοί εσείς αν σας το ζητούσε οποιοσδήποτε γονέας να μπει μέσα στην τάξη να παρακολουθήσει τον τρόπο που δουλεύουν οι νηπιαγωγοί; Εντάξει εσείς φέτος δεν είστε μέσα στην τάξη αλλά(..) και για ποιους λόγους θα το επιτρέπατε;
- Ε για τους Ρομά;
- Όχι, γενικά.
- Γενικά. Ξέρεις είναι λίγο παρακινδυνευμένο αυτό για εμάς τις νηπιαγωγούς. Θα πρέπει να 'μαστε αρκετά (..) να χουμε αρκετοί αυτοπεποίθηση. Και να πιστεύουμε σε αυτό που κάνουμε. Και να θεωρούμε ότι απέναντι δεν έχουμε εχθρούς! Αν μπορούμε στο τρυπάκι αυτό να νιώσουμε ότι απέναντι ο άλλος είναι αντίπαλος σαν γονιός, ε είναι σίγουρο ότι απάντηση είναι απολύτως καταφατική. Κάποιες φορές όμως μπορεί να χρειάζεται να 'ρθει ένας γονιός μέσα. Ίσως να έλυνε πολλά προβλήματα, αν υπήρχε πρόβλημα στην επικοινωνία νηπιαγωγού και εκείνων. Το να 'ρθει ας πούμε να δει τι κάνουμε; Αλλά σου λέω είναι λίγο παρακινδυνευμένο και από τις 2 πλευρές. Γιατί και ο γονιός μπορεί να εκλάβει διαφορετικά δηλαδή να εκλάβει λάθος κάποια πράγματα μέσα στην τάξη αν η πρόθεσή του είναι να σου βρω ψεγάδια και προβλήματα και από την άλλη βεβαίως και η συνάδελφος μπορεί να είναι αρνητική. Και να αν θες ακόμα και να έχει ευθύνη για να 'ρθει μέσα στην τάξη αλλά να μην θέλει να το δεχτεί αυτό. Είναι λίγο παρακινδυνευμένο και είναι θέμα το πόσο αυτάρκης νιώθει ο εκπαιδευτικός και πόσο σίγουρος είναι για αυτό που κάνει μέσα.

- Ναι.
- Μερικοί τους φοβούνται τους γονείς.
- Πάντως υπήρχαν πολλοί γονείς που διαχώρισαν τις νηπιαγωγούς. Δεν θέλω να πω που βάλαν την κάθε μία.
- Θέλεις...
- Γιατί εγώ προσπαθούσα να τους λέω να μην μου λεν καν ονόματα, γιατί δεν ήθελα να γνωρίζω.
- Όχι, όχι. Σωστά. Για να καταλάβω και εγώ αυτό που μου λες (..) Ότι κάποιες τις εκτιμούσαν περισσότερο και κάποιες όχι.
- Ναι.
- Είναι φυσιολογικό όμως.
- Γιατί έλεγαν ότι κάποιες ξεχωρίζουν τα παιδιά μου, δεν γνωρίζω όμως τους λόγους για τους οποίους τους ξεχωρίζουν, έτσι μου έλεγαν (...)
- Σοβαρά ε; (προβληματισμός)
- ενώ κάποιες άλλες όχι. Δηλαδή επειδή δεν τους άφηνα να μου λένε ονόματα και μου έδειχναν την τάξη.
- Ναι, ναι, ναι.
- Και να μου 'λέγαν από εκεί τους φέρονται καλά, από εκεί δεν.
- Ναι, ναι.
- Και ας το παιδί τους ήταν σε αντίθετη τάξη από αυτήν. Δηλαδή μπορεί εσείς να είχατε ένα παιδάκι...
- Ναι, ναι, ναι.
- ... και να μην είχαν καλή σχέση με σας αλλά την διπλανή ας πούμε.
- Ναι, ναι. Και αυτό φυσιολογικό είναι. Δηλαδή δεν το θεωρώ παράλογο. Δεν το θεωρώ παράλογο. Πολύ περισσότερο γιατί τα παιδιά ας πούμε έχουνε (..) είναι σφουγγαράκια και καταλαβαίνουνε ποιος τα αποδέχεται και ποιος όχι. Δεν χρειάζεται δηλαδή να το πει ο γονιός. Το νιώθει το παιδί.
- Θεωρείτε ότι όλοι οι γονείς είναι σε θέση να ανταποκριθούν; Και ποιοι είναι οι γονείς που ανταποκρίνονται περισσότερο; Χωρίς να ξεχωρίζουμε τους Ρομά από τους άλλους.
- Όχι, δεν είναι όλοι. Και δεν ξεχωρίζω Ρομά. Σου είπα με τους Ρομά δεν είχα πρόβλημα. Οι άλλοι είναι που δημιουργήσανε τα σοβαρά θέματα. Τα πολύ σοβαρά και τα πολύ πιεστικά.
- Υπάρχουν παράγοντες που επηρεάζουν τη σχέση σχολείου- οικογένειας; Έτσι όπως το βλέπετε εσείς;
- Ναι.
- Ποιοι πιστεύετε ότι είναι;
- Καταρχήν η κοσμοθεωρία του του γονιού. Ο χαρακτήρας του, η σχολειοφοβία του, γιατί δεν είναι μόνο οι Ρομά που έχουν σχολειοφοβία, είμαστε και εμείς. Ε να μην λέμε, να είμαστε εντάξει ε να μην είμαστε και υπερβολικοί. Το ίδιο είναι.
- Ναι.
- Εδώ πέρα γίναν περιστατικά και φάσεις δηλαδή που ήτανε εντελώς τρελά. Εκτός λογικής, μέχρι τελευταία στιγμή. Είχαμε πολλά τέτοια, ξέρεις. Ε προσπαθήσαμε φέτος να βάλουμε μία σειρά στο σχολείο, όρια, κανόνες και να καταλάβουν οι γονείς ότι δεν είναι εδώ το αμπέλι κανενός που έτυχε φέτος να μια προϊσταμένη. Και εγώ νόμους ακούω και υπακούω και λογοδοτώ. Πόσο μάλλον ένας γονιός να θεωρεί ότι μπορεί να μπει εδώ μέσα ανά πάσα στιγμή και να κάνει ότι θέλει. Και να παίρνει αποφάσεις για το τι θα γίνει στο σχολείο. Είχαμε μεγάλες κόντρες. Και πρόσεξε! Εκεί δεν παίζαν οι Ρομά. Οι

Ρομά μπήκαν στο νόημα. Μπαίνουν στο νόημα. Οι υπόλοιποι εμείς είμαστε. (...) Εκεί εγώ δεν αντιμετωπίζω θέμα. Και σου λέω και αυτή η συγκεκριμένη οικογένεια, είναι μία οικογένεια. Το σύνολο όμως δεν λειτούργησε έτσι. Λειτούργησε αυτή. Αλλά αυτοί έτσι είναι, έτσι λειτουργούν είναι, αλλά από τους υπόλοιπους δεν είχα θέμα. Δεν είχα. Ούτε δημιουργήσαν θέματα. Οι υπόλοιποι... ε από μας από εμάς όμως εννοώ το πώς να σου πω τώρα, Τον χωριάτικο πληθυσμό εν πάση περιπτώσει τον δικό μας είχαμε τρελά πράγματα. Σου λέω μέχρι και εχτές. Μέχρι και εχτές!

- Είπαμε στις προσωπικές συναντήσεις είτε στις ομαδικές που κάνετε με τους γονείς εμφανίζονται κυρίως οι μητέρες.
- Ναι.
- Για ποιον λόγο;
- Γιατί πάντα οι μαμάδες ασχολούνται με αυτά, το θεωρούνε κάτι σαν θεσμό και οι άντρες βολεύονται, θεωρώ. Για μένα είναι εξίσου σημαντικός και ο μπαμπάς. Αλίμονο αν δεν είναι!
- Και τελικά;
- Και τελικά (...) κοίταξε, στις συναντήσεις εδώ που κάναμε έρχονταν πολύ λίγοι. Άντρες πολύ λίγοι. Δηλαδή δυο- τρία άτομα; Δυο- τρία άτομα; Ως εκεί.
- Στις γιορτές όμως;
- Έρχονται. Ε εντάξει. Στις γιορτές έρχονται ναι. Και καμαρώνουν κιόλας. Εντάξει. Αλλά βασικά είναι περισσότερο.. είναι περισσότερο οι γυναίκες. Οι μαμάδες δηλαδή. Βέβαια αυτό θεωρώ ότι είναι μια ευρύτερη στάση της ελληνικής κοινωνίας. Ότι οι μαμάδες είναι αυτονόητο ότι θα ασχοληθούνε. Ο μπαμπάς δουλεύει. Βέβαια μπορεί να δουλεύει και η μαμά αλλά αυτό είναι ένα άλλο θέμα. Δεν πάνεται.
- Εφόσον μου είπατε ότι έχετε δουλέψει και σε παιδικό μου ήρθε και μια άλλη ερώτηση! Σε σχέση με τον παιδικό και σε σχέση με τώρα στο νηπιαγωγείο. Οι γονείς επισκέπτονταν περισσότερο την νηπιαγωγό του παιδικού σταθμού ή την νηπιαγωγό του νηπιαγωγείου; Πώς; Το έχετε παρατηρήσει αυτό;
- Και εκεί με ρωτούσανε.
- Πιο πολύ;
- Εδώ! Εδώ όμως δεν κάνουμε φύλαξη. Υπάρχει μια διαφορά. Στον παιδικό θες δεν θες γίνεται ως ένα βαθμό μεγάλο φύλαξη. Εδώ πέρα υπάρχουν άλλα πράγματα που δίνουμε σημασία και που πρέπει να προχωρήσουμε και που πρέπει και ο γονιός να είναι ενήμερος και που πρέπει να συμμετέχει. Και που πρέπει να ενδιαφέρεται, να τον ενημερώνουμε.
- Έχετε παρατηρήσει αν υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στους γονείς, στο ενδιαφέρον μάλλον των γονιών που έχουνε αγόρια και στο ενδιαφέρον των γονιών που έχουνε κορίτσια;
- Εννοείς από τον υπόλοιπο πληθυσμό ή γενικά;
- Όχι, γενικά.
- Το πιο τρανταχτό ήταν αυτό που σου είπα!
- Ναι.
- Το πιο τρανταχτό.
- Οι γονείς των αγοριών ή των κοριτσιών ενδιαφέρονται περισσότερο για το πώς τα πάνε στο νηπιαγωγείο; Την συμπεριφορά; Την πρόοδο; Αν έχετε παρατηρήσει (...)
- Ε (...) δεν ξέρω. Δεν θα μπορούσα να το ξεχωρίσω. Όσον αφορά εμένα όμως που δεν είμαι σε τάξη φέτος, δηλαδή στις τάξεις μπαينوβγαίνω αλλά δεν είμαι

εκεί συνέχεια ε περισσότερο αυτό θα μπορούσαν να στο απαντήσουν οι συνάδελφοι στα τμήματα.

- Τι ξεχωρίζει και αν ξεχωρίζει τους γονείς Ρομά από τους άλλους; Ποιες είναι οι διαφορές στην επικοινωνία;
- (...) Ε στην επικοινωνία; (...)
- Ως προς το ενδιαφέρον τους; Ως προς τον τρόπο που επικοινωνούν; Την συχνότητα;
- Είναι λίγο πιο εύκολα. Θεωρώ ότι είναι λίγο πιο εύκολο να επικοινωνήσεις μαζί τους σε κάποιες περιπτώσεις. Ακριβώς γιατί νιώθουν θετικά από το σχολείο, ανταποκρίνεται και ενδιαφέρεται για το παιδί τους. Κάτι που ας πούμε οι άλλοι ε δεν το αναγνωρίζουν. Δηλαδή οι υπόλοιποι γονείς σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν μπορούσαν να βρούμε κώδικα επικοινωνίας. Ήταν πολύ δύσκολο. Με αυτούς μπορώ να σου πω ήταν πιο εύκολο το να πάρεις τηλέφωνο και να πεις κάτι ή να συζητήσεις κάτι κατ' ιδίαν ή να (..) σε μια συγκέντρωση να τους δεις ας πούμε να πουν την γνώμη τους για κάτι ή να συμμετέχουν στην ομάδα και αυτά.
- Ναι, αυτό το παρατήρησα όταν παρακολούθησα (..)
- Ναι. Οι άλλοι, οι άλλες τέλος πάντων ήταν πιο πιο ταμπουρωμένες. Παρόλο που οι Ρομά υποτίθεται είχαν και περισσότερα δύσκολα σημεία που δεν ήξεραν ας πούμε και το πώς θα τους αντιμετωπίσουμε και το πώς θα φερθούμε στα παιδιά τους και αν θα τα αγκαλιάσουμε ξέρω 'γω και αν θα φερθούμε όπως πρέπει. Δεν ήταν τόσο ταμπουρωμένοι. Οι άλλες ήταν οι δικές μας από εκεί πάνω. Ήταν.
- Κάποιο άλλο πρόβλημα εξαιτίας της διαφορετικής κουλτούρας υπήρξε; Εκτός από αυτό με το σχολείο λέγαμε για το παιδί. Για το κορίτσι και το αγόρι..
- Διαφορετικής κουλτούρας; (...) Όχι. (...) Δεν θυμάμαι κάτι. Δεν θυμάμαι αυτή τη στιγμή κάτι.
- Τι θα θέλατε να αλλάξετε στην σχέση σας μαζί τους ή η σχέση τους με το σχολείο; Δεν ξέρω τι. Και τι θα θέλατε να μείνει ίδιο;
- (...) Σίγουρα θέλω περισσότερη θα ήθελα περισσότερη επικοινωνία μαζί τους. Πιο ανοιχτή γιατί είδες τι σου είπα. Δεν ήταν το τέλειο. Όμως ήταν ένας καλός δρόμος θεωρώ. Με βάση όλα αυτά που αντιμετωπίσαμε φέτος σαν σχολείο. Ε θα ήθελα ας πούμε να συνεχίσουν να είναι έτσι πιο ανοιχτοί και θα θελα να μην θεωρούν αυτονόητο το ότι το παιδί τους ας πούμε θα σταματήσει το σχολείο. Δεν είναι αυτονόητο. Να προσπαθήσουν να έρχονται, να συνεχίσουν.
- Τι διαφέρει; Σε τι διαφέρουν οι Ρομά του Ορχομενού από άλλους θεωρείτε;
- (...) Τώρα γελάω γιατί πλέον έχουμε συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό. Οπότε ως Ρομά του Ορχομενού μπορώ εγώ να θεωρήσω μόνο αυτούς που είναι γενιές εδώ. Οι υπόλοιποι πάνε έρχονται. (..) Ξέρεις ήταν κάποια προγράμματα που τους δίνανε δάνεια και αγοράζουν γη. Ε ντόπιο ντόπιο θεωρώ αυτόν που είναι παππούς παππούς εδώ μεγαλωμένος.
- Ναι.
- Και ο παππούς του εδώ ας πούμε. Ε σε τι διαφέρουν; Δεν ξέρω. Σίγουρα υπάρχουν κάποια κοινά που είναι η κουλτούρα τους ρε παιδί μου και η καταγωγή τους, το DNA τους ας πούμε. Αλλά υπάρχουν και οικογένειες που παίρνουνε πραγματικά έτσι και σε πολύ διαφορετικό βαθμό ε το θέμα παιδί. Το αντιμετωπίζουν πάρα πολύ σοβαρά. Και το πώς θα εξελιχθεί το αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά.

- Ποιοι λόγοι πιστεύετε ότι έχουν, ποιοι παράγοντες έχουν βοηθήσει ώστε να.. είναι πιο κοντά στο να αφομοιωθούν; Στο να ενταχθούν εκείνοι από τους άλλους;
- Οι ντόπιοι;
- Οι Ρομά, ναι εδώ που είναι της περιοχής.
- Τα τελευταία χρόνια τα νηπιαγωγεία είναι ανοιχτά. Και απορροφούμε όλον τον πληθυσμό. Δηλαδή έχουν γίνει πολλές ενέργειες χρόνια τώρα από την κυρία (XXX). Ξεκινώντας χρόνια τώρα να μούνε στα σχολεία οι Ρομά, να μην χάνουν το σχολείο. Ε να περάσει ας πούμε, να διαφοροποιηθεί η κουλτούρα αυτή όσο είναι δυνατόν του σχολείου, της σχολειοφοβίας που έχουν γιατί είναι δεδομένο ότι την έχουν. Ε και προσπάθησαν οι συνάδελφοι από τότε και θέλω να πιστεύω ότι το συνεχίζουμε και εμείς σε αυτό το σε αυτή τη λογική. Ε να μην τους περιθωριοποιούμε. Τουλάχιστον όσον αφορά το σχολείο. Βέβαια πηγαίνοντας μετά στο δημοτικό τα πράγματα ήταν πολύ διαφορετικά. Γιατί εκεί είναι διάβασμα, είναι βαθμοί. Θα πρέπει η μάνα να ξέρει να διαβάζει, να γράφει, θα πρέπει να έχει πάει και η ίδια σχολείο, για να μπορέσει να το βοηθήσει. Υπάρχουν μανάδες που έχουμε συζητήσει, που δεν ξέρουν, οπότε αυτό που τους προτείνω είναι να πάνε στη δασκάλα και να της πει ξεκάθαρα ότι ξέρεις εγώ δεν ξέρω, βοήθησέ με. Τι πρέπει να κάνω; Μπορείς ας πούμε εσύ κάπως να με βοηθήσεις; Ε δηλαδή την σπρώξαμε προς τα εκεί. Και να πει ότι ξέρεις εγώ δεν ξέρω. Πώς να το βοηθήσω;
- Ναι.
- Δεν έχω τον τρόπο. Ε θέλω να πιστεύω ότι είμαστε σε καλό δρόμο. Δεν λέω τελειώνουμε. Αλλά είμαστε στον δρόμο που προχωράμε αλλά το θέμα είναι (..) ξέρω εγώ βρε παιδί μου; Είναι και θέμα ευρύτερης πολιτικής, δηλαδή το να πάρουμε στα σοβαρά το θέμα Ρομά. Δεν είμαι βέβαιη ότι το παίρνουμε πάντα τόσο σοβαρά όσο πρέπει.
- Ίσως γιατί μας έχουν περάσει και την εντύπωση ότι (..)
- Δεν αλλάζει;
- Ότι δεν αλλάζει και ότι στην ουσία δεν ενδιαφέρονται για το σχολείο. Εγώ πάντα αυτήν την άποψη είχα.
- Κι όμως! Κι όμως!
- Και όταν μου είπε ας πούμε ο καθηγητής μου να αναλάβω να κάνω αυτό το κομμάτι ήμουν κάπως επιφυλακτική και πίστευα ότι αυτοί δεν ενδιαφέρονται για το σχολείο, από τις συνεντεύξεις άρχισα να καταλαβαίνω πως ναι τους νοιάζει.
- Τους νοιάζει.
- Θέλουν το παιδί τους να προχωρήσει.
- Είδες αυτό που και το λέμε με την (XXX) συχνά εμείς εδώ συγκεκριμένα. Ότι αν η μάνα αν η μάνα Ρομά έχει άποψη συγκεκριμένη για το παιδί της θα το βοηθήσει το παιδί της. Αν θέλει να να έχει μια καλύτερη ζωή. Αν η ίδια θέλει αυτό ζητάει για το παιδί της, το να έχει το παιδί μια καλύτερη ζωή από ότι έχει ζήσει εκείνη θα προχωρήσει το παιδί! Γιατί η μάνα είναι πεισμένη και έχει ήδη η ίδια κάνει ένα μεγάλο, έχει περάσει ας πούμε ένα μεγάλο χαντάκι. Θα προχωρήσει. Παλιότερα δούλευα σε ΚΔΑΠ, σε κέντρο δημιουργικής απασχόλησης ε και εκεί πέρα παρόλο που δεν είχε δεν ήταν σχολείο ας πούμε με αυτήν την λογική (..) παρόλο που δεν ήταν σχολείο ας πούμε να λειτουργούμε έτσι, ήταν περισσότερο δημιουργική απασχόληση για όλα τα παιδιά, είχαν γραφτεί πάρα πολλά παιδιά στο ΚΔΑΠ και τους γνώρισα από πάρα πολύ κοντά. Πάρα πολύ κοντά όμως σε σημείο που να έχουμε κάνει

σχέσεις, να έχουμε ε, να έχουμε πει καφέδες και τέτοια. Ε ήτανε ξεκάθαρες οι μαμάδες, είχανε ξεκάθαρη εικόνα που έδειχναν διαφοροποίηση ανάμεσα στις μάνες. Αυτές που ήθελαν κάτι καλύτερο είχαν μια άλλη τακτική και στρατηγική στα παιδιά. Αυτές που ήτανε αδιάφορες και είναι το κλασσικό έχει ο Θεός, αύριο θα δούμε έτσι ήταν και τα παιδιά. Και βεβαίως στο σχολείο δεν προχώρησαν. Εννοείται ότι δεν προχώρησαν. Ούτε καλά- καλά να τελειώσουν το δημοτικό. Τα παιδιά των άλλων που οι ίδιες θέλανε το καλύτερο, που οι ίδιες είχαν πειστεί ότι πρέπει να κάνω κάτι να αλλάξει το παιδί μου ζωή, το δικαιούται να έχει μια καλύτερη ζωή. Αυτά τα παιδιά λοιπόν πήγαν γυμνάσια, λύκεια. Είναι ξεκάθαρο αυτό. Δηλαδή αν η μάνα έχει μια παλιά ε λογική συνεχίζει το πατροπαράδοτο η οικογένεια. Αν δεν την έχει και ζητάει κάτι άλλο έχει μια άλλη εξέλιξη το παιδί. Και ξέρω παιδιά ας πούμε που είχα τότε που έχουνε ας πούμε περάσει ΤΕΙ ή σε διάφορες σχολές και ξέρεις νιώθω πάρα πολύ ωραία. Θα μου πεις εντάξει και εσύ είσαι τώρα λίγο ψωνισμένη αλλά εν πάση περιπτώσει νιώθω υπερηφάνεια για αυτά τα παιδιά. Είμαι περήφανη για αυτά τα παιδιά που προχωρήσανε. Και δεν δέχτηκαν την μοίρα που τους είχανε καθορίσει ας πούμε. Και πραγματικά σου λέω συγκινούμε όταν τα βλέπω και είμαι εγώ στο ένα πεζοδρόμιο και αυτά είναι στο άλλο ας πούμε και τρέχουνε εκεί και αγκαλιαζόμαστε και αυτά και πως περνάτε και μου λένε τα φοιτητικά τους και αυτά. Είναι πολύ ωραία αίσθηση.

- Ωραία.
- Αλλά το θέμα είναι να να πιστεύεις ας πούμε σε αυτό που σου αξίζει. Να το πιστεύεις. Να το προσπαθείς. Ακόμα και αν όλα είναι εναντίον.
- Τα περισσότερα άτομα που ρώτησα για ποιους λόγους σταμάτησαν το σχολείο και αν το έχουν μετανιώσει, από τους γονείς, ε οι περισσότεροι έχουν μετανιώσει που δεν συνέχισαν το σχολείο. Και μάλιστα μου ανέφεραν ότι σταμάτησαν είτε για να δουλέψουν...
- Είτε για να παντρευτούν.
- ...είτε για να παντρευτούν. Γιατί οι περισσότερες ήταν γυναίκες που απάντησαν.
- Κοίταξε να δεις όταν μια κοπέλα Ρομά στα 30 έχει ήδη 4 παιδιά, μην έχει και παραπάνω. Και κάτι άλλο που θέλω να καταγράψω σε αυτό που μου βγήκε φέτος με τις εγγραφές εδώ, που με τις μαμάδες με τις εγγραφές που κάναμε και αυτά ε και από συζητήσεις με άλλες κοπέλες που έχει τύχει Ρομά ε άκουσα ότι κάνουνε στειρώση. Δηλαδή στο τρίτο παιδί κάνουνε στειρώση.
- Για ποιο λόγο;
- Γιατί είναι πολύ νέες και κάθε χρόνο παιδί. Σκέψου στα 40 είναι ήδη διαλυμένες. Στα 40 είναι γριές. Το σώμα τους είναι μιας 80αρας πλέον καταπονημένο. Αυτό που σου λέω τώρα είναι μια πολύ μεγάλη δηλαδή αλήθεια. Κάνουνε στειρώση. Το πολύ τρία. Σπάνια να δεις περισσότερα. Ακριβώς γιατί θέλουν να σταματήσει ξέρεις. Στην ουσία βάζουν οι ίδιες ένα φρένο σε αυτόν τον τρόπο ζωής και την κουλτούρα που είχαν μέχρι πρότινος. Το άκουσα από πολλές κοπέλες αυτό.
- Υπήρχαν γονείς; (..)
- Και στο λέω γιατί μου έχει κάνει εντύπωση φοβερή.
- Και μένα μου κάνει εντύπωση. Υπήρχαν γονείς που το παραδέχτηκαν ανοιχτά ότι είναι Ρομά;

- Όχι, ποτέ. Και δεν ασχολήθηκα και εγώ με αυτό ποτέ! Γιατί θεώρησα ότι είναι σαν να τους τοποθετώ σε μια σε μια γωνία και τους πετάω πέτρες ας πούμε. Και δεν ήθελα.. δεν νομίζω ότι το δικαιούται κανένας. Ποτέ!
- Δεν είναι όμως κάπως να μην και να μην αποδέχονται την ταυτότητά τους; Δηλαδή εμένα...
- Κοίταξε...
- Με ξένισε. Δηλαδή εγώ περίμενα ότι ξέρουν την γλώσσα τους, επειδή είχα διαβάσει κιόλας από αυτά που μελέτησα (..)
- Σου λέω ότι την γλώσσα, όσον αφορά την γλώσσα μιλούν οι πολύ μεγάλοι, δηλαδή παππούδες, προπαππούδες εδώ. Ε παππούδες, προπαππούδες μιλάνε. Θυμάμαι έτσι κάποια αποσπασματικά από κάποιες ομιλίες τέτοιου είδους. Κάποιες εκφράσεις, αλλά τώρα πια δεν πολυμιλάνε. Μπορεί να μην θέλουν και να μάθουν. Δεν ξέρω.
- Ναι. Κάτι που μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση να σας αναφέρω σε μια συνέντευξη που πήρα σε μια κοπέλα πιο δίπλα ήταν μια φίλη της. Δεν έφευγε και όποτε ας πούμε έβλεπε ότι εγώ θα πω κάτι περίεργο ή ότι η άλλη πήγαινε να πει κάτι που δεν έπρεπε να πει την κοιτούσε κάπως. Και μου 'κανε εντύπωση ας πούμε που την ρώτησα μιλάτε και άλλη γλώσσα στο σπίτι εκτός τα ελληνικά; Και λέει αυτή όχι, μόνο ελληνικά και πετάγεται η άλλη και την αγριοκοιτάει και της λέει σε ρωτάει αν ξέρεις ξένα, αγγλικά και τέτοια. Δηλαδή προσπάθησε και η άλλη να την καλύψει. Και μου είχε κάνει ιδιαίτερη εντύπωση!
- Όχι, δεν παραδέχονται. Κοίταξε όμως δεν ξέρω αν θα 'μασταν εμείς στην θέση τους πόση δύναμη χρειάζεται για να το παραδεχτείς. Ε και στο λέω αυτό με μία, θα κάνω έναν παραλληλισμό ε εγώ είδες έχω κινητικό πρόβλημα σοβαρό. Έχω αναπηρία. Ε δεν είναι εύκολο αυτό να το αποδεχτείς δηλαδή έχουν τύχει εδώ κορίτσια που έχουν την ίδια ασθένεια, έχει τύχει να γνωρίσω, ε το αρνούνται. Δηλαδή παρόλο που είναι η πραγματικότητα. Μια πραγματικότητα μας είναι αυτή.
- Ναι.
- Αλίμονο αν κρύψω ότι έχω σκλήρυνση κατά πλάκας. Έχω. Είναι κάτι που κρύβεται; Ε κάνει μπαμ ότι (χαχα) έχω θέμα. Αλλά το θέμα είναι πόσο έτοιμος είσαι να πεις ότι ναι παιδιά εγώ είμαι αυτό και είτε με συμπαθείτε είτε δεν με συμπαθείτε μου είναι αδιάφορο.
- Ναι.
- Είτε με δεχτείτε είτε δεν με δεχτείτε επίσης αδιάφορο. Αλλά εγώ είμαι αυτό. Είμαι και αυτό.
- Φοβούνται περισσότερο την αντίδραση των άλλων παρά (...)
- Αυτό φοβούνται. Την περιθωριοποίηση, μόνο που είναι δεδομένη δυστυχώς, υπάρχει.
- Μεταξύ τους αναρωτιέμαι πώς θα είναι (..)
- Μεταξύ τους αφού σου λέω. Ο ένας βρίζει τον άλλον γύφτο. Αυτό τα λέει όλα. Που γύφτος δεν είναι βρισιά.
- Απλά οι περισσότεροι ας πούμε διαχωρίζουν την θέση τους από τους τσιγγάνους λόγο ότι εγώ μένω σε σπίτι ενώ ο άλλος σε καταυλισμό.
- (χαχα) Ναι.
- Μου το είπανε αυτό. Ας πούμε ότι σου φαίνομαι εγώ για τσιγγάνος;
- Όχι.
- Ας πούμε μου λέει εγώ μένω σε σπίτι, δεν μένω σε καταυλισμό.

- Έτσι. Ναι αυτό κοίταζε δεν είναι. Οποιοσδήποτε διαφέρει ξέρεις δεν είναι εύκολο καταρχήν να το αποδεχτεί ο ίδιος και να το βγάλει έξω και να πει ναι εγώ είμαι αυτό παιδιά. Όπως εσύ είσαι αυτό που είσαι, έτσι και εγώ είμαι αυτό που είμαι. Δεν είναι εύκολο πάντα και συνήθως οι άνθρωποι κρύβουν. Θεωρούνε ότι προστατεύονται όταν το κρύβουν. Βέβαια κρύβουν κάτι που φαίνεται. Κρύβουν κάτι που φαίνεται αλλά κρύβουν. Και εγώ δεν θέλω να τους φέρω πραγματικά δεν δεν δηλαδή δεν είναι, δεν αναφέρομαι ποτέ στο συγκεκριμένο θέμα με αυτήν την λογική. Δηλαδή, μα τι λες τώρα αφού είσαι Ρομά.
- Ναι.
- Είναι κάτι που φαίνεται. Όχι από τα ρούχα. Όχι από τα ρούχα. Από το από το παρουσιαστικό του τέλος πάντων. Εμάς που έχουμε ζήσει δηλαδή εδώ και ξέρουμε και είμαστε εξοικειωμένοι, αλίμονο. Ε την στιγμή που όμως εκείνος θέλει να το αρνηθεί δεν μπορώ να τον κάνω κάτι.
- Ναι δεν θα ήταν πιο ωραίο (...)
- Θα κάνω αυτό που πρέπει.
- ... να νιώσει ότι είσαι αποδεκτός και για αυτό! Δεν έχει σημασία..
- Πιστεύω ότι αν γίνει ποτέ θα περάσουν πάρα πολλά χρόνια για να βγει κάποιος και να πει ναι είμαι. Να το πει μόνος του. Και βεβαίως φέρουμε και ευθύνη και εμείς. Δεν βγάζω την ουρά μας απέξω. Βεβαίως φέρουμε ευθύνη για αυτό. Αυτομάτως τους πετάμε γιατί κοίταζε να δεις λες τι είναι αυτός; Είναι τσιγγάνος. Τι είναι αυτός; Γύφτος. Α καλά! Κλέψιμο, ναρκωτικά και ζωή (..) χύμα. Αυτήν δεν είναι η εικόνα που έχουμε πάντα; Πρώτη εικόνα είναι αυτό.
- Έτσι είναι, ναι.
- Δεν είναι όμως μόνο αυτό!
- Κάτι άλλο που θα θέλατε να πείτε για την σχέση σχολείου- οικογένειας; Ή για τους γονείς Ρομά;
- (..) Ε για τους γονείς Ρομά; Ε ελπίζω να συνεχίσουμε σε ένα καλύτερο πνεύμα, με την έννοια να είναι εκείνοι λίγο πιο ανοιχτοί και να μας εμπιστευτούν. Μιλάω για τους καινούριους καινούργιους. Τους άλλους που έχουμε από πέρσι μας ξέρουνε, εντάξει. Ε όσο για το σχολείο- οικογένεια, πονεμένη ιστορία, τρομερή αμφισβήτηση δυστυχώς, πολύ υποτίμηση, πολύ ανακάτεμα δυστυχώς και δυστυχώς πολύ αδικία μερικές φορές. (..) Απλά τουλάχιστον ας μας αφήνουν να κάνουμε την δουλειά μας έντιμα. Αυτό! Το ξέρω πως ακούγομαι πικραμένη. Είμαι λίγο. (..) Όχι όμως με τους γονείς Ρομά όμως..
- Το καταλαβαίνω επειδή (...)
- Λίγο πικραμένη είμαι, ναι. Όχι απογοητευμένη. Κουρασμένη και πικραμένη ναι. Ναι. Γιατί περάσαμε υπερβολικά δύσκολα. Μακάρι να χαμε κι άλλους Ρομά. Εμείς, εγώ με την (όνομα νηπιαγωγού) αυτό λέμε. Μακάρι να χαμε κι άλλους Ρομά. Μια χαρά είμαστε με τους Ρομά. (...) Σε ευχαριστούμε πάρα πολύ.
- Κι εγώ ευχαριστώ πάρα πολύ!
- Συγνώμη που σε ταλαιπώρησα.
- Εγώ συγνώμη!
- Ε και σου εύχομαι όλα καλά να σου πάνε!
- Ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ!